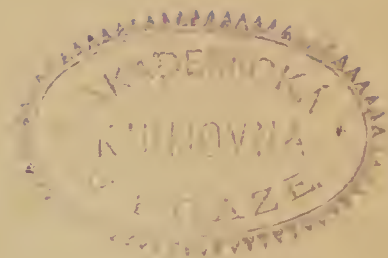

Jirecek, Josef
Dejiny cirkevnikho basnictvi ceskeho az do XVIII stoleti

AKADEMICKÁ
KNIHOVNA
V PRAZE

HYMNOLOGIA BOHEMICA.

DĚJINY

CÍRKEVNÍHO BÁSNICTVÍ ČESKÉHO

AŽ DO XVIII STOLETÍ.

SEPSAL

JOSEF JIREČEK.

(Z POJEDNÁNÍ KRÁL. ČESKÉ SPOLEČNOSTI NAUK ŘADY 6, DÍL 9).
(Třída pro filosofii, dějepis a filologii. Č. 3.)

V PRAZE.
NÁKLADEM KR. ČESKÉ SPOLEČNOSTI NAUK. — TISKEM DRA. EDV. GRÉGRA.
1878.

HYMNOLOGIA BOHEMICA.

DĚJINY

CÍRKEVNÍHO BÁSNICTVÍ ČESKÉHO

AŽ DO XVIII STOLETÍ.

SEPSAL

JOSEF JIREČEK.

(Třída pro filosofii, dějepis a filologii. Č. 3.)

V PRAZE.
NÁKLADEM KR. ČESKÉ SPOLEČNOSTI NAUK. — TISKEM DRA. EDV. GRÉGRA.
1878.

LIBRARY
FEB
12
1980
UNIVERSITY OF TORONTO

§. 1. Doba nejstarší až do proměn husitských.

Počátek zpěvu církevního u nás souvisí se samým uvedením křesťaustva. Hlasatelé učení Kristova za středověku obecně lidu vštěpovali nejkratší modlitbu k Bohu, totiž *Kyrie eleison.* Tak merseburský biskup Boso za X věku Slovany polabské k tomu vedl, aby zpívali Kyrie eleison, vykládaje jim toho užitečnost, ale nevděční jeho učedlníci slova ta v posměch obraceli, vyslovujíce je: „U kri volsa", t. j. ve kři olše. [1]) Podobně i sv. Konstantin a Method učinili, ač s tím rozdílem, že slova řecká, lidu nesrozumitedlná, přeložili slovanským hlaholem: „Gospodi pomiłuj ny, Hospodine pomiłuj ny." [2]) Slovo „pomiłovati" ve smyslu „slitovati se" původu jest staroslovanského a tudíž zřejmým i nepopěratelným důvodem, že překlad ten nebyl utvořen na půdě české, nébrž že se k nám dostal z jihu [3]), že jej sv. věrozvěstové naši, přišedše na Moravu, již s sebou přinesli.

Toto nutno bylo předeslati, aby se důvodně mohl pronesti úsudek o nejstarší církevní písni české: „Hospodine pomiłuj ny," kteráž není nic jiného než stručné rozvedení řeckého Kyrie eleison.

Podobná rozvedení Kyrie eleisonu ve středověké hymnologii církevní rovněž tak byla obecná, jako rozvádění alleluja, i ustálil se tehda zvyk, že onano nazývali *tropus*, tato pak *sequentia.* Latinského tropu, který by s naším „Hospodine pomiłuj ny" srovnati se dal, doložiti nelze. Staroněmecká píseň, kteráž l. 973 při nastolování biskupa Dětmara, Sasice rodem, od knížete Boleslava II a od velmožův českých u sv. Víta byla zpívána: „Christe keinado, kyrie eleison, und die halicgen alle helfuent unse" [4]) taktéž s českým tropem nikterak srovnati se nedá. Naproti tomu veškeren sklad písně té se zpěvy církve východní se shoduje.

Kyrie eleison Čechové podle pravidel hláskosloví svého přeměňovati se jali nejprvé na *kirleišn*, pak *kerlešn*, *krilešn*, *krlešn*, až pak zůstalo prosté *krleš.* [5])

„Hospodine pomiłuj ny" záhy stalo se slavnostenským zpěvem Čechův, jejž nejen v neděli a o svátcích při processí, ale nad to zvláště ve všech případech vážných, v míru

---

[1]) Thietmar Merseburg. II. 23.

[2]) Vážný jest rozdíl, jejž Čechové i nápotom vždy činili mezi slovy *hospodin* a *hospoda*, onoho výlučně užívavše o Bohu, tohoto pak vždy jen o člověku. Srov. Miklošič Christl. Terminologie der slavischen Sprachen (Wien 1875) str. 35.

[3]) Palacký v Č. Č. Museum 1837 str. 413. Srovnej též, co Šafařík „Uiber den Ursprung und die Heimath des Glagolitismus" (Pr. 1858) str. 37 dokládá o významu slova *milъ.* O tom, jak i lid ruský při zvláštních případech zpíval *Gospodi pomiluj*, viz v letopisech, Nestorovi posud připisovaných, hl. 66 (Miklošičova vyd. str. 113, Erbenova překl. 144), kdež popis, jak sv. Glěb byl pochován.

[4]) Fontes rerum boh. II, 38.

[5]) Tamtéž. V záslovi sluší čísti *n*, nikoliv *u*, jak se v některých rukopisech kroniky Kosmovy naleza.

i v boji, zpívati uvykli. Tak při návratu krále Václava I. do Prahy l. 1249 ve chrámě svatovítském od lidu i šlechty tropus ten zahlaholen, tak v bitvě u Kroissenbrunnu l. 1260, tak při návratu Václava II. z vězení Otty Bramburského l. 1283. [1]) Za třináctého století domníváno se, že skladatelem písně té byl sv. Vojtěch [2]), podobně jako starobylé podání polské původství písně: „Bogarodzica dziewica“ témuž světci připisovati uvyklo. [3]) Domnění toto uhájiti se nedá. Známoť dostatečně, že sv. Vojtěch nebyl příznivcem církve východní, i nelze tudíž mysliti, že by v skládaní jeho mohly se vyskytovati tak zřejmé stopy obřadního jazyka církve té, jakož se jeví v tropu našem.

Druhý plod domácího básnictví českého jest píseň k sv. Václavu: „Svatý Václave, vévodo české země,“ kteráž prodlením věkův rovněž tak zobecněla jako „Hospodine pomiluj ny.“ Ještě v minulém století obecně píseň tuto ku konci služeb božích zpívali. [4])

Na třetí místo kladu píseň velikonoční: „Bóh všemohúcí vstal z mrtvých žádúcí“, kteráž v mnohých kusech se shoduje s druhou částí polské „Bogarodzica dziewica“. [5])

Tyto tři písně pokládati sluší za prvotiny církevního zpěvu českého; všecky zajisté, ač dobou nejednostejnou, zasahují do prvních století křesťanských. K nim později připojila se píseň o nejsvětější svátosti: „Jezu Kriste štědrý kněže.“ Všecky čtyry mandátem synody pražské, v červnu 1406 vydaným, byly schváleny a s vyloučením všech jiných v kostelích zpívati dovoleny. [6])

Nicméně vynešení tomuto nesluší rozuměti takovou měrou, jako by písní jiných, ze stanoviska katolického nezávadných, za XIV ano i za starších století bylo nebývalo, anobrž není pochyby, že se vyskytaly nejen po různu, ale i ve sbírkách. Byly to jmenovitě překlady hymnův latinských. Vznik jejich byl podobný, jako českého překladu písem svatých, [7]) totiž že k textu latinskému připisováno glossy české, kterých postoupně pořád přibývalo, až se shledal úplný překlad. Gloss takových užíváno i také při školním vyučování latině. Postupem času našel se někdo, jenž se cítil ponuknuta, aby je uvedl v lad a sklad pravidelného rozměru. Tak se v rukopisech univ. bibliotéky pražské III. G. 12, X. G. 18, XI. D. 1 a XVII. F. 20 nacházejí latinské písně: „Vexilla regis prodeunt“ a „Pange lingua gloriosae lanceae praeconium“ s českými glossami meziřádkovými. P. J. Šafaříkovi, an glossy ty v jedno sestavil, podařilo se svésti úplný text, ovšem jen prostého překladu, postrádajícího úpravy

---

[1]) Fontes rerum boh. II. p. 308, 319 a 366. Tradici o zpěvu slovanském dosvědčuje i Rozenplut: „Ještě před 600 léty s. Cyrillus a Metudius, řečí vlastní také aby zpíváno bylo, Moravanům nařídili.“

[2]) Tamtéž p. 319. „hymnum a S. Adalberto editum.“ L. 1397 benediktin břevnovský, Jan z Holešova, napsal o ní výklad: „Explicatio cantici S. Adalberti“, jež Fr. Mat. Bolelucký otiskl ve druhém díle svého spisu Rosa Bohemica (Pr. 1668).

[3]) O písni této všecko, čeho třeba, sestavil Alex. hr. Przezdziecki ve spisku: „Pieśń Bogarodzica“ (Warszawa 1868) a ve 38 sv. Rocznika Tow. naukowego (Kraków 1869). Srov. úvahu mou v Č. Č. M. 1872 str. 335, a Wl. Nehringa rozpravu „Das altpoln. Marienlied“ v Jagićově Archivu I. p. 73 sld. Též „Bogarodzica“ jest tropus. Prvotně skládala se jen z předních dvou slok.

[4]) Za starších dob ji připisovali arcib. Arnoštovi z Pardubic. Arcib. Jan Očko z Vlašimě těm, kdo by ji zpívali, udělil 40denní odpustky. Beneš z Weitmile, dávaje o tom zprávu, nazývá ji „cantionem ab olim cantari consuetam“ (Script. rer. boh. II. p. 397).

[5]) Č. Č. M. 1872 str. 337.

[6]) Höfler, Concilia Pragensia (Pr. 1862) p. 52.

[7]) Rukověť k děj. lit. české II. str. 116.

básnické.[1]) V rukopisech XI. D. 1 a XVII. F. 20 (jenž psán od Jana z Domašína l. 1429) podobně glossovány sou i četné jiné písně, zejména: „Veni redemptor gentium“, „Plasmator hominis Deus“.[2]) Takové sestavení překladův z gloss českých nalezá se též v rukopise kapituly mikulovské z polovice XV. věku, jenž druhdy náležel některému klášteru ženskému.[3]). Jsoutě v něm překlady tří písní. „Veni redemptor“ přeložena tam takto: „Přiď vykupiteli národuov, ukaž płod dievky, div se vešken svět, taký porod słuší Bohu“. V pražských dvou rukopisech posléze dotčených počátek ten zní: „Přiď vykupiteli lidí, ukaž porod dievky, div sě vešken svět, taký porod slušie boha“. Z toho viděti, že překlad pražský jest starší, mikulovský pak mladší a tudíž i protříbenější, ale nedá se upříti, že oba jsou jednoho a téhož původu. „Ave maris stella“ v rkp. mikulovském přeložena: „Zdráva morská hvězdo, boží máti a vždy dievko, sčastná vrata nebe. Přijímajíc to pozdravenie ústy anděłovy, založ nás v pokoji, proměňujíc jméno Evino.“ Třetí, ku kteréž se mi latinského originálu nalezti neudálo, počíná se: „Jezukriste, posvětiteli postuov přes čtyři dceti dnóv, jenž jsi pro lidské spasenie ustavił toto postěnie.“ Zde již jsou rýmy, ačkoli rozměr neuspořádán. Ostatní písně rkpu. mikulovského, kterých je šest, mají rozměr spořádaný, tak že se podle nápěvu církevního dobře zpívati mohly, ale rýmy nejsou než v prvních počátcích, nad to i důsledně neprovedeny. Všecky tyto rukopisy nejsou starší nad první polovici XV. věku, ale obsah jejich jistě daleko jest dávnější.

První vlastní sbírka církevních písní českých obsažena je v rukopise univ. bibliotéky pražské XVII. F. 30, jenž popsán od Jos. Jungmanna v „Rozboru staročeské literatury“ (v Pr. 1842) na str. 131 atd. Čte se tam šestnáctero písní. *Druhá* o šesti písních jest v rukopise, na počátku XV. věku psaném v univ. bibliotéce lvovské pod sign. XLI. E. 21.[4]) *Třetí* jest Liber prosarum et cantuum ecclesiae Pragensis, jejž Balbin nalezl tuším že v Krumlově.[5]) *Čtvrtá* jest v rukopise univ. bibliotéky pražské z XV. věku XI. E. 2. Mimo to se písně některé po různu vyskytují v rukopisech XIV. a XV. věku.

§. 2. Pěsnotvorství za dob husitských.

Všecky posavád uvedené písně povahou jsou přísně katolické. Rozruchem, kterýž nastal z učení Husova, vynikl živel nový. První jeho stopa jeví se v mandátu synody pražské z června 1406, kdež uloženo farářům a správcům kostelním, aby na kázaních oznámili, že *všecky nové písně* (novas cantilenas omnes), mimo čtyry svrchu již dotčené, sou zakázány a že proti těm, kdo by je zpívali anebo zpívati dopustili, přikročeno bude mocí práva. L. 1409 zakázáno, jakož se dovídáme z postilly Husovy,[6]) zejména tyto písně: „Vstał jest Bóh z mrtvých svú mocí,“ „Jezu Kriste štědrý kněže“ a „Navštěv nás Kriste žádúcí“.

[1]) Č. Č. M. 1862 str. 270.
[2]) Sitzungsber. der k. b. G. d. W. 1865, II. p. 76.
[3]) Rukopis ten popsán v Č. M. M. 1873. Mimo písně obsažen tam žaltář i breviář český.
[4]) Rukopis ten popsán v Č. Č. M. 1859 str. 21 sld. a obsáhlou rozpravou Jakuba Hołovackého: O рукописномъ молитвенникѣ старочешскомъ съ XIV—XV вѣка v aktech kr. české společnosti nauk 1861.
[5]) Vita venerabiles Arnesti (Pr. 1664, p. 199) a Bohemia docta III. (Pr. 1780, p. 158).
[6]) Sebr. spisy II, str. 132.

Původcem druhé byl sám Mr. Jan Hus, použiv počátku písně, která tehdá obecně byla známa, ano i církevně schválena, ostatek pak ze svého přidělav. Co se dotýče písně: „Navštěv nás", ta sice v kancionale táborském má nadpis „Tuto piesni jest složił Mr. Hus", ale původství Husovu odporuje ta okolnost, že se prvních osm slok písně té vyskytá již v starším rkp. XVII. F. 30, tak že snad jen poslední dvě pocházejí od Mr. Husi. Mimo to Mr. Jan Hus složil ještě dvě písně české: „Ježíš Kristus božská múdrost" a „Živý chlebe". V díle tom se mu brzo dostalo následníkův, kteří učení novému cestu raziti se jali nejen kázaním a traktáty, ale také písněmi.

Okolo polovice XV. věku některý ze stoupencův Husových sestavil již úplný kancionál, do něhož vedle písní nových vepsáno mnoho starších. Hlavně ovšem hleděno k tomu, aby přijímání pod obojí spůsobou podle dogmatických názorův husitských písněmi bylo oslaveno a vyloženo. K tomu účelu jednak nové písně skládány, jednak ve starších dotyčná místa zpřeměněna. Rukopis kancionálu tohoto péčí pana Mart. Koláře nejen byl zachráněn, ale i k bezpečnému opatření Museu Českému odevzdán. Širší jeho popis s otiskem 10 písní podán v „Památkách" sv. IX, str. 825 sld. Palacký vlastní rukou jej ostránkoval. Zde o obsahu toto ještě dodám. Přední a zadní část rukopisu (str. 1—41, pak 101—246) není než překlad breviáře. Z přední části zvláště připomínám officium o sv. Václavu (str. 35—37) a lamentaci na veliký pátek, jejížto zlomek od A. Bočka nalezen byl i v breviáři na faře v Moravské Třebové přepisem asi z polou XV. věku. [1]) Podle jazyka lamentace patrně sepsána česky před hnutím husitským.

Písně vlastní zaujímají toliko 29 listův (str. 42—100). V čele jich čte se tento nadpis: *Tuto sse počynagi pyessnye bozye kgeho swyety chwale aknassemv spasseny Nayprwe Sedm obečných prozb kupanu bohu, Potom Owyeře čžo mame wyeřity akterak, Apotom kterak mame geho dessatero przikazanye plnyti Apotom mnoho giných ogeho svatich prawdach Azwlastye wogeho Swatem tyele Awogeho Swate krwy przigymany, otwyernich krzestyanow, Apotom gyne dobre pyesnye kchwale bozie Aketčti geho matce Sewssemy swatimy.* [2]) Napřed kladou se modlitba Páně, Zdráva Maria, Víra a Desatero boží přikázaní obecným zněním a s nápěvem. Pak následuje 77 písní českých a několik latinských. Z původcův písní jmenováni sou jen Mr. Jan Hus a kněz Čapek.

Sic jinak z prvních dob husitských co skladatele písní známe jen kněze a podbiskupí Martina Lupáče († 1468), voleného arcibiskupa Mr. Jana z Rokycan, pak krajana jeho Mr. Martina z Rokycan. Mr. Jakoubek písně své skládal latině, a teprv později na jazyk český byly obráceny.

§. 3. Kněz Václav Miřínský a Jan Táborský z Klokotské Hory.

Vlastním zakladatelem a upravitelem církevního zpěvu mezi podobojími pokládán býti zasluhuje kněz *Václav Miřínský*, o jehož životě pohříchu téměř nic více nemáme, nežli co

---

[1]) Zlomek Bočkův otištěn v Č. M. M. 1875 str. 100.

[2]) Tuto upozorniti sluší na důsledné psaní *sse, gssi, matče, lasče* atd., jež patrně nějak souvisí s obyčejným tehdá vyslovováním.

nám dosti kolísavé zprávy Jana Táborského z Klokotské Hory poskytují. Podle udání Táborského, v kancionalech z l. 1567 a 1577 tištěných, Miřínský zemřel okolo l. 1492, jakož na základě tom také V. Kleych uvozuje. Táborský mimo to pod podobiznu Miřínského, kterou k vydání písní jeho na evangelia l. 1590 připojil, položil tento nápis: „*Kněz Wácslaw Miřijnský byl Létha Tisycýho, Cžtyřistého Dewadesátého Osmého, a po dewadesáti dwau letech gsau tyto pjsně, kteréž on složil, wytisstěny.*" Druhému tomuto udaji nelze rozuměti jinak, nežli že obraz, jejž Táborský l. 1590 měl před rukama, malován byl l. 1498, což ovšem dobře se státi mohlo i po smrti Miřínského, tak že prozatím na l. 1492 co úmrtním památného muže tohoto popřestati lze. [1])

Miřínský písně nejen sbíral, ale sám jich drahně složil, ač původní jeho skládaní od těch, které staršího jsou původu, nesnadno rozeznati lze. Snad že postupem kritiky i v tom se dobereme výsledkův určitějších, nežli těch, které nám nyní jsou po ruce. Za života svého požíval veliké vážnosti co kněz i člověk, a památka jeho dlouhá léta jej přečkala, až pak upadl v úplné skoro zapomenutí. Nebude snad nevhod, doslovně-li tuto doložím pochvaly, jež o něm Táborský v kancionale l. 1567 tištěném napsal. Již v nadpise nazývá jej mužem „šlechetného, ctnostného, příkladného a svatého života." V předmluvě pak dí: „Figury a vyznamenání, které se (ze starého zákona) v novém zákoně vyplnily, a mnohé po dnešní den plní, těmito písněmi ten ctný muž jest vyložil a vypsal, počav hned od stvoření světa, jakožto věku prvního, až do Krista Pána, jakožto věku našeho již posledního," ač prý on „mnoho více (písní) z nového zákona nežli z starého složil, kterýchžto církev v Čechách a v Moravě hned od času života jeho obecně užívá. — — A tak ten ctný muž a dobrý kněz, ač před sedmdesáti a snad pěti léty život svuoj dokonal, však památka a jméno jeho v těchto svatých písní(ch) mezi námi podnes živá jest, a věřím, že to Pan Buoh dáti ráčí, že bude do skonání světa. A přál bych toho i nynějším kněžím, aby takovauž památku, dobrý příklad života svatého, po sobě pozuostavili. Dejž jim to Pán Buoh. Amen."

Sbírek Miřínského bylo několik, totiž 1. písně veyroční na svátky církevní a obecné. 2. písně o dějích a osobách starého zákona. 3. písně o smrtedlných hříších. 4. písně na epištoly a evangelia.

Za živobytu jeho žádná z nich tištěna nebyla. Potomní známa jsou tato vydání:

I. *Knieze Waclawa Miřjnského Pisnie stare gruntownj a welmi vtěssene.* Tak dle Dobrovského (LG. 1818 str. 334); jediný známý výtisk v Č. Museum (58. G. 2) titulního listu nemá. Formát velký 8°, složek osmercových *A—Z*, *a—h*, pak *g* o 4 listech; listův tedy 260. Písně obyčejným spůsobem staročeským znamenány písmenem a číslem A I, A II, A III, atd. Ku konci: „Kchwale boha wssemohútzýho ketzti a rozmnozenij Slawneho yazyku českeho y pronaprawenije obetzneho dobreho Tyto pisničky vytisstěny sú w Slawně Městě Pražskem v Bileho lwa ɔc XXIj (1522) w Sobotu przed S. Maři (Manda)lenu" (Hanka č. 91, Jungm. III). Vnitřní rozdělení obsahu jest toto: O narození Páně, o umučení, o vzkříšení, o vstúpení, o duchu svatém, o sv. Trojici, o apoštolech a mučedlnících, o Panně Mariji, o smrti,

---

[1]) Posaváde i toto datum nebylo zjištěno hlavně pro nedostatečnou znalost literatury kancionálův z XV. věku a pro poklések jeden ve vydání 1577, o čemž šířeji se vyslovil I. J. Hanuš v „Dodavcích k Jungmannově historii literatury" (III. 43, str. 7).

o dni súdném, o životu křesťanském, o pravé službě boží, o božích přikázaních, obecné, o sedmi smrtedlných hříších, pak zas obecné, 3 písně o Mr. J. Husi a jedna o Mr. Jeronymovi a ku konci starozákonní (těchto jen 10).

II. *Kněze V. Miřínského písně 1531.* Není to druhé vydání předešlé sbírky, nýbrž nové sestavení. Úplný výtisk, ač bez titulního listu, v knihovně musejní (58. G ad 3), druhý, napřed i v zadu kusý, v univ. bibliotéce pražské (LIV. C. 90), někdy majetek kanonie karlovské. Formát velký 8°, složek osmercových a—z, A—H, tedy listů 256. Písně rovněž tak poznačeny, jako ve vydání 1522. Ku konci: „Kchwale Boha wssemohúcýho Kecti a rozmnoženi Slawneho yazyku Czeskeho: Y pronaprawenij obecneho dobreho. Tyto pisně wytisstěny jsú w slawnem Miestie Pražskem w Sobotu po Wssechswatych: Leta od Narozenij syna Bozijho Tisycýho Pětisteho XXXI. *Pawel Sewеryn.*" Na rubní straně posledního listu erb Severinův: tři růže se stopkami na štítě, kterýž dvěma svrchu se sbíhajícíma čarama ve tři pole je rozdělen; štít drží dva chlapci každý jednou rukou, druhou rukou povznášejíce pásku s nadpisem: „*Pawel Sewеryn z Kapi Hory 1529.*" Ohlavení písní: O narození, o umučení, o vzkříšení, o vstúpení Páně, o duchu svatém, o sv. Trojici, o modlitbě, o těle a krvi boží, o slovu božím, o protivenství a pokušení, o životu ctnostném, o lidech kajících, o lásce boží, na přikázaní boží, o posvěcení chrámu, o smrti, o pohřebu mrtvých, o navštěvování nemocných, o smrti dobrého člověka, o dni saudném, na noc, na svitání, o blahoslavenství, 3 písně o Mr. Janovi Husovi, o P. Mariji, o apoštolech a mučedlnících, o zbroji duchovní, o sedmi bratří (machabejských), o pannách, o pláči Ježíše Krista, o lichvě, o pravdě manželství, o dobrodiních a chvalách, o metlách božích, obecné písně (z7—F7), ze starého zákona, o 7 smrtedlných hříších.

O dvou těchto vydáních a vůbec o přepisování a tištění písní za XVI věku se l. 1567 J. Táborský pronesl takto:

„Ač některé z těchto písní starého zákona víc než před čtyřidcíti léty někdy Mikuláš Konáč u Bílého Lva 1522 a Pavel Severýn před léty třiceti a pěti 1531 jsau roztržitě vytiskli, ale všech spolu pořádně ani oni, aniž žádný jiný až do tohoto času jest nevytiskl. Z nového pak zákona které jsau tuto položeny, všecky od nich též vytisknuty prvé jsau, ale čas prodlený přinesl to v obvetšení a v nějaké pozapomenutí, tak že času nynějšího málo o tom vědí. A také oba ti staří impressoři, neměvše exemplářův dobře zkorygovaných, ale nepilností těch, jenž přepisují, na mnoha místech ujímajíce, jako říkáme přeskakujíce, a někde přidávajíce, tak že někde se k notě textu nedostane a někde zbude, totiž bude více not než textu aneb více textu než not, tak že nevím, aby se nalezly z tisíce jedny písně dobře a právě napsané, an i na mnohých místech nachází se taková nepilnost těch přepísařuov, že když se trefí jednostajné slovo o několik řádkuov níže napsané, tehdy oni, napíšíc svrchní slovo a trefíc na též slovo pod ním dobře níž, i bude psáti odtud před se, a tak pomine několika řádkuov a přeskočí netoliko puol aneb jeden, ale několik veršuov, rozumu nešetříce, a co napíší, neuvažujíce. A toho nemálo v těchto písních psaných i v těch tisknutých se jest nalezlo, ale z jiných jest zase doplněno a napraveno. An se jest na jednom místě nalezlo, že pro jednostajné slovo jeden přepisovač přeskočil bez malička pět veršuov velmi dlauhých, jeden každý se dvěma repeticími, že ledva půl arku stačilo k doplnění, to jest celý list na celý ark; hoho tak málo chybil, že bez mála půl té písně přeskočil, a proto toho tak nechal. A někdy slovo k slovu nápodobné, jako břichu, a on napíše neb vytiskne hříchu, odstúpili, a on napsal odpustili, nebezděčně — nebezpečně, podbati — poddati, Lota — lotra, okrotil — okročil, vysekajte — vayskajte, zklamal — zlámal, nerozený — narozený, vine — víme, vinem — v něm, přešli — přišli, zalíbené — zaslíbené, jež — jenž, všeliké — veliké, pochluboval — posluhoval, tak — pak. Čehož se jest nemálo zvláště v tisknutých nalezlo, a mnoho k tomu podobného, což by vyčítati dlauho bylo. A tak ti i jiní impressorové, jak jsau zle a falešně psané exempláře měli, tak také

i vytiskli. Jakož pak i nynější tak dělají, nedadauce sobě dobře zkorygovati; neb písně pilnějšího zkorygování potřebují než jiné věci. Někdy pak sami maylku udělajíce, neopraví a s dobrého exempláře zle vytisknau. A zvlášť když sami nepřihlídnau, čeládka dělá, tak leda oni spěšně odbyli. Též i Ortographí zle kladau, a tak českau řeč pravau rozličně falšují a plundrují až hanba. Budau-li se pak chtíti toho domlauvati, ukáže se jim to zřetedlně."

Otiskl sem celý ten kritický výlev, jelikož zřetedlněji, nežli by nyní bylo možno, ukazuje k vadám, bez nichž soukromě psané a tištěné kancionály za XVII věku nebývaly. Táborský skutečně tu sobě může osobiti zásluhu, že *mezi podobojími* nejpečlivěji zpěvu církevního, se strany slovní i nápěvní se ujal. I sám mnoho skládal, ačkoli písně jeho prosty jsou téměř vší ceny básnické. Největší pak péči vynakládal na obnovení starých sbírek Miřínského. [1]) Učinilť tato vydání písní jeho, vždy k nim i některá svá skládaní připojiv:

III. *Písně Starého Zákona gruntovní a velmi utěšené, někdy od kněze Vácslava Miřínského, dobré paměti muže šlechetného, ctnostného, příkladného života složené. I jiné písně z Starého a Nového Zákona s důvody doktorův svatých atd. Též také sedm písní o sedmi smrtedlných hříších atd. To vše od téhož skladatele kn. Vácslava Miřínského složeno.* Malý 8°, složek osmercových *A—Z*, *Aa—Dd*, tedy 224 listův. V zadu „carmen saphicum“ Táborského a zpráva kněhtiskařská ve verších („jako carmen endecasyllabon“): Ay léta Božího patnáctistého | šedesátého k tomu a sedmého | v Starém Městě pražském jsau vytisknuty | písně tyto u Kozlové Markety | v sobotu na den vdovy svaté Anny | péčí a nákladem Jana Táborského | ke cti a k chvále krále nebeského | a k potěšení lidu pobožnému, | všem hříšným k naučení spasitedlnému. Výtisk bez titulu v Č. Museum (58. G. 4.) Z předmluvy vyňat svrchupoložený úsudek. Mimo to se v tom vydání nalezá: „Zpráva o jednostejném zpívání“, která pro historii prosodie české nemalou má do sebe důležitost, pročež pro vzácnost tisku celou ji tuto připojuji:

Ale že v některých (ač ne mnohých) místech jinak býti nemohlo, než aby o jednu slabiku víc textu než not býti musilo a že by v jednu notu dvě syllaby byly, tu šetřte také tak zpievati v dvau syllabách jednu notu, totiž v jedné notě dvě syllaby vyřknauti. A to poznáte po tomto znamení. Kde jest mezi textem před syllabou uděláno napřed puol kolečka takového (a potom po syllabě neb po dvau druhá polovice takto) obyčejem parentesis, tu máte potud, pokud jest těmi polaukolečky text obložen, v jednu notu vyřknauti. Neb v českém jazyku jest mnoho dikcí neb slov monosyllab, ješto je můž zpievati ve dvě notě; neb zdají se býti dvausyllabní, ale nejsau než jednosyllabní; neb v nich není než jedna litera vocalis zavřína, a tak má v jednu notu vyřknuta býti. A toho jest v těchto písních mnoho. Pro snadší pak vyrozumění některé tuto položím, jenž jsau tyto. Monosyllabae dictiones, nomina: (Bratr), (Mistr), (Petr), (sedm), (osm), (krve), (krví); verba: (řekl), (mohl), (sedl), (padl), (zmátl), (jedl), (rostl), (vzechl), (vnukl), a k těm podobné. Kde jest těmi polaukolečky tak obsazeno, tu v jedné notě vyřkněte; kde pak není, tu v dvě notě, jako by dvě syllaby byly, vyslovte. Též diktí, které se zdají býti třísyllabní a mohou se v tři noty pojíti, ale nejsau než dvausyllabní. Kde v nich tak obsazeno jest, buďto na počátku, jako takto: (trwa)jí, (osm)krát, (osm)desát, buďto na konci takto: na(lezl), vy(vedl), u(padl), ne(mohl), u(vedl), nedo(tekl) vy(trhl), pod(hryzl), buďto v prostředky takto: o(patr)nost, Ben(ya)mina. Někde se také trefuje, že zřetedlně dvě syllabě musejí se pojíti v jednu notu. Tu má šetříno býti, aby tu notu, která se nad nimi trefila, rozdělil na dvě kratší, a udělal z jedné noty dvě aneb z dvau syllab jednu, aby se not k textu dostalo. Též jsau-li nad těmi dvěma syllabami dvě noty vázané, aby udělal nevázané. A toť jest snáze udělati a tak zpievati buďto v jedné dikcí takto: malo(mocen)ství, (vále)li, Ma(nne), budto ve dvau dikcích, totiž na konci jedné a na počátku druhé takto: Du(cha sva)tého,

---

[1]) O Táborském viz Rukověť k děj. literatury české II, str. 283.

(neu)činíš, (neu)chylujíc, (na u)svitě. Dvě noty vázané: z Filistýn(ských že)nu, (milu)ješ, a k těm podobné. A když se tak podlé této zprávy zpěváci zachovají, nebudau roztržitě, ale pěkně jednosvorně zpievati; neb bych rád, poněvadž je dobře složeno a dobře vytisknuto i s lepší ortographí jazyku českého, nežli nynější impressoři tisknau, aby také bylo i dobře zpíváno."

IV. Podruhé sbírka ta vyšla l. 1577. Vydání druhé v obsahu a (krom některých rozdílů v titulcích) také v písmě dokonale se srovnává s vydáním prvním. Totéž platí o titulu. V zadu čte se tento přídavek: „Vytištěno v slavném Starém Městě pražském na den sv. Vácslava, dědice slavného národa českého. Léta Páně M. D. LXXVII u Jiříka Jákoba z Dačic". [1]) Úplný exemplář je v Č. Museum (58. G. 3.), kusé jsou na Strahově (A. M. XV° 7) a v univ. knihovně pražské (LIV. F. 169). Srovnej Hanušovy Dodavky III, 43 str. 7. Titul v Klíči (II, str. 147) jest zkomolen. Na rubní stránce titulu dřevořezem vyobrazen Daniel v jámě lvové.

V obou vydáních tato jsou záhlaví. *Písně starozákonní:* O stvoření světa a co se v každém ze sedmi dnů událo, o štípení ráje, o dlouhém věku prvních lidí a o potopě, o Abrahamovi, o Sodomských, o Izmaelovi, Izákovi, Jákobovi, o Jozefovi, o Faraonovi, o Mojžíšovi, o Jozue, o neposlušnosti židovské, o Samsonovi, o hanebném skutku v Gabaa, o Eli a syních jeho, o Saulovi, o Davidovi, o hříchu Davidovu, o Eliášovi, o Námanovi, o Benadabovi, o obležení Ezechiáše, o moudrostí tří mládenců̊v, o Tobiášovi, o obležení Betulí, o hodech krále Asvera, o Jobovi, o modlách, o Danielovi, o Zuzaně, o Jonášovi, o sedmi bratřích Machabejských. *Písně novozákonní:* o kuořích andělských, o správcích, o sv. Pavlu, o čtyřech koních, o duchovní zbroji, o nebezpečenství mořském, o lichvě, o ženách, o dítkách, o posluhování tělem a krví boží dítkám. *Sedm písní o sedmi hříších smrtedlných.* O věrné duši.

Z porovnání obsahu viděti, že Táborský písně, které se mu hodily, vybral nejen z vydání 1522 a 1531, ale že ještě užil sbírky nějaké rukopisné.

V. *Tento kancionál velmi starý a pěkný jest vytištěn, v kterémž se zpívati může od církve s. počna hned od první neděle adventní pořád až do XXIIII. neděle po svaté Trojici. Též jiné písně mnohé obecné k obzvláštním časům sau k nim také na zad přidané pro čest a chválu boží lidu věrného. A nad každau nedělí pro snadší nalezení titul jest nahoře listu každého položen.* Na rubu titulního listu jest podobizna Miřínského s podpisem, kterýž zde na str. 5 jest položen. V zadu na rubu posledního listu jest obraz Ukřižovaného a po straně kříže P. Maria i sv. Jan. Vytištěna sbírka tato l. 1590. Formát 4°, složek čtvercových *A—Z, a—r*, tedy listův 164. Obsah skládá se ze dvou částí. Část první (dle titulu na str. *A1* položeného) obsahuje *Písně na epištoly a na čtení, velmi utěšené přes celý rok, někdy od kněze Vácslava Miřínského dobré paměti atd. složené, kteréž se v kostelích na každau neděli zpívají (A—e2).* Část druhá jest rozmanitější, zavírajíc v sobě písně o tom, co se v každém ze sedmi dnů za stvoření světa událo, píseň o požehnání plnitelův (složenou 1529), písně na přikázaní boží, píseň o víře (sl. 1559), o darmo dané milosti (sl. 1550), o užitcích z zámutkův (sl. 1549) atd., ježto většinou podle připojených počátečných písmen *J. T.* složeny sou od J. Táborského. Zachovalý výtisk jest v Č. Museum (58. G. 6); jeden ex. v univ. bibl.

---

[1]) Zdá se, že tiskárna Markety Kozlové asi 1570 přešla v držení Dačického.

pražské nemá předního i zadního listu (LIV. C. 230); i druhý je kusý (LIV. C. 54). Srovnej Klíč (II. str. 142). V univ. knihovně pražské též se chová rukopis Miřínského písní na čtení a epištoly (XVII. C. 6, listů 251), psaný l. 1555 od Matouše Mezříckého přijmím Pilaře, o němž viz Hanušovy Dodavky (III. 43, str. 5). Zde se co spolusběratel Miřínského jmenuje *Bohuslav Sopoušek*, o jehož osobnosti nic nám vědomo není. [1])

§. 4. Kliment Bosák a jiní skladatelé podobojí.

Minorita Kliment Bosák drahně let žil v klášteře jindřicho-hradeckém. Svou dobou byl osoba mezi podobojími starého rázu velmi vážená. Zvláštním důvěrníkem byl rodině Švamberské. Jestiť zajisté jedna a táž osoba se spisovatelem, který posud jen pode jménem „nejmenovaného františkána" znám byl. [2]) Zemřel u vysokém věku okolo polovice XVI věku. Kliment po Miřínském drží přední místo mezi skladateli písní církevních, ježto nám jménem jsou známi, i nelze upříti, že skládaní jeho značně vynikají nad obecnost náboženských písní věku XVI.

První sbírka (11) „*Písniček utěšených od Klimenta, někdy kazatele hradeckého, složených*" pod zvláštním záhlavím nalezá se v kancionále 1530 l. *Hx—Jv* (Bože otče sešli nám. Děkujem tobě Kriste. Budiž chvála Bohu na výsosti. Máš to znáti, ó křesťane. Jezu Kriste, ty's zajisté. Kto se líbí Bohu. Pane Kriste, Bože věčný. Slušelo by nám to znáti. Volám k tobě ve dne v noci. Jezukriste pane, boží synu. Dočkali sme se času svitání). Tak též se pohromadě nalezají v kancionále z l. 1559 a v jiných, jakož na svém místě vždy vytknuto, zejména i také ve vydání Sixta Palmy a Kleycha. Po různu a bez naznačení skladatele čtou se v kancionále 1531, v Polonově, v Závorkově a v Cithaře Třanovského. O sobě tištěny písně Klimentovy u Melantricha, a to u větším a menším formátě před 1586 a l. 1607. [3]) Text prvotnímu sepsání nejbližší jest ten, jenž se nalezá v kancionále z l. 1530. Mimo to složil Kliment „Tři písničky o vrchnosti, o lstivém utrhání a o ženách lstivých", jenž v 16⁰ vyšly l. 1563 (Jungm. IV. 60), a píseň ke sv. Kateřině (Výb. II. 1357).

Po Klimentovi jmenovati sluší Slováka *Jana Sylvana*, [4]) jenž l. 1571, rok před smrtí, vydal své „*Písně nové na sedm žalmův kajících, i jiné písně*" 8⁰. Tato sbírka zvláště tím jest zajímavá, že při četných písních k naznačení melodií položeny jsou počátky světských písní prostonárodních. Exemplář spisu tohoto, který dle zprávy Ceroniho l. 1578 podruhé byl vydán, chová se v Č. Museum.

Známo jest, kterak se prodlením XVI věku učení podobojích, čím dále tím více

---

[1]) Jungmann (IV. 46) uvozuje „Písničky velmi pěkné a příkladné na nedělní čtení" (v Plzni 1529), jichž se mi viděti neudálo, a tudíž ovšem říci nemohu, jak se mají k Miřínského písním na čtení. Dle zprávy Kleychovy „Jan Táborský l. 1554 a 1568 vydal na některé písně k času mornímu, vytištěné u Jiříka Dačického." Jungmann (IV. 55) uvozuje verše l. 1542, když byl mor veliký, od J. Táborského složené a ve folio vydané.

[2]) Rukověť II, str. 380 a Anthologie II, 1876 str. 106.

[3]) Popsání kněh v pozůstalosti Jiřího Melantricha ml., l. 1585—6 zemřelého, v Č. Č. M. 1865 str. 216. Klíč II. str. 77.

[4]) O Sylvanovi viz Rukověť k děj. lit. české II, str. 254.

sbližovalo s náhledy Lutherovými. Nicméně v tom značné bývaly odstíny, tak že jen důkladným probráním dogmatickým při jednotlivých spisovatelích náboženských bezpečně lze vytknouti určité jich stanovisko konfessionální. Nesnáze tato průchod svůj má nejen v dílech prostomluvou psaných, ale rovnou měrou ovšem i ve skládaních církevních. Přese všecko to evangelikové čeští až do počátku XVII věku vždy se spíše řaditi mohou k podobojím, k přivržencům „české konfessí“, ačkoli postavení jejich v porovnání k pravým utrakvistům starého rázu vždy třeba odrůzňovati. S tohoto hlediště k podobojím počísti se mohou následující skladatelé církevních písní:

Jan Musophilus Soběslavský,[1]) jenž l. 1568 v Praze vydal „Písničky křesťanské s melodiemi notovanými“ (Jungm. IV. 63, Klíč II, 67), ve kteréž sem nahlédnouti nemohl. Leč vážnější jsou jiná dvě díla jeho, totiž:

Kancionál jednohlasný, vydaný „ke cti a chvále boží a ku prospěchu i užitku všem věrným Čechům a Moravanům,“ věnovaný Janu st. z Vřesovic na Vchynicích a švakrovým jeho Aleně i Aksině Myškovnám ze Žlunic i na Vchynicích, a vytištěný l. 1585 v Praze u Buriana Valdy. Skládá se ze dvou částí. První část, jenž v sobě zavírá písně příležitostné počtem 153, počata byla v Ředhošti 1580 a dokonána v Siřívicích u Litoměřic dne 13. pros. 1583. Část druhá, dokonaná l. 1585, obsahuje též 153 písní o jistých artikulích náboženství křesťanského. Písně jsou něco prý z vlastní práce Musophilovy, něco pak od některých pobožných mužův k korigování jemu odevzdáno. Při tom Musophilus pilně toho šetřil, aby „nevměšoval sem písní prvé tlačených buď z kancionálu Bratří Boleslavských neb též z kancionálu kn. Jakuba Kunwaldského, nad to méně ani z jiných.“ Povšimnutí hoden jest tento výlev Musophilův: „Na lstivé utrhače a převrhlé všetýčky, byť závistí jakkoli zbledli a na mne zubami svými co lítá zvěř skřípěli, já, postaven jsa v dobrém svědomí, nic dbáti nebudu.“ Velká část písní má akrostichy, někdy velmi kombinované, tak že počátečná písmena v několika pořád jdoucích písních poskytují jednu souvislou průpověď, jako: „Adam Slavata, urozenej pán, synové páně Jindřich, Albrecht, kněz Jan Soběslavský a onen Janovský, kaplan Jeho Milosti.“ Z ostatních akrostichův pro historické a literární vztahy připomínám tyto:

Pan Havel Horažďovský, primas města Žatce. Kněz Pavel Černochovský. *Phasianus Rúdnický.* Václav Hájek Strakonický a ve Žďáře na Moravě. *Kněz Vavřinec Leander* (č. 86, melodia vzatá ex odis Horatii, compos. in gratiam D. Decani Slanensis a. 1580). *Tomáš Soběslavský.* Pan Vilém z Rožmberka na Č. Krumlově. Pan Petr Vok z Rožmberka na Vimperce, Chaustníku a Želči. Pan Lorenc Šlik z Holajče, hrabě z Passaunu a z Lokte. Jan Bořita z Martinic a na Vokoři. Fridrich Mičan na Kornhauze. Florian Grispek z Grispachu. Šebestian z Vřesovic a na Tauchovicích. Jiřík Zejdlic z Šenfeldu a na Zvoleňovsi. Kněz Pavel Táborský. Kněz Jakub Bělský a Soběslavský. Jan kantor z Litomyšle Koštěpecký v Žatci. Adam Helm jinak Peřina, měštěnín a toho času purkmistr města Žatce. Pan Diviš Slavata. Sacerdos Georgius Andronicus. Václav Řezník, primas města Soběslavě. Kněz Jan Tichý Soběslavský. *Venceslaus Turnovinus* (1556). Vítus Albin Nosislavský. Maximilian Albin Strašecký. Řehoř Turek Žlutický. Jindřich Kalhot Žlutický. Joannes ecclesiasta Taužimský (1559). Jiřík Sova v Žlutici. Jiřík Pekař z Kutnperku a v Sedlci. Pan Mistr Erhart, primas města Slanýho (1579). Pan Jan Balbin, primas města Litoměřic (1580). *Jan Brtvín z Ploškovic.* Kněz Václav z Nepomuka. Pan Vilím z Šternberka. Joannes Kubín Žlutický. Vít Strašicenus, někdy kantor v Žlutici. Viktorin Motejlek Žlutický. Jan Písecký v Rakovníce. Kněz Mateus z Brodu Německého. Kněz Gabriel Strakonický. Venceslaus cantor Slanensis. Paní Salomena Zvířetická z Wartmberka. Kněz Jan z Králové Hradce. Václav a Mikuláš Častolor z Dlauhé

---

[1]) Životopis v Rukověti k děj. lit. č. II, str. 47.

Vsi. Joannes Antoš Bezdružický. Jiří Kříž z Žatce. Jan Křížek z Klatov. Pan Hendrich starší z Švamberka a na Zvíkově. Vít Valeš z Koněpas. Paní Markyta z Pacova. Adam Radkovec z Radkovic. Pavel Drašovský z Drašova. Pan Jan st. z Waldšteina na Sedčicích, sudí dvorský i král. českého a hajtman Menšího Města pražského. Jan Vrána (1562). Albrecht Šítka z Radovesic. Velmi často vyskytá se jméno: *Paldryánek*. Také latinské věty, ku př. Horrendum est in manus viventis Dei incidere. V epithalamiích jména ženicha i nevěsty položena sou propletmo, ku př. „Joannes Bitomenus, cantor Horavinus — panna Kristina Leksovic z Horažděvic“ „Michael Misenus rector — Regina vdova z Nepomuku.“ Podněty k písním na několika místech naznačeny jsou: Na sv. Řehoře, když se chodí po nové žáčky (45). V mor na Táboře, cum obiit uxor Samuelis anno 1552 feria 2. ante Invocavit (104). O krupobití v kraji slanském l. 1572; tomu podobné bylo v Litoměřicku na Mšeným, na Vrbici, v Ředhošti, na Podbradci, v Podole, v Radešíně nedaleko od Budyně 1583 (115).

Jiní skladatelé, jichž písně Musophilus ve svůj kancionál pojal, jsou: *Václav Vodňanský* (z Radkova), písař radní města Žatce, jenž složil tři písně o Mr. Janu Husi (110—112). Kněz *Jan Janovský*, farář v Litomyšli a děkan v Chrudimi, jenž složil jednu píseň Litomyšlským na odchodné (256). *Laurin Zbeněk,* výborný prý zpěvák, též jednu píseň složil (260). *Leander Rvačovský* kněz, taktéž (262). *Pavel Holophernes* v Žatci na smrtelné posteli Pavla Vodňanského z Lewenperka (265). *Adam Městecký* kněz, jenž složil tři písně, zejména jednu kn. Adamovi Olomouckému (286) a dvě Václavovi Zvoníkovi (289 i 290), vše v Žatci 1554. *Vít Peterka* kněz, farář v Taužimi, dvě písně l. 1552 a 1572 (258, 259).[1]

Druhá sbírka písní Musophilových zachovala se kusým exemplářem (složek *L*) v 8⁰ v bisk. bibliothece v Litoměřicích. Věnována jest Mikulášovi Skalskému z Dubu na Lušicích, raddě JMsti Cís., prokuratoru v království českém a písaři soudu komorního. I tu jest množství akrostichů a příležitostných zmínek, zejména:

Jan Seyda z Hornseynu a na Ředhošti, manželka jeho Anna z Freyskutu. Havel Seyda z Hornseynu. Václav Hlavsa z Liboslavě. Kateřina Duhova z Prahy, manželka Stefana Seydy, a Barbora, dcera její. Jan Tomšů z Sobéslavě. Daniel Zelený Autrata. Matěj Majecký z Krásné Hory. Pavel Kúra z Suchého Dolu. Jan Trčka z Soběslavě. Martin Lékař z Benešova. Matyáš Cyriak Volinensis. Jan Špringer z Skaly. Jan Cvik z Dačic, na Táboře pernikář. Kněz Stephanus Monoculus. Lipolt Častolor z Dlauhé Vsi a na Kotauni. Adam Hrobčický z Hrobčice a na Budynicích, Justina, manželka jeho († 1570). Marie, manželka Jana Mele z Hozděkovic. Kněz Bartoloměj Soběslavský (na smrt jeho, an byl farářem v Řehlovicích † 1574). Na smrt Jiřího Zajíce z Hažmberka a na Mšeným († 1580), jehož manželka Anna Leskovcova. Páni Lorenc a Kašpar Šlik.

V kusém exempláři Litoměřické bisk. knihovny celkem nalezá se 47 písní, obsahu skoro výlučně mravoučně-nábožensкého. Zvláštní zmínky zasluhuje překlad žalmu 90:

Kdož v ochraně najvyžšího, naň se spustiv přebývá, a od Boha nebeského láskau ohrazen bývá, tohoť pod stín svůj věčný béře, aby býval bezpečný v každém nebezpečenství.

Potom píseň, složená l. 1570 o Sigetu:

Siget město zámek v Uhřích vzal jest Turek. Nešťastná novina zděsila křesťana ctného, každého věrného.

Od Musophila posléze nepochybně pochází i také „Píseň na spůsob modlitby proti Turku“, o sobě vydaná v 8⁰ l. 1566 (Jungm. IV. 61); aspoň se v kancionále 1585 nalezá píseň proti Turku nepříteli složená l. 1566 (104).

Jan Škorně z Frimburka, úředník Hendricha z Plavna v Žlutici a na Chyších, l. 1575

[1]) Zprávy o skladatelích těchto, krom A. Městeckého, viz v Rukověti II.

v jedno shromáždil i vydal: „Písně a chvály božské na každý den v témdni" ve 12°. L. 1580 z novu je rozmnožil a zkorigoval, a k písním vydaným l. 1575 více jich přidal.[1])

Posléze v tomto pořadí uvesti třeba *Tomáše Řešátka Soběslavského* († 1602), příbuzného Musophilova, jenž byl velmi pilný skladatel. Sepsaltě: Písně na svátky, žaltář a žalmové písně, Historie obojího zákona ve zpěvy uvedené, Lamentací a „jiných mnoho spisův a zpěvův, vše s hojnými výklady i také příkladným a mnohonásobným naučením." Všecko to, když zemřel, zůstalo netištěno. K tisku l. 1607 přivedeny „Písně o smrti a smrtedlnosti" (též 1615), l. 1610 „Kancionál a Písně na spůsob katechismu", i některé menší věci. Jan Campanus, sepsav k oslavě Řešátkově báseň latinskou, napřed v ní co českých písní skladatele velebí Husa, Rokycanu a Klimenta Bosáka, a potom dodává:

Unum ex his referam Thomam, praeque omnibus unum,
unde tot est pulchras Patria nacta Rosas.
Is Čechici meruit laudem nomenque poetae,
cum caneret patria cantica culta lyra.

„Rosae", jež Tomáš vlasti dal, jsou tři jeho synové *Jan*, *Adam* a *Sofoniáš*, všickni co spisovatelé svou dobou na slovo vzatí[2]), kteří vesměs přijali příjmí *Rosaciův*. Příjmí toho užíval i také otec, ačkoli mu obecněji říkali *Řešátko*. Kancionálu Řešátkova, jenž sestaven jen z jeho vlastních skládaní, drahně let užívali literáti v Sušici, až pak jej k vydání nabídli známému spisovateli českému a tehdáž majetníku impressí Šumanské v Praze, Jiříkovi Závětě. Závěta náklad převzal s tou výminkou, že literátstvu sušickému dá 100 exemplářů „za odkazy, kteří se tak od některých lidí pobožných, někdy měšťanův sušických, stali a na písně ty vztahovali, jakož pak i Jiří Račín z Račína a na Čejkovech mimo jiné tolikéž pomoc na hotových penězích k tomu daroval." Přípis literatstva sušického datován v osmý úmrtný den Řešátkův (4. ledna 1610). Kancionál skládá se ze dvou dílů folio (I. díl l. 149 a II. díl l. 206). Závěta díl první věnoval literátům všech tří měst pražských, druhý pak Kutnohorským, Králové-hradeckým, Žateckým, Litoměřickým a Lúnským. Celek má titul: „*Kancionál celoroční, v kterémž písně duchovní a evangelické, v chrámích Páně přes celý rok se zpívající, na evangelium každé neděle sebrané a složené jsau.*" (V Praze 1610). Exemplář v univ. bibl. pražské (LIV. A. 29).

§. 5. Kancionály Jednoty Bratrské starších redakcí.

K neporovnání větší a spořádanější byla píle pěsnotvorná v Jednotě Bratrské. Hned první děj, kterým se Jednota ve Lhotě Zárychnovské ustanovila, oslaven byl složením písně, a později v skládaní takovém ustavičně dále postupováno. Jména skladatelův pečlivě se zachovávala. Když přistupováno k tisku, vždy se to dálo pod autoritou Starších, tak že všecky kancionály Bratrské se strany dogmatické a ethické mají do sebe ráz autentičnosti, jehož

[1]) O J. Škorni viz Rukověť II, Kleychovu zprávu o kancionálích a Klíč II, 67. Spisu samého neviděl sem.

[2]) O otci i synech viz Rukověť II, str. 176 a 196.

[3]) Báseň Jana Rosina Žateckého nadepsána: „Ad Thomam *Cribrum*, alias Rosacium, civem Sussicensem" (při kanc.)

u podobojích naprosto neshledáváme. Písně podobojích tiskl, kdo chtěl a jak chtěl, kdežto v Jednotě se neví ani jednoho příkladu, aby se někdo dopustil nějakého takového skutku o své ujmě; stalo-li se tak nicméně, však to nikdy nezůstalo bez pozdější veřejné nechvaly. První sestavení kancionálu pro posluchače Jednoty provedeno na samém počátku XVI věku. Jeden jeho exemplář zachoval se v Č. Museum, v jedné vazbě s kalendářem obecným a s výkladem znamení zvířetníkových (*C* složek 8° = 24 listů.) Jako kalendář, tak i kancionál jest bez titulního listu, čítaje *p* složek 8°. Na l. *p* 5ª čte se: *Dokonany su tyto pijesničky wstrzedu w ochtab bozyeho Krztienije. Letha Božyeho Tisyczieho Pietisteho Prwnijeho.* Pak následuje abecední rejstřík písní, jichž jest 85; poslední list rejstříku chybí. Písmo dokonale se shoduje s písmem, kterým tištěny sou biblí pražská 1488, kronika Martimiani 1488, Ezopovy bájky, kompaktáta basilejská 1513 atd. I pochází tedy z tiskárny, kterou spolu s Janem Pytlíkem, Janem od Čápův a Matějem od Bílého Lva držel Severin kramář [1]). Písně spořádány sou podle pořádku roku církevního, ač bez zvláštních záhlaví. Mimo takové, ježto i od podobojích a katolíkův byly zpívány, jest jich tu několik, ježto určitě sou složeny od Bratří, zejména 4 od Matěje Konwaldského, 5 od Jana Táborského a 9 od Br. Lukáše.

V pamětech Bratrských o vydání tomto zmínka se neděje. Spisovatel historie bratrské teprv k l. 1505 dí: „Dali vytisknauti kancionál písní chval božích nejprvnější na veliké modum". [2]) Kancionálu toho (1505) nikde sem nenašel, ale s jistotou téměř tvrditi lze, že při úpravě jeho Br. Lukáš přední měl účastenství. K němu nepochybně vztahují se citáty v Blahoslavově Grammatice, kdež dí, že tak neb onak psáno v „písních starých"; jelikož se tu uvozují signatury *L8*, *M2*, *Q14*, souditi lze, že kancionál ten byl dosti slušného objemu. [3])

Mr. Matouš Collinus v předmluvě na staré konfessí (v Praze 1575) dí, že Matěj Machek, professor akademie, Lukáš Pražský bakalář a jeho příbuzný Mr. Jan Černý lékař společnou péčí sebrali a vydali staré zpěvy chval božských, ježto nyní slovou evangelistskými. [4]). O Lukáši i Černém pochybovati netřeba; jinak se věc má s Mr. Matějem Machkem, jelikož osobnost jeho těžko ustanoviti. Nesnáze tu vězí v obecném tehda opomíjení obecných jmen při osobách učeného stavu. Prohlédav mistry učení pražského tou dobou činné, nenalezl sem mezi nimi leč jediného, na něhož by lze bylo mysliti, totiž Matěje Vilémovského z Brnného (de Brnny, de Brnay), jenž se l. 1455 stal bakalářem, l. 1471 mistrem, od té doby pak na universitě četl, třikrát zvolen byv k úřadu děkanskému filosofické fakulty, až pak s l. 1493 v pamětech universitních stopa jeho se ztrácí. Ač Bratří, pokud vědomo,

---

[1]) Rukověť k děj. lit. č. II, str. 214.

[2]) Č. Č. M. 1862 str. 112.

[3]) Ku kancionálu 1505 vztahuje se zpráva ve předmluvě 1561: „Bratří, předkové náši milí, vydali se na to, aby tak písněmi evangelistskými, jako kázaním slova božího přisluhovali lidu obecnému. Protož tau příčinau sbírali a shledávali pobožnější a čistého učení bližší písně, kteréž před nimi skládali a zpívali otcové a předkové jejich i náši svrchu jmenovaní, sami také nových vždy pomalu přidělávajíce. Potom . . . nashromáždivše jich drahně, dali je vytisknauti, tak jakž tehdy z počátku býti mohlo."

[4]) Interea, quibus et ipsis struebantur insidiae, discesserunt (1480) Praga Mr. Mathias Machecus, professor academiae, Lucas Pragensis baccalaureus et ejus familiaris Mr. Joannes Niger physicus. Illorum opera ferunt collectas esse et editas veteres divinarum laudum cantilenas, quae nunc evangelicae appellantur.

nikde jméno jeho neuvozují, nicméně není nemožné, že s bratry Lukášem a Janem Černým v bližším byl styku a že jim ve sbírání kancionálu byl nápomocen. Aspoň není příčiny, proč bychom vážné svědectví Collinovo zamítali. [1])

„L. 1519 dali vytisknauti Bratří knihu zpěvův a chval božských ku potřebě pobožného a věrného lidu, a to již podruhé." Vydání toto, jež provedl knehtiskař Pavel Olivetský v Litomyšli, nápotom Bratřím slulo „písněmi velikými"; citáty dosahují signatury *Q6.* [2]) Ani tohoto vydání žádný výtisk podnes znám není. Pořadatelem jeho nepochybně byl též Br. Lukáš. Ale udála se při tom nepříhodnost, jelikož do vydání 1519 vloženy sou některé písně proti vůli a vědomí Starších, některé vypuštěny, některé na některých místech pozměněny. Čí v tom byla vina, o tom nikde žádné zprávy není. Br. Lukáš ihned z nova ruku přiložil k dílu opravovacímu, ale smrt mu práci přetrhla. Nedokonané dílo jeho chovalo se v knihovně Jednoty na Karmelu. [3]) Mezi tím *Br. Jan Poustenník* celý kancionál sestrojil i poslal Br. Lukášovi s podivným ovšem požadavkem, aby práce jeho celá beze vší proměny a všeho výběru byla přijata. Od Lukáše dostalo se mu ostré za to důtky a rukopis nazpět mu byl poslán. [4])

Starší v Jednotě hned po smrti Lukášově byli pobádáni, aby tu započatou od něho práci na se vzali, ale nebylo k tomu velké ochoty, jelikož tu šlo o proměny a opravy písní starších, což bylo tím choulostivější, jelikož se tehdá v Jednotě strojil obrat k luteranismu a mysli ovšem k dílu novému nikterak neměly dostatečného a ustáleného poklidu. Nicméně po různu vždy „některé nové písničky pomalu skládali a k tištění dávali." K tiskům těmto podle všeliké podobnosti počísti sluší Písně, l. 1531 v Ml. Boleslavi vydané (Jungm. IV. 48). Mezitím se zborům kancionálův pořád více nedostávalo, až pak starší, pozanechavše jiného, v práci se dali „a tak tu *knihu zpěvů a chval božských* zpravili a shromáždili," řídíce se v tom tou zásadou, aby všecko, cokoli v prvních dvou kancionálech dopouštělo cizí smysl, anebo kde by se rozum pravý některými slovy zatmíval, vyslovili to světleji, vlastněji a případněji; dále, aby „kdež kteří veršové byli neplni, a jiní, zbytky mající, nerovní, k zpívání společnému bez trhání a matení nemožní nalezali se," to předěláním veršův těchto napravili. Některým písním dali i jiné počátky, proto prý aby se v nich nemátli, kdož by staré měli. „Také kterýchž písní předkové jejich do prvního kancionálu byli nevložili, a které nepřípadné a nepotřebné byly, ty i oni vypustili, jiných nových z žalmů i z jiných písem sv. nadělavše a přidavše." Přední v tom práci, ač nemocen jsa, po několik let vedl *Br. Jan Roh.* [5]) Když text byl spořádán, předložil jej Br. Roh spolustarším Jednoty, „od nichžto všech kniha souzena a ohledována byla, a což v ní nedostatků tehdáž nalezeno a spatříno, to vše k doplnění

---

[1]) Vypisovač Collinův, kn. Jakub Jacobaeus v „Idea Mutationum" zprávu o skládaní kancionálu třemi těmi muži vypustil. Jungmann, nedodávaje pramene, praví, že zpořídili druhé vydání, 95 písní, okolo l. 1520 (III. 48), což se ovšem udáním omylným býti vidí.

[2]) Č. C. M. 1862 str. 119, Blahoslavova Gram. str. 38.

[3]) „Potom pak Br. Lukáš na to se snažil, aby tu knihu písní zprávnější a větší vydal." Sám celý kancionál vlastní rukou napsal, k němuž se pak, když se poklésky staly, odvoláváno. Předmluva 1561 a Blahoslav de cantionali 1561.

[4]) Předml. 1561: „Však málo popracovav v tom Br. Lukáš, nedokonal toho."

[5]) Životopis jeho v Rukověti k děj. lit. č. II.

jest přivedeno.“ [1]) Po tom teprv dílo k tisku odevzdáno pražskému impressorovi, Pavlovi Severinovi z Kapí Hory, kterýž, dříve než k tisku přistoupil, rukopis k censuře předložil konsistoři podobojí. Teprv, když odtud obdržel schválení, tisknouti se jal. Výtisku nějakého z toho vydání dobrati sem se nemohl. Podle zprávy Dr. Václava Šturma [2]) titul byl tento: *Písně chval božských. Písně duchovní evangelistské, z novu přehlédnuté, zpravené a shromážděné i také mnohé v nově složené z gruntu a základu písem svatých. Ke cti a chvále samého, jediného, věčného Boha v Trojici blažené. Také ku pomoci a k službě i k potěšení v pravém křesťanském náboženství milujících i národ i jazyk český. Jan Roh s pomocníky svými. 1541. V Praze.* V zadu na líci posledního listu četlo se: *Léta od narození Syna Božího 1541 vytištěn a dokonán tento kancionál tu sobotu po sv. Martinu v Starém Městě Pražském skrze mne Pavla Severina z Kapí Hory, měštěnína téhož slavného města.* Složek čtvercových N = 52 listů regálního papíru. Podle Blahoslavovy Grammatiky nejvyšší signatura písní jest *P 12;* citáty, které se ku kanc. 1541 vztahují, nalezají se tam na str. 13—22. Kniha ta nejen v Jednotě, ale „i od mnohých jiných v národu našem s mnohau vděčností přijata.“ Hned příštího na to roku 1542 zpořízeno menší vydání v Litomyšli. [3]) Ale zrůst Jednoty brzy přinutil k vydání novému. Biskupové Br. Mach Sionský a Jiří Israel l. 1547 smluvili se o ně s impressorem Vaňkem Austským či Austinem v Mladé Boleslavi, aby učiněno bylo počtem 800 exemplářův. Když pak vzešly bouře a pokořením odbojných stavův i trvání Jednoty v Čechách se stávalo vrátkým, zpěčoval se Br. Mach smlouvě dostáti. Austský domáhal se práva cestou soudní, z čehož pak Bratřím vznikly dosti trpké nesnáze. Kam se děly výtisky Austského, o tom se Bratří nikde nezmiňují a také sice jinak nic o tom povědomo není.

§. 6. Kancionály Bratrské úpravy Blahoslavovy.

Vypovězení Jednoty z Čech l. 1548 učinilo přestávku i v literární činností její. Ale právě tato těžká pokušení dala k tomu příčinu, „aby nemálo pobožných zpěvův v těch časích složeno bylo, tak jakž prý se duchu Páně kde dýchati líbilo.“ Nicméně volné toto tvoření Starším po chuti nebylo, i „usoudili za věc slušnou a spravedlivou, aby ty písničky byly *zřízeně* všecky v ruce vzaty a pilně přehlednuty, i kdež by potřeba byla, ponapraveny a tak potom z jednomyslnosti všechněm k bezpečnému užívání vydány. Což se i stalo. Ale že potom takovému uložení stala se překážka, když neumělostí písařů jednostejnosti těch písní nemalé se dálo ublížení, [5]) protož pomýšlelo se na to, aby všecky raději v nově spravené, jakž sluší,

[1]) Předmluva 1561.

[2]) „Index a poznamenání spisův, kteří v Srovnání víry a učení Bratří starších ode mne se přivozují“ při „Ozvání“ (1584) č. 16.

[3]) „Kancionál menší v Litomyšli vytištěný l. 1542.“ Blahoslavova Gram. str. 40, a zmínka v Předmluvě 1561.

[4]) Památky IX, str. 553, Rukověť I, str. 38.

[5]) S tím souvisí snešení synody přerovské 1557, kterým se obnovuje starý zákaz, aby žádný z správcův Jednoty žádných *písní* bez ohledání a usouzení zřízeného saudu nevydával ani od osoby své, ani od Jednoty a pod jménem jejím. Ano by prý co toho kdo třebas od Starších dostal, nemá toho žádný v zbory stranně uvoditi. Dekrety str. 183.

k tištění dány byly. A poněvadž v ten čas již nemalý nedostatek trpěla Jednota z strany písní, jichž nebylo lze mnohým dostávati, i přišli Starší na to jednomyslně, aby ti zpěvové všickni, noví i prvnější, v jednu knihu uvedeni byli a vytištěni." [1]) Péče o to l. 1557 vzložena na Br. *Jana Černého* a Br. *Jana Blahoslava*, kterým v tom ještě jiní · za pomocníky sou přidáni. Hlavní práce připadla na Blahoslava. Po třech letech, l. 1560, dílo bylo dokonáno a k tisku odevzdáno *Alexandrovi Plzenskému* či *Aujezdskému*, jenž k vůli tomu pod ochranou pana Lukáše z Górky impressi svou již l. 1560 byl uhostil na zámku páně v Šamotulách. Dne 7. června 1561 obsáhlý ten foliant o 744 písních v tisku byl dohotoven pod titulem, kterýž se (až na „*opět* z nova" a „v Trojici *blahoslavené*," m. *blažené*) docela shoduje s nadpisem vydání Rohova 1541. [2]) Výtisky v univ. bibl. pražské, v studijní olomoucké, v Č. Museum.

Sotva se kancionál šamotulský rozšířil, již proti němu nastal boj. L. 1564 se ozval bakalář *Martin Žatecký*, sídlem v Domažlicích, se stanoviska podobojích. Jeho Blahoslav odbyl spůsobem svým, kterému v podobných případech pepře nescházelo. [3])

Poptávka po díle tom tak byla veliká, že již l. 1564 přistoupeno k nezměněnému *novému* vydání v Evančicích, in folio. Výtisk v univ. knihovně pražské (LIV. A. 32) a v knihách Žerotinských. *Třetí* foliové vydání, kteréž l. 1576 v Kralicích zpořízeno bylo, od vydání šamotulského 1561 a evančického 1564 ničím se nedělí, nežli skvostnou úpravou. [4]) Exempláře v univ. knihovně pražské, ve stud. olomoucké, v Žerotinské, v Č. Museum. *Čtvrté* skvostné foliové vydání zpořízeno, též v Kralicích, l. 1581. Exemplář v univ. knihovně pražské a v Žerotinské.

Čtvercových vydání znám troje, vše v Kralicích tištěné, jedno l. 1583 (v Č. Museum), druhé l. 1594, třetí l. 1598. [5]) Ve vydání l. 1594 se v obrazci na konci písní naleză typografický znak Zachariáše Solína (karafiát) a jeho monogram. Exempláře z l. 1594 a 1598 v univ. bibl. pražské; z l. 1598 i v knihovně Žerotinské a v Č. Museum, tuto s připsanými jmény skladatelův (60. C. 10.) Bez poznamenání roku vytištěn byl malý kancionál ve 12^{0} pro lidi pocestné podle velikého kancionálu, toliko 187 nejpřednějších písní v sobě obsahující; taktéž bez roku malý kancionál v 8^{0}, obsahující 247 písní. [6])

Foliová vydání co do obsahu dokonale se srovnávají; ve čtvercových vypuštěno tu i tam několik písní. Všecky mají jednu a touž předmluvu; toliko ve vydání 1576 a v pozdějších vložena zmínka o české konfessí „loni císaři podané," ve kteréž prý se podobojí a Bratří ve všech podstatných artikulích snesli, a žádost, aby blíže a blíže se jednotili, „až bychom v té jediné víře a obcování jí jedno byli."

---

[1]) Předmluva 1561.

[2]) Podrobný popis šamotulského vydání v Č. C. M. 1862 str. 31—38.

[3]) Č. Č. M. 1862, str. 42—44.

[4]) Podrobný popis v Č. Č. M. 1862 str. 44—47.

[5]) Dle Indexu vyšlo prý čtvercové vydání i l. 1572 (Jungm. IV. 68), ale zdá se to býti poklések nějaký, jakých tam více. Kleych takového vydání nezná. Totéž platí o vydání čtvercovém z l. 1564, 1581, 1597 (Jungm. III. 48.)

[6]) Zpráva Kleychova. V Č. Museum nalezá se kusý ex. v malém 8^{0} (58. H. 43.) L. 1607 v Kralicích vydány „Písničky duchovní k obzvláštním časům" 16^{0} (III. 120, Dudík Dějiny kněhtisk. na Moravě V Brně 1876, str. 33.)

Písně ve všech Bratrských kancionálech značí se obvyklými signaturami *Qm*, *Sv* atd. Nápěvy, kde not není, znamenají se počátečnými větami písní jiných českých i latinských.

Rychlost, s kterou jedno vydání následovalo za druhým, důkazem jest o veliké oblibě, jíž se kancionálu dostávalo nejen v Jednotě, ale u jiných stran náboženských. Tím pobuzen byl jezuita Dr. Václav Šturm, aby zápas, l. 1582 „Srovnáním víry“ proti Jednotě počatý, vztáhl i také na písně Bratrské. L. 1588 vydal své „*Rozsauzení a bedlivé uvážení velikého kancionálu.*“ Bratří mu ještě téhož roku odpověděli „*Obranou mírnou a slušnou kancionálu Bratrského.*“ Šturm replikoval, l. 1590 vydav „*Odpověď slušnou a důvodnou.*“ Jakkoli se celý ten boj pohybuje na poli dogmat a mravouky, předce drahně se naskytá zrn kritických i v jiných příčinách. [1]) U Bratří aspoň některé z výtek Šturmových nezůstaly nepovšimnuty, jelikož jich při pozdější redakci užiti neopominuli.

Zvláštní případ zaznamenán jest v Dekretech (str. 262). Bratří starší Mr. Danielovi Adamovi z Veleslavína, jenž, jak známo, byl tajným Bratrem, tak řečeným Nikodemitou, dovolení dali, aby písně vytiskl. Současně však totéž učinila „nočně a ukrytě“ tiskárna Šumanova. Stalo se tak před l. 1594, i vznikla z toho mezi oběma kněhtiskaři nevole, o níž dosud aspoň zevrubnějších zpráv není.

§. 7. Kancionály podobojích po Miřínském.

Ve sbírkách Miřínského, jak už svrchu dotčeno, snešeny jsou díl staré písně, díl písně od samého jich původce skládané. L. 1531 přibrána i některá skládaní Klimenta Bosáka, ale z písní od Bratří sepsaných se tam vyskytuje jen několik jako nevědomky přejatých. Miřínský sám, jako všickni staroutrakvisté, odpovědným byl nepřítelem Jednoty, a tudíž ovšem všeho se s ní společenstva vystříhal. Ale v širších kruzích utrakvistických nedůtklivost tato záhy počala mizeti. Sestavovatelé kancionálů neštítili se písní Bratrských i nerozpakovali se přibírati je tu u větší, onde u menší míře, třeba že někdy některý verš, který náhledům jich náboženským nebyl po srsti, podle svého rozumu zjinačili.

První známý kancionál takového rázu zachoval se v univ. knihovně pražské (LIV. G. 262.) Tištěn jest v malém osmerci, čítaje složek *U*, tedy 160 listův (sloupec písma má 11 cm. zvýší a 6 cm. 5 mm. zšíří). Titul zní takto: *Pijsniczky krzestianskee, ke cti a chwale Božij, z mnohych ginych sebranee, Nayprw o wtielenij Krysta pana, Potom porzadnie o slawnostech a pamatkach geho, podlee biehu vloženeho, przes cely rok. A potom mnohee ginee Obecznij, y wnowie složenee, kspasitedlnemu wzdělanij wssem krsestianō wuobecz naležitee. Anno 1530.* Na závěrce písní, před „*Pravidlem na všecky písničky podle pořádku abecedy*“, čte se tato zpráva kněhtiskařská: „*A tak se dokonawagij Pijsnie, podle pořadku čžasů roku celeho, kecti a chwale Božij zřizenee A wytisstieny przi swatem Bartolomiegi Leetha od Narozenije pana Spasitele nasseho Krista Gežijsse, Patnactisteho, Trzidcateho, Kasspar In monte Liliorum.*“ Vnitřní záhlaví jsou: Adventní, o narození, o umučení, o vzkříšení, o vstoupení Páně, o duchu sv., o sv. Trojici, o církvi svaté, o slovu božím, o večeři

[1]) Širší zpráva o polemice této v Č. Č. M. 1862, str. 47—50.

Páně, o pokání, o smrtedlnosti člověka, o smrti, o soudném dni, na otčenáš, na Věřím v Boha, na přikázaní boží, o životu ctnostném, o dobrodiních božských, o protivenství, na hodiny dne i noci, obecní písničky, písně Klimenta Bosáka, posléze 25 písní, které z větší části od samého vydavatele nově byly složeny. O Husovi žádná tu píseň. Nápěvy naznačeny počátečnými slovy písní latinských i českých. Písně vůbec jako u Miřínského a u Bratří znamenají se signaturami *A x*, *B xv* atd. Sborník tento, poněvadž tištěn jest v Lilči, posud pokládán jest za kancionál sekty Habrovanské či Lilecké; leč domněnka tato probráním obsahu ukazuje se býti mylnou. O vlastním Habrovanském kancionále později řeč bude.

Jiné vydání zpořízeno bylo v Olomouci l. 1559; i toho se zachoval exemplář v univ. knihovně pražské, přešed tam z jesuitské kolleje krumlovské. Nadpis: *Kancyonál Cžeský. Pijsně Ročnij, kteréž se zpijwagij při wssech Slawnostech celého Roku. Při tom o smrtedlnosti člowěka. O pohřebu Mrtvých. O dni Saudném. A giné Pijsně mnohé obecné: Y na obzwlásstnij časy, Dne a Nocy. Též také některé na Episstoly a Cžtenij nedělnij. Pro čest a chwálu Božij, nynij w nowě wytisstěné. Léta Páně M. D. LIX.* Po „registrum“ na líci posledního listu: „Wytištěno w Holomauci u Jana Günthera. Léta Páně tisýcýho pětistého padesátého dewátého.“ Obsahuje listů, římskými ciframi znamenaných, kromě registra, v celku 347, 8°. Ohlavení obsahu podobné jest, jako v kancionále z l. 1530, jen místo: „O večeři Páně“ položeno: „O těle a krvi Pána našeho Ježíše Krista.“ Vydání toto má několik obrázkův, zejmena příjezd Kristův do Jeruzalema (rub titulu), narození, umučení, vzkříšení, vstoupení Páně a seslání ducha svatého při dotyčných záhlavích. Písně Klimenta Bosáka v něm sou pojaty. Písně o Husovi tu není, za to jedna píseň Phasianova [1]) a dosti mnoho Bratrských. Nápěvy naznačeny sou počátečnými slovy písní jiných, latinských i českých. Místo obvyklých signatur znamenají se písně číslem listův. Sestavovatelem kancionálu tohoto zdá se býti *Pavel Aquilinas-Vorličný*, jenž tou dobou nejen na Moravě náboženský byl činným, ale i v stálém spojení trval s impressorem Güntherem. [2])

L. 1564 vyšly „Písně veyroční“ latině a česky v Praze u Jana Kantora [3]), jichž nyní před rukama není. Kancionálův jiných v Praze vydáno značný počet. Jiří Dačický l. 1581 zpořídil dvoje, 1589 třetí vydání *Kancionálu ze starých písní vybraného.* V témž spůsobu jej l. 1584 vytiskl Melantrich. Jiří Nigrin l. 1585 vytiskl *Písně roční* „na 16 listů“ či v 16° [4]) a l. 1606 vydal kancionál v 8°. L. 1609 kancionál vytištěn u dědice Mr. D. Adama z Veleslavína a l. 1617 zároveň vyšel ve dvou impresích, totiž u Jonaty Bohutského a Sixta Palmy. Toť jsou zprávy, které o vydáních tehdejších snesl Kleych. Velice litovati jest, že výtisky, které nyní máme pod rukama, s naznačením tím buďto se neshodují, anebo pro otrhanost předních nebo zadních listův porovnati a slicovati se nemohou, tak že nezbývá jiné rady, nežli popsati je prostě tak, jak se nám zachovaly.

Podle obsahu rozlišiti se dá *dvojí úprava.* Not ani jedna ani druhá úprava

---

[1]) O Phasianovi viz Zprávy zasedací kr. české spol. nauk 1878 str. 7. K tomu z akrostichův u Musophila dodati sluší příjmí Phasianovo „*Růdnický*“, z čehož by souditi lze bylo, že kněz ten byl rozený Roudničan a snad totožný s Martinem Roudnickým, l. 1545 ve Vlaších vysvěceným (Borový Acta I, str. 195.)

[2]) O Aquilinovi viz Rukověť I.

[3]) Šturmovo Rozsauzení, díl II. str. 76. Jungm. IV. 62.

[4]) Štelcar v Č. Č. M. 1864 str. 349.

nemá, nýbrž melodie naznačeny sou počátečnými větami jiných písní známých, latinských i českých.

K první a obsáhlejší náleží *patero vydání*, kteráž se nám představují tolikýmiž výtisky v knihovnách pražských zachovanými. Ve všech se písně týmž spůsobem označují jako u Miřínského, v kancionálech Bratrských atd., totiž písmenem a římskou cifrou, kteréž obě svrchu nad sloupcem sou položeny: *Aiii. Qx. Xvii.* Náznaky těmito zároveň nahrazuje se číslování listův. Format jest stejný, totiž 8⁰ při všech pěti vydáních. Rovněž i obsah jest jeden a týž, kromě úchylky níženi připomenuté. Napřed kladou se písně adventní, pak o narození, o životu Pána Krista, o umučení, vzkříšení, vstoupení, o duchu sv., o sv. Trojici, o těle a krvi Páně, o modlitbě Páně, Kyrie, Patrem, Sanctus, na epištoly a čtení od Miřínského, o apoštolech, o J. Husovi („V naději boží mistr Jan Hus"), na doby dne i noci, o posvěcení chrámu, písně Bosákovy, písně obecné, mezi nimiž o blahoslavenství, o pannách, o pláči, o přímluvách svatých, o trpělivosti, o zavedení, o nebezpečnosti mořské, o dvou cestách, za dešť, odplata hříšných (Zaufalý nemaudrý člověče), kterou, kromě vydání *b.*, i text se zavírá. Písní Táborského je tu drahně a vždy se poznačují *J. T.* I jest podobno, že sestavení od muže tohoto bylo upraveno.

a) Výtisk v Č. Museum *58. G. ad 3*, napřed i v zadu kusý a i vnitř mezernatý. Dřevořezů nemá žádných. „Kristus příklad pokory" na l. *C 13.* — Písně Bosákovy *N 11* do *O 2.* — „Aj nuž važmež" (bez naznačení, že by l. 1529 byla složena) na l. *S 2.* Složek osmilistých *Zz* (i s registrem). Písní o několik je méně nežli ve vydáních tuto následujících. Podle písma jest to tisk z impressí J. Dačického.

b) Výtisk v Č. Museum *58. G. 5*, napřed i v zadu kusý. Dřevořez jediný při písni „Kristus příklad pokory" na l. *C 23ᵇ*, totiž prostý obraz spasitele na kříži (7 cm. zvýši a 3 cm. zšíří) vedle textu vtištěný. — Písně Bosákovy na l. *O 10ᵇ.* do *P 6ᵃ.* — „Aj nuž važmež" (s připomenutím, že složena tehdáž, když Turek k Vídni táhl, l. 1529) na l. *T 13.* Složek osmilistových *Bbb* a arch registra se známkou *H.* Po písni „Zaufalý nemaudrý člověče" na l. *W 16ᵇ.* přidána ještě píseň: „Slyšme řeč Pána Boha samého." V písmě vyskytá se porůznu i také hrubé *l*, ač nikoli důsledně. Pozdnější jeden majetník napřed připsal titul: *Kancionál aneb Písně veyroční chval Božských, kteréž se při všech slavnostech celého roku v církvi Boží od věrných křesťanův zpívají. I jiné mnohé písně obecné k obzvláštním časům dnu a noci. Též také některé na epištoly a čtení nedělní. Pro čest a chválu Boží lépe nežli prvé skorigované. L. P. M. DC. IX. Vytištěn v St. M. Pražském u Jiříka J. Dačického.* [1]) Zdali titul ten, ač patrně ze správného některého vydání přejatý, k vydání tomuto skutečně náleží, na své váze zůstaviti se musí.

c) Výtisk v Č. Museum *58. G. 4*, napřed kusý, v zadu celý. Dřevořez jediný, a týž jako ve vydání *b.*, při písni „Kristus příklad pokory" na l. *C 23.* — Písně Bosákovy na l. *O 11ᵇ* do *P 6ᵃ.* — „Aj nuž važmež" (jako v *b*) na l. *T 13.* Složek sedmilistových *Ccc.* Po registrum čte se tato poznámka tiskařská: „Dokonány a vytištěny jsú tyto písně pro čest, slávu a chválu v blažené Trojici, jednoho Pána Boha, a pro spasení pobožného a po-

---

¹) Po slově „u Jiříka" někdo jiný přidal „Melantricha", což ovšem hrubý omyl.

kání činícího, každého věrného křesťana: Den S. Michala Archangela Božího. Létha Páně M. D. LXXXV." Vydání *b* a *c* podle písma zdají se býti výrobky z tiskárny Nigrinovy.

d) Výtisk univ. knihovny pražské LIV. F. 169, napřed kusý a i vnitř po různu protrhaný. Dřevořezy na l. *E 18* (vzkříšení), na l. *H 1* (duch svatý), na l. *H 16* (sv. Trojice), na l. *J 2* (večeře Páně), na l. *K 6* (kněz před dskami s desaterem božích přikázaní se modlící). Nepochybně že i před písněmi adventními, o narození a umučení byly dřevořezy, ač ve výtisku našem listy, kde by tak bylo, sou vytrženy. „Kristus příklad pokory" na l. *D 1.* — Písně Bosákovy na l. *O 14*[1]) do *P 6.* — „Aj nuž važmež" (jako v *b* a *c*) na l. *T 14.* Složek osmilistových *Ddd.* Ku konci žádné tu poznámky tiskařské není. Podle písma zdá se býti tisk Dačického.

e) Výtisk knihovny kláštera strahovského W. IV. 46, napřed i v zadu kusý a i u vnitř velice protrhaný. Dřevořezy, ode všech jiných vydání rozdílné, zachovány jen tyto: umučení, vzkříšení, vstoupení Páně, seslání ducha sv., sv. Trojice. „Kristus příklad pokory" na l. *D 1.* — Písně Bosákovy na l. *O 13* do *P 7.* — „Aj nuž važmež" (tak jako v *b*, *c* a *d*) na l. *T 14*[b]. Složek osmilistových *Aaa*, ačkoli, podle druhých vydání soudíc, ještě 3 archy scházejí (tedy v celku bylo *Ddd.*) Zdá se býti tisk Nigrinův.

Druhá úprava od první liší se menším obsahem a jinačím jehorozdělením. Všecky zajisté písně rozvrženy sou na *dva* díly. Díl první obsahuje písně, kteréž se zpívají při všech slavnostech celého roku; díl druhý zavírá v sobě písně křesťanské obecné. V dílu I. je 8, v díle II. 16 podřadných záhlaví. Listy v každém díle zvlášť sou římskými ciframi číslovány; díl první jich čítá CCV, díl druhý CLIII. Složky osmilistové naznačeny sou pořád celým spisem, i jest jich *Xx.* Na počátku hlavních oddílův (o vtělení, narození, umučení, vzkříšení, vstoupení Páně, o sv. duchu, sv. Trojici, o těle a krvi Páně) položeny sou dřevořezy. Písně Bosákovy nalezají se v díle II. na l. 57[b] do l. 72. Úpravy této známe dvojí vydání, které tak se vespolek shodují, že se strana kryje stranou. Náznaky *J. T.* v obou vydáních se vyskytají. Písně o životu Pána Krista tu není. Píseň „Aj nuž važmež" je vypuštěna; rovněž tu žádné písně o Mr. J. Husi není.

α) Výtisk v Č. Museum, někdy Fr. Palackého, napřed kusý, ale v zadu celý. V zadu čte se: „Vytištěno v Starém Městě Pražském u Jiříka Nigrina. Letha M. D. LXXXXIII." Jedno *l.*

β) Výtisk univ. knihovny pražské LIV. F. 73, napřed i v zadu kusý *(E—Oo4)* a u vnitř zpuchřením velmi porouchaný. V pravopise dvojího *l* důsledně šetřeno.

Tato dvě vydání hlavně se od sebe různí dřevořezy, které v *β* velmi uměle sou provedeny; téměř se zdá, že pocházejí z dílny kralické, což by ukazovalo k Veleslavínovi co nakladateli, který ovšem s Bratřími velmi blízké měl styky. I písmo vidí se býti Veleslavínovským.

γ) Tatéž úprava představuje se nám i v kancionále, nadepsaném: *Kancionál český, jinák písně chval božských, kteréž se při všech slavnostech veyročních celého roku v církvi Boží od věrných křesťanův zpívají. K tomu i mnohé písně obecné, na časy dne i noci i jinák rozdělené, a v hromadu sebrané, pro čest a chválu Boží a spasitelný užitek všech Božích*

---

[1]) V knize omylem m. *O* položeno *N.*

ctitelův. Vytlačen v St. M. Pražském u dědice M. Daniele Adama z Veleslavína L. P. M. DC. VIIII. Výtisk v Č. Museum 58. *G. 8*, zachovalý, jen kus registra připsán. Listy arabskými ciframi stránkovány; bez registra str. 662. Složek osmilistových *Ss*. Obsah jest tentýž jako v *α* a *β*, jen že přestáno na 24 záhlavích, rozdělení pak na dva díly opominuto. Dřevořezy velmi jsou hrubé, všech posavadních nejšpatnější, a sám tisk dosti obhroublý; patrno, že po smrti Mr. Daniele i v tiskárně jeho nastalo klesání dosti znatelné. Dvojí *l* důsledně provedeno. Náznaky *J. T.* vesměs sou vypuštěny.

Zvláštního zřetele zasluhuje kancionál *Valentina Polona Pelčického.* Polák tento, v Čechách usedlý a zdomácnělý, byl knězem utrakvistským dle starého řádu, děle se jen přijímáním pod obojí spůsobou, tak že jej podle známého snešení tridentského dobře považovati lze za katolíka. Polonus, sebrav písně ze starších i souvěkých zpěvníkův, některé pak sám složiv, vydal je l. 1582. Pohříchu, že se vydání toho nezachoval než napřed i v zadu kusý exemplář v univ. bibl. pražské (LIV. C. 45.) Vydání toto podle náznaků vnitřních nadepsáno bylo: „*Zpívání křesťanská chval božských*", 4°. Obrázky jsou v něm tytéž, co v druhé úpravě kancionálu Pražského *β* (LIV. F. 73). Typograficky dělí se na dvě rozdílné části.[1]) Melodie jednotlivých písní vůbec naznačeny jsou notami, někdy i začátečnými slovy jiných písní známych. Na l. 45, II je obraz Ukřižovaného a nápis „O Boue Jesu miserere mei † S. Val: Polonus 1582"; na l. 98, II obraz Trojice sv. a pod ním erb Polonův i nápis „Sac: Val: Polonus 1582." Druhé vydání, jež se stalo l. 1584 dle Klíče (II, str. 143) má titul: „*Specialník nebo zpívání křesťanská starodávní*," 4°. Třetí vydání dle Jungmanna spořízeno l. 1596 (IV. 85.) Vydání první má dvě předmluvy, jednu k Václavovi Berkovi na Rychmburce, druhou k čtenáři.[2])

Co do postavení náboženského Polonovi nejpříbuznější jest *Jan Paminondas Horský*, opat na Slovanech, jenž dle Jungmanna (IV. 110) u A. Šumanové v Praze vydal 4° *Písničky křesťanské.* Výtisku sem nespatřil.

K postoupilým podobojím, kteří se příznili s učením zahraničných reformatorův, náleží *Valentin Šubar Landskrounský*, jenž sestavil kancionál, z počátku (1572—1587) rukopisně rozšiřovaný, až pak jej l. 1612 Jiří Hanuš nákladem svým ve 12° vydal pod titulem: „*Písně na epištoly a evangelia nedělní a sváteční, kteréž se v církvi boží přes celý rok čtau*

---

[1]) V části první listy číslovány jsou latinskými písmeny, signatura pak poznačena švabachem; listů 4° čte se nyní XCII, sig. 𝔄—𝔷, tak že čtyry scházejí; zato vloženy dva listy bez čísel (o dušičkách). Část druhá, číslována arabskými ciframi, čítá 103 listy, signatura latinským písmem A—Aa, O : · : (jednotlivé listy), Bb (dva), pak ještě na jednom listě modlitby dvě za církev a za vrchnost duchovní i světskou. List 96 dvakrát, a nadto vloženy l. LIV a LV. V exempláři obojí část změtena, díl naschvál, díl maně. Pořádek vnitřní jiný, nežli v jiných kancionálech. V první části kladou se písně: při mši sv. i na nešpořích, zpívání na obzvláštní svátky a památky volených božích, ranní, o angelích, na sv. Trojici, na boží tělo, o těle a krvi Páně, na den dušiček, konduktní, na P. Marii, o svatých božích, o posvícení, salve v postě. V části druhé: zpívání na přední dni slavnosti veyročních. V části první *l* dvojí je pravidlem, v druhé zmatkem.

[2]) V předmluvě ke čtenáři praví: „Jest potřebí, aby Pán Bůh ráčil nám ty vrchní mocnosti dáti, kteříž by kaukol všech sekt a rot z pole pšeničného, totiž z církve sv. obecní, gruntovně vypleli, vykořenili a vyplemenili. Tiť jistě velikau velikau lítost a žalost srdečnau nad nynějším oplzlým a důtklivým zpíváním mají jak v některých kostelích tak i v jiných místech, kdež se tak mnohé škodlivé, důtklivé a pohoršlivé písně *notami frejířskými, krčemnými* zpívají, činíc věrným správcům duchovním příkořisti."

a vykládají" (bez not). Obsah rozdělen na dva dílce, z nichž první obsahuje písně na nedělní, druhý na sváteční čtení. Všecky písně jsou skládaní Šubarova. Exemplář chová se na Strahově a v Č. Museum. Druhé vydání stalo se l. 1613, též u Hanuše a v 12°. Potřetí roku neznámého vydán v impressí Šumanské.

Jiný sborník nalezá se v stokholmské kr. bibliotéce co rukopis ze XVI věku po titulem „*Písně neb evangeličtí zpěvové z kalichem, k časům a potřebám shromážděné*", jenž do podrobna popsán od Dr. Bedy Dudíka (Forschungen in Schweden. Brünn 1852, str. 159). Podle Indexu kancionál s podobným titulem vydán l. 1600 (Jungm. IV. 113 a 114). Exempláře nikde sem nenašel.

Ale těmito tisky počet kancionálův utrakvistických daleko není vyčerpán. Tak vydal *Jiřík Černý-Nigrin* l. 1574 a 1602 „Písničky duchovní", *Martin Pristach Kavka* l. 1579 „Písně nové pobožné", *Petr Kodicill* l. 1584 „Písně na epištoly a evangelia", *Jan Hodáček* l. 1587 „Písně nové na epištoly přes celý rok, jakož i na evangelia," *Sixt Palma Močidlanský* l. 1595 „Písně na historie staro- i novozákonní a žalmy kající", *Jan Vodička Ledecký* l. 1609 „Písně chval božích na evangelia a epištoly přes celý rok" (Jungm. IV. 70, 76, 86, 94, 107 a 124 atd.[1]). Nad to tehdejší literatura prokazuje množství náboženských skládaní jednotlivě a po různu tištěných. Poslední tuším sbírkou podobojích jsou „Písně duchovní v církvi i doma", 1621 v Praze 16° vydané. Ale probráním všeho toho suchopáru nehrubě by se přispělo k zvýšení hodnoty tehdejšího pěsnotvorství církevního vůbec, pročež je bez rozpakův stranou zůstavuji.

§. 8. Kancionál Habrovanský.

Již svrchu (str. 17) pravil sem, že kancionál l. 1530 v Lilči tištěný, není zpěvníkem sekty Habrovanské. Dílo, kterémuž název tento přísluší, objevil sem v univ. bibliotéce pražské mezi knihami, po nebožtíku Jiřím Rybajovi zakoupenými (LIV. E. 430). Jest to malý oktáv, pohříchu napřed i vzadu kusý, nadto pak i vnitř silně protrhaný.[2]) Tištěn jest týmž písmem co kanc. 1530, ale obsahem značně jest větší, jelikož zachovalá část zaujímá již osmercových složek a—z, aa—gg, tedy 248 listův. Rozvržení obsahu jest toto: O vtělení, narození, umučení, vzkříšení, vstúpení Páně, o duchu sv., o Trojici sv., o církvi sv., o duchovním jedení těla a krve pití Krista Pána, o nasycení duchovním, o svátosti velebné při večeři Páně, na otčenáš, na 12 článků víry, na přikázaní boží, na časy dne i noci, o slovu božím, o pokání, o smrti, o dni soudném, o protivenství, o dobrodiní božím, o životu ctnostném, o druhém rození. Písně největším počtem přejaty sou ze starších kancionálův, nicméně dosti mnoho jich z novu bylo složeno, zejmena písně o kněžské mši, kterouž Habrovanští dokona zamítali.[3]) I píseň „Aj toť hrozný čas žalostný" s neporušeným akrostichem *Alizabetta z Habrovan* (manželka Jana ze Zdenína, náčelníka sekty té) poprvé se zde vyskytá. Melodie naznačeny sou počátky známých písní latinských i českých. Roku, kdy kan-

---

[1]) O všech těch spisovatelích zprávy širší viz v Rukověti.

[2]) Hanuš v Dodavcích (III. str. 8) mylně tisk tento ztotožňuje s kancionálem Bratrským z l. 1505.

[3]) Rukověť I, str. 173.

cionál ten tištěn byl, zjistiti nelze, ale stalo se to nepochybně mezi l. 1530 a 1536. Pořadatelem byl tuším Matěj Poustenník. (Rukověť II. 88).

§. 9. Kancionály katolické.

První spisovatel, který se o sborník katolických písní pokusil, jest Šimon Lomnický, l. 1580 co prvotinné dílo své vydav „*Písně nové na evangelia sv. nedělní*", pak l. 1595 „*Kancionál aneb písně nové historické na dni obzvláštní sváteční*" (podruhé tištěný 1642, potřetí 1808). Ale v celku se činnost katolíkův v oboru básnictva církevního za XVI věku nepočala probouzeti leč až k samému posledku. Pobudka k tomu nejvydatnější vzešla kancionálem Bratrským. Dojem, jejž kniha tato, pěkným tiskem, lahodnými slovy a melodiemi líbeznými obecně učinila, byl takový, že se strany katolické nutně pomýšleli, neřku-li na odražení, aspoň na zmírnění jeho. Hlavní v tom úkol vzložen na Dr. Václava Šturma. Ale jakkoli velký byl účinek spisů Šturmových [1]), konečně předce připadli na jediný přiměřený prostředek, totiž aby proti kancionálu Bratrskému postavili kancionál katolický. I sestoupilo se k tomu dílu několik kněží moravských. Směr jejich nejlépe poznati z předmluvy sborníku jejich: „I poněvadž náboženství v tomto moravském markgrabství v takové roztržitosti jest, vidělo se některým pobožným lidem, aby zase příkladem předkův našich ty *písně staré obnovené a prvním smyslem vedle víry všeobecné napravené byly.*" Hlavně ovšem k tomu hleděno, „aby se, neřkouc píseň celá, vrstva řádkův, aneb řádek [2]), ale ani nejmenší slovko nenacházelo, které by jednosvornému církvi veřejné učení na odpor býti mohlo." Dáleji na to pozor sestavovatelův se vztahoval, „aby v starodávních písněch slov žádných — — spůsobem žádným neměníce, v době své, a jest-li kde shledáno bylo, že od potomkův bez hodné příčiny zjinačené byly, podle starožitnosti napravené zanechali." Ve shromažďování a skládaní písní práce nelitovali, konečnou pak redakcí vzložili na probošta šternberského, *Jana Rozenpluta ze Švarcenbachu.* „Z slušné a nevyhnutedlné příčiny", tak on sám dí, „na mne to břemeno uvalili a podobně jako Šimona Cyrenského k nešení kříže Kristového přinutili." L. 1600 dílo bylo dokonáno a kardinálovi z Dietrichsteina, biskupovi olomouckému, k uvážení a schválení předloženo, načež pak Jiříkovi Handle, impressoru v Olomouci k tisku odevzdáno. Ale i mezi tiskem v práci neustáváno a dáleji skládáno i sbíráno. L. 1601 kniha byla hotova. Obsahuje 10 listů předmluvy, 866 stran písní, pak dvojí rejstřík, dle slavností a abecední. Titul obhroubného čtvercového svazku jest: *Kancionál, to jest, Sebrání Spěvův pobožných.*" Do textu vloženy četné dřevořezy. K písněm buď melodie notami připojeny anebo k nim na jiné místo odkázáno. Mimo české čtou se tu i mnohé písně latinské celým

---

[1]) Rozenplut dí o tom: „Mnozí, kteříž bludných učitelův lahodným učením od cesty pravé svedeni byli, již vysvětlením Dr. V. Šturma takové bludy poznavše, zase se k lůnu matky církve všeobecné navracují, bludaři pak; jakkoliv od téhož Dr. V. Šturma pravdau na nejvyšší jsou přemožení, předce jako uklivaní kohauti štípat, s křídlami vochlípenými, zletěti nemoha, sem i tam se potácejíc, jak mohau kokrhají a tovaryšům svým, jako by zvítězili, posilnění dávají. Tak oni svým kancionálem se honosí, písně své voškluband kokrhají a jako plátno zmrzlé při teple, tak se zmužile s odpovědí proti němu stavějí."

[2]) Rozenplutovi *řádek* či *řádka* značí verš a *vrstva zpěvná* sloku.

svým textem. Obsah rozvržen na dva díly: díl první (1—312) obsahuje písně o Pánu Kristu a božích hodech i dobách, v dílu druhém (313—744) jsou písně veyroční ke dním svátečním. K závěrce připojen „Přídavek sekvencí pobožných a starodávních, kteréž pro jich nehotovost v náležitá místa že položené býti nemohly, zde se po jiných společně kladau.“ (745—866.) V rejstříku mnohé písně naznačeny sou hvězdičkou, čímž snad míněna sou vlastní skládaní Rozenplutova. Ku konci zde připomenu ještě jednu okolnost, totiž moravismy, kteréž, při obecném dosti přesném šetření tvarů spisovných druhdy znatedlně vynikají. V tisku dvojího *l* důsledně setřeno.

Další pokrok v církevním skládaní katolickém učiněn od čilomyslného jesuity *Šebestiana Vojtěcha Scipiona-Berličky*, kterýž v Postillu svou l. 1618 v Praze vydanou k výkladu každého čtení nedělního a svátečního připojil i také *píseň*, obsah evangelia prostými, ale tklivými slovy v sobě zavírající. Verše i výklady Scipionovy došly veliké obliby; bylať Postilla jeho během XVII a XVIII století čtyrykrát z nova tištěna, ano i po Theresianských změnách v obecném školstvu jakožto velice příhodný prostředek k vyučování katechetickému vážena, tak že scholasticus pražský Václav Lenhart l. 1779 napsal zvláštní „Uvedení, jakby jí školní katechetové při vykládaní evangelií užívati měli.“ Mimo to prý Scipio l. 1611 sestavil kancionál připsaný Kateřině z Boskovic, manželce Karla z Lichtenšteina (Jungm. IV. 131), ač není-li tu omyl nějaký. Sborníku toho ani Pelcel nezná, aniž sem se kde výtisku nějakého dopíditi mohl. Vydání z l. 1687 jest kancionál Šteyrův.

§. 10. Kancionály luteránské.

Učení reformatora wittemberského, počnouc od Buriana Sobka z Kornic a Matěje Paustenníka, Havla Cahery i Beneše Optáta, v Čechách i na Moravě pořád více nabývalo přívrženstva. I sama Jednota Bratrská po smrti Br. Lukáše velmi povážlivě se k němu kloniti počala. Mnozí ovšem z těch, kteří k Lutherovi z počátku se vší horoucností přilnuli, brzo buď z ohledů vnějších, jako Cahera, buď změnou přesvědčení, jako Sobek a Optát, na jiné dráhy se obrátili; ale v celku se upříti nedá, že utrakvismus pořád více ztrácel půdy naproti lutheranismu. Konfessí česká, l. 1575 Maximilianovi II podaná, nejvýmluvnějším je toho svědectvím. Nicméně naprostí stoupenci konfessí této v Čechách marně se pokoušeli o veřejné její uznání. Větší v tom vůle požívali na Moravě a ve Slezsku. Tudíž se stalo, že i luteránský kancionál první povstal na Moravě. Pod ochranou pana Karla z Žerotína staršího na Starém Jičíně a Goltšteině kněz *Jakub Kunwaldský* v úkol ten se uvázal. L. 1572 dotištěny jeho „*Písně chval božských*“ (4°, l. 216) v „Holomouci“ u Fridricha Milichthalera.[1]) Nové rozhojněné vydání úpravou (nápodobením kancionálu Bratrského) dosti pěknou vyšlo u Jana Olivetského v Olomouci ve folio. Složek *Mmm 8*. Zároveň vydán tam Kunwaldského: „*Nešpor Český, složený z žalmuo Davida sv. a písní duchovních k témuž náležitých, též i jitřně podle slavností a památek veyročních i dnův nedělních a svátečních*“ (folio složek *K 5*). Nešpor věnován Jetřichovi z Kunovic na Uh. Brodě a na Ostroze (nikoli Jindř. z Kojkovic, jak Kleych

---

[1]) Širší kancionálu toho vypsání v Č. M. M. 1874, str. 1—6.

píše). Kunwaldskému Závorka vytýká, že, „chtěje, aby kniha *jeho* slaula, svá skládaní, někde je i s starými mísíc, o své pokládaje, zpěvy o jedné věci ne na jednom místě položil, což těžké a nesnadné k shledání bylo. A k tomu převelmi málo starých svatých potřebných zpěvův a lidem jazyku našeho zvyklých písní do něho pojal, nad čímž sobě mnozí nemálo stýskali." [1]) Nad to Kunwaldský vždy ještě neměl odvahy, aby v díle svém zřejmě se přihlásil k náuce, kterou zástaval. Odhodlaněji vystoupil *Martin Philadelphus Zámrský*, kazatel v Opavě, jenž sepsal obsáhlou „Postillu evangelitskou", z počátku přepisováním šířenou, l. 1592 pak na zámku Bruntále a potom l. 1602 dvakrát, v Drážďanech a v Lipště, vytištěnou. V Postillu vložil drahně písní na evangelia, kteréž pak l. 1607 zvláštním výtiskem vydány byly.

K sestavení vlastního velkého kancionálu luteránského, za příkladem Bratří Českých, uvázal se kněz *Tobiáš Závorka Lipenský* (t. rodem z Lipníka). Již l. 1592, jsa tehdá kazatelem v Olší, vydal „*Zpívání pohřební staré i nové*" tiskem Jiříka Nigrina v Praze (8^{0}, l. 140). Hned potom přistoupil ku kancionálu. O zásadách, kterými se v tom spravoval, sám píše takto:

Vzavše před sebe staré i nové gradualy a antifonáře latinské i české, z latinských, čemu sem nesrozumíval, pravdivě sobě sem vykládati dal a je s českými rovnal, přehlídal a podle slova božího spravoval a očišťoval, a které dobře od předkův spraveny byly, tak jich v celosti sem zanechal. Tolikéž písně svaté i jiné staré církevní, od milých předkův našich skládané aneb z jiných jazykův překládané, bedlivě sem přehlédl, a kdež smysl slov, rytm hrubě zlý byl aneb něco bezpotřebného, nesrozumitedlného, od někoho proměněného aneb jinam než k pravdě patřícího, se nacházelo, to sem vypustil neb opravil, a to toliko slovem některým neb syllabau a, jakž potřeba byla, proměnil, toho se vší pilností setříc, abych skladateli jeho práce, zvláště nepotřebně, dokonce nepřejinačil, od starodávního, dávno zvyklého spůsobu zpívání neodšel, pokudž jen nejvýš možné bylo. Někde také pro zavření smyslu a spořádání písně verše proměňovati, nové a z některé písně dvě (však nemnoho) dělati a některým začátky nové dávati sem musel. A kdež které změněny bezpotřebně byly, ku prvnímu užívání sem je obrátil. Kdež pak potřebí bylo a čeho se nedostávalo, zvlášť o hlavních artikulích náboženství křesťanského, mnohé písně z základu písem sv. nejjistších z novu sem skládal, pod jisté titule a v dobrý pořádek uvedl a shromáždil, přidav k tomu antifony, žalmy, písně Svatých starého i nového zákona, jakž v bibli sv. l. 1577 v Praze vytištěné se nacházejí, toliko rozděliv je titlíky a virgulkami, aby zpívány býti mohly. Což ač mi velikau a těžkau prací bylo, však ani jednoho kusu verše v tuto knihu sem nevložil, abych toho prvé nepřehlídl, s jinými nesrovnal, kam patří a má-li pravý smysl toho, odkud a proč vzato jest, nepovážil. Ach jak sem se mnohých věcí nahledati musil, z starých nepříjemných *helekání* je vytahuje a pracně spravuje! Již pak spravenau maje, mnohým dobrým lidem všelikého stavu sem ji ukázal a k přehlédnutí a uvážení podal, až i kněžím (hořejšího podkrají brněnského) mnohým společně shromážděným, a obzvláště některým, povědomým zpívání církevního, sem ji předložil a k bedlivému saudu podal".

L. 1597, když již práce téměř byla ukončena, vypukl oheň v Doubravníku, tehdejším sídle Závorkově, jímž dílo jeho „na větším díle na mizinu přivedeno jest." Nicméně dal se Závorka z novu do práce. L. 1602 přikročeno k tisku s pomocí panův moravských Arkleba z Víckova a na Prusenovicích, Jana Žalkovského z Žalkovic a na Dobromilicích i jiných. Tisk v impressí Jiříka Dačického v Praze dokonán dne 11. listopadu 1606. Jest to foliant, obsahující složek čtyrlistových 137, tedy listův 548. Titul zní: „*Písně chval Božských: to jest: Spěvové svatí církevní, staří i noví, z gradualů, z antifonářů i jiných všech duchovních*

---

[1]) O jiných kancionálech pronáší se Závorka takto: „Písniček starých ač hojnost tištěných sme měli, ale ty, jakž mám za to, od impressorů aneb od jiných mudrlantských hlav divně zmotrchané, v těchto tak, v jiných jinák imprimované se nacházejí, a v mnohých některé věci daremní a slovu božímu odporné, někde zbytečnost, někde nedostatek syllab, i jiné drsnaté věci se nacházejí."

písní atd. pro rozšíření cti a chvály Pana Boha atd. a pro vzdělání spasitedlné v Boží pravdě všechněch věřících křesťanův, slavného a rozšířeného jazyka Slovanského užívajících, v nově bedlivě podle slova Božího přehlídnutí, shromáždění, spravení a složení od kn. T. Závorky Lipenského, Děkana Daubravnického." Napřed položeny erby Víckovských, Žalkovských i města Lipníka s verši českými. Obsah rozvržen na čtvero dílův: I. písně v hody i doby boží, II. o svatých božích [1]) a nejprvé o blahoslavené Panně Mariji, též o církvi sv., v protivenstvích, za pomoc proti Turku, [2]) o služebnících církve Kristovy, o slovu božím, o pokání, o klíčích, o křtu sv., o těle a krvi Krista Pána. III. Zpívání nedělní, modlitebné, vyznání víry křesťanské, na přikázaní církevní, o ospravedlnění člověka, o dobrých skutcích, o stavu manželském, modlitebné dítkám, obecné, na hodiny dne a noci, o smrtedlnosti, pohřební. (Na to vše hlavní rejstřík abecední). IV. Žalmové textem z biblí 1577. Melodie buď notami vloženy aneb odkázaním sou naznačeny. Exemplář v univ. bibl. pražské (LIV. B. 38) a na Strahově.

Druhé vydání l. 1620 zpořízeno ve 4° v Praze v impressí Daniele Karla z Karlsperka pod titulem: „*Kancionál neb zpěvové církve evangelické, staří noví v jedno shromáždění, přehlídnutí a vůbec pro čest a slávu boží i vzdělání pobožných od kněží evangelických vydaní a s povolením konsistoře pražské (p. o.) vytištění.*" (Jungm. IV. 152) s přidáním Žalmů Streycových. Exemplář v knihovně Žerotinské. Vlastním viděním znám z něho jen část čtvrtou, nadepsanou: „*Díl čtvrtý kancionálu v sobě zdržuje žalmy sv. Davida*", kteráž jde od str. 413 až po 632. V zadu položena latinská báseň rozměrem elegickým „De psalmodiae usu"; složil ji Mr. Václav Olyrius, rodic ze Skutče, kterýž l. 1611 byl učitelem, pak kaplanem v Třebiči a od l. 1617 farářem v Jaroměřicích; syn jeho byl Komenskému v učených pracích pomocníkem (o němž viz v Rukověti I str. 375). Důležitý tento tisk chová se v Č. Museum *58. G. 36.*

V Čechách první kancionál luterského směru vydán od pana *Henyka z Waldšteina* l. 1610 v 8° na Dobrovici pod titulem: „*Písničky pěkné a starožitné, nyní pospolu sebrané od H. z Waldšteina*" (Jungm. IV. 128, Klíč II. 338). Mimo to sem asi počísti sluší „*Písně nově složené i staré*", jež l. 1616 ve 12° vytiskl Daniel Karel z Karlsperka.

§. 11. Kancionál Bratrský l. 1615.

Počátek XVII věku v Čechách označen jest velikým zmohutněním snah náboženských. Katolíci usilovněji, než předtím, pracovati začali, přibírajíce k sobě ostatky starověrných kališníkův. Luteráni taktéž s větším, než posud, důrazem a zdarem šířili moc svou. Majestátem z l. 1609 dobyli sobě svobody náboženské, ovšem ze spolka z Bratřími, postavivše se s nimi pod jednu konsistoř. Na Moravu se majestát a moc konsistoře pražské nevztahovaly; tam zajisté i evangelíci i Bratří požívali zvůle tak veliké, že jí sobě svobodou v Čechách zjednanou zkracovati dáti nechtěli. Tímto stavem věcí nejvíce dotknuta byla Jednota. Posavad podstatu bytu svého vždy hlavně byla čerpala z přísného pěstování bezúhonné mravnosti, ale

[1]) Z písní o Mr. Janu Husovi jedna pojata.

[2]) Světozor 1878 str. 98.

když jí posluchačův valněji přibývalo a dávnější útisky přestaly, neměla již tolik do sebe síly, aby udržela staré své „mnišské“ spůsoby. K tomu přistoupilo řevnění o fary, jež strana straně uchvacovati se jala, a přirozená snaha po šíření své moci vůbec.[1]) Bratřím v rozvoji tom nemálo nápomocno bylo *zřízené* pěstování církevního zpěvu, ku kterému nikdy hleděti nepřestávali, hovějíce a lahodíce tím náklonnosti národu našeho ke zpěvu vůbec.[2]) Katolíci a luteráni teprv se po příkladu Bratří chápati počali prostředku toho. Bratři při hebkosti a tvárnosti dogmatiky své snadno se dovedli přispůsobiti k náhledům jiným. Tak nejen v konfessích, ale zejména i v písních činili ode dávna. Počátkem XVII věku se jim v tom dostávalo nových podnětův, a neváhali se jich šetřiti, i když přistoupili k nové redakcí svého kancionálu. „Seznavše, prý, v písních nejedny věci napravení hodny, za slušné shledali, aby *všecky bedlivěji přehlédnuty*, a co by se zapotřebné vidělo, to k napravení svému přivedeno bylo.“ Odvolávali se v tom ke příkladu otcův svých, „kteříž i sami podobně vedle daru a osvícení sobě od Boha propůjčeného tak činívali a knihy své napravovali, i svým potomkům téhož práva nad svou prací zanechali a v moc dali.“ Proti posuzování ohradili se zajímavým výrokem: „Chce-li kdo mistrovati, nechť je v své práci mistrem, a ne v cizí.“ Sic jinak takto se pronesli o spůsobu tehdejších oprav svých:

Jsauť pak napraveny nejedny věci, a to vše podlé Božího slova i potřeby vlastní. Nebo i smysl některých sentencí a slov zatemnělý byl, též slova některá nezpůsobná, i způsob mluvení nynějšímu věku neobyčejný, někde rytmové neforemní, melodie neb noty některých písní nesnadné, tak že se jich všudy a ode všech užívati nemohlo: protož to napraveno. Některé písně příliš dlauhé, protož sau ukráceny; některých nikdy se nezpívalo pro množství jiných, o jedné a též věci vypravujících, protož sau vypuštěny. O některých pak artikulích víry dosti velikých, žádných ještě písní v tom kancionálu nebylo, než jen zběžné zmínky o některých se nalezaly, i to dosti skrovně; protož některé písně v nově sau složeny a k jiným přidány.

Které osoby o této úpravě kancionálu pracovaly, o tom spolehlivých zpráv není. Jen z připojených (str. 529) znakův tehdejších čtyr biskupův, totiž Jana Lanecia (kbelík s květinami), Matouše Konečného (prostá kotva), Matěje Cyra (korunovaný kříž, dole v kotvu se končící) a Jiříka Erasta (včela), poněkud souditi lze, že čtyři tito mužové nějaké v tom účastenství měli. Vydání nové té redakcí, jenž v sobě zavírá 644 písní, provedeno ve folio, vkusně, ba poněkud ještě nádherněji než l. 1576. Naproti Blahoslavově úpravě pozorovati tři zevnější odchylky, totiž že vynechány sou všecky vztahy k písním latinským,[3]) že přidány konkordance z písma sv. a posléze, že písně pohřební vypuštěny. Titul zní takto: „*Písně duchovní evangelistské, z písem svatých a v nich zavřeného Božího učení složené, z příčin hodných opět bedlivě přehlédnuté: a jakož předně ke cti a chvále Boha v Trojici blahoslavené, tak potom k spasitedlnému církví Jezukristových v národu českém, i jiných jazyku českému rozumějících, u víře Boží vzdělání a utvrzení vydané l. 1615.*“ Ku konci (str. 686) nalezá se ornament se třinácti monogramy (IBG, MB, PLI, MH, MM, IS, atd.), jimiž nepochybně naznačena

---

[1]) Viz rozpravu o literatuře exulantův českých v Č. Č. M. 1874, str. 191—197.

[2]) Esrom Rudiger v Historii Fratrum Bohemorum dobře praví: Hi Fratres plus canunt in laudem Dei atque ullae alias ecclesiae, dicam forte, et melius.

[3]) Stalo se vypuštění toto následkem výtek Dr. V. Šturma, proti němuž Bratří v „Obraně“ (str. 181) dějí takto: „Nadepsanéť sau někde v kancionálu Bratrském písně latinské, ale nejvíce proto, aby kdož tam prvé kdy povědomi oněchno zpěvův starých bývali, snáze tyto trefiti mohli, zvlášť když prvé bez not kancionál tištěn býval; potom pak to zůstalo a v zvyk vešlo.“

jména sazečův, tiskařův a rytcův, kteří při tisku byli zaměstnáni. Vydání 1615 jest snad nejskvostnější tisk staročeský. Některé exempláře vytištěny sou na pergameně, jakož se jeden věru nádherný exemplář s malovanými illustracemi a s heraldickým leknem na hlavní straně obřízky (znamením to rodu z Kounic) co opravdová vzácnost chová v univ. bibl. pražské (LIV. A. 44). Exemplářův, kromě univ. bibliotheky pražské, několik chová Č. Museum a jeden bibliotheka Žerotinská. Obsah rozdělen na čtyry díly: I. o Bohu a skutcích jeho, jimiž se stalo vykoupení člověka padlého, II. o církvi svaté, svítězilé i rytěřující, III. o poctě boží pravé, z víry pocházející, IV. o věcech budaucích a jiných k tomu připojených. Písně i s registrem zaujímají 548 stran. Pak přidáni jsou „Žalmové" překladu Br. Jiříka Streyce (str. 549—694) s melodiemi.

L. 1618 zpořízeno nové vydání ve 4° (písně i registrem do str. 541, žalmy do str. 707). Ex. v univ. bibl. pazažské (LIV. E. 2) a v knihovně Žerotinské.

Písně pohřební, které z redakce této patrně proto, že zpívání jich z velikého kancionálu při průvodu shledalo se býti nepříhodným, byly vypuštěny, sestavili Bratří ve zvláštní příručnou knížku v malém 8° str. 128 co: „*Písně pohřební obnovené a vydané l. MDCXV.*" Pod titulem tímto vyobrazena jest rostlinka kvetoucí a jí po stranách položeno heslo: „Člověk jako květ vychází a podťat bývá." Ex. v univ. bibl. pražské (LIV. E. 75).

Kancionály bratrské od l. 1578 počnouc všecky pocházejí z impressí kralické. Místo tiskové na žádném poznačeno není.

§. 12. Kancionál Bratrský úpravy Komenského.

Den 8. listopadu 1620 následky svými v Čechách i na Moravě rázem konec učinil jak Jednotě Bratrské tak církvi evangelické. Stoupencům obou, pokud se nepřiznali ku katolicismu, odejíti bylo do ciziny „v pohostinství." Tím ovšem i činnost pěsnotvorná obojí strany ve vlasti přetržena a do ciziny odkázána.

Bratří exulanti z počátku dostatečně opatřeni byli kancionály, z vlasti přinešenými; nicméně v Lešně l. 1631 ve 12° zpořízena sbírka písní, patrně pro tehdejší stísněné okolnosti sepsaných, pod titulem: „*Nové písně některé k vezdejšímu jich užívání a v ochranu boží se poraučení*" (Jungm. V. 82). Exemplář nalezal se mezi knihami Rybajovými. Popud k vydání podle všeliké podobnosti dán byl Komenským. Neunavený duch jeho od té chvíle, co se jakého takého útulku dopídil v Lešně, hned pomýšleti počal na novou úpravu kancionálu. Již l. 1633 na podzim napsal si některé myšlénky o spůsobu, jak by v nově vydán býti měl. „Dá-li nám Bůh vysvobození, radímť k obnově kancionálu, a ne aby se tento zase tiskl." Co příčiny uvozuje „1. přílišnou jeho velikost (Poláci mají 224 písní, my 644), 2. řeč slabá, rým na díle mizerný. Rozkošné sau rytmy (jen) v některých, zvláště co jest skládaní Blahoslavového, Michalcového, Wolfova a Červenkova, též Br. A. Šturma a Br. Václava Solína." Jakož u Komenského myšlénka vždy bývala i počátkem činu, tak i k nástinu tehdejšímu hned připojil „písně některé nábožné, potřebně z německých neb polských pod české rytmy uvedené a na naše některé předělané." Sepsání toho zachovala se kopie z l. 1640, kdež Komenský měsíce máje pracoval na žalmích. [1]) Ale teprv po přestěhování svém do Amsterodámu byl

[1]) Rukopis v Č. Museum.

s to, aby s poklidem ruku k dílu přiložil. I pokračoval v tom s takovou pílí, že již po dvou letech nový sborník zpěvů bratrských mohl odevzdán býti do tisku.

Jako všecka díla Komenského, tak i kancionál zřejmě na sobě projevuje samosvojný ráz důmyslného původce svého. Jakkoli v něm v jedno sebrány písně starší i novější, cizí i Komenského, nicméně nejen soustavou, alebrž i volbou a úpravou jednotlivých písní všecken sborník nabývá povahy dobře promyšleného i jednolitého celku. Blahoslav by jistě potěšen byl z „peří", kterým zpěvník Komenským byl oděn, kdy by mu bývalo spatřiti jej přáno. Napřed co předmluvu Komenský položil theorii zpěvnickou, velmi pěkně zosnovanou, rozebíraje, 1. co jest zpěv, kde se mezi lidmi vzal a k čemu posavad užíval, pak 2. šíří se o původu zpěvů v církvi, zejména izraelské, řecké, latinské, 3. o zpěvích církve české až do přítomného vydání, proč se stalo a proč v takové formě, naposledy 4. regule jisté položil, čeho šetřiti, aby zpívání naše Bohu chválu, duchu našemu rozveselení, církvi pak spasitedlné vzdělání neomylně přinášelo. V rozboru otázky třetí klade i pravidla, kterými se sám spravoval. Nových písní nemálo (120) prý přiděláno, jednak proto, poněvadž v tísních exilia k složení nových zpěvův potěšných příčina byla dána, jednak přeložením písní jinojazyčných. „Nepohrdali předešlého věku Němci a potom Poláci našich otcův dary ducha, překládavše sobě zpěvy jejich do jazyka svého: proč sme my posavad darů jejich sobě k užitku obrátiti zanedbali? V pravdě německé Lutherovy písně plny jsau ducha a moci, jako i některých z pomocníkův jeho, u Poláků pak Kochanowského, Ráje (Reje) atd.: proč nemají oni také nám uděliti částku nějakou milosti duchovní? Zvláště poněvadž Poláci naši (Bratrští) předešle teď všecky nejpřednější německé písně svými učinili, a některé polské naproti tomu Němci svými: proč ne i my?" Starších písní mnoho (334) jest vypuštěno, jednak kde jich nazbyt více bylo o jedné a téže věci, jednak které byly nesnadné, anebo jichž zpívati neumějí leč musici, jednak posléze co nemělo k jinému harmonie a proporcí. Přidáváním a ujímáním takovým sešlo se všech písní 430 na místě 644 v kanc. 1615. Proměny v písních zachovaných provedeny zvláště tam, kde „malý na to, co se zpívá, pozor, ba helekání toliko jest a hlahol bez srdce." Druhá příčina byla „nejadrnost věci, kdež mysl, oč by se právě opřela, necítíc, neopírá se, a nevidúc nic než obvyklé všední věci, chuti k nim necítí. Naposledy u příčině byla slabost a jalovost slov, frází, sentencí, rytmů." — „Patrně tedy" dí Komenský, „u nás třeba 1. méně zpěvův a kratších, 2. věcnatějších, k pastvě dušem jádra více dodávajících, 3. místrovštějšího skládání, aby i ta sama zevnitřní líbeznost mysl jímala a svatau tau vnadau při sobě zdržovala." I v rozdělení obsahu učiněna změna, jakož všecky písně vřaděny pod 24 titulů podle toho, zdali předměty písní podstatné, služebné anebo případné. K závěrce Komenský ospravedlňuje mluvnickou změnu, totiž že přijal „duchu svatý" místo staršího „duše svatý", při čemž i na spůsob polský (święty duchu) ukazováno. Pak provedl rytm správný trůj- neb dvůjsyllabní místo rytmův ledabylých; „což prý se prvé krautilo, trhalo, skřípělo, nyní všecko plně jde a plyne libě." Posléze přihlédal i k metrum. „Poněvadž jazyk náš český (nad Poláky, Němce, Francauze a všecky nynější v Evropě jazyky) za zvláštní ozdobu toto míti můž, že metrum užívati může jako Latiníci a Řekové, dlauhé syllaby k dlauhým notám dávajíc, krátké k krátkým, aby, jak se řeč vypovídá mluvením, tak se i zpíváním vypovídala, což libost nade všecku libost dává, jako zase skřípání uším přeodporné jest, když se dlauhé syllaby přesekávati neb oblem požírati, a naproti tomu krátké neforemné roztaho-

vati musejí. Začal toho tam před sto léty šetřiti K. Jan Blahoslav obzvláště v oné písni o angelích (Chvály radostné), K. Jiřík Strýc a někteří jiní." I Komenský následoval příkladův těchto.

Sborník Komenského má titul: „*Kancionál. To jest, Kniha žalmů a písní duchovních, k chvále Boží a spasitedlnému věřících vzdělání i dávno prvé, i v nově teď, jazykem českým složených a nyní spolu vydaných. V Amsterodámě. U Kristofa Kunráda Léta M. DC. LIX*" (12°, úvod 28, písně 750 str.). Napřed (str. 1—240) položeny sou žalmy překladem Streycovým s jinými zpěvy církve izraelitské. Pak (str. 241—729) následují „Písně duchovní, církve nové pod evangelium", rozvržené na 24 svrchu dotčených titulův. Závěrkem jsou rejstříky písní z němčiny i polštiny přeložených, pak písní z gruntu nových (obecně bez mála od Komenského skládaných) a starých sic, ale v kancionál prvé nepojatých, posléze žalmů a písní podle abecedy. Tisk velmi jest ušlechtilý, v pravdě amsterodámský.

Po vydání kancionálu Komenského uplynulo téměř plné století, nežli se opět na nové vydání ve smyslu přesně Bratrském pomýšleti počalo, ba pomýšleti mohlo. Stalo se tak skrze obnovitele Jednoty, *Jana Theophila Elsnera*, kterýž l. 1742 přejav duchovní řízení české osady berlinské, vší silou o to se zasazoval, aby učení Bratrskému z nova zjednán byl průchod. Tím záměrem jal se vydávati starší náboženská díla. Mimo to spisy Bratrské i německými překlady šířil. Obnovení zpěvu Bratrského ovšem především na mysli mu bylo. L. 1753 a 1754 od něho u Kr. L. Kunsta v Berlíně (8°, str. 900) vydán „*Kancionál, to jest, kniha žalmův i písní duchovních.*" Elsner základem položil kancionál Komenského, ale nadto přibral drahně písní nově složených anebo z němčiny převedených. [1]) Napřed položil žalmy s některými přeměnami, jež v předmluvě do podrobna ospravedlňuje. Písně vlastní rozděleny poněkud jinak než u Komenského. Díl první obsahuje písně o věcech podstatných, totiž o víře, o lásce křesťanské a o naději k Bohu i věčnému jeho milosrdenství; díl II. o věcech služebných, jako o církvi, o služebnících církve, o slovu božím, o klíčích, o křtu a večeři Páně; díl III. písně k jistým časům, místům, osobám i potřebám. Všech písní mimo žalmy je 485.

Tímto kancionálem vlastní bratrská zpěvnická literatura se zavírá. Co následuje pod jménem Jednoty, to již počísti sluší na Bratří ve smyslu Zinzendorfově. L. 1778 vydán německý kancionál nové Jednoty, sestavený biskupem Kristianem Gregorem a ihned přistoupeno ke zčeštění jeho. Hlavní v tom práci vedl *Jan Michael Lauterbach*, kazatel české obce berlinské, ačkoliv se vytištění díla svého nedočkal. Bylť se již na věčnost odebral, když l. 1789 vydán: „*Kancionál, t. j. kniha zpěvů duchovních, k užívání v církvích Bratrských z německého jazyka do českého přeložený.*" V Berlíně 1789 (8°, str. 819).

§. 13. Kancionály evangelické v exilium vydané.

Mezi evangelíky českými, kteří volili vyhnanství, podobojích ani již ze smyslu konfessí české z l. 1575 nebylo; všickni zajisté zřejmě lnuli ku konfessí augspurské. Kteří se usadili v Sasích a v Lužicích, těm se i zevně podříditi bylo luterské konsistoři drážďanské,

---

[1]) Od Elsnera, Liberdy, Aug. Schulze, Vanka.

a drahně let trvalo, že všeliké bočení v učení reformované s nemalou přísností tam bylo stiháno. Náčelníkem evangelíkův českých v Sasku byl *Samuel Martinius z Dražova*, muž proti všemu, co Jednotou jen páchlo, nad slušnou míru, ba vášnivě nakvašený. Tu se tedy stalo rozhodné rozejití obou stran, l. 1575 konfessí českou a l. 1609 majestátem za jednomyslné prohlášených.

Evangelíci v pohostinství saském jali se pilně pěstovati zpěv církevní. Impressor *Jan Ctibor Kbelský* a po něm sám *Martinius* v Perně drželi tiskárnu, druhdy dobrovickou po Henykovi z Waldšteina. Tam l. 1629 vytištěna Martiniova „*Knížka ruční zpěvův a modliteb*“ ve 4°, l. 1630 pak ve 12° ve dvou dílech nové vydání její zpořízeno. I Ctibor sám v té příčině byl čiuným. L. 1631 vydal kancionál v 8°, připsav jej všem rozptyleným krajanům. L. 1632 k Postille, k jejímuž uveřejnění byl si zjednal povolení konsistoře drážďanské, připojil „*Písničky ranní, před kázaním, po kázaní slova božího, před přijímáním*“ *atd.* (str. 397—456 v 32°). Obé později bez místa l. 1708 (12°, str. 429) z nova vydáno. L. 1634 dědicové Ctiborovi v 12° vydali „*Písně v nově složené a z německého přeložené.*“

Současně na bavorských stranách písněmi církevními obíral se *kn. Jiří Galli Chrudimský.* Za exulování svého v Kulmbachu l. 1633 přeložil „*Písně duchovní v německých církvích obyčejné*“, jejichžto rukopis chová se v c. dvorské knihovně vídenské.[1])

Pohromou, která l. 1639 potkala Perno, další v tom městě pobyt exulantův českých stal se nemožným. Od té doby středištěm jich stala se Žitava. I tam po několikaleté přestávce z nova počato pracovati. Již *Pavel Krupius* k vydání strojil kancionál, text jeho zpřehlédav a svými několika písněmi rozmnoživ, ale vytištění provedl teprv jeho v kazatelství nástupce, *Jan Milesius*, l. 1668 u žitavského impressora Jana K. Dehna: „*Zpěvy k chvalám a poctám božím.*“ L. 1685 exulant *Jan Novák* příjmím *Vrba* v Žitavě u Michala Hartmanna vydal „*Kancionál zpěvův z starých i nových písní,*“ obsahující v sobě 393 písní. L. 1687 Milesiův v Žitavě následník, *Kašpar Motěšický*, uveřejnil starší již „*Ruční knížku, t. j. každodenní modlitby*“ v 12°, připojiv k ní písně, kteréž byl v nově složil a některé z němčiny přeložil. Knížka ta podruhé l. 1694 ve 12° nákladem *Jana Vohnišťanského* a *Martina Pánka* vytištěna byla, přičemž některé písně Motěšického vynechány a jiné nové mezi ně položeny. Třetí vydání učiněno l. 1708 v 12°. L. 1706 v Žitavě od *Daniele Stránského* v úzkém osmerci vydáno bylo „*Jádro modliteb s písněmi*“, kteréž vydavatel z větší části z novu byl složil anebo z němčiny přeložil. L. 1710 *Jan Bohumil Myller*, církve české v Žitavě kantor, kancionál Novákův rozmnožený nákladem měšťanův i handlířův žitavských, Jana Tobiadesa a Jakuba Jakubice, vydal pod titulem: „*Poklad zpěvů duchovních, v kterémž se nacházejí staré i nové písně duchovní*“ (8°, str. 800). Písní tu sebráno 887. Vzrůst knihy hlavně povstal tím, že Myller vložil „jádro písní starodávních, které kn. *Václav Pacovský* l. 1662 byl sebral, složil a k vytlačení sepsal.“ I Myller sám některé písně skládal. Vydání opatřeno předmluvou od Kr. Peška a verši od Rühra, Dolanského, Peška, D. Stránského i syna vydavatelova. Obsah rozdělen na dvé, totiž I. na písně ranní, polední atd. a II. na zpěvy k slavnostem i památkám veyročním.

Usilovněji, než všickni tito předchůdci, v oboru tom pracoval *Václav Kleych*, jenž,

---

[1]) Zpráva o něm v Č. Č. M. 1850 str. 222 od V. Nebeského.

odešed z Čech, usadil se l. 1705 v Žitavě a tam l. 1708 knihy české vydávati se jal. Co prvotiny nakladatelství svého u M. Hartmanna vytisknouti dal ve 12° „*Ruční knížku*“ Motěšického.[1]) Hlavní dílo Kleychovo jest „*Evangelický kancionál, obsahující v sobě písně duchovní, staré i nové, od bl. paměti Dr. M. Luthera a J. Třanovského.*“ Když písně k tomu z rozličných zpěvníkův v jedno sebral, požádal *Daniele Krmana*, aby mu v konečné redakcí byl nápomocen, a jmenovitě aby také při jednotlivých písních jména autorův vyhledal a všude svým místem připojil. Krman ochotně se mu v tom propůjčil, ano ku kancionálu i předmluvu napsal. Vydání první vyšlo l. 1717, druhé l. 1722 a třetí l. 1727, vše ve formátu tak řečeném špalíčkovém, jejž Kleych k vůli snadnějšímu rozesílání po Čechách při svých knihách, dle příkladu S. Martiniem daného, obecně zavedl.[2]) Čtvrté vydání zpořízeno l. 1737 v Lipště, páté l. 1783 zkrácené u Šenfelda v Praze, pak 1819 a 1820 ve 4° u Háze (péčí Jiřího Opočenského, evang. kazatele v Klášteře). Kleych sám byl Bratr, ale, dosti sám pozkoušev svízelův a poučen zkušenostmi předkův, ve všech svých podnětích snažil se srovnati s evangelíky, tak že knihy jeho v příčinách konfessionálních jdou jistou střední cestou.

Jiným, než Kleych, směrem šel pietista *Jan Liberda*, jenž vydal dva sborníky písní, totiž „*Klíč Davidův k otevření království božího, v tajemství skrytých*“ v Loubně 1725, 1727, 1729, 1731, v Berlíně 1737, pak „*Harfu novou na hoře Sion*“ (překlad z němčiny), též v Loubně 1732 a 1735. V Praze výtisku žádné z těch kněh sem posud nenašel.

Slovák *Jiří Petrmann* mladší, kazatel české církve evangelické u sv. Jana v Drážďanech, uveřejnil zpěvník: „*Hospodina srdcem i rty chválení neb písně duchovní staré i nové*“ v Drážďanech 1748 (8°, str. 745). Do tohoto sborníka svého pojal celý kancionál Martiniův (1630), k tomu pak přibral písně ze sborníkův Kunwaldského, Musophila, Klimenta Bosáka, z toho, jenž 1620 s povolením konsistoře v Praze vydán byl, Bratrského 1618, Ctibora, Komenského, Třanovského, Myllera a Jiřího Ambroziusa.

§. 14. Kancionály evangelické na Slovensku a v Slezsku.

Slováci, pokud nejsou katolíci, výlučně jsou přivrženci vyznání augspurského. I Bratří kteří se tam uchýlili z Čech a z Moravy, prodlením dob k témuž vyznání přilnuli. Co do zpěvu církevního přední místo u Slovákův zaujímá *Jiří Třanovský* či *Tranoscius*. Slezák tento z Těšína rodem po výhostu svém z Moravy ostatní svůj věk ztrávil na Slovensku. Tam l. 1636 v Levoči u Vavřince Brewera vydal zpěvník pod titulem: „*Cithara Sanctorum. Písně duchovní staré i nové, kterých církev křesťanská při výročních slavnostech a památkách . . . užívá.*“ Dílo toto od té doby vyšlo více než 70krát, i rozšířilo se též mezi evangelíky v Čechách a na Moravě. O osudech Cithary všecko bezmála snešeno v monografii, kterou Ludevít Haan, slova božího kazatel v Békešské Čábě, vydal: „Cithara Sanctorum, její historia, její původce a tohoto spolupracovníci“ (Pešť 1873). V rozšiřování a opravování Cithary soustřeďuje se všecka téměř činnost nápotomních skladatelův slovenských, jakož zejména jsou D. Horčička,

---

[1]) Ruční ta knížka potom mnohokráte z novu byla vydávána, zejména l. 1715, 1718, 1719 atd.

[2]) Hlavní pramen zpráv těchto, které se nahlédnutím v knihy samé jen malokdy zjistiti dají, jest Kleychova zpráva o kancionálech českých.

S. Hruškovic, M. Institoris, Ondřej Plachý, Kašpar Fejérpataky, Sam. Ambrozius Radvanský, Jiří Rybaj Cinkotský, Jan Kollár, Samuel Liška i Ludevít Haan.

Samostatným směrem pracovali *Štěpán Pilařík* („Harfa Davidova“ v Trenčíně před 1648), *Adam Plintovic ze Skočova*, jenž při „Přemyšlováních“ l. 1666 vydaných složil a přeložil několik písní, *Jiří Zábojník* („Nábožné písně s modlitbami“ v Levoči 1686), *Eliáš Mlynárových-Molitoris* (při „Studnici života“ v Kežmarku 1707 „písniční knížka“), *Daniel Krman* (o němž už svrchu), *Jan Glozius Pondělský* („Etan hlasitě prozpěvující“ bez m. a r., mezi 1711 a 1719, a „Křesťan vždycky se modlící“ 1727), *Jan Blasius starší* („Libé jádro zpěvův“ v Žitavě 1720 u Kleycha, „Apatečka duchovní“ 1739, „Milovníka písní duchovních rozkoše nové“ 1743, „Rozkoše neb okrasa domu božího“ 1745), *Samuel Čerňanský* (Gellertovy „Nábožné písně“ v Prešpurku 1783), *Pavel Jakobaei* („Evangelický funebrál“) a jiní.[1])

V knížectví těšinském luteráni nikdy práva zbaveni nebyli. Kleych a jiní vydavatelé kancionálův evangelických tam vždy mívali volný odbyt, ano o jarmarcích a o církevních slavnostech je i veřejně vykládali a prodávali. Toť bylo příčinou, že k samostatnému vydání kancionálu Těšinští dlouho nedospěli. Teprv když v Žitavě činnost vydavatelská poutuchla, sami se chopili díla a sestavili: „*Kancionál všeobecný sv. církve*,“ davše jej l. 1761 vytisknouti u Jana Václ. Šindlera v Opavě (8°, str. 640 mimo rejstřík). V něm obsaženo 349 písní českých a 15 polských. V Praze žádná z knihoven výtisku nemá.

§. 15. Kancionály katolické po l. 1620.

Po Rozenplutovi v zpěvnictví katolickém nastala přestávka dvacetiletá, přetržená jen Scipionovými písněmi na evangelia l. 1618. Nový podnik větší opět vyšel z Moravy. Kněz *Jiřík Hlohovský*, o jehož osobnosti po tu dobu ničeho zevrubnějšího nevíme, sestavil kancionál český, který od biskupa olomouckého, kardinála Fr. z Dietrichsteina, byl schválen tou měrou, aby, mimo všecky jiné, v chrámích, ve školách, při veřejných modlitbách i jiných dovolených schůzích a pobožnostech byl užíván. Dekret biskupský dán dne 22. dubna 1622 v Mikulově a spolu podepsán od kancléře Vavřince Zwettlera a sekretáře Václava Trompusa. Tisk vykonán v Olomouci u Matyáše Handle 1622. Exemplář, jenž se zachoval v univ. bibl. pražské (LIV. E. 74), titulního listu nemá. Podle zprávy Jungmannovy (V. 74) zněl nadpis takto: „*Písně katolické k výročním slavnostem, památkám božích svatých, k rozličným časům pobožnosti křesťanské*“ (8°, str. 515 mimo úvod a rejstřík s několika dřevořezy). Obsah rozdělen tři části: I. písně na svátky výroční, mezi něž (115—142) vloženy písně na katechismus. II. Písně k památkám milých božích svatých (277—343). III. Písně k obzvláštním časům a důležitým potřebám (342—397), na sedm žalmů kajících a letanie (397—415), písně o čtyřech posledních věcech (416—433), rozmlouvání duše s tělem (433—445), o rozkošech rajských (445—448), písně modlitební za dobré skonání a za mrtvé (449—464). Pak připojen „*Pocestník*, to jest, písně a modlitby pocestných“ (465—477), a konec činí písně „později sebrané, nežli v pořádek tištěných přijíti mohly“ (478—515). Mezi české písně po různu

[1]) Šíře o spisovatelích těchto jednáno v Hurbanově časopise „Slovenskje Pohladi na vedi, umeňja a literatúru“, vydávaném ve Skalici 1846—1851.

vloženy také latinské.[1]) Ze zpěvníku tohoto spůsobeno i vydání stručnější: „*Písně křesťanské, též písně a modlitby pocestných*“ (8°, v Olomouci, též u Handle 1622), jehož výtisku sem se nedohledal. V Olomouci dáleji l. 1655 vydány a potom 1658 v Praze z nova otištěny byly: „Pěkné pautnické písně“ *Kosmusa Kroměřížského*, muže posud, kromě jména, z cela neznámého.

Přednost Moravy v příčině této původ svůj měla v pevnější organisaci, kterou tam silám katolickým dovedl dáti kardinál z Dietrichsteina; okolnost tato historicky posud nedosti jest oceněna. V Čechách teprv po uplynutí desíti let vzmohli se ku podobnému skutku. Z impressí Pavla Sessia v Starém Městě pražském l. 1631[2]) vyšel: „*Kancionál, to jest, sebrání zpěvův pobožných, k duchovnímu potěšení, na veyroční svátky a rozličných svatých památky, též na katechismus a rozličný časy přes celý rok a den příhodných. S dovolením vrchnosti*“ (4°, str. 552 bez registra). Rozdělení obsahu již samým titulem naznačeno. Kdo byl sběratelem a pořadatelem sbírky této, o tom se nikde ani památky nenachází. Písně dílem sou přejaty z kancionálu Rozenplutova a Hlohovského, dílem ze starších kancionálů podobojích, některé jistě i nově složeny. Písně Scipionovy na evangelia přeneseny sem bez mála všecky.

L. 1642 nový kancionál o dvou svazcích vyšel tiskem Jiřího Šípaře, impressora v St. Městě pražském. První svazek nadepsán: „*Český Dekakord neb kancionál na deset dílův přes celý rok dle slavnosti, času a důležitosti rozdělený*“ (4°, str. 408.) Jednotlivých deset dílův obsahuje 1. písně adventní, 2. vánoční, 3. postní neb o umučení Páně, 4 velikonoční, 5. svatodušní, 6. nedělní, 7. sváteční, t. j. P. Marie, apoštolův, patronův atd., 8. obecní a prosební, v křížové dni, v čas moru, deště, 9. o smrti, 10. pocestných. Druhý svazek má tento titul: „*Kancionál aneb písně nové historické, na dni obzvláštní sváteční přes celý rok, zvlášť kteří se od starodávna v církvi boží a v této křesťanské české zemi světí*“ (4°, str. 383 krom registra). Sebrány sou tu písně na dni sváteční napřed o P. Marii, pak o svatých i světicích. První svazek není téměř nic jiného nežli přetisk Sessiova kancionálu, což ponejvíce platí též o svazku druhém, ačkoli tuto dosti značný počet písní nově skládaných. Náklad na vytištění poskytl Oldřich Skuhrovský ze Skuhrova na Lounovicích nad Blanicí a Zvěstově, purkrabí kraje hradeckého a nejvyšší proffiantmistr v království českém.[3]) *Dekakord* (4°, str. 382) podruhé prostým nezměněnym otiskem vydán u Urbana Balt. Goliáše v Praze l. 1669.

Zvýšenou na se pozornost obracejí písně *Adama Michny z Otradovic Jindřichohradeckého*. O okolnostech Michnových nic posud povědomo není, leda že v Jindřichově Hradci byl varhaníkem. Ale tolik jisto, že nebyl prost nadání básnického a hudebnického, a že jistě zasluhuje, aby díla jeho od znalcův hudby jakož i od literárních dějezpytcův pečlivěji, nežli se posud stalo, byla uvažována. Michnův směr básnický jest týž, který se podle Trutznachtigalla Fridricha Spee († 1635) vyvinul i v Čechách pod vlivem škol jesuitských a jmenovitě v Kadlinském, Rosovi, Paukarovi, Kořínkovi a Velebovi našel repraesentanty.

---

[1]) Poměr ku kancionálu Rozenplutovu jest takový, že u Hlohovského ovšem značně menší počet písní a jen asi polovice souhlasných. V rejstříku též některé písně poznačeny jsou hvězdičkou, což tuším ukazuje k původství Hlohovského.

[2]) Tisk dokončen ve středu před sv. Filipem a Jakubem 1631.

[3]) Pěkný exemplář obou svazkův v jedno svázaných se zlatou obřízkou chová univ. bibl. pražská (LIV. E. 31), jenž druhdy náležel klariskému klášteru sv. Trojici v Teynci a sv. Anežky v Praze. Na přední desce jsou zápisy abatyší od Anny Kláry Štěničky († 1648) až po Ludmilu Kozlovou († 1674).

Michna důstojně k nim se přidružuje. První jeho dílo jest: *„Česká Marianská Muzika, radostná i žalostná, v tři díly rozdělená, ke cti nerozdílné jediné Trojice, nejsvětější rodičky a všech svatých.“* (V Praze 1647, v impressí akademické 4°, str. 148). Titulní list ozdoben jest dřevořezbou, která v dolejší své části představuje chor literátský, nahoře beránka s korouhvičkou, po stranách pak Davida a Šalomouna. Vydání opatřil seminář svatováclavský, jménem jehož podepsána i dedikací arcibiskupovi Arnoštu Vojtěchovi hr. z Harrachu, kde se o Michnově díle praví, že je „patrio idiomate, at stylo amoeniore, notis interim ad hodiernas leges musicas haud molliter religatis, choro tamen, qui promptius obveniat, monotessaro Clio domestica concinnavit.“ K písním venkoncem připojeny sou melodie, kteréž Michna „co nejsprostněji na čtyry hlasy a některé na pět hlasův zkomponoval, tak aby netoliko v vzáctných městech od dobrých muzikantův, ale také v nejsprostějších městečkách od sprostných kantorův zpívati a užívati se mohly.“ Písně rozděleny pod trojí záhlaví: I. o slavnostech Boha a Syna božího, II. o slavnostech matky boží, III. o umírajících a zemřelých. [1])

Druhá sbírka Michnových písní vyšla l. 1661: *„Svatoroční muzika aneb sváteční kancionál, ke cti a chvále svatých milých božích v nově složený“* (s týmž titulním obrazem, v Praze, v impressí akademické, 4° str. 275). Michna sám ji věnoval rychtáři, purkmistru a radním St. M. pražského.

Mimo to Michna písně výroční opatřil průvodem jednoho, dvou i pěti nástrojů a l. 1650 složil píseň k oslavení marianského obrazu staroboleslavského, když po 30leté válce l. 1650 přes Jindřichův Hradec vezen byl do St. Boleslavě.

Týmž směrem, ačkoli až hrubě v titěrnou zdětinělost se zvrhajícím, nešen jest malý sborník, l. 1658 od jesuity *F. B(ridelia?)* vydaný: *„Jesličky, staré i nové písničky v nově narozenému králi Kristu Ježíši Bethlemskému za dar nového léta připsané“* (8°, str. 111).

Po Michnovi co skladatel písní církevních svou dobou proslul světící biskup pražský, *Jan Hynek Dlouhoveský.* Vydal jich dvě sbírky. První, na dvé se dělíc, v přední části nadepsána jest: „Požehnané pole, na kterémž švitorný slavíček poletuje“ (St. Boleslav), v zadní: „Zdoroslavíček na poli požehnaném“ (v Praze 12°, 1670); druhá slove: „Duchovní recipe proti morové ráně“ (v Praze, 12°, 1676 a 1680). Dlouhoveský byl horlivý milovník národa a zejména církevního zpěvu českého. Vysoce vynášeje zásluhy i povahy národa našeho, velebí jej i proto, že nejvíce vyniká zpěvem a písněmi, „kdež jinší od nás noty, melodie a textu sobě vypůjčili a nejvíce Němci na svůj jazyk je obrátili.“ Když l. 1674 o vánocích v Římě pobýval, na den mlaďátek s 200 Čechův a ještě s jinšími připojenými Němci a Poláky veřejně do tří předních chrámův římských putoval. „Tu sme celý den jako u nás po cestě vždycky písně hned od oltáře sv. Václava tam stojícího zpívali; ač jinší cizokrajani nás nerozuměli, však příjemnost a líbeznost zpěvu melodií a tu naši sprostou českou harmonii nad míru vychvalovali.“ Tak Dlouhoveský sám napsal v předmluvě, kterou připojil ku kancionálu *Václava Karla Holana Rovenského,* kapelmistra „výhradního“ kostela na Vyšehradě.

Kancionál tento náleží k velikým podnikům svého spůsobu. Tištěn jest s melodiemi [2])

---

[1]) Dílo toto sám Michna na jiném místě nazývá *Lautnou Marianskou.*

[2]) Někdy nicméně odkazováno i k melodiím písní světských jako při písni svatební Holana samého, v kancionál vložené, k melodii písně: „Nebeští kavalérové.“

i dřevořezy, folio str. 408, u Jiříka Labouna l. 1693—1694. Titul jeho zní: „*Capella regia musicalis. Kaple královská zpěvní a musikální v řeči a v jazyku českém svatováclavském, někdy od otce vlasti slavné a svaté paměti císaře Karla IV na hradě pražském často zvučně a hlučně držaná, t. j. kancionál a kniha zpěvní na všecky svátky a slavnosti veyroční.*" Věnování přijal nejvyšší komorník, Ernest Josef z Waldšteina. Písně jednak od jinud sou snešeny, jednak od Holana samého skládány. Některé opatřeny i akrostichem jména skladatelova.

Mimo to Holan l. 1692 s notami vydal „Pašije Pána Ježíše Krista na velký pátek podle sepsání sv. Jana", připsav je Janu Ig. Sumovi z Vlastislavě, děkanovi v Sobotce. Ty l. 1721 Jiří Laboun spolu s pašijemi na květnou neděli z nova vydal pod titulem „Královská koruna zlatá", celek připsav Dr. Václavu Xav. Neumannovi z Pucholze.

Dílo, literárním historikům našim po tu dobu neznámé, jest zpěvník katolický, l. 1700 v Trnavě u Jana Ondř. Hörmanna vydaný pod titulem: „*Cantus catholici. Písne katholické latinské i slovenské, nové i starodávné, z kterými krestiané v Pannonyji na výročné svatky, slavnosti, pri sluzbe boží a v jiném obzvláštném času z pobožnosti své krestianské užívají. Následují potem písne na katechismus, o svátostech Nového Zakona, letanie rozličné na východy církevné atd.*" (4°, str. 322). Kancionál ten spořízen byl od jesuitův uherských, jakož viděti již z toho, že s pominutím jiných svatých položena jediné píseň o sv. Ignatiusovi. Sic jinak písně rozděleny sou na tré, totiž na písně dle roku církevního, na písně k Panně Marii a na obecné. Největším dílem přejaty sou z kancionálův českých, ač pravopisem ke slovenčině poněkud přispůsobeným. Výtisk v Č. Museum 58. H. 23.

L. 1712 Karel Frant. Rosenmüller vydal sbírku písní starších i nových o svatých: „*Kancionálek historický aneb životy svatých,*" kde již i píseň: „Podivte se národové" o sv. Janu Nepomuckém.

Po Holanovi se v Čechách l. 1719 u vydání většího kancionálu, s podporou známého hraběte Fr. Ant. Sporcka, uvázal farář chroustovický *Josef Božan.* Vyšel pod titulem: „*Slavíček rajský, na stromě života slávu tvorci svému prozpěvující.*" (V Kr. Hradci, fol.).

I známý stihatel starých kněh, *Antonín Koniáš*, ač bez jména svého, bez not vydal zpěvník: „*Cytara nového zákona, pravého Boha v předrahých Kristové víry tajemstvích a v svatých jeho libozpěvně oslavující.*" (V Kr. Hradci 1727, 8°, str. 579 krom registříka), jenž potom opětovně byla vydána. Vydání čtvrté l. 1762 opatřil farář líbeznický *Jiří Václav Paroubek*, značně je novými písněmi a zejména připojením písní pohřebních rozšířiv. Paroubek mimo to vydal „*Písně na evangelia nedělní celého roku*" v Praze tiskem Prušovým l. 1760 (8°, str. CLXXII). Pelcel dílo to připisuje Koniášovi, i není proč toho popírati, ačkoliv ničím zjištěno není, po kterou míru Koniáš při skládaní byl činný, aniž co Paroubek sám ze svého přičinil. Jen tolik nepochybno jest, že Písně l. 1760 vydané jsou dílo od *Cytary* do cela rozdílné i v této příčině z cela samostatné.

Jiných menších zpěvníkův za XVIII. věku vydáno ještě několik; [1]) jsou to vesměs

---

[1]) Zvláštní zmínky zasluhuje vydaný u M. A. Högera, arcibisk. impressora v královĕ dvoře v Praze, „*Velmi pohodlný kancionálek za mrtvé, t. j. hojnost písní pohřebních*" (bez r., podlouhlý 4°, listů 32), jelikož posud zůstal neznámý. Ex. po Dobrovském v Č. Museum.

vyňatky z větších sbírek. Ale hlavní kancionál katolický, který až po naše dny nepozbyl vážnosti své, jelikož na něm založen i nejnovější zpěvník, l. 1863 nákladem Dědictví Svatojanského pod redakcí kanovníka Vinc. Bradáče zpořízený, jest kancionál, jejž kněz *Matěj Václav Šteyr* l. 1683 vydal nákladem Dědictví Svatováclavského. První toto vydání obsahovalo 850 písní. Druhé vydání o 900 písních vyšlo l. 1687, třetí l. 1697, čtvrté l. 1712, páté o 1000 písních l. 1727 [1]) a šesté téhož obsahu l. 1764. Plný titul zní: „*Kancional český, do 850 (900, 1000) písní na všecky přes celý rok slavnosti, neděle a zasvěcené svátky, pro všecky přes celý den obzvláštní časy atd., naposledy pro všeliké potřeby, příhody a důležitosti, za živé i mrtvé v sobě obsahující*“ (vše v 4⁰, vydání 1727 má str. 1094 mimo registřík). Napřed položena Šteyrova předmluva o církevním zpěvu vůbec a po ní píseň sv. Vojtěcha, totiž „Hospodine pomiluj ny“. Ke všem písním přidány sou noty. Šteyrův kancionál stal se knihou vůbec oblíbenou, jakož sama již četná vydání ukazují. K tomu nemálo přispěl zvláštní postup, jehož Šteyr při sestavování šetřiti za dobré uznal. Známo od jinud, že spisův jinověrných, kde v nich co příhodného a dobrého našel, nikterak nezamítal, ano při upravování biblí svatováclavské co do jazyka rád přihlédal k bibli kralické. Nejinak sobě počínal při kancionále. S velikou zajisté péčí propracoval starší sborníky i vybral z nich všecko, co se mu obsahem hodilo, nehledě k tomu, kdo které písně byl původcem. Tudíž se v kancionálu Šteyrově vyskytují nejen písně Miřínského a Klimenta Bosáka, ale také Bratrské, ano žalmy [2]) přímo přejaty sou z díla Br. Jiříka Streyce. Ovšem že každá píseň podrobena přísnému soudu, než se jí místa dostalo, ale tolik Šteyr rozumným svým postupem dovedl, že lidu českému staré oblíbené písně nebyly odcizeny, anobrž zachovány i za dob největší nedůtklivosti náboženské. I jest to zjev opravdu vysoce zajímavý, jelikož se jím historie básnictví církevního zavírá podobně, jakož se byla počala. Jako zajisté za XV věku od kališníkův zachovány sou starobylé církevní písně staročeské, tak nyní na závěrku století XVII opět spatřujeme obezřelé uchraňování toho, co mezitím přirostlo na poli církevního zpěvu.

V té příčině zvláštního zřetele zasluhuje sbírka: „*České národní duchovní písně*“, která l. 1831 a 1832 ve dvou dílcích v Hradci Králové vydána byla od *Jos. Vl. Kamarýta*. Písně, v ni pojaté, sesbírány sou mezi lidem touž měrou, jako písně světské ve sbírkách Kollárově. Sušilově a Erbenově. A hle, když je porovnáme s písněmi starých kancionálův, kolikrát se tu opakuje důkaz, že lid po staletí uchraňuje si píseň, která mysli jeho zvláště lahodí, ano že proměny, které se v ní prodlením věku stanou, vždy jen směřují k tomu, aby se s básnické stránky zdokonalila a zušlechtila.

§. 16. Abecední přehled písní se zprávami o každé z nich.

Probrání kancionálův zůstalo by nedokonalé, kdy by se k němu nepřipojil přehled písní jednotlivých a všeho toho, co při každé jest paměti hodno v kterékolivěk příčině. Pořádek,

---

[1]) L. 1749 kancionálu nebylo více na skladě než 356 výtiskův. Výtisk vázaný stál 1 zl. 45 kr., výtisk nevázaný 1 zl. 15 kr.

[2]) Zejména to jsou žalmy: 3, 5, 8, 9, 13, 14 19, 27, 28, 31, 34, 36, 38, 42, 43, 61, 65 konec, 67, 77, 79, 81, 91, 92, 93, 95, 96, 98, 100, 107, 110, 112, 114, 115, 121, 129, 130, 134, 135, 136, 138, 140, 149, 150.

kterým přehled ten, ač má-li účelu svému býti přiměřený, provesti sluší, samou povahou věci jest dán, totiž aby abecedně sestaveny byly počátky písní. Leč nelze přestávati na prvních slovech, nýbrž nutno přihlédati k tomu, aby smysl počátkův těch dostatečně byl srozumitedlným.

Jména skladatelův, kdekoli se zjistiti dala, všude sem doložil. Nejvíce jich ovšem povědomo při písních Bratrských. Klassický v tom pramen jest Blahoslavova zpráva o kancionále šamotulském. Musejní exemplář čtvercového vydání z l. 1598 (6. G. 10) též obsahuje jména při jednotlivých písních připsaná, leč ne ve všem spolehlivá, tak že kritika se vidí nezbytnou. Nebožtík P. J. Šafařík poznámky tyto přenesti dal v souhlasný exemplář univ. bibl. pražské LIV. O. 5. Kleych podobný, neřku-li týž exemplář, co nyní jest v Museum, měl před rukama, i vypsav odtamtud počátky i signatury písní, jak v kancionále po sobě jdou, spolu s naznačenými jmény skladatelův seznam ten vytisknouti dal. Kleychova tato publikace náleží mezi bibliografické vzácnosti, rovněž jako jeho *Rejstřík o skladatelích mnohých spisův Bratrských, jichž autorové známi nejsou.* „Starý Rychlý rejstřík onen sobě z tištěného exempláře přepsal,“ a z tohoto přepisu soused a fabrikant berlinský *Jiřík Urban* l. 1765 nový otisk učiniti dal pod titulem: „*Rejstřík starých písní Bratrských s přidanými jmény autorův neb skladatelův, i také některých překladatelův jejich.*“ Týž Rejstřík l. 1864 otištěn v „Hlasích ze Siona“, a na tom základě, s použitím ještě jiných pomůcek, od evang. národního učitele *Antonína Košuta* sestaven spisek: „*Autorové Bratrských písní*“. (v Praze 1868 8°, str. 28). Kleych mimo Rejstřík též sepsal „*Historii o vydání kancionálův v národu českém,*“ kterážto pro dějiny písemnictví našeho předůležitá rozprava připojena jest ke třetímu vydání kancionálu jeho (v Žitavě 1727). Přepis Rejstříku Blahoslavova nalezá se v archivu Bratrském IX. fol. 318—341, pak v bibliotéce Karla z Žerotína ve Vratislavi. Za starších dob měl jej i Dr. V. Šturm. Za novější doby s zvláštní zálibou s ním obíral se P. J. Šafařík, jenž si svou rukou přímo z archivu Bratrského učinil jeho přepis.

Z jiných momentův naznačil sem akrostichy, jelikož druhdy bez ceny nebývají, vždy pak k zevnějšímu zaodění písně náležejí. Spolu připojeny sou náznaky všech sbírek, ve kterých se ta neb ona píseň naskytá, čímž samo sebou větší neb menší oblíbenost její vychází na jevo. Kde bylo možná, tam doložena i jiná dáta dějepisná a kritická. Melodie připomenuty tehdá, kde naznačeny sou počátkem nějaké písně světské; takéž doloženy první slova písní latinských, kde se v kancionálech výslovně připomínají. Kde píseň v začátku svém později předělána byla, tam při starších začátečných slovech všecko se o ní sneslo, i slova počátku pozdějšího, tato pak svým místem postavena s odkázkou. Starší sbírky probral sem úplně, žádné písně z úmysla nevynechav, z pozdějších, t. j. z těch, ježto po l. 1601 sou vydány, vytknul sem jen ty písně, které se shodují s písněmi staršími. Posléze i ty písně sem přijal, které se zároveň čtou ve sbírce Kamarýtově a ve sbírkách starších.*)

*) **Úplně probrané sborníky.**

KT = kancionál táborský (str. 4) s připojením stránky.
1501 = kancionál Bratrský t. r. (str. 13).
1522, *1531* = kancionály Miřínského (str. 5—6).
1530 = kanc. t. r. v Lilči tištěný (str. 17).
Habr. = kanc. Habrovanských (str. 22).
1559 = kanc. t. r. v Olomouci vydaný (str. 18).
Táb. = kanc. úpravy Táborského (str. 19) jakož i vyd. 1567 a 1577 (str. 7—8).
Ol. = kanc. podobojí druhé úpravy (str. 20).
1561, *1615*, *1659* = kancionály Bratrské hlavních tří redakcí (str. 15, 26 a 28).
Pohř. = Pohřební písně bratrské 1615 (str. 28).

A na zemi buď pokoj lidem, zvlášť s tebau, naším Pánem Bohem. *Pol.*
A na zemi budiž lidem pokoj dobré vůle všechněm. *1559. Táb. Ol. SV. Kon. 298Cith.*
A na zemi upokojení, v dobré vůli lidí srovnání. *Pol.*
Aby pamatoval na časy poslední člověk hříšný, tak Šalomún(uon) radí. *1522. Habr.*
Ač jsau v čtení mnohé rady, kteréž učí bez závady. *1601. Hl.*
Ač my to známe, že sme tě hněvali. *1599. Táb.* (sapphicum).
Adam první člověk, z země stvořen jsa. *1530. Habr.*
Aj Bohu našemu, chvály cti hodnému, z požievání stolu vzdajmež jemu chválu. *1530.*
Aj církvi křesťanská, choti Kristova. Augusta. *1561. 1615.*
Aj čas vzáctný přišel, v němž pán slávy vyšel. *1531. Habr. Táb. 9Cith.*
Aj divná milost od Ježíše Pána lidskému pokolení dána. *1559. Táb. Záv.*
Aj dnes prvorozený syn panny. Augusta. *1561. 1615.*
Aj dnešní den stalo se svědectví milosti. Augusta. *1561. 1615.*
Aj jak jest to milé a utěšené. Červenka. (žalm 133). *1561. 1615. 1659.*
Aj jak jsou milí tvoji příbytkové. Augusta. (ž. 84). *1559. 1561. Ol. 1615. 1659.* Jako „Jižť mi pan Zdeněk“ (1559). „Jižť pan Zdeněk z Konopiště jede“ (Rozs. II. 104)
Aj již mi čas nastává žehnati se. Komenský. 1659.
Aj již radostné léto nastává. Komenský. *1659.*
Aj již's přišel vykupitel Siona. Hallelujah, vidimus stellam ejus. Blahoslav. 1561.
Aj jižť se den nachyluje (o nešpoře). *Habr. 1561. 1615.*
Aj když bude při smrti v čas nejpilnější. *1615. Pohř. 1659.*
Aj král slávy, jsa Bůh pravý. Augusta. *1561. 1615.*
Aj Kristus slavně vyzdvižen v nebe, na výsost nesen. Augusta. (Rozs. II. 48). *1561.*
Aj Kristus z mrtvých vstal, jenž tělo naše vzal. Vita sanctorum, decus angelorum. Augusta. *1561. 1615.*
Aj kterak umírá spravedlivý. Ecce quomodo moritur justus. Blahoslav. *1561. Záv. 1615.*
Aj mládenček maudrý Kristus prostřed doktorův. (Invitatorium). Augusta. *1561. 1615.*
Aj mudrci od východu obětovali dary své. (Invit.) Augusta. *1561. 1615.*
Aj noc se již přiblížila, světlost slunce odešla. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Záv.* Jako: „Noci milá, proč's tak dlauhá“ (1522).
Aj nuž církvi Kristova, velebiž dnešní den sv. ducha. Veni sancte spiritus. Augusta. *1561. 1615.*
Aj nuž nyní vesele Ježíše spasitele, kterýž vstal z mrtvých cele, chvalmež všickni. *1559. Táb. Ol.*
Aj nuž važmež všickni nyní, co Bůh lidu svému mluví skrze Mojžíše sluhu svého. „Složena tehdáž, když Turek k Vídni táhl, l. 1529.“ J. Táborský. *1531. Táb. Záv. SV.*
Aj nuž věrní, vesele prozpěvujme. *1615.*
Aj nyní čas kající člověku hříšnému. *Habr.*
Aj nyní, křesťané, z hříchuo těžkých povstanúce lkáním a velikým pláčem. *1522. Ol.*
Aj nyníť Pan Bůh přichází zborův k navštívení. Jelecký. *1561. 1615.*
Aj ovce pastýře svého znejte z mrtvých vstalého. Augusta. *1561. 1615.*
Aj pán andělský Kristus. Christus natus est nobis. K písni té bezprostředně se loučí: Ej nuž zpívejme spasiteli našemu (ž. 95). Šturm. *1561. 1615.*
Aj pán náš milostivý a my lid jeho hřiešný. *1501. 1530. 1531. 1559. Táb.*
Aj pane můj, já ač jsem tvůj. (Ze ž. 3 a z jiných). Blahoslav. Akrostich „Arnošt z Krajku.“ *1615.*

1601 = kancionál Rozenplutův (str. 23).
Pol. = Zpěvník Val. Polona (str. 21). Úplně probrána jen první částka.

Sborníky jen vzhledem k starším probrané.

Záv. = Kancionál Závorkův 1606 (str. 25).
Hl. = Kanc. Hlohovského 1622 (str. 33).
SV. = Kanc. Šteyrův či svatováclavský (str. 37).
Kon. = Kancionál Koniášův 1727 (str. 36).
Kam. = Kamarýtovy Duch. písně (str. 37).

Jiné zkratky.

Rozs. = Rozsauzení kancionálu od Dr. V. Šturma 1588 (str. 17).
Obr. = Obrana Bratří proti němu (str. 17).
Odp. = Šturmova na Obranu odpověd 1590 (str. 17).
Pr., Lv. = se signaturou bibliotéční znamená, že rukopis se nalezá v univ. knihovně pražské, lvovské.
* při jménu spisovatele znamená, že se označení jeho nalezá jen v mus. výtisku Bratrského kanc. 1598; kde jméno prostě (bez hvězdičky) doloženo, tam čerpáno ze zprávy Blahoslavovy = *Bl.*

Aj poněvadž my dobré věci zdejší časné. Si bona suscepimus. Z latinské Lukáš. *1561. Pohř.*

Aj přeslavný vítěz pravý, syn boží vstal jest z mrtvých. (Introit). Blahoslav. *1561. 1615.*

Aj přinesenť jest dnešního dne pán. Viz „Obětovánť jest."

Aj prvorozený, ctí a slavau ozdobený. Viri Galilaei quid aspicitis. Blahoslav. *1561. 1615.*

Aj světlo světa k osvěcování. Lumen ad revelationem. Blahoslav. *1561. Záv.*

Aj (Ej) ten silný lev udatný, Kristus, vstal z mrtvých. Fortis ecce leo ille. *1522, 1559. Táb. Ol. 1601. Záv. Hl. SV. Kon. Kam. 201Cith.*

Aj toť hrozný čas žalostný na svět přišel. (V čas morní). *Habr. 1559. Ol. Záv.* Akrostich: „Alizabetta z Habrovan."

Aj vstávajíce již z tohoto luože, svatá Trojice. *1559. Táb. Ol. Záv. 966Cith.*

Aj všickni křesťané milí rozvažujme tuto chvíli (o Kristovu umučení). V. Solín. *1561. 1615. 133Cith.*

Aj všickni věrní povstaňme, vírau na Krista popatřme, na bolestné umučení. *Habr.*

Aj z dávna žádaný vysvoboditel. (Introit). Blahoslav. *1561. 1615.*

Aj z světa přebídného slauhu pána svého. (Píseň Simeona). *1615. Pohř. SV.*

Aj ženich jde, dí z nebe hlas. Komenský. *1659.*

Ach ach auvech běda mně, hněv boží se blíží. *Pr. XVII. F. 38. — SV.*

Ach ach auvech na mé hoře, co sobě mám vzdíti. Heu heu vae mihi misero, quid agam, nescio. Mr. Martin z Rokycan, vychovatel Hynka z Poděbrad. Latině otištěna při Kollinově „Antiqua et constans confessio. Pragae 1574." Počátečná písmena slok představují celou abecedu. (Rozs. 51). *1561. 1615.* 1659.

Ach Bože, kam se podíti v tyto časy. Komenský. *1659.*

Ach co jest to přetěžké všem břemeno i jho. *1561.* Ach co jest to přehořké, lidem břemeno přetěžké. *1615. Pohř.*

Ach jak mám srdce studené. *SV. Kam.*

Ach již se smrt přibližuje, mú duši velmi smucuje. Kam se mám před ní podieti, nelze se jí nikde skrýti. *1522. 1531.* Bratří, počátek podrževše, všecken další text předělali: „Ach již se smrt přibližuje a hříšného zarmucuje." (Rozs. 179). *1561. 1615. Pohř. SV.*

Ach kdož můž rod předvěčného vystihnaut syna božího. Komenský. *1659.*

Ach mé nejdražší jmění, Pane Jezukriste. Komenský. 1659.

Ach můj smutku, má žalosti, nemohu měť vědomosti, kde můj první nocleh bude, kdy tělo duše pozbude. *1601. Hl. SV.*

Ach nastojte na mé hříechy! Patři všeho světa útěchy. *Pr. XVII. F. 30.*

Ach nestihlý v svém milosrdenství. Píseň českých exulantův. M. Krocinovský.

Ach smutku můj, což od světa mne v bídy všecko zaplétá. Komenský. *1659.*

Anděl k čisté panence poslán bíše. *1522.*

Anděl k Mariji Panně Kristů poslán bíše, pána svého vtělení jí vypravováše. Mittitur ad virginem angelus. *1530. 1561. Hl.*

Andělé boží strážce můj. *SV. Kon. Kam.*

Andělové ti (ctní) poslové sú zpívali a pastýřuom zvěstovali. Collaudemus, collaudemus. *1531. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. 42Cith.* Dle Balbina v Liber prosarum et cantuum. *1522:* Angelové, ang. sú zpívali a pastýřům zvěstovalí. Taktéž *1601. Hl. SV. Kon.*

Anna přesvatá velebná matičko, dennice jasné Marie rodičko. *1601.*

Apoštolé, lidé zemští učiněni jsau nebeští. *1601.*

Apoštoluom jal se zjevovati, chtě jich od bluduo rád zachovati. *1530.*

Archanděl Gabriel, jsa od Boha poslaný. Táborský. *Táb.*

Ať bychom hodně pamatovali večeře Páně slavnost. Táborských. *1522. 1531. 1561. 1615.*

Auvech, jaké mám trápení, jak jsem jse (sic) dal ďáblu podvesti. *1531.*

Běda bude každému, ktož zákonu božímu nebude poddán. (O lichvě). *1522. 1531. Táb.*

Běda mně, co v tomto světě učiním, čím sobě odtuším. *1522.*

Beránek boží, Kristus nevinný, jsa od Židů již zkušený. Z staré prvnější předělána. Lukáš. *1561.*

Beránku boží, jenž snímáš hříchy tohoto světa. *Pol.*

Beránku boží, tě sv. Jan ukázal prstem a řka: Aj beránek. *1559.*

Betleme, mezi jinými šťastnější's městy Judskými. O sola magnarum urbium. *1601.*

Biblí najprv otevrúce regum kapitolu devatnadstú, a čtúce, i naleznem spolu v figuře položeno, coť má býti od nás plněno. „Píseň ke cti a k chvále boží podle figur St. Zákona, kterak nynie věrní křesťané podlé řeči Kristovy o N. Zákoně mají še mieti k jeho sv. tělu a k jeho světí krvi podle řeči sv. Pavla." *KT 52.*

Biskupa nejvyššího moc budiž s námi. Sancti spiritus adsit nobis gloria. Augusta. *1561. Záv.* V kanc. 1615 a 1659 předělána, i tento má počátek: „Biskup nejvyšší Kristus rač býti s námi."

Biskupe věčný, Ježíši, kterýž jsi v nebeské říši. *1615. 1659.*

Blaze každému člověku všelikého věku (ž. 112). D ř e v í n e k. *1561. 1615.*

Blaze těm, jenž s Kristem mrau. *Pohř.*

Blížíť se čas ku povstání, duše zbuď (probuď) tělo ze spání. (Když kúry pějí k světu). *1522. 1530. 1531. 1561. Táb. Ol. Záv. 670 Cith.* Jako: „Hyna svitá" (1522), „Hyna, hyna na svitání" (Ol.).

Blud se z husta rozšel posledního věku. P a n B u k ů v k a. *1530* a *Habr.* (prvotním textem). „Br. Roh ji potom zpravil lépe" (Bl.): *1561. 1615. 1659.* V kanc. 1598 přičítá se J. Paustenníkovi.

Bludná ovečko slyš. *1601.*

Boje přeslavného vítězství kdo vymluviť postačí. Pange lingua. R o z e n p l u t. *1601.*

Boha, jenž jest na výsosti, chvalmež všickni z té milosti. Br. J. T á b o r s k ý. *1501. 1561.*

Boha otce všickni chvalme, a jemu díky vzdávejme. L u k á š. *1561. 1615.*

Boha se lekají lidé, súc hřiechy svázáni. *1522.*

Boha v bytu jediného, ale v osobách trojího. A u g u s t a. *1561.*

Boha věčného velebme a co nejvíce zvyšujme. *1615.*

Bohu chvála budiž vzdána, jemu samému činěna. *Pol.*

Bohu milému, otci nebeskému, všickni chválu vzdajme. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Záv. 413 Cith.*

Bohu otci budiž chvála, jakož na počátku byla, nyní i vždycky. *1522. 1531. 1559. Táb.*

Bohu otci budiž věčná chvála, žeť seslal dar sv. ducha. A u g u s t a. *1561. 1615.*

Bohu otci i synu, i milému duchu svatému buď vždy chvála i čest. *1501.*

Bohu otci mocnému, nevýmluvně dobrému. En e mola typica. *1561. 1615. Záv.*

Bohu otci nebeskému, v milosti lásce štědrému. Š t u r m. *Habr. 1561. 1615.*

Bohu otci nebeskému vzdávejmež všickniž chválu. Stirpe Maria regia. M i k. T u r n o v s k ý (*Jan Paustenník). „Blahoslav předělal ji" (Bl.). *1561. 1615.*

Bohuť sem se oddal cele, i oddávám. Ich hab mein sach Gott heim gestellt. K o m e n s k ý. *1659.*

Bože Abrahamův, králi pane pánův, myť prosíme tebe, daj nám rosu z nebe, Pane Bože náš. (za dešť). *Táb. Ol. SV. Kon. Kam.*

Bože, jenž's mocnost nesmírná, ve všech skutcích svých předivná. *1561.*

Bože, jenž's ráno povstával a k milosti's povolával. *Habr. 1561.* V kanc. 1615. předělána: „Bože, kterýž si povstával, ráno k sobě's povolával."

Bože, jenž jsi na výsosti, budiž-ť chvála s vděčností. *1561.*

Bože, jenž's stvořil angely, aby tobě vždy slaužili. *Táb.*

Bože, jenžť se modlíme, dajž, ať pravě věříme. *1501.*

Bože, kterýž z své veliké milosti nás hříšné lidi vyvedl z temnosti. *1601. Hl.*

Bože muoj, dárce všeho dobrého, uslyš mne nyní smauceného. P a n D o n á t. *1531. 1559* („píseň pěkná o zavedení dobrého svědomí"). Předělána („v světě sauženého") *1561. 1615. 1659.*

Bože náš, jenž's před věky, pane Jezukriste. *1561. 1615. 1659. SV.*

Bože náš, myť prosíme, dej ať právě srdcem věříme. (Patrem). Z latinské L u k á š. *1561. 1615.*

Bože nestihlé dobroty i neobsáhlé štědroty, rač víru v nás rozmnožiti. *1601. Hl.*

Bože nepostihlý a všemohaucí, Kriste chlebe nebeský. *1561. Záv. 1615. 1659. SV.*

Bože, od věčnosti nepostihlý's v maudrosti. *Wolf. 1561. 1615. 1659.*

Bože, otče, buď s námi a braň nás ode zlého. Gott der Vater wohn uns bey. K o m e n s k ý. *1659.*

Bože, otče, budiž s námi. A u g u s t a. *1561.* V kanc. 1615 předělána: „Pane Kriste, budiž s námi."

Bože otče, jenž's milostivý a dobrotivý. *1561. 1615.*

Bože otče náš, toběť se modlíme a věrných všecky duše poraučíme. *1601. Hl.*

Bože otče náš nebeský, uslyš svůj lid. *Pol.*

Bože otče nebeský, prosím já tvé milosti, račiž mne vždy chrániti. *1601. Hl. SV.*

Bože otče, sešliž nám nyní ducha svatého. K l i m e n t B o s á k. *Hl. Kon. 260 Cith.*

Bože otče, synu, také duše (duchu) svatý, v Trojici blažené vždy jedné podstaty. V i l é m T r u h l á ř („jenž množství jiných písní nadělal, ale ty se lépe hodí řemeslníkům do verkštatu anebo za konvičky, nežli kantorům do kůru." Bl.). *1561. Záv. 1615. 1659.*

Bože otče stvořiteli, Bože synu spasiteli. *Pol. SV.*

Bože otče, světa stvořiteli, uslyš nyní hlas náš v tomto audolí, dej, ať vyznáme, Trojici poznáme, a nehlaubáme. *1601.*

Bože otče, ty jsi ten vinař z nebe, dajž, ať sme my štípeni z tebe v kořen Krista Pána. *1531.*

Bože otče, vší jsi chvály hodný. Jesus, noster Deus et redemptor. L u k á š. *1501. 1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. 1561. Záv.* Bože otče věčné chvály hodný *1615. 1659.*

Bože otče, z veliké milosti učinil's nám více

nežli dosti. Modulemur die hodierua. *Habr. 1559. Ol. 1601. Hl. SV. 246Cith.*

Bože svatý, jenž našeho vjití — vyjití každého pravicí svau. ostříháš. (Pocestného píseň). *1659. 892Cith.*

Bože, štěstí svých rytířův, koruno, odplato činův. *1601.*

Bože věčný, buď pomocný. *1561. 1615. 1659.*

Bože věčný, jenž jsi mocný, pane náš milý. *1530.*

Bože věčný sám pro sebe, vylej vylej rosu s nebe. *SV. Kam.*

Bože, věčný stvořiteli, všech věcí opatřiteli. *1615. 1659. SV. Kon.*

Bože věčný všemohaucí, otče svatý. *1561. 1615.* (Rozs. 105.)

Bože věků všemohaucí, jenž's nebe zemi stvořil. „Nejprv ji složil Dr. Pavel Sperat německy, potom poně Br. Urban (Hermon) ji do češtiny přeložil a Br. Jan Roh ji korrigoval pilně, a tak jest vytištěna v kancionálu Bratří 1541 v Praze. Potom z novu opravována od Br. Adama Šturma, potom od Br. J. Augusty, a naposledy od nás, kteříž jsme byli korrektoři, a tak jest vytištěna v Polště 1561." (Bl.). *1615. 1659.*

Bože všemocný, uslyš nás, spomeň na nás, tě prosíme Pána Jezukrista. *1601.*

Bože všemohaucí, náš otče žádaucí. Viz: „Utěšený nám hod nastal". (Rozs. 129.)

Boží rodičko, rajská růžičko. *SV. Kom.*

Boží svatý mučedlníče, Ježíše následovníče, svítěziv nad nepřátely, zažíváš nebeské slávy. *1601.*

Boží syn a náš milý pán, jenž od otce nám dán. Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Bratří milí, pamatuojme a Bohu dnes obětujme na ten najsvětější oltář. *1522. 1531. Ol.*

Bratří milí, pilně znamenajte(-me), a v svých srdcích sobě často skládajte(-me). *1522. 1531. Táb.*

Buď Bohu chvála čest, buď jméno jeho požehnáno. Mr. Martin Lupáč. *Pr. XI. E. 2. — KT96. — 1561. 1615.* (V kanc. 1598 skladatelem nazývá se Br. Tůma Přelaucký, ač ovšem mylně).

Buď čest tobě, Bože věčný, že's dal přečkati ten čas noční. *1659.*

Buď chvála Bohu otci i synu, i duchu sv. Congaudent angelorum. *1501. 1530. 1559. Záv.*

Buď chvála Pánu Bohu z tak přerozkošného hodu u vzkříšení Kristovu. *1659.*

Buď od nás slaven věčný krále Davidů kmen. Šturm (*Augusta). *1561.*

Buď pozdravena, panno ctná. *SV. Kam.*

Buď srdce mé k tobě stálé a upřímé, Pane Ježíši, račiž to dáti. *1531.*

Buď tobě chvála, otče naš, že evangelium dáváš. K. J. W. (dle Táb.). *1559. Táb. Ol. Záv. 328Cith.* (kdež skladatelem mylně zván J. Táborský z Kl. H.)

Budiž Bohu věčná sláva z slyšení slova božího. *Pol.*

Budiž, Bože, mé silné doufání a zažeň ode mne zaufání. Michalec. *1561. Táb. 1615. 1659.* Akrostich: „Bohunka z Perštejna."

Budiž chvála Bohu na výsosti z té převeliké jeho milosti. Kliment Bosák.

Budiž chvála Bohu otci, našemu milému tvorci. Lukáš. *1530. 1531. Habr. 1561. Záv. 1615. 1659.*

Budiž chvála tobě, Pane Bože, jenž's stvořil nás. Laus tibi Christe. Jan Paustenník (*Mik. Turnovský). *1561.* Budiž chvála tobě, Pane Kriste, jenž's spasil nás. *1615.*

Budiž chvála velebné Trojici svaté. Blahoslav. *1561. 1615. 1659.* Akrostich na počátcích veršův lichých: „Blahoslav".

Budiž Pán Bůh mé pravé doufánie nynějšího času zlého. *1530.*

Budiž pochválen Bůh na výsosti, dítě slavné, dítě sličné. *1601.*

Budiž slavně veleben P. Bůh v trojici jeden. Dřevínek. *1561. 1615. 1659. SV. Kam. 717Cith.*

Budiž veleben P. Bůh náš, pochválen. Augusta. *1561. 1615.*

Buďmež vděčni nyní toho dobrodiní. Lukáš. *1561. 1615.*

Buoh dobrý, dobroty své v sobě nemoha tajiti. Br. J. Táborský. *1501. Habr. 1561. Záv. 1615.*

Buoh jeden jsa od věčnosti, otec, syn, duch sv. *1559.* Viz: „Ó Trojici sv."

Bůh k večeři své velikė ač zůve lidi všeliké. Lukáš. *1561. 1615.*

Bůh, maje vše pod svau mocí, stvořil svět i všecky věci. Bog, ktory ma świat na pieczy. Komenský. *1659.*

Bůh náš jest milostivý a my lid jeho hříšný. *1561. 1615.*

Bůh náš, stvořitel člověka prvního, vsadiv jej v ráj bydla rozkošného. *1522. Táb.*

Bůh náš věkem nepočatý (Isai XI 2 o sedmi dařích ducha sv.) *1659.*

Bůh mocný stvořitel světa, též vykupitel člověka, den světlý dal k pracování. Primo dierum omnium. Rozenplut. *Hl. 1601.*

Bůh od věčnosti nesmírné múdrosti konce nemaje. *1522. Táb. Ol.* V rkp. stokholmském (Č. Č. M. 1851. II 63).

Bůh otec nebeský přede všemi věky syna svého zplodil. Lukáš. *1561. 1615.*
Bůh otec pro hříchy lidu svého vydal jest na smrt syna milého. Lukáš. *1561. 1615. Záv.*
Buoh otec, syn i duch svatý, truoj v-uosobě všie podstaty, jeden jestiť v své bytnosti. *1501.*
Buoh otec, syn i duch sv., na věky jsa chvály hodný. *1531. 1559. Táb. SV. Kon.*
Bůh otec z pauhé milosti poslal syna z své výsosti. *1561. Záv. 1615. 1659.*
Buoh věčný a nebeský pán, chtě býti všemu lidu znám. *1559. Táb. Ol. Záv. SV. 399Cith.*
Bůh věčný a všemohaucí stvořitel sám všech věcí. Štyrsa. *1561. 1615. 1659.*
Bůh (náš) všemohúcí vstal z mrtvých žádúcí. chvalmež Boha s veselím. Deus omnipotens. Jedním textem starým otištěna ve Výb. I 322, druhým v Hanušově MVýb. 63. Zpívána bývala ob sloku s písní: „Utěšený nám hod nastal.“ Snešením synody pražské 1406 povolena k obecnému zpívání (Höfler Concilia Prag. 52). *1530. 1531. 1559. 1561. Táb. Ol. 1601. Záv. 1615. Hl. 1659. SV. Kon. 202Cith.*
Buoh z nesmírné své dobroty tak nás zamiloval. *1559. Táb. Ol.*
Bychom rozjímali, v srdce pilně brali a sobě spomínali. *1522.*
Bychom sobě spomínali, co nás má potkati, mnozí lidé, slyšíce to, měli by plakati. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Záv. 982Cith.*
Byl jest muž (člověk) velmi bohatý, rauchem drahým ozdobený, marnost světskau milujíc. *1559. Záv. 613Cith.* Jiným textem *Hl.*
Byloť nám spomínati na časy (po)minulé. *1522. 1531. Táb.* Akrostich „Bernart“.
Bylť jest jeden člověk jménem kdožkolivěk, jenž chodil po světě. J. Paustenník. *1522. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. SV.* (jdíše, hledíše a pod.).
Byť Boha s námi nebylo, říkej tak, lide boží. Komenský. *1659.*
Byť lidé na to pomněli, co je má potkati, bázeň boží v se přijmauce, jaliť by se káti. *1561. 1615. SV.*
Cesta k nebi nová živá, od Boha k spasení daná. Augusta. *1561. 1615. 118Cith.*
Církev svatá, v posledních dnech velmi neznamenitá pro rozmnožení temností Antikrista. Mr. Jan z Rokycan. *1522. 1531. Habr. 1561.* (velmi jest zohavena) *1615.*
Církev svatau poznávati, víru o ní vyznávati. Urbs beata Hierusalem. Lukáš. *1561. 1615. 1659.* (Rozs. 68 a 71).
Církev svau svatau obecnau a Kristovu choť jedinau. *1561, 1615, 1659.* (Rozs. II 52).
Církev zde rytěřující, v nebesích slávu mající, zpívej Bohu radostně. Majestati sacrosanctae. *1601.*
Co jsú z dávna hlásali a múdří nám napsali, Krista oznamovali, toho jsme již dočkali. *1531. 1559. Táb.*
Co pro vás Kristus trpěl u veliký pátek. *Ol.*
Co tu stojíte a co se divíte, že panna porodila syna velmi krásného. *Liber prosarum et cantuum. 1601.*
Co ve mně truchlíš, má duše, a tak sobě činíš kruše. Warumb betrübs tu dich, mein hertz. Komenský. *1659.*
Což pak člověku prospěje, by vyzískal všecken svět. Komenský. *1659.*
Což sem viděl, co vím, co slyšel, to povím. Komenský. *1659.*
Což vždy chceš od nás, pane, za své dary hojné. (V čas žně neb vinobraní). Czego chcesz od nas, panie. Komenský. *1659.*
Ctěmež posla nebeského, Ježíše syna božího. Augusta. *1561. 1615.*
Cti a chvály nade vše hodný, dobroty plný. *1615.*
Ctím tebe pobožně, pravdo zakrytá. Adoro te devote, latens veritas. *1601. Hl. SV.*
Ctností vlitau, Bohem danau vírau znám se dobrovolnau k snešení apoštolskému. Rozenplut. *1601.* (Vyznání tridentské).
Čas žalostný, přísný, hrozný, opět na svět přišel, ten morový, smrtedlný na všecky jest vyšel. Wolf (*Roh). *1561. 1615.*
Časy svými jistými dary divně Buoh dává, tak svědčie knihy božie. *KT54.*
Čistoty, Bože, srdce mého chraň sobě jako chrámu svého. Komenský. *1659.*
Člověče bídný, proč na to nic nedbáš, že jsi smrtedlný. *Táb.*
Člověče, chceš-li k Bohu přijíti a horúcího pekla ujíti, slyš řeči Jezukrista svého. *1522. 1531. Táb.*
Čtvrtá svátost jest pokání. *1601. Hl.*
Darové ducha svatého, toho mistra laskavého, v sedmerém počtu zavření. *1601. Hl.*
Dcery sionské veselte se v Kristu, v křehké nádobě majíc mysl čistau. *1601.*
Dčněte vrata průchodicí, radost nová ať projde, Kristus žádaucí. Rozenplut. *1601. Hl.*
Dej pokoj, Hospodine, své církvi. Da pacem Domine. Dřevínek. *1561. 1615. 1659.*
Dejmež chválu Pánu a Bohu všemohaucímu. Festa Christi omnis christianitas. *1561.* (Vzdejmež) *1615.*
Dejž nám pokoj, milý pane, za dnů našich tento čas. *1561. 1615.*
Dejž nám se, Bože, chváliti. Augusta. *1561. 1615.*

Dejž nám svau smrt pamatovati. *1561.*
Děkujem tobě, Kriste věčný Bože, že's temnosti zapudil, světlo své v našem srdci osvítil. *1561. 1615.*
Děkujem tobě, Kriste, že's nás sobě kaupil skrze umučenie, jenž jsme byli v ďábelském vězení. Kliment Bosák.
Děkujem tobě, otče nebeský, že's nás dary svými nakrmil. *Ol. SV.* Zpívá se jako „o muráňském zámku" („Muráň zámek v uherské zemi, na vysoké skále.")
Děkujem tobě, všemohúcí Bože, z dobrodiní mnohého. *Habr.*
Děkujeme tobě, milay pane, že nikdy nepřestane milost tvá. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol. Záv. 365Cith.* (kdež se mylně klade za skládání J. Třanovského.)
Děkujemeť, obránce náš, že jsi nás opatroval. Dřevínek. *1561. 1615. 1659. Ol. Záv. SV. Kon. 738Cith.*
Děkujemeť z štědrosti tvé, z níž dáváš chudým dary tvé. *1559. Táb. Ol. Záv. SV.*
Děkujmež Bohu z milosti, kterýž ráčil z své štědrosti nás nehodné nakrmiti. *Habr.*
Děkujmež Kristu Ježíši s vděčností naší nejvyšší. *1615. 1659.*
Den přeslavný jest k nám přišel. *SV. Kon. Kam.*
Den přítomný vší vzácnosti jest hodný. Haec est dies, quam fecit Dominus. *1561. Záv. 1615.*
Den přijde božího hněvu, v němž změní svět vlastní dobu, jakož pak s Sibyllau svědčí David pravdomluvnau řečí. Dies irae. *1601. Hl.*
Den radostný nám nastal, kdy se Bůh člověkem stal. Exultandi tempus est. Rozenplut. *1601.*
Den se bílý ukazuje a s nocí se rozděluje, vstaň člověče bídný. *1559. Táb. Ol. Záv. SV. Kon.*
Den se již dělí na poly, ty jenž chceš míti svau voli. *Habr. 1561. 1615.*
Den vzkříšení Jezukrista, alleluja, chvalmež Boha, all. *1601. SV.*
Desatero jest boží veliké přikázanie, k němuž sme zavázáni všickni vuobec křesťané. *1522.*
Deset přikázání svých, které na dckách kamenných prstem svým sám Bůh napsal. *Táb.*
Děťátko se narodilo. Puer natus in Betlehem. Hlohovský. *Hl. SV. Kam.* (Koleda).
Díka Bohu otci, synu, též svatému duchu. Augusta. *1561.* (Rozs. 73.)
Dík a chvála budiž otci nebeskému. Augusta. *1561.*
Díky Bohu vzdajme, králi nebeskému, kterýž nám dobrotivě své tělo dal jest k jedení. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol. Záv.*
Díky činímť z srdce celého. Ich dancke dir, herr Gott, in deinem. Komenský. *1659.*
Díky již nyní vzdávejme. Grates nunc omnes reddamus. Lukáš. *1559. 1561.*
Díky již (my) všickni vzdávejme Pánu Bohu, jejž velebme. Lukáš. *1561. 1615. Záv.*
Díky my tobě vzdáváme, ó otče nebeský. J. Táborský. *Táb.*
Díky pánu laskavému vzdejmež, králi angelskému. *1601. Hl.* (Po jídle).
Díky všickni a to vždycky vzdávejme pánu svému. Grates nunc omnes. *1601.*
Dítě překrásné narodilo se nám. Puer natus est nobis. „Ze staré předělal a jako do nové formy přelil" Blahoslav. *1561. 1615.*
Dítky boží tělesné i duchovní, znejtež pána svého. Augusta.. *1561. 1615.*
Dítky lidu židovského. Pueri Hebraeorum. Šturm. *1561. 1615.*
Dietky mladé i staré, panny, panicové, i všickni křesťanové, radujme se již z té chvíle, čekajíce vesele svého vykupitele, Pána Jezukrista, krále našeho spasitele. *KT94.* Zpívala prý se po bitvě na Pankráci (Hájek kronika, 385).
Dítky pána našeho myslí veselau. M. Tatíček. *1561. 1615.*
Dietky, v hromadu se senděme. *KT91.* (Pam. IX, 832). Složena k uvítání vítězův po bitvě žižkovské.
Divná jest se milost stala od mocného pána. Táborský. *1559. Táb. Záv. SV. 13Cith.*
Divná milost božie, nade všecko zbožie nám hřiešným vydána od nebeského pána, Maria panno čistá. Z rkp. knihovny Lobkovické v Praze ve Výb. II 27. *KT83.*
Divná se jest milost stala, boží se láska zjevila, kteráž tak nikdy nebyla srdce lidská zapálila. *1531. Táb.*
Divné boží narození vše nutká k podivení. Rozenplut. *1601, Hl. SV.*
Divný's, pane, v skutcích svých, svatý věrný ve svých slibích. Komenský. *1659.*
Dnes hod slavný máme Trojice svaté a velebný. *1522. 1531.*
Dnes, hodu tak přesvatého, ostřež Bože nás od zlého. *KT83.*
Dnes Kristus, král věčné slávy. Heut triumphiret Gottes sohn. Komenský. *1659.*
Dnes přítomný tento svátek mezi jinými má předek, matky boží vnebevzetí všeobecná církev světí. *1601.*
Dnes sobě pamatujem apoštolský svátek. *1601.*
Dnešní den angelskau slávau všemu lidu zastkvělo se. Nunc angelorum. *1601.*

Dnešní den, věrní, práce pozbuda, svátek Filipa Jakuba svěťme, Kristu milých. *1601.*

Dnešní den svatý Krištofor, alleluja, spolu i Jakub apoštol, all. *1601.*

Dnešního dne splnilo se slíbení (přirčení) Pána Ježíše apoštolóm z jeho říše. *1531. 1559. Ol. SV. Kon. 262Cith.*

Dnové rozpuštění pomíjejí. Dies absoluti praetereunt. Z rkp. kapitoly mikulovské v Č. M. M. 1873, 6.

Dobroděnie pamatujme pána přeslavného, Krista zmučeného. *KT90.*

Dobrodiní Boha otce nebeského vizme, kteréž činí dne každého. Augusta. *1561. 1615. 1659. SV.*

Dobrořečmež spasiteli, drahému vykupiteli, jemu se srdcem radujíc. Z staré předělal Blahoslav. *1561. 1615.*

Dobrořečte otce svého, synové rodu nového. Augusta. *1561.*

Dobrotivýť jest Pán Bůh náš. Augusta. *1561. 1615.*

Dobrý pane Ježíši, nechť má duše uslyší. Komenský. *1659. Kam.*

Dočkali jsme se času svitání. Kliment Bosák.

Doroto, panenko svatá, viz „Ó Doroto."

Doufání své v samém tobě, Ježíši Kriste, skládám. Allein zu dir, herr Jesu Christ. Komenský. *1659.*

Drahau milost Boha otce pamatujmež všickni věrní. *1615.*

Drahý poklad maudrosti slovo jest boží nám. Ein edler schatz der weisheit. Komenský. *1659.*

Druhá svatost biřmování. *1601. Hl.*

Duch Páně svaté milosti naplnil srdce prudkostí apoštolské. Rozenplut. *1601. Hl. SV.*

Ducha svatého milost rač býti s námi. Sancti spiritus assit nobis gratia. Z kostelního (*Řehořova) graduálu. *1561. 1615. 1659.*

Ducha svatého štědrota, milost, radost i dobrota, ta rač s námi vždycky býti. Sancti spiritus adsit nobis. Rozenplut. *1601.*

Duše křesťanská pobožná, k radosti věčné stvořená. Ad laudes Saluatoris ut mens. *1601.*

Duše má nejmilejší, těšiž se v Bohu svém. *1530.*

Duše svatý, jenž's pán a Bůh všemohaucí, světlo stkvaucí, oheň žhaucí. Michalec. *1561. 1615.* (Duchu svatý) *1659.*

Duše svatý, otci i synu v podstatě rovný, spolu věčný *1601.*

Duše svatý stvořiteli, přijď náš věrný těšiteli. Veni creator spiritus. *1601.*

Ej Bohu milému, otci nebeskému (zjev. 12). *1561. 1615. 1659.*

Ej Bohu našemu, chvály cti hodnému, z darů tohoto stolu vzdejmež jemu chválu. *1561. 1615. 1659.* Aj Bohu našemu, chvály cti hodnému, z požívání stolu. *1530. Habr.*

Ej Bože, rač se ozvati, nechtějž déle meškati (ž. 81). Augusta. *1561. 1615.*

Ej co se divíte a co teď smeyšlíte, dcerky jeruzalemské, o porodu panenském. Quid admiramini. *1601.*

Ej den se již nachyluje, tmavá noc již nastává. Hlohovský. *Hl.*

Ej již se vše přiznává k Kristovu vzkříšeni. *1601. Hl.*

Ej kdož může dosti nad tím se diviti, co Pána Krista milost mocna jest dokázati. Hlohovský. *Hl.*

Ej lidé právě se kající Pán Boha se bojící. Dřevínek. *1561. 1615.*

Ej my vší ochotností písničky zpívejme. Eia recolamus. *1601.*

Ej noc se již přiblížila, světlost slunečná odešla. *1561. 1615. 1659.*

Ej nuž lační žízniví, sytosti božské žádostiví. Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Ej nuž my dítky, spolu křtem posvěcené. Jiřík Ciklovský. *1561. 1615. 1659.*

Ej nuž všickni věrní súc v tomto shromáždění. *Táb.*

Ej nuž všickni věrní spolu, požívejmež Páně stolu. Augusta. *1561.*

Ej nuž chválu vděčnau vzdávejmež, věrní, Pánu. Eja recolamus laudibus piis. Mik. Turnovský. *1561. 1615. 1659. Záv.*

Ej nuž zpívejme spasiteli našemu, viz: „Aj pan andělský."

Ej přešťastné hříšnici a Krista milovnici. Felici peccatrici. Hlohovský. *Hl.*

Ej ten silný, viz: „Aj ten silný."

Ej v Kristu obživení, buďmež vždy Bohu živi. *1659.*

Ej všickni my nyní v tomto shromáždění važmež milost takau. *1561. 1615.*

Ej všickni spolu zpívejme a chválu vzdávejme našemu milému tvorci. Lukáš. *1561. 1615.*

Epištolu dnešní o pokoře píše svatý Petr. *1531. 1559.*

Já v přesmutném těžkém spomínání. *1531.*

Já vím jeden kvítek pěkný. Kliment Bosák. (O sv. Kateřině). Výb. II 1357.

Jak jest velmi nesnadno z tohoto světa jíti člověku tělesnému, s ním se rozlaučiti. *1531. Táb.* Akrostich: „Jan Cvik z Dačic, na Táboře pernikář."

Jak nesnadné přijíti nemocnému (L. 19). Jan Paustenník. *1561.*

Jak nesnadný nám a nebezpečný boj. (Stará píseň). *1659.*

Jak obyčej oznamuje, stará zvyklost ukazuje. Ex more docti mystico. Rozenplut. *1601.*
Jak překrásné slunečko vychází. *SV. Kom.*
Jak přemilá sobě jsem dnes v ctnostech i v umění ctném. Komenský. *1659.* (Žákům po škole).
Jaká milost od Boha seslána, a to skrze Jezukrista pána. *Habr.*
Jakož někdy vysvobodil Jonáše, jejž velryb pohltil. Píseň tu skládali Bratří, když se l. 1548 ubírali ve vyhnanství. Rkp. v českém archivu zemském.
Jakož o tom proroci svatí zvěstovali. *1522. 1530. 1531. 1559. Táb. 1601. SV. Kon. 15Cith.* Akrostich: „Jakub Písecký."
Jakožto jelen k vodám k tobě, Bože, volám, žádaje vody živé (ž. 42). Augusta. *1559. Ol. 1561.* Zpívala se jako: „Slyšela sem, slyšela."
Jakž první člověk uvěřil ďáblu, hned víru boží potratil. Augusta. *1561. 1615.*
Jakožto ruožička překrásná a jakožto hvězda přejasná matka krále nebeského. Táborský. *1559. Táb. Záv. SV.* Akrostich „Jan."
Jan v zjevení svatý, evangelista Bohu věrný, v kap. šesté zjevně zmínku činí o těch koních. *1522. Táb.*
Jasná hvězda svítí, ctná panna. *1522.*
Jasná hvězda zákona božího. *1531.* Akrostich: „Joannes Taborinus."
Jasnost krále nebeského, vzkříšení slavného, veselme se. *1522. 1530. Habr.*
Jasnosti líbezné (převděčné) oblak nám zasvítil. (Den sv. Anny). Hlohovský. *1601. Hl.*
Jasnosti (-ost) světla slunečného dočkavše (již vzešla), z daru božího. *1559. Táb. Záv.*
Jasný den již blíží (přibral) se k nám. Komenský. *1659.*
Jáť sem hotov, Bože můj, tě srdcem upřímným pro stvoření, skutek tvůj, velebiti. *1561. 1615. 1659.* Akrostich: „Jan starší z Žerotína ke cti Krista."
Jáť sem volal, vším srdcem (srdečně) žádal (ž. 142). Augusta. *1561. 1615.*
Jáť sem v tom rozveselen (ž. 122). Michalec. *1561. 1615.*
Jáť v P. Bohu svém doufám, jej za svau bránu mám (ž. 11). Augusta. *1561.*
Jáť vstupuji, dí Pán, v nebe k otci svému. Ascendo ad patrem meum. *Augusta. *1561. Záv. 1615.*
Jazyk lidský i andělský zpívaj sladké písničky, pamatuj boj slavný. *1522.*
Jazyk lidský nemůže vypraviti toho, jak jest užitků mnoho z příchodu Krista osobního. Augusta. *1561. 1615. 1659.*
Jazyk lidský nemůž vysloviti, jaký's na nebi, pane. *SV. Kon. Kam.*
Jeden Bůh v bytu, trůj v osobách jest. Šturm. *1561. Záv. 1615. 1659.*
Jediný synu otce nebeského, jediné slovo Boha všemocného. *1601. Hl. SV.*
Jedniem hlasem tiemto časem všickni spolu zpievajme. *KT72. 1522. 1531. Habr. 1559. Táb. 1561. Ol. Záv. 1615.*
Jednorozeného syna otce, jenž se vtělil v přečisté panence. Táborský. *Táb.* Akrostich: „Jan Táborský."
Jenž's sám svatý, pravdomluvný, klíč Davidů v rukau máš. Augusta. *1561.*
Jeronym svatý byl jest rychle jatý na tom miestě Bucpachu (sic), chtě ujíti smrti také strachu. Jsa jat, uvázán a řetězy svázán, dán v Ludvíkově ruce. *1522.*
Jerusaléme, město nebeského krále, na Kristu skále pevné založený. Terribilis est locus iste. Dřevínek. *1561.* Ó Jeruzaléme, město Krista krále. *1615.*
Jeruzaléme, město vyvolené, ze všech v jednotu spojené. *1601.*
Jestiť každému potřebí pro rozličná zavedení, spasení právé poznati. Lukáš. *1561. 1615.*
Jestiť psáno dávním rokem Jeremiášem prorokem o Kristu, že (jenž) měl trpěti, jakož řekli Židé lítí. Rex Christe factor omnium. *1501. 1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol. 1601. Záv. SV. Kon. 142Cith.* — O Kristovu umučení prorocká propovědění vzněla, že jest měl trpěti, jakož řekli Židé lití. *1561. 1615.*
Ještě dnes pohleďme na Krista umučeného. *Ol.*
Jezukriste, jasné slunce, zažeň od nás temná srdce, bychom tě mohli znáti, allelujah. *1522. 1531.*
Jezukriste, jenž zajisté stal se člověk z panny čisté, by nás sobě hříšné kaupil. *1601. Hl.*
Jezukriste králi, najvyšší pane, po tvé vůli ať se vše stane. *1530. Habr.*
Jezukriste králi, zmilelý, s Bohem otcem slavným i s duchem sv., žádajíc prosíme, spomoz rodině, malitkým děťátkóm, ať nezahynú. *KT67.*
Jezukriste králi, ty jsi hoden vší chvály. *Ol.*
Jezukriste náš přeslavný králi, dejž ať tvůj lid vždycky tebe chválí. V. Solín. *1561. 1615. Pohř.*
Jezukriste, náš přeslavný králi, ty's hoden nejvyšší cti a chvály. *1615.*
Jezukriste pane, boží synu, jenž si zajisté pro člověčí vinu sstúpil s výsosti. Kliment Bosák.
Jezukriste přelaskavý, jenž jsi pro nás hořké rány i smrt těžkou trpěl. Hlohovský. *Hl.*
Jezukriste, rač svau milost dáti. *1615.*

Jezukriste spasiteli náš, jenž v nebi i v zemi moc máš, všecky věci cele znáš. Blahoslav. *1561. 1615.*

Jezukriste, synu boží, plný (dárce) nebeského zboží. Blahoslav. *1561. 1615. 1659. SV.*

Jezukriste, štědrý kněže. Již za XIV. věku zpívala se píseň tohoto počátku, jejíž text jeden z rkp. svatovítského 1498 ve Výb. II 22, druhý na Slovensku nalezený ve Světozoru Slov. Novin 1855, 41. L. 1406 povolena byla synodou pražskou (Höfler, Concilia Prag. 52). Mr. Jan Hus, použiv první sloky její, složil píseň novou, která se celým zněním zachovala v *KT* 53, a k této písni Husově vztahuje zákaz z l. 1409 (Hus, Sebr. Sp. II 132). Později o sedm slok byla zkrácena a v obsahu všelijak měněna, tak že v každém bez mála kancionále jinak zní, zejména *1530. Habr. U J. Kantora 1564* (lat. i česky). *1561. Záv. 1615. 1659.* V Sebr. Sp. Husových III 262 otištěna dle kanc. 1576.

Jezukriste tvé zajisté jméno svaté v slavnost vzaté jest ode všeho stvoření. *1522. 1559. Ol. 1601. Záv.*

Jezukriste, ty's zajisté syn pravý Boha otce. Kliment Bosák. V Anthologii II (1876 str. 107). 466Cith.

Jezukriste věčně živý, Immanueli pravdivý. Herr Jesuchrist, wahr mensch und Gott. Komenský. *1659.*

Jezukriste všemohaucí, jenž jsi světa přežádaucí naděje, též i spasení. *1601.* (Na den sv. Ondřeje).

Jezukriste vykupiteli, jenž's vstal z mrtvých ráno v neděli. *1501. 1522. 1530. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. 1659. SV. 206Cith.*

Ježíš dobrý sám jediný, dobrovolně bez viny trpěl muky. *1561. 1615. 1659. SV.* (Rozs. 84.)

Ježíš Kristus, božská maudrost. Mr. Jan Hus. *1561. 1615. 1659.* V Sebr. Sp. Husových III, 264. Rozdílným poněkud textem v „Písních veyročních“ latině i česky 1564 v Praze u Jana Kantora vydaných. Když Dr. V. Šturm (Rozs. II 75) Bratřím vytýkal, že ji zjinačili a tím se od originálu Husova odchýlili, odpověděli mu (Obrana 184), že prý i v té „knize, u J. Kantora v Praze tištěné, jináč stojí nežli in operibus Husii.“ Latinský text: „Jesus Christus nostra salus, quod reclamat omnis malus“ otištěn v Opera Husii (1558 II l. 348, 1715 II str. 520).

Ježíš Kristus, Bůh člověk, maudrost otce svého, ráčil mnoho trpěti. Patris sapientia, veritas divina. *Habr. 1561. 1615. 1659.*

Ježíš Kristus, byv pokorný a svého otce poslušný. *1561. 1615. 1659.*

Ježíš Kristus, jsa Bůh pravý, otce syn jednorozený. Audi benigne conditor. *1561. 1615.*

Ježíš Kristus, král nejvyšší, přijdeť sem s nebeskau říší k saudu. *1615.*

Ježíš Kristus milostivý vydal věrným pokrm pravý. Mr. Jan Rokycana složil 1436. *Táb.*

Ježíš Kristus, náš milý pán. Lukáš. *1559. 1561. Ol. 1615.*

Ježíš Kristus náš spasitel, smrti vítězitel. Jesus Christus unser heyland. Komenský. *1659.*

Ježíš Kristus, pán a spasitel náš, jenž jest ráčil umříti sám pro nás. *1559.*

Ježíš Pán milostivý pro svój lid velmi hříšný ráčil dolův stúpiti, se snížiti. *1522.*

Ježíš, pán náš, sa Bůh mocný od věčnosti, tak spasení naše zřídil. *1522. 1531.*

Ježíš Pán přirovnal volené své, kteříž dobré skutky činí pro své spasení. *1522. Táb.*

Ježíš Pilátovi ráno vydán, tu naň žalováno. Lukáš. *1561.*

Ježíše, božího syna, každá duše, kteráž jesti věrná, milujeť ho. Assunt festa jubilea. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb.* Akrostich: „Johannes szovaraizva,“ což tuším čísti sluší: „*z Ó-vára i z Va...*“, tak že by skladatel byl nějaký Slovák.

Ježíše pána nového rození vizme v předivném zmaření, v chlévě chudé narození. Augusta. *1561, 1615.*

Ježíše v paměti míti jest v jeho srdce přijíti, nebo ta přítomnost jeho mnoho puosobí dobrého. (Plesání sv. Bernartha). *1522.*

Ježíši, drahé jméno tvé jest krásný stromeček. *SV. Kam.*

Ježíši králi milostivý, jediný, sám's dobrý těm dušem, kteréž tě milují. „Jakýs truhlář pražský. Roh opravil“ (Bl.). *1541. 1561. 1615.*

Ježíši Kriste najvyšší, my stvoření tvé nejnižší. *Táb.*

Ježíši Kriste od Boha poslaný, z panny přečisté na svět narozený. (Píseň stará sapphickým rozměrem). *1522. Ol. Táb. SV.*

Ježíši Kriste, přeslavný králi, jenž si nás vykaupil krví drahau. Michalec. *1561.*

Ježíši Kriste, tebeť čistá panna počala i porodila, svého pána. Jesu corona virginum. Lukáš. *1561. Záv.*

Ježíši Kriste, vstal jsi, nám příklad dal jsi. *Pr. XVII. F. 3. (1534).*

Ježíši, mé vykaupení, milost, srdečné dychtění, Bože světa stvořiteli, všech hříšných vykupiteli! Jesu nostra redemtio. Rozenplut. *1601.*

Ježíši milý, na nás přelaskavý, čímť my se oplatíme? *1522. 1531. 1559. Táb. Záv.*

Ježíši náš spasiteli, jediný vykupiteli. Christe, redemptor omnium. *1601.*

Ježíši, pane najvyšší, nad tě žádný lepší, uslyš svuoj lid žádostivý, králi milostivý, *1501. 1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. 1561. 1615. 1659. Záv.*

Ježíši, slávo nejvyšší, studnice vší milosti. Komenský. *1659.*

Ježíši, tváť jest památka, sladší nad stred všeho světa. Jesu dulcis memoria, dans. Latině ji složil Mr. Jakoubek ze Stříbra či Jacobellus. Píseň jeho otištěna v Kollinově „Antiqua et constans confessio" (Pr. 1574), i počíná se takto: „Jesu, tui memoria dulcior menti quam mella, oblecta me praesentia." České vzdělání pochází z doby pozdější; otištěno jest *1522. 1531. 1559. Táb.* textem starším; *1561. 1615. 1659* textem od Bratří poněkud upraveným, a u *Záv.* s novým závěrkem. Blahoslav Jakoubka původcem té písně nenazývá; jméno *Mistr Jacobellus* vyskytá se teprv v kanc. 1598. V některých rejstřících z „Jacobellus" udělali „*Toebellus*", v jiných „*Foebellus*" (tak i v Jungmannově historii literatury české). O sobě tištěna pod titulem: „Píseň o těle a krvi Páně" (Jungm. III 38).

Ježíši, tvá sladká paměť srdcím věrným jestiť nad med. Komenský. *1659.*

Ježíši, věčný Bože, všeckna má naděje. *1559. Záv. SV.* Akrostich: „Jindřichu."

Ježíši, všech nás vykupiteli, věčná koruno předních ctných kněží. *1601.*

Jistě již vyplnilo se slíbení pana Ježíše apoštolóm z jeho říše, seslal jim Ducha svatého. *Habr.*

Již jest vyšel papršlek z slunečka pravého, narodil se syn boží od Boha věčného. *1522. SV.* Jako: „Elška milá, srdc..."

Již Kristus na nebe vstaupil. Jesus Christus astra ascenderat. Rozenplut. *1601.*

Již pán nad pány, Kristus Bůh pravý. Cum rex Gloriae Christus. Michalec. *1561. 1615.*

Již, pane, sluhu svého z bíd světa strastného rač v pokoji pojíti. Komenský. *1659.*

Již, pane, v pokoji. Już w pokoju, panie. Komenský. 1659.

Již podle páně ustavení stalo se nyní. *1561.*

Již se blíží hodina činiti počet Pánu Bohu. Složil J. K. *Tab.* Akrostich: „Jan Písecký, kantor svatohavelský."

Již se blíží smrt Kristova, važ každý tato slova! *1522. Ol.*

Již se jest na(vy)plnilo, což o Kristu prorokováno. *1531. Táb. SV.*

Již slunce z hvězdy vyšlo, radujte se lidé. Jam verbum Deitatis declinat. *1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol. 1601. Hl. SV. Kon.* Od Bratří předělána: „Slunce z hvězdy již vyšlo." *1561. Záv. 1615. 1659. 53Cith.* Jako: „Nepoznalť sem na světě" *(Habr.).*

Již velikonoční chválu, křesťané, vzdejmež pánu. *1559. Táb.*

Již velikonoční chvíle přišla, křesťané, vzdajmež Pánu. *Ol.*

Již v poslední mého života hodinu smiluj se, Bože, nade mnau, přijmi k sobě duši mau. (Stará). *1659.*

Jižť Babylon velmi klesá, rány boží hodně nesa. Dřevínek. *1561. 1615.* (O Mr. Janu Husovi). Otištěna v Žalanského spise o mučedlnících českých. (V Pr. 1619).

Jižť jest čas vzhůru vstáti, tělu nedati spáti. Augusta. *1561. Kam.*

Jižť kohút zpívá, pána svého vzývá: Vstaniž člověče. *1522. Habr.*

Jižť nám vyšlo krásné slunce, požádejmež svého otce. *1530. Habr.*

Jižť nesluší tajiti, než mluviti i zpievati; dánoť jest vodpuštění ke všemu hřešení. *1531. Táb.*

Jižť ruka Páně se přiblížila. *1561.*

Jižť se páše všecko zlé těchto časuo svobodně. *1522. Táb.*

Jižť se z tebe ubírám, bídný marný světě. Komenský. *1659.*

Jižť sluší srdce svého k Bohu pozdvihnauti. Načeradský. *1561. 1615. 1659. SV. 442Cith.*

Jižť záře vzhodí z temnosti, ukazuje se v světlosti. *Habr. 1561.*

Jméno boží veliké, Emanuel. *Liber pros. et cant. 1601. Záv. Hl. SV.*

Jméno tvé, Jezukriste, pane, jako věže pevná stane. Michalec. *1561.*

Jsa Bůh v bytu vždy jediný od věků. Mik. Turnovský. „Augusta ji opravoval." (Bl.) *1561. 1615.* Porouchaný akrostich: „..volá k osvo....".

Jsauť v světě rozcestí mnohá, zblaudiť každému snadné. Komenský. *1659.*

Hallelujah, Duch sv. přišel. Augusta. *1561. 1615.*

Hallelujah, nejsvětější a předobrotivý Pane. (Invit.) Šturm. *1561. 1615.* Při tom žalm: „Králi věčný a všemohaucí."

Hallelujah, předivný buď veleben. *1561.*

Hallelujah, prozpěvuj, církvi (církev), králi Kristu radostné chválení. (Invit.). Michalec. *1561. 1615.*

Hallelujah, radujme se všickni, Krista zde účastni. *Šturm. *1561.*

Hallelujah, chvalme Krista všickni. *1615.*
Hallelujah, sláva narozenému pánu. Alleluia, dies sanctificatus illuxit. *1561. 1615.*
Hallelujah, zpívejme s radostí v Kristově slavnosti. (Invitatorium). Šturm (*Michalec). *1561. 1615.*
Hlas svůj ku pánu z vlasti (Jungm. V. 80). *572Cith.*
Hlas veliký z nebe vyšel, v své uši kterýž sem slyšel. Komenský. *1659.*
Hlasy svými prozpěvujme a srdečnau chváłu vzdávejme. Lukáš. *1561. 1615.*
Hlasy svými veselými nyní zpívejme, Pánu Bohu jedinému chválu vzdávejme. Lukáš. (*Augusta). *1531. 1561. 1615.*
Hle přijde pán, spasitel náš. *SV. Kon. Kam.*
Hleďmež na ty noviny, které dnes Bůh učinil, sám se jest k tomu přičinil. *Ol.*
Hněv Boha všemohaucího, kázeň otce nebeského proti každé nepravosti. Augusta. *1561. 1615. 1659.*
Hod památný dnes světíme a posvěcení slavíme tohoto božího domu, shromážděni jsauce k tomu. *1601. Hl.*
Hod přeslavný nám nastal, jehož Kristus Pán požehnal. Augusta. *1561. 1615.*
Hod radostný pamatujme, syna božího z panny narození. Michalec. *1561. Záv. 1615. 1659.*
Hod slavný ducha svatého pamatujmež dnes vděčně s lidem jeho. *1559. 1561. Ol. Záv. 1615. Hl. 1659. SV.*
Hospodin Pán Bůh svatý neobsáhlé podstaty. (Sanctus). *1561. 1615. 1659. SV.*
Hospodine, kterýž všecko znáš, ty zpytuješ každého z nás. *Augusta. *1561. 1615. 1659.*
Hospodine, ó nevzdalujž se ode mne, ale přibliž se rychle k spomožení mému. Domine, ne longe facias auxilium tuum. Blahoslav. *1561. 1615.*
Hospodine, otče žádaucí, pane všemohaucí. O Deus pater ingenite. *1561. Záv. 1615. 1659. 125Cith.*
Hospodine pomiluj ny. *Pr. XVII. F.* 30. Viz Úvod (str. 1) a srov. A. Voigt, Kirchengesang in Böhmen 210, Č. Č. M. 1828 II 71, Hanuš MVýbor 66.
Hospodine, proč odmítáš lid znající jméno tvé (ž. 10). Augusta. *1561. 1615.*
Hospodine, studnice dobroty, otče nerozený, od tebe vše dobré pochodí. Kyrie fons bonitatis. Lukáš. *1501. Habr. 1559. 1561. Táb. Ol. Pol. Záv. 1615. 1659. 38Cith.*
Hospodine, uslyš hlas můj, předůstojný obličej svůj račiž ke mně nakloniti (ž. 5). Blahoslav. *1561. 1615. 1659. SV. Kon. 689Cith.*
Hospodine, útěcho má, velebnost tvau mé srdce zná (ž. 88). Blahoslav. *1561.*
Hospodine všemohúcí nepřemožené moci, svú pomocí navštěv nás. *1501. 1522. Habr. 1561. 1615. 1659.*
Hospodine všemohúcí, otče, synu, duše svatý, rač býti s námi. *1501. Habr. 1561. 1615.*
Hospodine všemohúcí, pane milý přežádúcí, pro tvé milosrdenstvie smiluj se nad námi. Kyrie magne Deus. *1501. 1522. 1531. 1559. 1561. Táb. Ol. Pol. Záv. 1615. 1659. SV. 293Cith.*
Hospodine, všech věcí pane, myť prosíme pokorně tebe za smilování. *1561. 1615.*
Hotov buď každý člověče, nevíš času, přilož péče; chval, pokud v tomto světě živeš. *1601.*
Hříšnost svau přílišnau (velikau, náramnau) všickni smrtedlní znejme. Br. J. Augusta. (*v Boleslavi na zámku). *1561. 1615. 1659.*
Hrozí se sám valným morem. *T. Ch. Dačický.* Č. Č. M. 1843, 497 a 1873, 448; Výb. II. i Anthol. II.
Husi milá, v Konstancí odsauzená i zbavená úřadu kněžského. *Táb.* („píseň velmi stará").
Hvězda nová oznámila božie narozenie a tři krále provodila. *KT79. 1531. 1559. Záv.*
Chceme-li my věrní slúti Pánu Bohu svému a na něm vyslúžiti v nebi věčnú schránu. *1522. 1531.* Chceme-li věrní býti. *Táb.* (kdež se skladatelem jejím uvozuje J. Táborský).
Chcem-li s Bohem býti. Píseň složená l. 1441 o tom, že každý křesťan z povinnosti přijímati má tělo a krev Páně pod obojí spůsobou. Vydána 1618 od Lukáše Novennaria.
Chceš-li, křesťane, plniti vůli boží, rozuměti jí musíš z desaterého rozkazu Bohem daného. Rozenplut. *1601. SV.*
Chrám židovský v Jeruzalémě byl Bohu oddaný. *Pol.*
Chráme posvátný, raduj se Maria, Trojici nejvyšší choti přemilá. Zrcadlo světlé, raduj se Maria, Bohu líbezná panenko přečistá. Gaude Maria, templum summae majestatis. *1601.*
Chtě Bůh sliby své plniti, na zemi s lidem bydliti. Lukáš. *1561. 1615.*
Chtě (chtěje) Kristus spravedlivost náši míti vyšší než mistrů, zákonníků, falešných proroků. *1561. 1615. 1659.*
Chtějmež my poslauchati, také zpívati píseň velmi smaucenau, o bídách zvučnau. J. Paustenník. *1561. 1615. 1659.*
Chval Hospodina, Sione, bezpečný si učiněn (ž. 147). Černý. *1561. 1615. 1659. SV.*
Chval, chval svého stvořitele všechno pokolenie, najvyššieho kazatele i jeho vzkřiešenie (vstúpenie, i ducha seslánie). *KT 77. 1501. 1522. 1531.*

Habr. 1559. Táb. Chvaliž svého spasitele. *1561. 1615.* Chval dnes svého spasitele. *1659.*
Chval každý srdcem ústy otce nebeského, vypravuj moc, maudrost i dobrotu jeho. *Habr.*
Chval, Sione, spasitele. Lauda Sion saluatorem. Rozenplut. *1601. Hl. SV. Kon.*
Chval slavného jazyk lidský těla Páně tajemství i jeho předrahé krve. Pange lingua. *1601. Kon.*
Chvála Bohu najmocnějšímu králi, pánu všech nejmilostnějšímu. *1530. Habr.*
Chvála Bohu věčnému z dobrodiní jeho. *Habr.* Jako o Šabatci.
Chvála buď (budiž) Bohu na výsosti, králi laskavému. Br. J. Táborský. *1501. 1530. 1531. Habr. 1559. 1561. Pol. Záv. 1615.*
Chvála budiž Hospodinu i v tuto noční hodinu. Augusta. *1561.*
Chvála budiž vzdávána, s milostí Bohu zpívána. Cedit hiems eminus. Augusta. *1561. 1615.*
Chvála otci nebeskému, jenž slovo své lidu svému ráčil jest poslati. J. Táborský. *Táb. Pol.*
Chvála tobě Bohu otci, že si nám seslal z své moci Jezukrista. *1561. 1615.*
Chvála tobě, Bože, z tvého dobrodiní, nejmilejší náš otče. Augusta. *1561. 1615. 1659.*
Chvála tobě, Bože věčný, žes dal přečkati čas noční. *Táb.*
Chvála tobě, Hospodine, z lásky své velmi nesmírné. *Pol.*
Chvála tobě, Kriste, jenž jsi trpěl pro nás pro hříšné, na kříži pněl. Laus tibi Christe. *1601. Záv. Hl.*
Chvála tobě, Kriste, synu boží, všech věřících drahé zboží. Laus tibi, Christe, patris. *1601.*
Chvála tobě stvořiteli, Kriste náš vykupiteli, jenž's přišel hříšné spasiti. Laus tibi Christe, qui es creator. *1601.*
Chvála tobě, Pane Kriste, símě panny přečisté. Gelobet seys-tu Jesu Christ. Lutherova. Komenský. *1659.*
Chvála věčná buď Bohu na výsosti, že k nám poslal syna z své milosti. Augusta. *1561. 1615. 1659.* (Rozs. 27).
Chvála věčná budiž Bohu otci nebeskému, že nás uvedl v poddanost synu svému. *1615.*
Chvaliž Boha, duše věrná, vážíc dobrodiní mnohá. Štyrsa. *Habr. 1561. 1615.*
Chvaliž Boha každý člověk, mladý i starý věk. *Lukáš. *1561.*
Chvaliž nyní každý věrný krále najmocnějšího. Lukáš. *1530. Habr. 1561. 1615.*
Chvaliž Pána, ó duše má, v sobě sama, a všemi mocmi svými buď mu poddána (ž. 146). Michalec (*na Kosířích). *1561.*
Chvalmež Boha otce mocného, jenž syna svého, sobě velmi milého, pro nás atd. *1501.*
Chvalmež Boha, otce všemohúcího, z narození syna jeho a spasitele našeho. Lukáš. *1530. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. Ol. 1615. 1659.*
Chvalmež Boha svého z jeho dobrodiní, kteráž stádci svému z hojné lásky činí. Hlohovský. *Hl.*
Chvalmež Boha velebného, jenž vydal syna svého. Pange lingua gloriosi. *1561. 1615. SV.*
Chvalmež Boha věčného z nesmírné (přehojné) lásky moci jeho, že nás ráčí ostříhati každé chvíle od zlého. *Habr. Záv.*
Chvalmež Boha vždy dobrého, všem hřiešným milostivého. *KT55:* „Tato pieseň znie, kterak milý Pán Boh nás svými dary divně daruje a k své svaté večeři zove.“
Chvalmež Boha zpíváním, zpíváním a plesáním v den svaté Markety. *1601.*
Chvalmež nynie (Pána) Boha svého, syna jeho jediného. Cuncti nunc assurgentes. Konwaldský prý; vlastně z graduálu Řehořova. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. 1615.*
Chvalmež nynie (věrní) Boha svého z posvěcenie města jeho. Urbs beata Hierosolim. Z graduálu kostelního. (*Lukáš). *1501. 1522. 1531. 1559. 1561. Táb. Ol. 1601. Záv. 1615. 1659.*
Chvalmež otce nebeského i jeho syna milého. Lukáš. *1561.* Chvalmež spasitele svého, jenž od otce nebeského. *1615. 1659.*
Chvalmež, věrní, spasitele, chvalme jeho, vůdci i pastýře. Lauda Sion saluatorem. Z Řehořova graduálu. *1561.* Dr. V. Šturm (Rozs. II. 83) provedl porovnání písně té s originálem.
Chvalmež všickni Hospodina, jediného Pána Boha, jenž se v Trojici zjevuje. Blahoslav ji klade i mezi Augustovy, i mezi Jana Paustenníkovy písně. Tomuto připisuje ji též kanc. 1598. — *1561. 1615. SV. Kon.*
Chvalmež všickni krále nebeského, kterýž vstúpil v radost otce svého. Modulemur die hodierna. Z Řehořova graduálu Lukáš. *1501. 1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. 1561. Ol. Záv. 1615.*
Chvalmež všickni našeho stvořitele milého, otce dobrotivého. Lukáš. *1561. 1615.*
Chvalmež všickni otce nebeského, chvalme i jeho syna velmi milého, chvalme také spolu ducha svatého. Lukáš. *1530. Habr. 1561.*
Chvalmež všickni Pána Krista v tento den svatého Víta, s plesáním se radujíc. *1601.*
Chvalmež všickni spasitele, všech hříšných vykupitele, pobožným hlasem zpívajíc. Laudes saluatoris voce modulemur. *1601.*
Chvalmež všickni spasitele, zpívajíc jemu vesele.

Quem pastores laudauere. Michalec. *1591. 1615. 1659. SV. Kon.*
Chvalmež všickni svatau důstojnau Trojici, jednoho Boha mocného. Benedicta semper sancta sit Trinitas. Z Řehořova graduálu. *1561. 1615.* (Rozs. II 58).
Chvalmež všickni věrní pána, svého spasitele Krista. Augusta. *1561. 1615.*
Chvalte radostně, svatí, Boha svého, zpívejte žalmy k slávě jména jeho. Lobet dem Herrn, lobet dem Herrn. Komenský. *1659.*
Chvalte všickni Hospodina, odbila první (druhá, třetí atd.) hodina, Bohu v nebi chvála. (Ponocným). Komenský. *1659.*
Chvalmež Hospodina, všecka rodino izraelská. Blahoslav. *1561. 1615. 1659.*
Chvalmež Hospodina všickni národové (ž. 117). *1561. 1615. 1659.*
Chvalmež Pána andělé, všichni nebeští kůrové (ž. 148). Michalec. *1559. 1561. Záv. 1615. SV. 312Cith.* Chvalmež Pána vesele, duchové, svatí angelé. *1659.*
Chvalmež Pána, všickni svatí, v účastnost jeho přijatí. *1615. 1659.*
Chválu Bohu vzdávejme a jemu dobrému vždy poctivostčiňme. Lukáš. *1531. 1561. 1615. 1659.*
Chválu čiňme Bohu otci, synu jeho rovné moci. Br. Kliment. *1561. 1615.*
Chválu hodnau Bohu vzdávejme, píseň novau slavně zpívejme. Augusta. *1561. 1615.*
Chválu vzdávejte Pánu Bohu mocnému. Laudem dicite Deo nostro. *Šturm, opravil Roh. *1561. Záv. 1615.*
Chvály radostné nebeskému otci. Ut queant laxis resonare fibris. Blahoslav. *1561. 1615. 1659. SV.* Počátek v předmluvě k Časoměrným překladům žalmův (ve Vídni 1861).
I co bude Pán Buoh s námi činit s hříšnými na zemi. *1559.*
I proč z noci den číníte (Č. Č, M. 1851, II 76).
Isaiáš prorok svatý prorokoval s žádostí, a řka: Rosu dejte nebesa. *Blahoslav. *1561. 1615.*
Izraelský ty jsi král a z Davidova pokolení. *1601.*
K chvále Bohu zpievajme (sezpívejme) a jeho (a jej) vždycky chvalme z té dobroty převeliké (přenesmírné). Lukáš. *1522. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. Záv. 1615. 1659.*
K chvále Pána Boha svého z dobrodiní velikého povstaň každá duše věrná. Šturm. *Habr. 1561. 1615.* V kanc. *Habr.* více než o polovic delší textu, 1561 přijatého.
K samému Bohu volejme, milosti žádajíce. *1561. 1615.*
Kam se mám obrátiti v tyto časy nyní. *1559.* Akrostich: „Krištof.“
Kateřino, krásná ty's dennice, jasná slunečné světlosti. *1601.* (Starobylá: bíše, chtíše). Melodie její zmiňována 1559.
Kateřino, panno čistá, pros za nás Jezukrista, jehož jest porodila Panna Maria. *1601.*
Každá duše žádostivá, žížní súci trápená, pramene studnice živé žádá. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol. Záv.*
Každá věc podobnau sobě plodí v jednostejné době vedle svého přirození, neráda spůsobu mění. *1601.*
Každý člověk na svátosti má obzvláštní pozor nésti. *1601.*
Každý duch chvaliž Pána, jemuž od něho dána bytnost na tomto světě. Ades pater supreme. *1559. 1561. Ol. 1615. 285Cith.* Každý duch rád chval Pána, kterémužkoli dána bytnost jaká kde v světě. *1659.*
Každý duch chval Pána všemohaucího. *Pol.*
Každý křesťan považ toho, kterýž míváš řeči mnoho, že nevíš, jak máš věřiti. *1601.*
Každay pohleď v tyto časy, važ sobě, co chce míti mocný Buoh. *1522. 1531.* (o 7 bratřích).
Každý považ toho nyní, jaké v světě jest změtení. *Pol.* Akrostich: „Knězcká.“
Každý jse (sic) tomu věrný diví, že pán milý v těžkém trápení v světě ráčil býti. *1531.*
Každý s ochotností děkuj Pánu Kristu z milosti. Hlohovský. *Hl.*
Každý toho času ducha sv. hlasu pozoruj srdcem živě, kterak s námi Bůh otec učinil milostivě. *Ol.*
Každý věrný budiž vděčen božího obdaření. Augusta. *1561. 1615. 1659.*
Každý věrný prozpěvuj, Bohu srdcem děkuj, skutky jeho rozjímaje. Wolf. *1561. Záv. 1615. 1659.*
Kdež lid nyní o mši mluví, obět za hříchy rozumí; věrní obět Krista znají, o kněžské mši nic nedrží. Písmo o mši nic nepraví, ani nás k ní nenabízí. *Habr.*
Kdo by byl, kterého dnes památku světíme, jest-li v čtení nahlídnem, o tom všickni zvíme. *1601.* (Na den sv. Jakuba menšího.)
Kto chce Bohu milý býti, otlúčen jeho nebyti, tenť (ten) má v skutku jeho (božích) řečí plniti (ostříhati) s velikú (mnohau) péčí. *1501. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. 1561. 1615.*
Kdo chce býti ctitel boží, dojíti věčného zboží v nebi s vyvolenými, s nejvyšší pilností zpytuj, jak postačuje rozum tvůj, jsi-li v církvi s jinými. *1601.*
Kdo chce dojíti spasení, má pilně zachovati. *1559. Ol.*
Kdo chce do nebe přijíti a křesťanem pravým býti. *1522. 1531. Habr. Táb.*
Kdo chce k spasení přijíti, každý má na to my-

sliti, co se s samým díti bude, když s tohoto světa půjde. *1601.*

Kto chce Pánu Bohu svému, jemu slúžiti samému. *1522. 1531. Táb.*

Kto chce pamatovati, máť také přijímati na paměť smrti jeho. *1531.*

Kdo chce, pravým jsa křesťanem, božího království pánem býti, starost jeho přední o víru má být obecní. Quicunque vult salvus esse. Rozenplut. *1601.* (Atanasia víry o sv. Trojici vyznání).

Kdo chce pravý křesťan slauti a boží hlas poslechnauti, předně jemu sluší znáti, po křtu jak se má chovati. *1601.* (O víře živé).

Kdo chce víru Kristovu v stálosti držeti a s církví svatau spolu do nebe přijíti, vystříhej se kacířův, pikhartských zborníkův. *1601.*

Kdo má žádost k poslauchání o saudu vypravování, poslyš řeči zpěvu mého, neb se doteyče každého. *1601.* (O dni saudném).

Kto se líbí Bohu, jsúc živ v šlechetnosti, ten má úzkost mnohú a zármutku dosti. Kliment Bosák. *SV. Kon. 322Cith.*

Kdo, v světě živ jsa, dobrau smrtí chce umříti. J. Táborský. *Táb.*

Kdo vypraví lásku boží nad poklady a vše zboží, kteráž se v Kristu zjevila, církev římskau ozdobila. *1601.* (O služebnících církve).

Kto žádá míti utěšenie, kteréž by právě těšilo, zdeť ho v tomto světě v ničemž není. *1530.*

Kdo z žalosti do radosti chce přijíti a živ býti. Kliment Bosák.

Kdož budau zde prospívati, v pravdě boží trvati, dojdauť potěšení mnohého. *Pohř.*

Ktož by chtěl do života věčného přijíti, ten musí přikázanie boží naplniti. *1522. 1531.*

Ktož chce v dobré naději smrti své čekati a po smrti do nebe radostně se bráti. Pan Donát. (*opravil Br. Wolf). *1651. Ol. Záv. 1615. Pohř. 1659.*

Kdož chce věčně spasen býti, musí v Christa uvěřiti. *1615. 1659.*

Kto(ž) chce žalosti ujíti, a v naději (svědomí zde) vesel býti, radím to každému věrně, nemiluj zde nic nesmírně. Wolf. *1530. 1561. 1659.*

Ktož jest srdce dbalého (bedlivého) a o své spasení pilného. *Habr. Táb.*

Ktož jsú boží bojovníci a zákona jeho. *KT87.* (Pam. IX. 826). Válečná píseň Husitův, již složil Bohuslav z Čechtic.

Ktož jste boží služebníci, poslyšte nyní, v čem záleží nade všecko naše spasení. *1531.*

Kdož pod ochranau Nejvyššího v světě doufánlivě přebývá (ž. 91). Michalec. *1561. 1615. 1659. SV.* Dle Rozs. II 104 zpívala se na melodii světskou.

Ktož tuto spolu stojíme, k poctě Bohu se strojíme. *Habr.*

Kdož zde budau v slzách síti, tiť radostně budau žíti. *Pohř.*

Ktožkoli má péči o své spasení, prosím, pohleď pilně na to zavedení. *1522. 1531. Táb. (Dudík SchwR. 160).*

Kdy živé mrtvé sauditi přijde Ježíš, tehdy stkvíti se slavau bude. Rozenplut. *1601.*

Když Alžběta matku Páně k sobě přivítala, ji i s plodem jejím požehnanau velebila. „Kněz Beneš Optát udělal nejprv, Br. Wolf potom předělal, a naposledy také opravována jest ještě a velmi změněna l. 1561" (Bl.). *1561. 1615.*

Když byl ve dvanácti letech, s sebú jej (ho) pojeli do chrámu. *KT79. 1531. 1559. Táb. 1561. Záv.* Když měl Ježíš dvanácte let, do chrámu jej vedli. *1615.*

Když byl pán Ježíš pochován od svých přátel věrných. *1559. Táb. Ol. Záv. SV. 150Cith.*

Když čas přijde dni saudnému, tehdy Bůh andělu svému káže v čtyry strany jíti a v brzce v traubu traubiti. En martyris Laurentii. *1522. Habr. 1559. 1561. Ol. Záv. SV.* Jako: „Ach muoj smutku, má žalosti" (1522).

Když čas přijde dne saudného, od Boha uloženého, Kristus Pán sem na svět sstaupí, zvuk své trauby mocně pustí. *1615. 1659.*

Když den přehrozný súdu Páně přijde, den hněvu pomsty velmi přísný bude, ukrutný, smutný, hříšníkóm žalostný, divně strašlivý. *1522. Habr.*

Když měl býti Kristus zrazen, na kříži umrtven, a měl se dáti mučiti. *1531.*

Když Pán Ježíš na kříži pněl a naskrz tělo krvavé měl. Hlohovský. *Hl.*

Když Pán Ježíš na smrt veden. *1501.*

Když Pán Ježíš, náš spasitel, aby nám byl vykupitel, k Jeruzalému se blížil. *1501.*

Když přijde k saudu drahý pán, kterýž jest byl ukřižován. *1561. Záv. 1615.*

Když přijde ta (má) hodina, že budu mít umříti. *Záv. 1659. SV.*

Když pro samého Bůh sebe překrásně sformoval nebe, den opatřiv sluncem vděčným. Bog gdy niebo ubudowal. Komenský. *1659. 389Cith.* (Svatební).

Když Saul do Damašku listy od knížat vzal *1601.* (Na den obrácení sv. Pavla).

Když se chtěl k-uotci vrátiti, nám toto památné ráčil jest pozuostaviti a velmi příkladné. *KT79. 1531. 1559. Táb.*

Když se naplnili dnové očišťování Marie dlé zákona Mojžíšova. *1601. Hl.*

Když syn boží v neděli vstal jest z mrtvých vesele. Mane prima sabbati. Lukáš. *1561. 1615. 55Cith.*

Když ten přijde přehrozny den, v popel obrátí svět veškeren, toť svědčí Sibylla s Davidem. *Pr. XVII. F. 3. (1534).*

Kdyžto přijde přehrozný Páně den, v němž svět proměněn bude veškeren, kterýž jest v Písmě vysvědčen. Lukáš. *1561.* Značně předělána *1615.*

Ke cti a chvále Boha věčného mysl i srdce každého věrného probudiž se nyní. Šturm. *1561. 1615. 1659.*

Ke cti Boha nejvyššího, v bytu božství jediného, milost drahau vyznávejme. Lukáš. *1561.* (Rozs. II 9).

Ke cti chvále tvorci svému všickni věrní zpívejme. „Nevím, kdo ji udělal a jaké příčiny byly takového spořádání těch liter s počátku veršův" (Bl). *1561. 1615.* Akrostich „Kvasických."

Ke cti k chvále Krista krále i Marie matky panny slyšte nyní již zpívání. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol.*

Ke cti Krista krále prozpěvujž vesele, Sione. Psallat ecclesia, mater illibata. Augusta. *1561. Záv.*

Ke cti otce nebeského, i jeho syna milého, také i ducha svatého, jednoho Pána Boha našeho. Veni dulcis consolator. Lukáš. *1559. 1561. Ol. 1615.*

Ke cti svého spasitele zpívejmež všickni vesele. Augusta. *1561. 1615.*

Ke cti tobě, chrámu Páně, zpívejme píseň líbezně. *1601.*

Kněže věčný, Pane Jezukriste, jenž's obětován za nás na kříži. *Habr.*

Koho pastýři chválili, jimž angelé oznámili? Quem pastores. Hlohovský. *Hl.*

Kolíbejme děťátko. *Pr. XII. J. 3. (1629).*

Komu jse mám svěřiti, ano všudy mnoho lsti? Běda mně smutnému, v mé mladosti zmařilému k starosti sešlému. *1522. 1531.*

Komuž Bůh rajské svedení, hřích ten i zatracení dá v těle i v duši znáti. Štyrsa. *1561. 1615.*

Komuž milo spasenie, časové sú nyní, ktož jeho chce hledati, muož se ho doptati. *1530. 1531. 1559. Táb.*

Komuž milo spasení času nynějšího, z božího smilování můžť dojíti jeho. Augusta. *1561. 1615. 1659. 354Cith.*

Korauhve krále věčného již jsau vyvěšeny, již blyští kříž svatý jeho krví. Vexilla regis prodeunt. *Ol.*

Korúhve krále vznikají. Z rkp. kapitoly mikulovské v Č. M. M. 1873, 5.

Král nebeský Jezukrist, Bohu otci rovný, ráčil býti (ukázal se) na zemi člověku podobný. *1561. 1615.*

Král věčný vás požehnaj požehnáním svatým a všeckno dobře vám daj, chudým i bohatým. Kliment Bosák (na rozloučenou, když opouštěl Hradec Jindřichův). Vytištěna i v „Písních ročních" v Olomouci 1701 (Klíč II str. 337).

Krále nebeského pána chval každý, neb od něho milost dána. *Ol. SV.*

Králi Kriste, král's nad králi, synu z panny vždycky svaté. *1522.*

Králi Kriste přebohatý, tys Bůh a člověk přesvatý nade vše světa stvoření. Z staré předělal Blahoslav. *1561. 1615.*

Králi Kristu, Bohu rovnému, z panny narozenému, vzdajmež čest chválu jemu. J. Táborský. *1559. Táb.*

Králi nebeský, čisté panny synu, odpusť prosíme, odpusť hříšným vinu. *1601. Hl.* (O sv. Kateřině).

Králi nebeský, k tobě lid křesťanský volá vždycky (vždy) bez přestání. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. 1659.*

Králi přeslavný, věčný biskupe svrchovaný, ó vzezřiž k nám nyní. Rex sanctorum angelorum. Šturm. *1561.*

Králi slavný, Kriste dobrý, Boha otce rozený synu Marie, spomož nuzným, jež miluješ, ať by mohli živi býti bez poskvrny. Mr. Jan Hus. *KT70.* (Sebr. Sp. III 268).

Králi slavný mučedlníkův, koruno tvých svatých svědkův. *1601.*

Králi věků, jenž's mocný. *Pohř.*

Králi věků, zprávce světa, rač nám dáť pokojná léta. Krolu wiekow, rządco świata. Komenský. *1659.*

Králi všech králů, pane, narozený z Marie. *1615.*

Králi vysokého nebe, jenž, všecko stvořiv pro sebe, pod klíčem máš své mocnosti všecken ten svět. Krolu wysokiego nieba. Komenský. *1659.*

Královno nebeská, raduj se, alleluja. *Pr. XVII. F. 30.*

Královno nebeská, těš se Maria. Regina coeli. Hlohovský. *1601. Hl. SV.*

Krásná Voršilo svatá, v květech růže rozkvětlá, stkvějící se perlo. *1601.*

Křesťané, chvalmež Boha, kterýž, moha bez nás býti, však přijíti k nám ráčil na svět tento. Lauda Sion saluatorem. *1501. 1561. Záv. 1615.*

Křesťané, pravdy boží praví milovníci, pro jeho pravdu drahú (svaté čtení) násilně trpící. *Je-

den mistr z Prahy proti Římanům. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. Ol. 1615. 1659.*

Křesťané věrní, bezpečně doufejme, o Kristovu poselství nic nepochybujme. Šturm. *1561. 1615.*

Křesťané, z hřiechóv povstaňme, pokánie pravé přijměme, a na věky nezahynem. *KT68.*

Křesťané, znamenajte, pilně v svém srdci skládajte, co se bude zpívati. *1522.*

Krista, kněze podstatného, važme drahé služby jeho, způsob i pravdu podstatnau k spasení potřebnau. *Lukáš. *1561.*

Krista, krále nebeského, chvalmež pána angelského, jenž se ráčil naroditi a nás vysvoboditi. *1601. Kon.*

Krista Pána na vstaupení slavmež, pamatujíce nyní. Festum nunc celebre magnaque gaudia. *1561. 1615.*

Krista Pána obřezání pamatujem mezi námi, křesťané věřící v Krista. *1601.*

Krista pána slavnosti v světě vůbec křesťanstvo ctí. Festa Christi omnis Christianitas celebrat. *1601.* Jiným poněkud textem *Záv.*

Kriste, jenž jsi světlo i den, všeho světa temnosti zlé rač od nás zahnati. *1522. Habr. 1559. Táb. Ol.* Starší texty písně této známy jsou dva, totiž jeden v rkp. kapituly mikulovské: „Kriste, jenž jsi světlo i deň, noční temnosti pryč zažeň" (Č. M. M. 1873, 4), druhý v rkp. *Pr. XI. E. 2:* „Kriste, jenž jsi den i světlost, osvěcuješ noc i temnost" (M. Výbor 68).

Kriste, jenž jsi světlo i den. zažeň od nás noční zlý sen. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol. 1601. Hl. SV. Kon. Kam. 747Cith.* (kdež se uvozuje co skládaní Michala Weisse, ačkoliv ji tento jen z češtiny převedl na německo).

Kriste, jenž jsi světlem i také dnem nazván, (kterýž) nočnie temnosti (noční temnotu) zapuzuješ sám, světlo z světla že jsi, myť věříme. Christe qui lux es et dies. *Ambrožova. *KT 98. 1561. Záv.* Kriste jenž jsi světlo, také slunce nazván. *1659.*

Kriste králi, náš milostivý pane, toběť ustavičnau chválu vzdáváme. *1559. Záv.*

Kriste, králi nebeský, k tobě hříšný volám. Zpívá se jako: „Pustil sem se, pustil bez vesla na moře." *1559. Záv.*

Kriste, králi nejslavnější. *Dřevínek. *1561.* (O stavu svobodném).

Kriste králi najsvětější, však jsi ty pán najmocnější. Burian z Waldšteina. (Č. Č. M. 1851 II 76).

Kriste králi, pane náš, ty tu čest na věky máš, že jsi náš pán dědičný. *1615.*

Kriste, králi stvořiteli a věrných vykupiteli. Z rkp. kapituly mikulovské v Č. M. M. 1873, 6.

Kriste králi stvořiteli (spasiteli), věřících vykupiteli, přijmiž od nás prosby naše. *1501. 1522. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615*

Kriste, kterýž's smrt podstaupil, aby z smrti nás vykaupil. *1659.*

Kriste, na hoře's seděl, by pravdu vypověděl, zvěstovánie učenie, pro něž blahoslavenstvie osmero si ústy svými vydal. *1501. 1659.*

Kriste nebeský, slavný králi, andělský i také lidský, tebeť zástup židovský slavně přijal. Šturm. *1561.*

Kriste, najmilostivější králi, zaslíbený nám z nebeské slávy skrze proroky jisté. *1501. 1531. Táb. 1561. 1615.*

Kriste, pravý živý chlebe, daj nám věrným znáti sebe. *1530.*

Kriste před věky, Bůh pravý na věky, z otce zplozený, syn jednorozený. *1659.*

Kriste, při našem skonání ukaž nám se i své rány. *Pohř.*

Kriste spasiteli, vykupiteli, pane panující, předůstojný králi. Lukáš. *1561. Pohř.* (Rozs. 95).

Kriste, světa stvořiteli a nás všech vykupiteli. Christe redemptor omnium. Rozenplut. *1601.*

Kriste, světlo všech temností, děkujeme tvé milosti, že's nás ráčil zachovati tento den od náhlé smrti. *1559. Táb. Ol. Záv. SV. Kon. 748Cith.* Akrostich: „Kopař."

Kriste, synu přemilý otce nebeského, od věků vyprýštilý, bleskem z srdce jeho. Herr Christ, der einig Gottes sohn. E. Creuzigerova. Komenský. *1659.*

Kriste, ty si smrt podstaupil, aby nám život navrátil. Augusta. *1561. 1615.*

Kriste, věřících naděje, alleluja, potěšení svatých celé, all. *1601.*

Kriste, vím, že umříti mám, ale kdy se to stane a kdyžť zase ducha oddám. Herr Jesu Christ, ich weisz gar wol. Bart. Ringwaldova. Komenský. *1659.*

Kriste, všech vykupiteli, zachovej svůj lid služebný. *1601.*

Kriste všemohaucí, Ježíši pane přežádaucí, vzezřiž na naši lačnost. Lukáš. *1561.*

Kriste, všemohúcí pane, ty své znáš volené; žádnýť vypsati nemóže, aniž jest podobné. De tempore nunc currente. *KT81.* (Pam. IX 833).

Kriste, začal's cestu novau do vlasti nebeské. *1659.*

Kriste, z hojné milosti chtě sstúpiti s výsosti, zvolil jsi sobě pannu, chtě v ní mieti svú schránu. *1501.* Stejného s ní základu jest:

Kriste, zvolil's sobě pannu ctnau, aby příbytek

po světě učinil schránu svau. Christi virgo dilectissima. Lukáš. *1561.*

Kristem pánem vykaupení zde chválu vzdejme na zemi. Laudes Christo redemptori modulemur. *1601.*

Kristóv život znamenajme, než nás smrt zachvátí, jakž móžme, s ním se sjednajme, nebť nám on chce dáti za následováníe věčné královstvie. *KT78. — Pr. XI. E. 2. — 1531. 1559. Táb.*

Kristovo vstánie z mrtvých slušieť pamatovati. *Pr. XI. E. 2.*

Kristovo vzkříšení jest obveselení věrných zarmaucených. *1561. 1615. Pohř. 1659.*

Kristovoť jest ustavenie, všem věrným vohlášenie, svatý Matěj jest svědek, že Kristus u veliký čtvrtek, vzem chléb, žehnal, potom lámal. *KT75.*

Kristus, běh svého poselství dokonav u vítězství. Šturm. *1561. 1615.*

Kristus, Bůh i člověk pravý, vůdce do nebeské slávy. *1615. 1658.* Akrostich „Karel starší z Žerotína."

Kristus Buoh všemohaucí vstal z mrtvých svau mocí. *Ol. SV.*

Kristus jediný a náš Ježíš milý, když (již) se z panny narodil, k naději živé počátek zplodil. Lukáš. *1561. 1615.*

Kristus, jenž byl pro náše dán na smrt provinění. Christ lag in todes banden. Lutherova. Komenský. *1659.*

Kristus Ježíš Nazaretský, kterýžto umřel za všecky, vstal vítězně třetího dne, vzal tělo oslavené. Resurgenti Nazareno. Michalec. *1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. 1659. SV. Kon. 209Cith.* V kanc. 1585 omylem připisuje se J. Táborskému.

Kristus, jsa věčným Bohem před věky zplozeným, ráčil býti člověkem. *1559.*

Kristus hříšných naděje, toť čtení oznamuje, a protož hříšný nezaufej. Augusta. *1561.* Kristus jest náš spasitel a hříšných vykupitel. *1615.* Kristus, hříšných spasitel, svau krví očistitel. *1659.*

Kristus choť svau, církev svatau, tak zamiloval. Augusta. *1561. 1615.*

Kristus, kdy na nebe vstaupil, tam, odkud byl, se navrátil. Rozenplut. *1601.*

Kristus kněz, chtě své oběti účastny věrné činiti, ráčil k tomu slavné hody zříditi. *Augusta. *1559. 1561. Ol. Záv. 1615. 1659. 368Cith.*

Kristus, maje v nebe jíti, za nás otci oběť dáti, nařídil svým chléb i víno. *1615.*

Kristus, náš milý spasitel, s nebe přišlý vykupitel (ž. 88). Kocaurek. *1561. 1615.*

Kristus ozdobil církev svau dary ducha svatého. Michalec. *1561. 1615. 1659.*

Kristus pán, ďábelství vyvrh, kteréž bylo němý. *1601.*

Kristus Pán jest můj život, smrt pak má zisk můj jest. Komenský. *1659.*

Kristus pán, král věčné slávy, zeslal s nebe ducha pravdy, all. *1601.*

Kristus Pán, mistr nejvyšší, chtěje, aby lid křesťanský byl dokonalejší nežli mistři zákonníci v své spravedlivosti, učinil výklad duchovní. *Habr.*

Kristus, pán náš, kterýž za nás ukřižován. Augusta. *1561. 1615.*

Kristus pastýř a spasitel, kterýž na svět proto přišel. *1601.* (Na sv. Matouše).

Kristus příklad pokory nám s nebe poslaný, Boha otce syn milý. *1559.*

Kristus příklad pokory, pán (Buoh) náš milostivý, otce svého syn milý a jednorozený. Lukáš. *1501. 1522. 1530. 1531, Habr. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. Hl. 1659. SV. Kon. 119Cith. Kam.* (Výb. II 1139).

Kristus spasitel vstaupil na nebe, náš vykupitel, hallelujah. *1561. 1615.*

Kristus, syn boží jediný. Viz „Láska věčná."

Kristus syn boží, narodil se nyní z života panenského. *Lukáš. *1530. Habr. 1561. Táb. Ol. 1601. Záv. 1615. Hl. SV. Kon. 55Cith.* Kristus, syn boží, aj radost nám množí, vyšed teď z panenského. *1659.*

Kristus věčné radosti připravuje z milosti vyvoleným na tomto světě. *1522. 1531. 1559. Táb.*

Kristus, v jednotu víry své míně vésti lidi hříšné. Lukáš. *1561. 1615.*

Kristus všemohaucí vstaupil jest svau mocí. Augusta. Viz „Zpívejmež všickni vesele."

Kristus všemohúcí vstal z mrtvých, viz „Utěšený nám den nastal."

Kristus zaslíbil učedlníkům, když zde s nimi bydlil, hallelujah. Jan Paustenník. *1561. 1615.*

Kristus z mrtvých vstal, jenž bieše (byl) pro nás na kříži skonal, alleluja. Regina coeli laetare. Z latinské českou udělal Lukáš. *1501. Habr.* Kristus z mrtvých vstal, kterýž byl za nás. *1561. 1615.* Úplně předělána i zkrácena Komenským *1659:* „Kristus vstal z mrtvých ku potěšení svých věrných." Podle kanc. 1561 zpívala se střídavě spolu s písní: „Vítěze slavného".

Kristus zrno to obilné, ve čtení všem oznámené, k umrtvení spůsobené. Lukáš. *1561. 1615. 1659.*

Kterak se jest dobře ptáti těm, ktož chtí spaseni býti, v tento čas přenebezpečný. *1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol.* Srov. „O veliké jest potřebí."

Kterýž člověk zde hledá dobrého, máť věděti, kde by byl sklad jeho. *1522.*

Láska věčná, Bůh jediný, zjevil se v ní k nám předivný. Veni redemtor gentium. *1561. SV.* Kristus, syn boží jediný, zjevil se. *1615.*

Lásku syna božího, Pána Jezukrista, krále kněze věčného. Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Lásku, víru i naději, v toběť jse věrné duše vždycky radují, nic jiného neumějí, jediné k tobě v zámutcích volají. *1531.*

Léto chvíle této veselé vydává spolu všecko stvoření. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol. 1601. Záv. Hl. SV. Kon. 212Cith.* Haan (Hist. Cith. 25) omylem se domnívá, že píseň ta předěláním je písně · „Tento čas nynější veselé vydává." Zpíva lase jako: „Léto milé, rač nás." (1522).

Lide boží, Izraeli, zpívej o svém spasiteli v srdci svém (ž. 124). Červenka. *1561. 1615.*

Lide boží, prošlý moře a bíd hrozných zniklý hoře (Zjev. 15, 2—4). Komenský. *1659. 422Cith.*

Lide, jenž znáš svého Boha, písničku prozpěvuj, čině děkování mnohá. Lukáš. *1561.*

Lidé milí, již nedlete, na odpočinek jděte. Komenský. *1659.*

Lidé svatí, pravdu majíc, Boha svého právě znajíc, vydali se na to pilně Bohu slaužiti, a silně. *1559. 1561. Ol. 1615.*

Lidé tento čas poslední při všech věcech jsau zaufalí, na Pána Boha nedbají. *1561. 1615.*

Lide věrný boží, zasvěť svátky svému Hospodinu. *Pol.*

Lidé všickni pozorujte, jak tělo s duší bojuje zde v tomto časném životě. Z německé Novokřtěnské Urban Němec, ale Roh opravoval. *1561. 1615. 1659.*

Lidských srdcí zpytateli, spasiteli drahý Kriste Ježíši. Komenský. *1659.*

Lítost již měj nad sebú, ó člověče bídný, přestávajž hřešiti, neb jsi ty smrtedlný. *1531.*

Lítost měj nad námi, náš Pane, na těť očekáváme, ó budiž našim mocným ramenem. Miserere nostri, Domine. Dřevínek. *1561. 1615.*

Lukáš svatý znamenitý divnau véc vypsal jest nám, kterak se pobízeli pastýři, aby šli tam. *1531. 1559. Táb. Záv.*

Má duše, pána svého chval, vzdej jemu děkování. Komenský. *1659.*

Má duše, se nespauštěj nikdy Boha svého. *SV. Kam.*

Magdalena, krásná paní, o niž činí zmínku čtení. *1601. Hl.*

Majíc v srdci radost utěšení, vzdadmež (sic) chválu, veselé zpievání z jeho narození. *1522. 1530.* (jako: „Čížku, ptáčku zelený"), *Táb.* (jako „Čížičku, ptáčku zeleného peří"). *Záv. SV. 56Cith.* Akrostich: „Matheus."

Máme v Pána Boha věřiti, kterýž ráčil nebesa stvořiti, slovem i zemi ustanoviti. *1531. 1559. Táb. Pol. Ol. SV. Kon. 302Cith.*

Mámeť na to pilně pomysliti, co se s námi bude puosobiti při smrti. *Habr. Záv.*

Maria Panno, splozená z rodu královského jména. *1601.*.

Maria, pole vznešené, ctnosti květem okrášlené. *Pr. XVII. J. 3. (1629.). Kam.*

Maria, přesvatá panna, těšíc se, že z panů pána Mesiáše matkau byla. Maria święta dziewica. Komenský. *1659.*

Markéta v slávě nebeský, alleluja, již kraluje. *1601.*

Martine svatý biskupe, budiž za hříšné přímluvce. *1601.*

Marnosti jsau nad marnosti všecko v tomto světě. *1522. Táb.*

Máš to znáti, ó křesťane věrný, co tě učinil Pán Buoh nesmírný. Kliment Bosák.

Matěje svátek dnešní v církvi obecně zasvěcen. *1601.*

Matičko smutná, pod křížem když's stála. *1601.*

Matku svého Pána Ježíše v poctivosti míti má všech věrných říše. Augusta. *1561.* (Rozs. 34).

Múdrost Boha otce, pravda pán náš Ježíš, člověkem učiněn jest pro nás. *1519* (Blah. Gram. 38). *1522. 1559. 1561. Ol. Záv.*

Múdrost krále věčného, Boha vždy (vdy *Habr.*) dobrého, jest nám nyní oznámena. *1522. 1530. Habr.*

Maudrost otce nebeského, Kristus syn Boha živého. *1522. 1531. 1559. Táb. Záv.*

Mesiáši náš milý Ježíši, otci svému ty jsi nejmilejší. Lukáš. *1561.* (Rozs. 88).

Miláček boží, svatý Jan, o němž pověděl Kristus Pán, neumře smrtí ohavnau, umře smrtí přirozenau a velmi líbeznau. *1601. Hl. SV. Kon.*

Milosrdenství velebme, z něho Boha vždycky chvalme. Ze staré Blahoslav. *1561. 1615.*

Milosrdného srdce boží synu, jenž's ráčil vzhlédnúť na tu bídnú ženu, upokořenú Maří Magdalenu. *1601.*

Milosrdný Bože, račiž shladiti všecky hříchy náše. Aufer a nobis, Domine, cunctas iniquitates. Dřevínek. *1561. 1615.*

Milosrdný otče, všemohaucí tvorče, v bytu svém

velebný. Concentu parili. Michalec. *1561. Záv. 1615.* (Rozs. II 53).

Milost a moc otce nebeského zjevena skrze syna jeho. *Táb.* Akrostich: „Modlitba najsvatější.“

Milost Boha všemohúcího i dobrota jeho, vidúc zavedení lidského pokolení. *1522. 1530. 1531. 1559. Táb. Záv.*

Milost Bohem zaslíbená, v tajemství jeho zavřená, o níž Abraham uvěřil. Augusta. *1561.*

Milost krále mocného, Boha vždy dobrého, nám jest nyní oznámena skrze syna jeho. *1531.*

Milost se jest divná stala, boží se láska zjevila. *1522.*

Miluj Pána Boha svého hned z celého srdce svého, z celé duše i mysli své. *1601. Hl. SV.*

Milý Bože všemohúcí. *1501* (v mus. výtisku ten list vytržen).

Milý Bože, vzhledniž na nás, zvlášť v nynější večerní čas. *1615. 1659.*

Milý Hospodine, mocný, múdrý, nesmírně dobrý, pomoci žádáme. *1522.*

Milý otče nejdobrotivější, vzhledniž ty na lid svůj nejbídnější. Michalec. *1561. 1615. 1659.* Akrostich: „Martin Michalec ke cti Kristu.“

Milý otče všemohúcí, jenž's nám seslal ty z své moci Jezukrista, syna svého, kterýž s tebú v slávě Tvé velebnosti. *1501.*

Minula noční hodina. *Záv. SV. Kon. Kam.*

Minulo to, a však proto máme zpomínati, co se stalo, také dálo lidem pro jich hříchy. *1531. Táb.*

Mistr náš a osvětitel, darův milosti dařitel, Kristus světlo světa. Otištěna ve spise Bartoše z Bíliny proti Bratřím veliké strany (v Prostějově 1540) jakožto „písnička od věrných Čechův složená.“ Dle kanc. 1559 sepsána jest od Mistra Matauše (Kollina).

Mistře slavný, Jene Husi, učiteli příkladný, tebe potupil sbor kněžský. J. Táborský (1556). *Táb.*

Mládenec blahoslavený, skrz proroky osvědčený, jejž Bůh nad starce zvelebil. *Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Mnohým lidem v neznámosti jest hřích. *1522. 1531. Táb.*

Mnozí jsau lidé v světě, kteříž v tomto životě přebývají marných věcí pilní. *1522. 1531. Táb. Záv.*

Mnozí sú skládali, smrt mistra popsali, Jana Husi ctného, v pověsti dobrého. Tištěna bývala při životu Husově (Musophil). *1522. 1531.* Akrostich: „Magister Johannes Hus.“

Moci maudrosti dobrébo chvalmež Boha v svatých jeho. *1522. 1531.*

Mocný Bože, při slovu svém zachovej nás spasitedlném, zkaz Turky, též i bludaře. *1561. 1615. 1659.* Dr. V. Šturm (Rozs. II 12) dovozuje, že píseň ta přeložena z německé: Erhalt uns, herr, bey deinem wort und stürtz des papsts und Türken mort (M. Selnecker).

Mocný Bože, věčný králi, jenž's se vznášel nad vodami. Adsunt festa jubilea. *1522.* Ze staré předělal Blahoslav (*Lukáš). *1561. 1615.*

Mocný Buoh otec nerozený od věčnosti vždycky jest svatý. *1522. 1531. 1559. Táb.*

Mocný všech věkův králi, nejvyšší pane náš, těť věrní srdcem chválí. Martin Abdon. *1561. 1615. 1659.* Akrostichem jméno skladatelovo.

Modlme se (k) otci svemu v pokoře a v tichosti. *1559. Ol. Záv. Kon. SV.*

Modlmež se dověrně k Bohu, znajíce potřebu mnohau. Michalec. *1561. 1615.*

Mohloť by se poželeti Bohu na výsosti, že jeho lid dal se svésti ďábelské chytrosti. *1531.*

Morní rána běží, řeč smutná se slyší stýskání rozličného. Štyrsa. *1561. 1615. Pohř.*

Mudrci světa tohoto nemohli srozuměti o sv. Trojici, kterak jsau tři osoby. *1522.*

Můj milý člověče, blížíť se svitání. *SV. Kon. Kam.*

Muky přetěžké i smrt P. Ježíše važ předraze křesťanská říše. Crux fidelis inter omnes. Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Muky těžké Ježíše milého, zrazení i jímání jeho. *1561. Záv.*

Muže bolesti plného slavme, nestihlau trpělivost zvěstujme. Augusta. *1561.*

My dnes povstavši jeden každý z lůže. *Pol.*

My k tobě, ó pane náš, v tento již poslední čas volámeť ustavičně. *Pol.*

My tě králem známe, spasitelem vyznáváme. *1659.*

My v církvi chválíme věčného Boha za přijatá dobrodiní. *1601.*

My všickni v tomto kostele nábožně prosíme tebe. *Pol.*

My všickni věříme v jednoho Boha. Lutherova. Wir gleuben all' an einen Gott. *1559. Táb. Ol. 1561. Pol. 1615. 1659. 304Cith.*

Mysl, člověče vždycky, jak smrt bere preč všecky, a že jak trávy květ tak pomíjí všecken svět. Myśl, człowiecze, zawżdy. Komenský. *1659.*

Mysl lidčká (sic) vstaň s věrností, chval Boha s velebností, pokrm těla svatého (bis) i napitie krve jeho. *KT58.*

Na boží narození radují se andělé a s plesáním zpívají. In natali domini. *Lib. pros et cant. 1522. 1531. 1601. Záv. Hl. SV. 59Cith.*

Na cestě jsem své, střež Bože škodné příhody,

ohně i vody. Jestem na drodze, szczęść Panie. Komenský. *1659.*

Na čest Bohu vždy zpívejme a s zvířaty chválu vzdejme. Lukáš. *1561.*

Na čest krále nebeského, slauhy Páně, zpívejte. Augusta. *1561.*

Na čest narozenému pánu, světa králi nejvyššímu, my zpívejme. Šturm. *1561. 1615.*

Na čest panně coť zpievámc, mějme v paměti. Jejieť milost odženeť zlost svú svatú žádostí, nebť jest panna velmi krásná a móžť spomoci. *KT83.*

Na čest tobě, drahé dítě, jenžť rovné není na světě, začnem píseň radostnou. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol. Záv.*

Na den svatého Martina, all., vesel se všecka rodina, all. *1601.*

Na luože jdauce, tobě se modlíme. *1559. Táb. Ol. 1601. 1659. Hl. SV. Kon. 749Cith.*

Na nebesa vstaupiti chtě, s jedenácti stolil. *KT81. 1531. 1559. Táb.*

Na počátku Buoh stvořil nebe i zemi i všecky věci. *Táb.*

Na počátku církve sv. měli utěšení, když hlásali slovo vzaté z Ježíšova čtení. *1522. 1531. Habr. Táb. Záv.*

Na poslední večeři sedě s bratří svými, dal jim své tělo jiesti a z kalicha krev píti: Čiňte pamatovánie o mém umučení do mého příštie. *KT97.*

Na smrt Páně zpomínajíc, nepřestávejme žádajíc té smrti účastenství. *1615. 1659.*

Na zajtřie ráno přivstavše radu učinili, jakžto zločince svázavše před Piláta vedli, mnoho žalovali a křivě svědčili. *KT80. 1531. 1559. Táb.*

Na zemi pokoj vždy budiž všem lidem věrným. *1559. 300Cith.*

Nábožnau myslí a vděčnau zvíhněmež žalost srdečnau, platíc dluh své povinnosti. Lukáš. *1561. 1615.*

Nábožnými srdci nyní prosby čiňme všickni věrní za obecné i obzvláštní církve sv. potřeby. Lukáš. *1561. 1615.*

Nad přikázaní šestero, dvoje i to desatero-patero je v církvi jiných z moci její nařízených. *1601. Hl. SV.*

Nakloň, Bože, ucha svého a uslyš vzývajícího, neb sem chudý a smaucený. *1556.*

Nakloň ucha, ó křesťane, sedláčku, také měšťane, statečný rytíř, zemane, slavný na tomto světě pane. *1601.*

Národe český chvaliž Boha, neb tobě obláštní dobrodiní mnohá v tom učinil, žeť mistra Jana Husi k službě vzbudil. Augusta. „O té praví se, že jest Michalcova“ (Bl.). *1561. Záv. 1615.* (Haan, Hist. Cith. 13).

Narodil se Kristus P. hříšným na spasení. Ein Kindlein so lobelich. Komenský. *1659.*

Narodil se (nám) Kristus P., veselme se, z ruože kvítek vykvetl nám, radujme se. *Lib. pros. et cant. 1522. 1531. 1601. Hl. SV. Kon. Kam. 60Cith.*

Narodil se nám Kristus P., protož již radujme se. *Habr.*

Národové zpohanilí, v pýše, v zlosti sobě milí, i proč s Bohem válčíte (ž. 2). Dřevínek. *1651. 1615. 1659.* Dr. V. Šturm (Rozs. 164 a II 67) píseň tu nazývá „velmi neuctivau a hanlivau proti vší vrchnosti, duchovní i světské, zvláště proti JMstem králům českým, kteříž Bratřím zbory zapovídají.“ Na to Bratří odpověděli v „Obraně“ (str. CVIII. sld.) a Šturm replikoval v „Odp.“ (149—155). Hlavní příčina k výčitkám byla sloka: „Jestli že nepřestanete, potepeť vás palcátem; hroznýť bude pán v tu dobu, jako hrnčíř zlau nádobu roztříště, smísí s blátem.“ Šturm pohrůžku tu vykládal v ten smysl, že Bratří králům „i Žižkovým palcátem hrozí.“ Bratří na to odvětili, že to slovo palcátem toliko pro rým položili. Taktéž vytýkán výraz „národové zpohanilí“, jejž Bratří prohlašovali za biblický. Nicméně 1615 učinili změnu, položivše: „Národové kteříkoli“ a „přijdeť s železným prutem.“ Komenský 1659 vrátil se k prvotnímu „zpohanilí“, ale slova „palcátem“, jako 1615, vynechal.

Narození božího všickni vděčni jsauce, činíc památku jeho, veselme se řkauce. *1559. 1561. Ol. Záv. 1615. SV.*

Narození božího súce všickni vděčni, radujme se dnes z něho. *1522.*

Narození matky boží pravau víru v církvi svaté množí. *1601.*

Narozenie Pána Jezukrista, jehož porodila panna čistá k utěšení všemu lidu volenému. *KT93.*

Narození Páně v tento čas pamatujme, Bohu otci chválu zvučnau prozpěvujme. *1561. 1615.*

Narozený od věčnosti z-uotce před počátkem světa Alpha i O tak jmenovaný; on počátek i skonánie všech věcí, jenž jsú neb byly i kteréž potom budú po vše časy na věky. *KT97. 1522.*

Narozený Pane Kriste, vzhledniž na nás, zlého zbav nás tohoto času, hodu kvasu dne štědrého. *1601.*

Nastal čas žalostivý pána stvoření svého, když jesti ráčil trpěti. *Ol.*

Nastal jest nám (všem) čas vzácný, v němž P.

Bůh všemohaucí navštěvil s vysokosti nás. *1501. 1561.* Nastal nám všechněm. *1615.*

Nastal jest nám den veselý, v němž se (jenžto) z panny čisté narodil (se) syn boží. Nobis est natus hodie. Lukáš. *1561. Táb. 1601. Záv. 1615. Hl. SV. 64Cith.* (den převeselý) *1659.*

Nastal nám čas (den) velmi veselý a nesmírně utěšený (plný všeho utěšení). *1522. Záv. SV. 62Cith.*

Nastal nám čas veselý královské slavnosti, chvalmež v Kristu den dnešní slušnau pobožností. *1601.*

Nastal nám den přeutěšený, v němž Messiáš dávno zaslíbený, spasitel žádaný i volaný, na svět přišel. *Šturm. *1561. 1615. 1659.*

Nastal nám den veselý beze všeho smutku. Dies est laetitae. *Lib. pros. et cant. 1601. 63Cith.*

Nastal nám den veselý, z rodu královského v němž nám přišlo toho dne z života panenskeho dítě velmi podivné. *1522. 1531. 1559. Táb. 1601. Hl. SV. Kon. Kam. 65Cith.*

Nastali časové velmi nebezpeční, nebť sú již dnové Antikristovi. *1522.* Jako: „Kdož jste z naší roty."

Náš milý Jezukriste, řekl's pravým nám zajisté: Kdož nebude jiesti mého těla, mé krve píti nebude, v život věčný nevende. *KT90.*

Náš spasitel vykupitel Kristus Pán milý, chystaje se a bera se již k svému umučení. *1530.*

Navštěv nás, duše svatý, navštěv mistře předobrý, pane svým milostivý. Veni sancte Spiritus et emitte coelitus. Z kostelního Řehořova graduálu. *1501. 1522. 1530. 1531. 1559. Táb. Ol. 1561. 1615.* (duchu sv.) *1659. SV. 267Cith.*

Navštěv náš, Duše svatý, svau milostí, bychom byli hodni velebiti svého spasitele. *Táb.*

Navštěv nás Kriste žádúcí, všeho světa všemohúcí, daj nám se v srdci poznati. *Pr. XVII. F. 30* (Rozbor I. 151) a *KT54.* (textem o 3 sloky delším). Tuto se Hus skladatelem jejím jmenuje, ale mýlkou, která povstala nepochybně z toho, že l. 1409 zpívání písně té církevně bylo zakázáno (Hus, Sebr. Sp. II. 132). Mimo *KT.* čte se *1531. 1559. Táb. Záv.*

Ne nám, pane, ne nám chvála, jménu tvému budiž vzdána (ž. 115). Augusta. *1561. 1615. 1659.* (Rozs. II 4).

Nebeského otce chvalme, jemu díky čiňme z té předrahé milosti. Augusta. *1561.*

Nebeský pán, ať by dokázal k nám dobrotu svau velikau. *1559. Ol. 1601. Záv. SV. Kon. 159Cith.*

Nebudeš míti Bohóv jiných přede mnú. *KT48. 1531. Habr. Záv.*

Neděstež se všickni toho boží služebníci, že máme v světě bíd mnoho. Rokyta. *1561. 1615. 1659.*

Najmocnější Bože, otče vždycky svatý! Buoh lidu israelského dal pokrm vyvolenému mannu. *1522. 1530. 1531.*

Najmocnější Bože, otče vždycky svatý, najmúdřejší synu. *1559. Táb. Ol. Záv. SV.*

Nejslavnější králi Kriste, synu panny vždycky čisté, pro člověka tak utrudně ve mdlobě, také v chudobě přijal si své umučení. Rivus jam emanavit. *Roh. *1561.*

Nejvyšší kníže pastýřů budiž od nás veleben. Augusta. *1561. 1615. 1659. 324Cith.*

Nejvyšší maudrost Kristus P. v svém učení zjevil svatau pravdu slovem svým. Černý. *1561. 1615.*

Nejvyššího krále všech, Boha, chvalme. Summi regis archangele Michael. *1561. 1615. Záv.*

Nejvyšší moc boží ctíti, nejvíce ji velebiti nad všelikau moc zřízenau. Augusta. *1561.*

Někdy slíbil pán v proroctví, že chce bez lidské pomoci v hlubokosti mořské propasti protivné z Bazan uvesti. *1601.*

Nepoznalť sem na světě nic radostnějšího, nežli duši kající znáti Boha svého. *1530. 1531. 1559. Táb.*

Nermuť se duše z žalosti, ač sú tobě mnohé úzkosti. *1530.* „Jako: Kdož poželé smutku mého."

Nermuťte se, bratří milí, jenž trpíme vězení. *Habr.*

Nesmírně k nám lítostivý spasitel náš dobrotivý, Kristus syn boží jediný. Z staré předělal Blahoslav. *1561.*

Nestíhlý Bože v maudrosti, jáť to již do sebe vím (Zach. 12, 10). *1659.*

Nesyté hrdlo, nač se to zanosíš? vždycky-li míti plné vole musíš? Komenský. *1659.*

Netolik Kristovy řeči mají nám býti na péči. *1531.*

Noc odejdi, den se přibliž, hlavy své pozdvihni a věz. *Habr.*

Nová(au) radost, nového krále již čekajme, srdce jemu poddajme, což starého, to vše obnovme. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol. Hl. SV. Kon.*

Nové léto nám nastalo a nám radosti přidalo, že nás z vězení vyvedlo. *1601* (Koledni).

Nuž, křesťané, prozpěvujme, libým hlasem vypravujme to přesladké pozdravení. Verbum bonum et suave. *1601.*

Nuž, křesťané, radujte se, vítejte svého vítěze. Wol auf, ihr Christen, frewet euch. Komenský. *1659.*

Nuž, křesťané viery pravé, co jsme, znamenajme. *1522. 1531.*

Nuž, křesťané viery pravé, pilnost již přiložme;

ač jsme dřieve nic nedbali, ale již se snažme Boha báti. „Tato pieseň zní vo desateru přikázaní božiem a skládal ji kněz Čapek." *KT51.* Srov. „Pane Bože, daj svobodu."

Nuž my, křesťané pobožní, Kateřiny sv. slavme tento den. Sanctissimae virginis votiva. *1601.*

Nuž s vážností rozjímejme milost pána svého a s žádostí pamatujme umučení jeho. *1559. Ol. Záv. SV.*

Nuž velikonoční chválu, křesťané, dajtež pánu. Victimae paschalis laudes. *1501. Habr. 1561. Záv. 1615. 214Cith.*

Nuž, věrní křesťané, pamatujmež snažně, rozjímajmež vážně božská dobrodiní. *1531.*

Nuž všickni křesťané věrní, jsauc milostí obdařeni. Augusta. *1561. 1615.*

Nuž všickni, kdož jste žízniví, a v svědomích svých truchliví, poďtež ke mně k rozvlažení (Isai 55). Dřevínek. *1561. 1615. 1659.*

Nuž všickni, povstavše z lůže, zdvihněm hlasy k boží hůře. *1601.*

Nuž všickni spolu kleknúc na kolenú, modlme se Bohu. *1522. 1531. 1559. Táb. Záv. SV.* Zpívala se jako o Bočkovi: „Byl jest v Kunštátě."

Nuž všickni vesele svého stvořitele chvalme z té milosti. Inventor rutili. Br. J. Táborský. *1501. 1522. 1559. 1561. 1615.*

Nuž všickni z novu zrození, ve jménu božím pokřtění z vody a z ducha sv. Augusta. *1561. 1615.*

Nuž všickni z srdce pravého chvalme Ježíše milého z seslání Ducha sv. *1561. 1615.*

Nuže, milí tovaryši, pomněmž každý na svau duši. Chřenovský. *1561. 1615.*

Nyní nesnáz jestiť o vás veliká, ó dítky maličké. Přijmiž ty chválu od nás, náš Pane Jezukriste, myť jsme vždy tvé dítky malé. „Píseň o dítkách, jenž naříkají na kněží, kteří jim nechtí posluhovati tělem i krví boží." *1522.*

Ó beránku boží, jenž jsi obětován nevinný, shlaď oběť tvá viny. Šturm. *1561. 1615.*

Ó beránku boží svatý, v obět za hřích světa vzatý. O lamb Gottes unschuldig. Mik. Howeschova. Komenský. *1659.*

Ó blahoslavený člověk, kterýž v dobrém ztrávil svůj věk (ž. 1). *1559. Pol. Záv. Kon. 625Cith.* (kdež se omylem přičítá Blahoslavovi).

Ó blahoslavený každý ten, čížz nepravost Bůh odpauští vždy na každý den (ž. 32). Michalec. *1561. 1615.*

Ó Bože duše sv., s otcem i s synem jediné podstaty. Blahoslav. *1561.*

Ó Bože jediný, v bytu svém předivný. *1561.*

Ó Bože králi nejvyšší, spasiteli náš. Aeterne rex altissime. *1601.*

Ó Bože, který's vše stvořil, svět mnohým tvorem ozdobil. Rozenplut. *1601.*

Ó Bože milostivý, otče nás dobrotivý. Augusta. *Habr. 1559. 1561. Ol.*

Ó Bože náš dobrotivý, vždycky milostivý. *1561.*

Ó Bože náš jediný, jenž's v milosti nesmírný. *Habr.*

Ó Bože náš všemohaucí, dny i noci spravující. Aeterne rerum conditor. Rozenplut. *1601.* (Anthol. II).

Ó Bože nebeský, otče náš a pane všemohaucí, v tvé moci věčné nepřemožené. Deus aeterne, in cujus humana. Z latinského českau udělal Lukáš. *1561. Záv.*

Ó Bože silný a všemohaucí, braň a zastávej svau mocnau pravicí. *1615. SV.*

Ó Bože, ty své dítky znáš, uslyš hlas náš. O Gott, du unser vater bist. Komenský. *1659.*

Ó Bože veliký, tobě tvůj tvor všeliký povinen jest míle sklánčť se každé chvíle. Komenský. *1659.*

Ó Bože, v milosrdenství svém nestihlý. Miserere mei Deus secundum magnam. *1601. Hl.*

Ó Bože žádaucí, otče věčný náš všemohaucí, shledniž nyní s výsosti (při řízení kněží atd). Lukáš. *1561. 1615.*

Ó bychom rozjímali, v srdce pilně brali a sobě zpomínali. *1531. 1559. Táb. Ol.*

Ó člověče, povstaniž, z marnosti světa vyjdiž. Načeradský. *1561. 1615. 1659.*

Ó daremné světské utěšení, i co (jak) brzo pomíjíš v rychlosti? „„Ve čtvrtek před sv. Matanšem 1520 umřel varhaník Mikulášský a rektor školní příjmím *Rachtaba*, a on složil tu písničku: Ó daremné světské" (St. Let. str. 441). *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. 1561. Ol. 1615. Záv. 1659. SV. 943Cith.*

Ó Doroto, panno čistá. (Výb. II. 17—22. Listy filol. a paedag. 1878). Doroto, panenko svatá (jen některé sloky) *1651. Hl. SV. Dek. Kon.*

Ó jak hrozné trápení přišlo na lid český, zrády, falše, mordové i pálení, zarmucujíc všecky. *1531.* Ó jak hrozná trápení přišla na křesťany, zrády, falše, mordové i pálení, všecka zarmaucení. *1559. Táb. Záv. SV. 806Cith.*

Ó jediná panno čistá, všeho světa jsúc zvolená. Antifonál (Dudík Schw. R. 161).

Ó Jeruzaléme, město Krista krále. Viz: Jeruzaléme, město nebeského krále."

Ó Jezukriste, králi přeslavný, synu přečisté Marie Panny. Blahoslav. *1561. 1615.*

Ó Jezukriste králi, ty jsi hodný (hoden) všie chvály s otcem i duchem svatým. Mens surgat

fidelium. *1501. 1559. Záv. 1561.* (hodný všeliké chvály) *1615.*

Ó Jezukriste, pane, boží synu, jenž si zajisté pro člověčí vinu. Kliment Bosák. *879Cith.*

Ó Jezukriste, synu panny čisté, vzhledniž na nás, svau svatau milostí zahřívej nás. *Latině složil Mikuláš biskup Táborský, přeložil Šturm. *1561. Záv. 1615. 1659. 470Cith.*

Ó Ježíši, jenž's nejlepší, uslyš nyní žádost naši. *Pohř.*

Ó Hospodine, v hněvu svém a prchlivosti, neračiž mne kárati pro mé nepravosti, nýbrž rač se smilovati (ž. 1). *1601. Hl.*

Ó Hospodine, v hněvu tvým a prchlivosti, neračiž atd. Střely tvé uvízly ve mně (ž. 3). *1601.*

Ó kalichu přečistý, jenž se tebau duše čistí. *Pol.*

Ó králi a pane Abrahamů. Domine rex, Deus Abraham. *1561. 1615.*

Ó křesťané věrní milí, čas jest, bychom prohledli. *Pol.*

Ó křesťane věrný, člověče smrtedlný, zanechej práce, rozjímej na krátce. *1601.*

Ó křesťané, znamenajte, pilně v svém srdci skládajte, co se bude zpievati. *1530. 1531. Táb. Záv.*

Ó Kriste dobrotivý, na své věrné vždy laskavý, milostivý, jenž's to sám zaslíbil. Lukáš. *1561.*

Ó Kriste, jakž libo tobě, dejž nám tak jíti po sobě. *Pohř.*

Ó Kriste, jenž's v smrtedlnosti s námi bydlil zde v úzkosti. *Pohř.*

Ó Kriste, hříšným žádaucí, těm, jichž srdce k tobě vraucí. Dum jubar astris oritur. Wolf. *1561. 1615. 1659.*

Ó Kriste králi nejslavnější, z čisté panny pošlý (o stavu svobodném). Dřevínek. *1561.*

Ó Kriste, naděje přežádaucí, kterýž's podstaupil smrt nejtěžší. Ondřej Ciklovský. *1561. 1615.*

Ó Kriste, pamět tvá nad stred všeho světa, sladká v své rozkoši. „Ta píseň jest udělána z latinské Ex jubilo divi Bernhardi. Nevím, kdo jí česky udělal, nejspíš Br. Lukáš aneb někdo ex coaetaneis ejus“ (Bl.). *1501. 1561. 1615.*

Ó Kriste, vší's chvály hodný, jen'ž v milosti své přehojný. Lukáš. *1561.* (Rozs. 86.).

Ó Kriste vzkříšený, král's nad králi slavný, ty's nám vítězitel. Vita sanctorum, decus angelorum. *1561. 1615.*

O Kristovu umučení prorocká předpovědění. Viz: „Jestiť psáno dávním rokem.“

O Kristovu z mrtvých vstánie slušieť znamenati, stalo se zemětřesenie. *KT80. — Pr. XI. E. 2. — 1559. Táb.*

O Kristovu životu máme v písmích svatých jistotu. Šturm. *1561. 1615.*

Ó laskavý Hospodine, chválím tě v této hodině, že's mne ráčil této noci zachovať před ďábla mocí. *1601.*

Ó lidské pokolení, měj vždy na paměti to hořké umučení, jež ráčil trpěti. Kliment Bosák.

Ó má dennice přemilá, jakť mi svítí záře libá. Wie schön leuchtet der morgenstern. Komenský. *1619.*

Ó Maria panenko, tebe lid věřící, Abrahamova dcerko, svornými hlasy ctí. Concentu parili. *1601.*

Ó Maria, panno čistá, která's světu Pána Krista porodila spasitele. *1601.*

Ó Maria róže stvúcie, matko božie přežádúcie. OM florens rosa. *Pr. XVII. F. 30* (Výb. I 330).

Ó maudrosti nestíhlá, kteráž si z trůnu nejvyššího vyšla. O sapientia. *1561. 1615. 1659.*

Ó milé dítky, zdárné boží kvítky, plesejte stále. Danckt Gott dem herren. Komenský. *1659. 392Cith.*

Ó milosti velebná, Ježíše osobo pána přeslavného. *Lukáš. *1530. Habr. 1561. 1615.*

Ó milý Hospodine, mocný, múdrý, nesmierné dobroty, spomoci žádáme. *1501. 1531. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615.*

Ó náš milostivay otče, všemohaucí a věčný náš tvorče, v milosti vždy dobrodinče. *1531.* Jako: „Ó náš milý tatíčku z nebe.“

Ó neber ducha svého nám, Bože jediný, srdci neber našeho strážce. Nebierz nam ducha swego. Komenský. *1659.*

Ó nebesa, rosu dejte, a z oblaků vyjdiž spravedlivý. Blahoslav. *1561. 1615.*

Ó nebeský milostivý otče, všemohaucí a věčný náš tvorče. *Lukáš. *1561.* (Rozs. 129).

Ó nebeský otče náš, jenž's v synu svém zplodil i posvětil nás. Augusta. *1561. 1615. 1659.* (Dudík Schw. R. 157).

Ó nejmilostivější otče náš, ty vždy ustavičnau péči o nás máš. *Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Ó nynější my křesťané, svobodní manželé, chceme-li spaseni býti, v utěšení vjíti k prvním, k Bohu věrným. *1531.*

Ó oslavujtež, věrní, Hospodina, jenž obmyslil i způsobil nám spasení skrze syna. Šturm. *1561. 1615. 1659.*

Ó otče laskavý, milosti, dobroty plný. Lukáš. *1561.*

Ó otče náš, jenž jsi v nebesích. Augusta. *1561. 1615.*

Ó otče náš nejmocnější, ó tvorče nás nejmaudřejší. *1601.*

Ó Pane Bože náš nepočatý, počátku první z sebe vzatý. *1601.* (Modlitební za církev).
Ó pane, jenž's v smrtedlnosti s námi bydliv zde v nízkosti. Blahoslav. *1561.*
Ó pane Ježíši nejmilostivější, jenž's učiněn člověkem. Pater in coelis, Deus omnium. Lukáš. *1561. 1615. 1659.*
Ó pane, hněv svůj odvratiž, na mne bídného popatřiž. Michalec. *1561. 1615.*
Ó pane můj Ježíši, vzhledniž na mau duši, zámutky a tesknostmi sauženau bolestmi. Ve spůsobě rozmluvy člověka s duší. Gaudeamus pariter omnes et singuli. *Habr.*
Ó pane náš Ježíši, hodný chvály nejvyšší. Komenský. *1659.*
Ó pane náš milostivý, žádáme tvé pomoci. Ostřiehaj nás každé chvíle. *1501. 1530. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. 1615.*
Ó pane náš milý, otče všemohúcí, jenž's stvořil svět pro ny. *1501.*
Ó pane přelaskavý, popřej nám s tebau té slávy. *Táb.*
Ó pane všemohaucí, předivný's v své moci. Anima mea liquefacta est. Lukáš. *1561. Pohř.*
Ó pastýři, chlebe živý, Ježíši, viz lid svůj nedužívý. *1615.*
Ó pastýři izraelský, synu Boha živého (ž. 80). Augusta. *1561. 1615. 1659.*
Ó pokrme pocestných, chlebe duchův nebeských. *SV. Kam.*
Ó požehnej nám. Pane, požehnej s výsosti. Błogosłow nam, nasz panie. Komenský. *1659.*
Ó praporečníče, první po Kristu vůdce statečný. *1601.* (O sv. Štěpánu).
Ó pravdo mocná nebeská, vzhledniž na srdce žádostivá. Lukáš. *1561.*
Ó přeblahoslavené blahoslavených všech mučedlníků božích všech vítězství. O beata beatorum martyrum. *Lukáš. *1561. Záv. 1615.*
Ó přeblahoslavená Trojice svatá, Bože v trojí osobě jedna podstata. O lux beata trinitas. *Táb.*
Ó předivná a neslýchaná v světě se věc stala, slunce hvězda, panna syna na svět jest vydala. J. Táborský. *Habr. 1559. Táb. Záv. SV.*
Ó předivná a převelebná. Augusta. *1561.*
Ó předivná milosti Boha všemohaucího. *1601.*
Ó předivné a neslýchané navštívení. O admirabile commercium. Ze staré předělal Blahoslav. *1561. 1615.*
Ó předivné bojování a rytěřování našeho Immanuele, světa spasitele. *1615.*
Ó předivné za nás a předrahé zaplacení. O admirabile praemium. Ze staré Blahoslav. *1561.*
Ó předobrý Bože náš, jenž pád člověka těžký znáš. *1561. 1615. 1659.*
Ó předrahý Kriste, jenž si k nám přišel z panny čisté. *Šturm. *1561. 1615.*
Ó přemilostivý Pane, myť tebe hříšní žádáme, rač se na nás ohlednauti. *1531. 1559. Táb. Záv.*
Ó přenejlepší stvořiteli a spasiteli. Lukáš. *1561.*
„Ó přepodivném božím soudu i o jeho propasti.“ Píseň Adamitův. K. Adámek „Doba poroby a vzkříšení“ (V Roudnici 1878 I 86).
Ó přeslavná matko boží, nebeská cti, rajské zboží. *Pr. XVII. F. 30. — Lv. XLI. E. 21* a jinde.
Ó přeslavný Jezukriste, synu panny vždycky čisté. Lukáš. *1561. 1615.* (Rozs. 106).
Ó radujtež se, věrní, pro hříchy zarmaucení. Augusta. *1561. 1615.*
Ó smiluj se nad věrnými tvými nemocnými. *1531.*
Ó smrtedlní všickni lidé, co jsme, zanemejme. *1561. Záv. 1615. Pohř. 1659.*
Ó smrti, kterak's ukrutná! Ktož se tebe báti nemá, a ty každého umoříš a žádnému neodpustíš. *1522. Habr. 1559. Táb.* Jako „Sova jedno hnízdo“ *(1559).*
Ó spravedlivý Bože náš, jenž se na nás hodně hněváš. Komenský. *1659.*
Ó svátosti velebná Páně Ježíšova těla. *Pol.*
Ó spasiteli Ježíši, kteryž's sám ze všech najlepší, daj nám znáti. Jesu salutator optime. Lukáš. *(*Mr. Jan Hus* latině udělal, Lukáš přeložil). *1501. 1530. 1531. Habr. 1559. 1561. Ol. Záv. 1615. 1659 SV. 120Cith.* (Rozmanitě přepracována).
Ó spasiteli náš, ty sám své věrné znáš. Quid admiramini, quid opinamini. *Lukáš. *1561. 1615.*
Ó spasitedlná oběti, jížto sú pekla zrušena. *Pr. XI. E. 2.*
Ó spravedlnosti křesťanské, dané věrným z moci božské. *1601. Hl.*
Ó srdcem nábožným po rozkošném hodování dobrodiní pamatujme. Lukáš. *1561. 1615. 1651.*
Ó stvořiteli všemohaucí, otče Bože vší moci (otče náš přežádaucí). Z latinské českau udělal Lukáš. *Habr. 1561. Záv. 1615 1659.*
Ó svátosti velebná Páně Ježíšova těla přesvatého nyní se obětuje. *1531.*
Ó sv. Ondřeji, slavný apoštole Ježíše. *1601.*
Ó sv. otče Augustine, přijmi modlitby naše. *1601.*
Ó svatý přijdiž duše, naplň srdce věrných. Veni sancte Spiritus. *Kostelní. *1561.*
Ó světlo Trojice svatá i jedná (jediná) božská podstata. Lukáš. *1530. Habr. 1559. 1561. Ol. Záv. 1615. 1659. Kon. 257Cith.*
Ó světlo Trojice svatá, v bytnosti své nepočatá.

1530. 1561. 1615. 1659. 257Cith. (Na vzchodu slunce).
Ó svolánie konstantské, jenž se nazýváš svaté, kak jsi bez opatrnosti zhladilo, bez milosti člověka svatého. Z rkp. třeboňského *Archiv Č. VI 33. 1522. 1531.*
Ó Trojici svaté slušieť vieru vyznávati. *KT81.* Později počínala se druhou slokou: „Buoh jeden jsúc od věčnosti." *1559. Táb.*
Ó věčnosti, ó věčnosti, ach jak jsi dlauhá. *SV. Kam.*
Ó veliká milost syna božího, ráčil v světě trpěti mnoho pro naše spasení. *Habr. 1559. Táb. Ol. 1601. Záv. Hl. SV. Kon. 174Cith.* Zpívala se jako: „Bože otče, ty jsi ten vinář (-aarz) z nebe" (Habr.).
Ó veliká slepoto lidu křesťanského a přílišná dobroto Boha nebeského. *1522. 1531. Táb.*
Ó veliké jest potřebí ptáti se na své spasení. *1531. Habr. 1559. Ol. Záv.*
Ó věrní srdcem povstaňme a na to se rozpomeňme. Lukáš. *1561. 1615. 1659.*
Ó ve všech svých divný nám skutcích Bože, budiž sám chválen. Komenský. *1659.* (Pobožné matroně v čas těhotnosti).
Ó všemohúcí Buože, buď přitomen u lóže. *Pr. XVII. F. 3.* (Hanuš MVýb. 67).
Ó všemohúcí Bože, znej mne, mdlé stvoření. Burian z Waldšteina. Č. Č. M. 1851 II 75.
Ó všickni lidé, kdožkoli tauto cestau jdete, na bolest nejtěžší pohleďte. V. Solín. *1561.* (kteříž tauto cestou jdete) *1615. 1659. 192Cith.*
Ó všickni my nyní, vážíc dobrodiní, které Bůh učinil. *1561. 1615. 1659.*
Ó všickni věrní, nyní čiňmež dobrořečení, chválu, děkování. Lukáš. *1561. 1615.*
Ó všickni věrní vůbec věřme. *1561.*
Ó vysvobodiž ty nás, milý pane, z smrti hrozné. Libera nos, domine, de morte aeterna. Z staré prvnější předělal Lukáš. *1561.*
O vzkříšení spasitele svého chval každý člověk myslí veselú. *Habr.*
Ó zúfalý nemúdrý člověče, v zlostech zatvrzený bídný hříšníče. *1522. 1531. Habr. Táb.* („píseň stará").
Ó ušlechtilé přirození, v němž P. Kristus vyšel při narození. Blahoslav. *1561. 1615.*
Ó uslyš svůj lid žádostivý, předobrotivý otče. Lukáš. *1561. 1615.*
„O životu Pána Krista". Pod tímto záhlavím čte se v *KT.* a *Táb.* sbírka krátkých písní, které se po různu i jinde vyskytají: Kristův život zpomínajme. V osmý den (na nové léto). Hvězda nová oznámila (na boží křtění). Podle zákona božího (na hromnice). Když byl ve 12 letech (ve XII letech jeho). Ve třidceti letech bieše (o křtu, postu, pokušení). Když se měl k otci vrátiti (o večeři a zrazení Páně). Na zejtří ráno (o umučení). O Kristovu z mrtvých vstání. Na nebesa vstúpiti chtě. Buoh jeden jsa od věčnosti (o trojici sv.).
Obětováníť jest dnešního dne Pán, postaven jest maličký narozený nám uprostřed chrámu svého (introit). Blahoslav. *1561.* Aj přinesenť jest dnešního dne Pán a postaven. *1615.*
Obrať se na vše strany a viz všecky křesťany. *1522. 1531. Táb.*
Obřezání Pána Ježíše slav věrná duše. Šturm. *1561.*
Očí víry pozdvihnauce, milost Páně spatřujíce, kterýž nás z bludův vyprostil. Augusta. (* Lukáš). *1561.*
Od císaře nebeského veliká milost dána, nebť nám z rodu královéko ctná panna narozena. *KT81.*
Od smrti otec nebeský, jako lev velmi udatný silně řeva, vzkřísil syna. Lukáš. *1531. 1559, 1561. Táb. Ol. Záv. SV.*
Od východu až k západu všickni lidé vzdejme chválu. A solis ortu cardine. *1601.*
Odevři srdce své a uši, příliš lide zatvrdilý. *1659.*
Odpadla jest z hory skála, však hora celá zůstala. Hlohovský. *Hl.*
Odpočinutí těl svatých jest v naději jisté. *Pohř.*
Odvrať válečný nepokoj, Bože, zažeň válku i boj. *Kon. Kam. 818Cith.*
Okem víry prohlédni, člověče křesťanský, uzříš hvězdu v obloze jasnosti nebeské. *1601.*
Oné neděle desáté po svaté Trojici dáno čtení velmi smutné. *1522. 1531. 1559.*
Oné páté neděle, kteráž jest poslední po velice noci. *1531. 1559.*
Opět jiné máme čtení svaté, již o třetím ďábelství. *1531. 1559.*
Osmý den po narození. *1559.* Viz: „V osmý den.
Otce Boha všemohúcího, stvořitele nebe i země, všech věcí zřejmých i nevidomých. *1522.* (Patrem).
Otce nebeského pochvalme z milosti, neb nám syna svého. Ave rubens stella. J. Paustenník. *1531. Habr. 1559. 1561. Záv. 1615. 1659.*
Otce věčného maudrost, pravda božská vnitřní, Kristus Bůh člověk. *1601. Hl. SV.*
Otce všemohúcieho, Pána Boha našeho, jak muožem, chvalmež jeho. *1501.* (jak můžmež, tak) *Habr. 1561. 1615.*
Otce všemohúcieho, stvořitele nebe i země, věcí vidomých i nevidomých. *KT47. 1522.*
Otce všemohúcího, stvořitele nebe i země, jenž v nebi věčně kraluje. *1522.*

Otce všemohaucího, v stvořitele pravého, jenž stvořil nebe i zemi. *1559.* (V otce všem.). *Táb.* Všecky sloky, mimo první, počínají se slovem: „Věříme". Zpívala se jako: „Vímť já jeden nový mlýn."

Otci všemohúciemu, synu jeho múdrému, duchu sv. dobrému chvála buď od nás jemu. *1501.*

Otcovství věčné Boha věčného, jenž jest původ všeho. Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Otče Bože, jenž přebýváš na nebesích. Superne qui habitas. Z německé Jiřík Ciklovský. *1561.*

Otče Bože náš velebný, v skutcích svých jsi chvalitebný. Ze staré předělal Blahoslav. *1561. 1615.*

Otče Bože, sešliž nám ducha svatého. *1531.*

Otče Bože, smiluj se, ó Bože, smiluj se. *1601. Hl. SV. Kon.* (Letania).

Otče Bože všemohúcí, ješto's nám dal v člověčenstvie syna svého jediného, Jezukrista, na spasenie. Z rkp. archivu třeboňského, kdež nadepsána „De corpore Christi", ve Výb. II 23—26, z rukopisu univ. knihovny pražské v ČČM. 1848 II 270, pak *1601.* (s nepatrnými změnami). Týž text v *KT58.* jen s tou odchylkou, že verš 8 (i své tělo nám ostavil) proměněn takto: „tělo krev nám's ostavil." Později (kromě předních tří slok) předělána: *1522. 1531. Táb. SV. 371Cith.* (kdež se mylně připisuje Mr. Janu Husovi).

Otče Bože všemohaucí, kterýž's (jenž jsi) nám dal z své štědrosti. *1561. Táb. Záv. 1615.*

Otče Bože, z veliké's milosti učinil nám více nežli dosti, poslav syna svého z výsosti. *1522. 1531.*

Otče, jenž si nám syna dal, nás v účastnost jeho přijal. Augusta. *1561.*

Otče mocný, Kriste maudrý, duše svatý, dobroto božská. *Lukáš. *1561. 327Cith.* (Rozs. 94).

Otče náš, Bože náš, stvořiteli mocný náš. *1559. Záv.* Jako: „Dcerko má, chceš-li za sedláka." Velmi s utěšeným textem.

Otče náš, jenž jsi v nebi, my tvé dítky zde na zemi, k tobě majíce zření. *1530.*

Otče náš, jenž jsi na nebesích, nakloň uší svých. Blahoslav uvozuje ji mezi Augustovými, ale, opraviv se, dle svědectví Michalcova připisuje ji Rohovi (*Roh). *1561. 1615.*

Otče náš, jenž v nebi bydlíš, a nám všem společně velíš v bratrské lásce vzdy státi. *1559. Ol. Záv. SV. Kon.*

Otče náš, jenž v nebi bydlíš, nám jako dítkám velíš, vzhůru k sobě míti zření. Vater Unser im himmelreich. Lutherova. Komenský. *1659.* Jiný text *484Cith.*

Otče náš, jenž jsi na nebi, tebeť každý tvor velebí. *1601.*

Otče náš, milý pane, dej nám ducha svatého (dobrého). Kliment Bosák. *1601. Hl. SV. Kon. Kam. 332Cith.*

Otče náš, jenž's na nebi, těť každý tvor velebí. Hlohovský. *Hl.*

Otče náš na nebi kralující. *Antifonál* (Č. Č. M. 1851 II 40).

Otče náš, nebeský, prosíme tě této chvíle. *Pol.*

Otče náš, nebeský králi nejmocnější, uslyš nás, svuoj lid zemský. *1531.*

Otče náš nejmocnější, tebauť jest vše stvořeno (ž. 104). Michalec. *1559. 1561. Ol. 1615. 1659. SV.* (před jídlem).

Otče náš všemohaucí, duostojný, přežádúcí, smiluj se nad námi. *1522.*

Otče náš všemohaucí, jenž vše živíš svau mocí. Dřevínek. *1561. 1615. 1659. SV. Kon. 711Cith.* (Před jídlem).

Otče náš všemohaucí, Pane Bože žádaucí, Bože, ježto jsi jeden. *1601.*

Otče nebeský, rač pomoc dáti, bychom se mohli statečně (srdečně) káti. Felici peccatrici. *1522. 1561. Záv. 1615. 1659. 514Cith.*

Otče stvořiteli všeho, správce domu velebného. Z rkp. kapitoly mikulovské v Č. M. M. 1873, 3.

Otče, synu i duše svatý jedné božské podstaty. Augusta. *1561.* (Rozs. 72, II 51.)

Otče, synu, duše svatý, pomoz a daj z hřiechů povstati. *1522. 1531.*

Otče všemohaucí, předivný v své moci, jenž jsi dal syna nám. Lukáš. *1561. 1615. 1659. SV.*

Otče všemohúcí, rač slyšeti věrné, obrátiti k sobě nevěrné, byť tě Boha chválili. *1501. 1522. 1531. Táb. 1561. Záv.*

Otče všemohaucí, tvorče přežádaucí. Viz: „Stvořiteli všech věcí."

Otec nebeský, jediného maje syna, aby vykaupil služebníka. Lukáš. *1522. 1531. Habr. 1559. 1561. Ol. Záv. 1615. 1659. SV. Kon. 191Cith. Kam.*

Otec nebeský laskavý každému, kdož jest zvolený k životu rodu nového. *1561.*

Otec, syn i duch svatý, Pán Bůh náš jediný. Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Padesáte dní když vyšlo, potěšení apoštolóm jest přišlo, když jest jim vidomě duch svatý seslán. *Táb.* Akrostich. „Patrus."

Padla Troja, Jeruzalem, Ninive i s Babylonem, když v největší slávě byly. *Táb.*

Padnúc na svá kolena, děme všickni tato slova: Ježíši synu Davidóv, uslyš svých sluh, pro ve-

likú tvú dobrotu rač dáti cierkvi jednotu. *KT66.*

Pamatuoj, člověče, proč tě Pán Buoh stvořil, nade vše stvoření na zemi povýšil. *1559. U Stipacia 1598. 1601. Záv. Hl. SV. Kon. 628-Cith.* Jako: „Hyn pán Zdeněk z Konopiště jede."

Pamatujíc, že jsme v chrámě, věrné též i na řeč Páně mějme v srdcích utišení. *1601.*

Pamatujmež my vesele rod našeho spasitele. A solis ortus cardine. *L u k á š. *1561. 1615. SV.* Obsahem příbuzná je píseň Michalcova: „Hod radostný pamatujme."

Pamatujmež, všichni věrní, syna božího mučení. *1559. 1561. Ol. Záv. 1615. 1659. SV.* Jako: „Náš milý tatíčku z nebe."

Pán Bůh figurami dávno, jakož v písmě sv. psáno, dva úřady k službě zřídil. Lucis creator optime. L u k á š. *1561.* Pán Bůh v staré církvi dávno, jakož v písmě atd. *1615.*

Pán Bůh, milovník člověka, ne prostého seslal posla ku panně. Mittit ad virginem. *1601. Hl.*

Pán Bůh od věčnosti z nesmírné milosti. *Táb.* Jako: „Kde se vzal molodec."

Pán Bůh otec nebeský synu svému v božství rovnému řekl (ž. 110). M i c h a l e c. *1561. 1615.*

Pán Bůh shledl s nebe na lidské rodiny. W o l f. *1561. 1615. Pohř.*

Pán Bůh, slovo otci rovné, v moci, v bytu, v věku. (*H u s e n c ů v) T á b o r s k ý c h. *1522. 1530. 1531. Táb. 1561. Záv.* Jako: „Aj jak hrozný čas žalostný."

Pán Bůh velebný buď od nás chválen, že zřídil v církvi svau svatau kázeň. Š t u r m. *1561. 1615.*

Pán Bůh všech věčností z své pauhé milosti od prvního věka po pádu člověka. *1601.*

Pán Buoh všemohúcí nedá člověku na zemi příliš vysoko smysliti o svém božství v nebi. *1531.*

Pán Bůh všemohúcí nyní lid sobě vybírá. *1522. 1530. 1531. Habr. Táb.* (k sobě volá) *Záv.* Pán Bůh z své milosti nyní lid sobě vybírá. *1561. 1615.*

Pán Buoh všemohúcí, otec přežádúcí, budiž od nás chválen, také i veleben. *1530. 1559.*

Pán Bůh všemohúcí, z veliké své moci (předivný v své moci) poslal posla svého, anděla mocného panně vyvolené (k vyvolené panně). Mittit ad virginem. *1501. Habr. 1561. Záv. 1615. SV.*

Pán Bůh všemohaucí, vstal z mrtvých žádaucí, chvalmež Boha veselí. Deus omnipotens a morte resurgens. H l o h o v s k ý. *Hl.*

Pán Bůh z své moci stvořil nás, abychom jemu v každý čas. *1561. 1615.*

Pán Bůh z své k lidem milosti. Pan Bog z miłoserdzia swego. K o m e n s k ý. *1659.*

Pán Jezukrist, jenž stvořil vše, nás zamilovav nade vše, že stúpil na zemi pro ny. *1531.*

Pán Jezukrist, milý spasitel, když poselství své dokonati měl. (O zrádě Jidášově). Š t u r m (*ze staré). *1561. 1615. 1659.*

Pán Ježíš, aby byl pokrm lidu svému, ráčil se jest k zrnu obilnému přirovnati. *1615. 1659.*

Pán Ježíš, beránek svatý, když byl na kříži rozpatý. Da Jesus an dem creutze stund. K o m e n s k ý. *1659.*

Pán Ježíš Kristus král, svítěziv nad smrtí, mocně jest z mrtvých vstal. *1559. Táb.*

Pán Ježíš Kristus pokorný a svého otce poslušný. *1522. 1530. 1531, 1559. Táb. Ol.*

Pán Ježíš Kristus, syn boží jediný, rozpat na kříži. H l o h o v s k ý. *Hl.*

Pán Ježíš, k smrti hrozné bera se, tudy k otci vracuje se. L u k á š. *1561. 1615. SV. 193Cith.* Pán Ježíš, k smrti hrozné bera se, tudy k otci chtě bráti se zase, truchliv byl i smuten. *1530. 1559. Ol. Záv.*

Pán Ježíš lidu svému, k pravdě povolanému. A u g u s t a. *1561.*

Pán Ježíš, maje se z tohoto světa bráti. B l a h o s l a v ze staré. „Reliqui in ea paradoxon illud de lotione pedum inter coenandum, ješto již jest usitatum in ecclesia" (Bl.). *1561. 1615. 1659. 189Cith.*

Pán Ježíš milostivý pro lid svůj velmi hříšný ráčil dolův sstaupiti. *1531. Táb.*

Pán Ježíš, náš spasitel a všech hřiešných vykupitel, v památku se ostavil. *KT86.*

Pán Ježíš od židóv trpěl reptánie, i mnoho od nich protivenstvie měl. *1501.*

Pán Ježíš pokušení ráčil trpěti od ďábla čtyřidcet dní. A u g u s t a. *1561.* (pokušení maje snášeti) *1615. 1659.* (Rozs. 31 a 40).

Pán Ježíš po svém pokřtění puzen na paušť k pokušení. Ex more docti mystico. L u k á š. *1561. 1615. 1659.* (Rozs. 40.)

Pán Ježíš přirovnal vyvolené své, kteříž dobré skutky činí pro své spasení, k smutné ženě. *1531.*

Pán Kristus, syn boží věčný, přišel mezi lid nevděčný. Š t u r m. *1561. 1615. 1659.*

Pán Kristus v svém učení všechněm svým takto praví: Mějtež víru boží. *1615.*

Pán náš Jezíš lítostivý spasitel předobrotivý. *1615.*

Pán náš milý rozličné věci dopauští na lidi, trápenie, bolesti i těžké nemoci. *1522.*

Pán nebeský, král andělský, plný dobroty. *1522.*

Pána Boha, svého otce, chvalmež všickni z pravého srdce, vděčni jsauce jeho dobrodiní. *1531.*

Pána Ježíše vzkřiešenie budiž věrných utěšenie. *KT76.*

Pána Krista narození podle jeho člověčenství, jakž narozen z matky čisté, svatý Lukáš vypisuje. *Habr.*

Pána našeho Jezukrista vzkřiešenie, žádajme, ať nám na utěšenie bude naším dušem k očištění. *1501. 1531.*

Pána nebes země, otce všemohaucího, stvořitele svého. (Patrem). *1559.*

Pane Bože buď př . . . . . *1501.* (Dle rejstříku na str. 69, v textu však chybí).

Pane Bože, buď při nás, když budeme mříti, a všech hříchův sprostiž, násj nede nám zahynauti. *1601.*

Pane Bože, daj svobodu všem, kdož tě milují, ať vyznávají tvú pravdu všudy, kdež jsú koli po křesťanství. Požádajme všickni toho, byť nám byl oznámen Bóh otec syn i duch svatý, řkúc vespolek amen, amen, amen. Tak čte se po písni Čapkově: „Nuž křesťané viery pravé." Jestiť to první a poslední sloka písně, která celým textem otištěna při životopisu Mr. Jeronyma (vydání Gollova str. 20). *1531. 1559. Táb. Ol. Pol. Záv.* Sloku „Požádajme" Hájek (Kron. 382) uvozuje co píseň samostatnou (Pam. IX. 827).

Pane Bože, dejž poznati těm, kteríž se mají káti. L u k á š. *1561. 1615. 1659.*

Pane Bože, my k tobě voláme, rač učiniti svú milost s námi. *KT83.*

Pane Bože náš, jenž si Bůh Abrahamův, a otec Pána Krista, rač nám dešť (čas) dáti. Sicut Domine rex Deus Abraham. *Táb.*

Pane Bože, otče náš nebeský, požehnajž nám tyto pokrmy všeckny. Skladatel naznačen písmeny J. S. *Ol.* Jako: „Muránský zámek v uherské."

Pane Bože, otče všemohaucí, králi, pane najvyšší. J. T á b o r s k ý. *Táb. Pol.*

Pane Bože, ty's přikázal, pod zatracením zavázal ctíti tvůj den velebný. *Táb. Pol.*

Pane Bože všemohaucí, buď přítomen svau pomocí. *Ol. 1615. 1659. SV.*

Pane Bože všemohúcí, pomoz a daj z hřiechóv povstati. *1501. 1530. Táb.*

Pane Bože všemohaucí, v tvéť jsau moci všecky věci. *Táb.*

Pane Bože všemohaucí, tebeť ctí lid tvůj tě znající. *1561. 1615.*

Pane Bože vší moci, otče milosrdný, Pane Ježíši Kriste, králi náš přelaskavý, sešliž nám s vysokosti ducha svatého hosti. *1522. 1531. Habr. 1559. Ol. Záv.*

Pane, jenž přebýváš v nebi, ó Kriste náš spasiteli, spatř na náše shromáždění. (Při řízení kněží atd.). A u g u s t a. *1561.*

Pane, jenž's předivný v svatých svých, svau moc prokazuje v nich. Exclamaverunt ad te, Domine. B l a h o s l a v. *1561. 1615.*

Pane, jenž v tě věříme, daj, ať tě milujeme, poznajíc tě srdečně. *1501. 1530. Habr.*

Pane Jezukriste, králi slavný, umřel's za nás hříšné křesťany. Christus resurgens. O n d ř e j C i k l o v s k ý. *1559. 1561. Ol. 1615.*

Pane Jezukriste, synu z panny čisté, rač navštěviti nás. *1531. 1559. Táb. Ol. Záv. SV.*

Pane Ježíši, králi náš, který všech daruov hojně máš. *1531. Táb. Pol.*

Pane Ježíši Kriste, ty's syn boží zajisté, v tebeť srdcem věříme. A u g u s t a. *1561. Záv. 1615. 1659. SV.*

Pane Ježíši laskavý, na svój lid vyvolený pohleď, kterak jest saužený. *1522.*

Pane, kdo bude přebývati, v stánku tvém odpočívati (ž. 15). D ř e v í n e k. *1561.*

Pane Kriste, Bože věčný a nebeský králi, jenž tě všeckno tvé stvoření chválí. K l i m e n t B o s á k. *884Cith.*

Pane Kriste, budiž s námi, osvěť se jasně nad námi. Viz: „Bože otče, budiž s námi."

Pane Kriste, chvála tobě, miluješ ty, kteříž tebe v pravdě milují před smrtí. *1522.*

Pane Kriste, jenž's pravda, chtě, by odešla křivda. *1501. 1530. 1561.*

Pane Kriste, milý Kriste, z nebeské radosti přišel's na svět z své božské milosti. *1522. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol.* Jako: „Panno milá, z nebeské radosti."

Pane Kriste milý, vśie slavnosti králi, díky tvé milosti vždycky my vzdáváme. *1522. 1531.*

Pane Kriste, myť k tobě voláme, račiž zde konati svau milost s námi. *1561. 1615.*

Pane Kriste, našich duší útočiště jisté. H l o h o v s k ý. *Hl.*

Pane Kriste nejmilejší, příteli můj nejvěrnější. *Pol.*

Pane Kriste, rač nám dáti k sobě silnú vieru. *1531.*

Pane Kriste, rač(iž) povstati a své dílo dokonati a do nebe nás dovesti. *1501. 1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol.* P. Kriste, račiž povstati a své dílo před se konati, ó dejž v pravdě setrvati. *1561. Záv. 1615.*

Pane Kriste, rač svú pomoc dáti, bychom mohli poctu tvú poznati. *1530.*

Pane Kriste, věčný králi, všeho světa spasiteli. Rex sempiterne domine. R o z e n p l u t. *1601.*

Pane náš milostivý, žádáme tvé pomoci. *1522.*

Pane mocný, Bože věčný, náš nejmilejší otče. Lukáš. *1531. 1561.*

Pane mocný, Bože věčný, stvořiteli, otče přežádaucí. *1561. Táb. Ol. 1615. 1659. 198Cith.*

Pane, panující králi, Jezukriste spasiteli. Ze staré předělal Blahoslav. *1561. 1615.*

Pane, před národem pohanským (tyranským) sám rač nás opatrovati. *1615. 1659. SV. 823Cith.*

Pane, přispěj ku (k mé) pomoci, když mluviti nebudu moci. *Záv. SV. Kam. 948Cith.*

Pane, věčný králi, ač tě tvůj lid chválí, rač vzhlednauti. Lukáš. *1561. 1615.*

Pane všemohaucí, (myť) žádáme tebe, uslyš a rač dáti pomoc od sebe. *1501. 1522. 1530. 1531. Habr. 1561. Táb. Záv* Pane náš Ježíši, myť žádáme. *1615. 1659.*

Pane všemohaucí, otče přežádaucí, mnohý jsi v milosti k lidu v své litosti. Lukáš. *1561. 1615.*

Pánu Bohu mocnému, nevýslovně dobrému, spolu mu vždy děkujme. *1530. 1531. Habr.*

Pánu slávy vzdejme čest, neb věčný boží syn jest. *1561. 1615.* Akrostich: „Panu Janovi z Žerotína Václav B." Blahoslav připisuje ji V. Solínovi, i není nepodobné, že Solín měl příjmí Bílý. Sesazený biskup V. Bílý († 1533) již proto tu míněn býti nemůže, jelikož nebyl současníkem Janovi z Žerotína, pro něhož píseň ta byla skládána.

Panujícího pána, nebeského krále znajme všickni. *1559.* Akrostich: „Panu Janovi z Kunovic."

Pastuškám najprv zjeveno božie narozenie. *Pr. XI. E. 2.*

Pastýři nebeský, pane náš Ježíši, vzhledni na nás hříšné, dej nám správce dobré. Táborský ch. *1522. 1530. Habr. 1561. Záv. 1615. 1659.*

Pastýři, správce nejvyšší církve své, Pane Ježíši, jenž v ní služby ustavuješ. Lukáš. *1561. 1615.*

Patř každý, jak na světě příčin mnoho k zlému. Blahoslav, složiv ji Simeonu Kocourkovi-Felinovi, vstavil ji ve spis svůj „o zraku" l. 1550 sepsaný (Č. Č. M. 1875, 175). Akrostich: „Přerov Felinovi". Zpívala se obecnou notou jako: „Ó světe, milý světe", kterou Dr. V. Šturm (Rozs. II 104) za mladosti své vůbec zpívati slýchával. Br. Jan Litomil s Br. Danielem Streycem, l. 1630 v Haagu vytiskše „Kající modlitby", píseň tu k nim připojili. Z toho S. Martinius příčinu si vzal k všelijakému obsahu jejího natahování v „Obraně" (str. 436). *1561. 1615. 1659.*

Patřmež k Bohu tak (pře)múdrému, pro nás zde v světě chudému, k Pánu Ježíšovi. Vydánie v zákoně jeho viec než obyčeje světa všeckny věrně važme. „Pieseň ke cti a k chvále boží, že netoliko krev a tělo P. Jezukrista starým dáváno býti, ale také mladým a dietkám na jeho památku." *KT57. 1522. 1531. Táb.*

Petře, nejvyšší pastýři po Kristu, Pavle z též třídy. Petre, summe Christi pastor. *1601. Hl.*

Pilát, všed s Ježíšem do rathauzu, hned jej zbičoval. Ingressus Pilatus cum Jesu. Blahoslav ze staré předělal. *1561. Záv.*

Plesej Bohu, vzdávej mu chválu, ó věrné srdce (ž. 66). Augusta. *1561. 1615.*

Plnost času když přišla věku posledního, milost nesmírná vyšla od otce nebeského. J. Táborský. *Habr. 1559. Táb. Ol.* Akrostich: „Postřihač."

Po křesťanském povolání, ctnostem svatým přivykání, naděje nás v pravé víře vynčuje v jisté míře. *1601. Hl.*

Po křtu sv. obcování máme trvať do skonání, jestli chcme dobrý strom býti. *1601. Hl.*

Po libém odpočinutí, z lůžka nás povstati nutí. Rozenplut. *1601.*

Po slavném Páně vzkříšení, na nebe mocném vstaupení, ducha svatého seslání pamatujme všickni věrní. Rozenplut. *1601.*

Po všem světě církev svatá, ohněm lásky jsauc rozžatá. *1601.* (O početí P. Marie).

Po vzkříšení jal se zjevovati Pan Kristus a své napravovati. *1561. 1615.*

Po zkažení všech svých nepřátel náš veliký pán vše změní. Komenský. *1659.*

Po zlém pádu člověka hříšného (bídného) litoval Bůh stvoření krásného (vzácného). *1601. Hl. SV. Kon. Kam.*

Pod tvůj plášť se utíkáme. *SV. Kon. Kam.*

Pod večer tvá čeládka, jako k slepici kuřátka, k ochraně tvé hledíme. *SV. Kon. Kam.*

Poděkujmež nyní P. Bohu na výsosti z jeho dobrodiní. *Ol. Pol. Záv.*

Poděkujmež P. Bohu všickni vážně spolu ze všech dobrodiní. *1531.*

Podle zákona božího (starého), když jsú do chrámu šli Josef i matka Maria. *KT79. 1531. 1559. 1561. Táb. Záv. 1615.* (O Životu Krista P.).

Poďmež, padněm a to s pláčem, velíť David, přede pánem. *1522.*

Podobno království nebeské a věčné, jenž jest neskonalé, ku pannám desíti. *1522. 1531. 1559. Táb.* Jako „Kateřino krásná, ty's dennice" (prodlévaše, meškáše).

Pohleděl sem, aj veliký zástup a v něm lid všeliký. Komenský. *1659.*

Pochválen buď Jezukriste, narozený z panny čisté. *1601.* Text rozdílný od *70Cith.*, kdež s týmž počátkem obsažen překlad písně Lutherovy: Gelobet seyst du Jesukrist.

Pochválen buď, Jezukriste, jenž oblibuješ zajisté, co se nespůsobného zdá lidem. Laus tibi Christe, cui sapit, quod videtur. *1601. Hl.* (O mlaďátkách).

Pochvalmež Boha mocného (věčného), maudrého, dobrotivého. *1559. 1561. Ol. 1592. 1601. Pohř.*

Pochvalmež P. Boha, otce nebeského. Jan Paustennik. *1561.*

Pokloňmež se s ochotností králi se vší poctivostí. *1531. Habr. 1559. Táb.* Pokloňmež my se ochotně králi Kristu s poctivostí. *1561. Záv. 1615.*

Pokorná vzáctuá modlitba samať proráží nebesa. *Habr.*

Pokorným srdcem se modlme, Boha otce vždy chvalme. *Habr.*

Pokoro, pokoro, překrásná ctnosti. *Kam.* Není než druhá polovice písně: „Ach jak sem saužený.“ *SV.*

Pokřikněmež všickni k chvále Pána Boha nejsvětějšího. Michalec, „ač někteří praví, že ji Br. A. Šturm složil“ (Bl.). *1561.*

Pomni, Pane, na vyhnané v bídě a psotě postavené. *Jungm. V. 80.*

Pomoc naše budiž Hospodine. *Pol.*

Pomož, Pane, však's kaupil nás. *Pohř.*

Pomsta hrozná, ruká těžká boží spuštěna na nás. *1522.*

Poníženau myslí a srdečnau vraucí žádostí k toběť voláme. Humili prece et sincera devotione. Dřevínek. *1561.*

Popřej nám milost k zpívání. *1601. Hl. SV.*

Poprosmež sv. ducha, bychom byli pravé víry, jakož se sluší. *1601. Hl. SV. Kon.*

Poručmež to tělo Pánu. *Pohř.*

Posel otce nebeského, syn jednorozený jeho, v němž sebe nám otec zjevil. Blahoslav. *1561. 1615.*

Posilňtež se v Kristu všickni věrní, jenž ste ducha Páně zvláštním světlem osvíceni. Blahoslav. *1561.*

Poslal Pán Bůh k panně ne každého posla. *Pr. XI. E. 2.*

Poslán jest archanděl k Mariji Panně do města Nazaréta. Mittitur archangelus fidelis. *1501. 1530. 1531. 1559. 1561. Táb. Ol. 1601. Záv. Hl. SV. Kon. 21Cith.* Poslal Bůh anděla k Mariji panně *1615. 1659.*

Poslán jest od Boha anděl, jemužto jméno Gabriel. *1561. 1615. 1659. SV. Kon. 22Cith.*

Poslúchaj lide nepravý, co pro tě Bůh, pán vší slávy, trpěl jest na světě. Culter, qui circumdedisti. J. Táborský. *Táb.*

Poslauchejte, co se zjeví v on čas, o němž žádný neví. *1601.*

Poslauchejte smutná slova umučení Jezukrista. *1531.*

Poslúchajte, znamenajte, coť se bude zpievati, a Bohu chválu vzdajte. *KT84. 1501. 1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Záv.* Poslauchejme, znamenejme, co se bude zpívati, Bohu chválu vzdávejme. *1561.*

Poslauchejte žaloby nebeského otce, jenž byl židovského lidu milostivý vůdce. *1522. Habr. 1559. 1561. Ol. Záv. 1615. 1659. SV. 195· Cith.*

Poslauchajtež všickni lidé, coť nám světí radí (svatí mluví), tento svět hanebný tupí. *1522. 1531.*

Poslední křesťanská svátost, majíc skrze Boha svůj vzrost . . . sluje manželství *1601. Hl.*

Poslu nebeskému a králi našemu. Šturm. *1561. 1615.* Pozdvihněmež zhůru k nebeskému trůnu (sloka druhá). *1659.*

Poslyš člověče, co tě Pán Bůh učí. *1601.*

Poslyš dcerko žalostivá, protřiž oko, jenž's plačtivá. Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Poslyš hříšný člověče, neb se tebe dotýče. *Habr.* Jako: „Lež tu, pane raněný.“

Poslyš synu marnotratný, proč život vedeš tak strastný. Kehr umb, kehr umb, du junger sohn. Komenský. *1659.* Německá ta píseň jest Weyszův překlad nějaké Bratrské, v pozdějších vydáních vypuštěné.

Poslyšte smutného hlasu, staří, mladí i děti, co se děje teď tohoto času. Musophil. *1592.* Akrostich: „Phasianus Rúdnický.“ Píseň tato krom vypuštění první sloky, kromě některých proměn v textu a porouchaného akrostichu totožna jest s písní graduálu hradeckého, která svrchu uvedena byla: „Hrozí se nám valným morem.“

Potěšen buď, Jeruzaleme, a rozveseltež se bydlitelé jeho. Laetare Hierusalem. Blahoslav. *1561. 1615.*

Považ toho každý člověk, jaký nastal toto již věk nyní v tato krátká léta. *Táb. Ol. 1615. SV.*

Považujíce památku, věrní, slavného dnes svátku. *1601.* (Navštívení P. Marie).

Povstal Kristus, král slávy, krále Davida pravý syn strany těla. *1659.*

Povstaň, každá duše věrná, nebo dobrota nesmírná ukázala se tobě. *1561. 1615. 1659. SV.*

Povstaň, povstaň, veliké město pražské. *KT92.* (Pam. IX. 831).

Povstaň, povstaň z pohoršení (z prohřešení), dušičko, boží stvoření, povstaň k svému vykaupení. *1601. Záv. Hl. SV. Kon. 517Cith.*

Povstaň, Pane, ó povstaň, navštěviž ty lid svůj. Lukáš. *1561. 1615. 1659.* (Rozs. 130, II 65).

Povstaniž, člověče, z spaní, vycházíť dennice nyní. *1615. 1659.*

Povstaniž, duše věrná, přišla jest již noční hodina. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol. SV.* Jako: „Vímť já hájek zelený.“

Povstav nyní z svého lože, díky-ť činím, věčný Bože. Komenský. *1659.*

Pozdvihni vzhuoru svého srdce, duše věrná. *Táb.*

Pozdvihniž, ó můj člověče, zhuoru svého srdce. *1559. Ol. 1592. Záv.* Akrostich: „Phasianus.“

Pozdvihněmž své mysli vzhůru k nejvyššímu Boha trůnu. (Před stolem). *1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. 1659. SV. 712Cith.*

Pozorujme, všickni lidé, blížíť se k nám věci divné; slušíť se střízlivě míti a v každý čas pilně bdíti. *1522. 1531. Habr.* (V čas moru).

Pozorujte již, všickni lidé, a v srdcích svých rozjímejte pilně této písně vypravování. *1559.* (O umučení).

Pozorujte, všickni věrní, a pilně znamenejte devět kusuov zlatých a je oblibujte mistra Jana Husi. J. Táborský. *Táb.*

Pozorujte Pavla Tarsenského. *Táb.*

Pozorujte, rozsuzujte, věrní, učení Páně. *Ol.* (O pokoře a tichosti).

Pozorujtež a suďte, mládenci, kterak rychle pomíjejí vaše všecky věci. Wolf. *1561. 1615.*

Pozorujtež mne, dí P. Bůh, lide můj milý. Augusta. *1561.*

Pozorujtež, věrní, milosti Boha svého, kterýž zašlosti a zatracení našeho převelmi litoval. *Šturm. *1561. 1615.*

Požehnaná Trojice přeslavná, jenž's Bůh přede všemi věky z dávna. *Habr. 1559. Ol. Záv. SV.*

Požehnání a díky Pánu Bohu izraelskému. Blahoslav „z Křižákovy, quam totam transfundere oportebat, quia fuit valde incompta, imo adhuc redolet autorem.“ (Bl.). Křižákem míní se tu Br. Pavel Křižák, jenž l. 1555 co jáhen byl na synodě v Kožminku a l. 1557 zřízen na kněžství, načež co správce působil v Prusích v Jaldově. Později přešel na Moravu, tu se oženil a co správce zboru zlinského l. 1581 zemřel.

Požehnání požádajme, srdcem hlasem zavolejme, řkúc: Otče náš. *1559. Táb. Ol.*

Požehnaný budiž Ježíš Pan, kterýž přišel na svět v těle k nám. Augusta. *1561.*

Požehnaný P. Bůh izraelský, nebť jest učinil vykaupení. *1561. 1615. 1659. 6Cith.* (Rozs. II 8). Píseň téhož začátku *Hl.* obsahem zcela jest rozdílná.

Požehnej nás, Bože otče, mocí své svaté pravice. *1601. Hl.*

Práci denní vykonavše a k noci se přiblíživše. Blahoslav. *1561. 1615. 1659. SV. 761-Cith.*

Pravdivý svědek Kristů, sv. Matauš, píše o zázraku divném P. Ježíše v končinách tyrských a sydonských. *1601.*

Pravdo milá, tiežem tebe, proč's od nás vstúpila v nebe? Komu si nás poručila, tiežem tebe, pravdo milá? *KT71.* Kratším textem: „Pravdo milá, tieži tebe“ *1531.* Z rkp. Ceronského v St. Sklád. V 233, kdež ve předmluvě dokládá Hanka, že prý v musejním jednom rkp. nedělních výkladův latinsko-českých připomenuto: „Pomníte-li na onu píseň, a již ji nynie řiedko zpievají: Pravdo milá, tieži tebe.“ *Pr. XVII. H. 32*: „Pravdo milá, ptám se tebe.“

Pravé boží dopuštěnie děje se nad námi nynie pro naše veliké prohřešenie. *1522.*

Přeblahoslavený člověk, jehož by byl takový věk. (ž. 1). Blahoslav. *1561.* Předělána *1615* a *1659.* Podivný akrostich: „Paw also halb nayna am.“

Před ukrutnau mocí světa s matkau do Egypta, děťátkem jsa, hned utíkal. Šturm. *1561. Záv. 1615.*

Předivná moc boží nám se ukázala. *1561. Záv. 1615.*

Předivný P. Bůh v skutcích svých, budiž vždycky veleben v nich. Augusta. *1561. 1615.*

Předivný's, otče, v milosti a hodný chvalitebnosti. Lukáš. *1561. 1615.*

Přesilný hospodine, drž ruku nad námi. Contere Domine fortitudinem. Dřevínek. *1561. 1615.*

Přesilný hrad jest Pán Bůh náš, pevná zbraň, mocný štít (ž. 46). Lutherova. Ein feste burg ist unser Gott. Komenský. *1659.*

Přešťastni jsú to všickni hříšníci, kteříž mají Pána Krista přímluvcí. *1531.*

Při tomto pochovávání, těla v hrob vložení, patřmež na budaucí věci, jichž nelze uteci. Lukáš. *1559. 1561. Táb. Ol. 1592. SV.*

Při tomto posluhování, těla krve přijímání. Lukáš. *1561.*

Při velikonočním času poslauchajíc v církvi hlasu evangelisty sv. Marka, ctíme svátek jeho. *1601.*

Přiď spasení národů z panenského porodu. Veni redemptor gentium. Sv. Ambrože, přeložil Komenský. *1659.*

Přijav od otce poselství i v něm jsa potvrzen. Šturm. *1561. 1615.*

Přijavše z snu audóm našim posilnění, z lóžcí našich vyvstali sme nyní. *1522. 1531. Habr. Záv.*

Přijdiž, duše (duchu) svatý, naplň nás dary svými.

Lutherova. Komm heiliger geist, herre Gott. *Habr. Záv. 275Cith.*

Přijdiž, duše svatý, a nám s nebe rač seslati paprslek své milosti. *1601. Hl.*

Přijdiž, náš vykupiteli, ukaž porod slavné panny, div buď všem lidem. Veni redemptor gentium. *1601. Hl.*

Přijdiž, těšiteli duše svatý, a věrných svých navštěviž. Veni creator spiritus. Z kostelního graduálu. *Habr. 1561. Táb. Záv. 1659. SV.*

Příchod Kristů ohlašujme. Augusta. *1561.*

Přikázal se modliti Kristus, otce vzývati, zaslíbení svá čině. Lukáš. *1561. 1615.*

Přikázaní najsvětější, jakž Kristus svědčí. *Táb.*

Přikázaní svá P. Bůh vydal v strachu, v hrůzi, v moci veliké. Michalec. *1561. Záv. 1615. 1659.*

Přikázaní veliká zákona nového. *1615.*

Přikazateli Ježíši, ty máš slovo života. Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Přílišná úzkosti srdce ctného, věrné's již navštívila. Blahoslav. *1561.*

Připravil si přede mnau, Pane Ježíši, stůl nebeský. *1522. 1531. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615.*

Připravmež se, věrní, k modlení. *Lukáš. *1530. Habr. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. 1659. 485Cith.*

Připravmež se ku přijetí ducha svatého. *1531. Habr. 1559. Táb. Ol. Záv.*

Připravujž se, věrná říše. Augusta. *1561.*

Přistupmež k přijímání, k dokonalému požívání těla a krve P. Ježíše. *1522.*

Přišel čas utěšený, převelmi veselý. *1522. 1531. Habr. Záv. Hl. SV.*

Přišel jest k nám obr silný, Messiáš zaslíbený. Consolator gubernator. Augusta. *1561.* (rek přesilný) *1615.*

Přišel nám den veselý beze všeho smutka, narodil se syn boží z čistého živótka. Chvalmež my svatú Máří, jenž jest boží mateří. *KT99.*

Přišliť sau dnové zarmaucení, v nichž se svět přiblížil k svému dokonání (poslední kap. Micheáše). Blahoslav. *1561. 1615. 1659.*

Pro hřích prvních roditelův vyhnáni sme z ráje. *1531.*

Pro tu milost Boha otce pamatujmež, všickni věrní. Lukáš. *1561.*

Pro zachování zákona Panna Marija Krista obětovala. Ex legis observantia. *1601.*

Probuď se již, duše věrná, nebo dobrota nesmírná ukázala se tobě. *Habr.*

Probuď se již, duše věrná, přišlať půlnoční hodina. Lukáš. *1530. 1531. Habr. 1561. Záv.* Probudiž se, duše věrná. *1615.*

Probuď se v mysli věrný, patř a nebuď lenivý na skutky, jež učinil Pan Bůh věčný. Štyrsa. *1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615.* (Probuď se každý živý) *1659. 846Cith.* Jako: „Stuoj formánku, nehýbej."

Probudiž se, ó Jeruzaléme, neb aj narozený král tvůj. (Introit). Blahoslav. *1561. 1615.*

Probuďte se spravedliví, bydlitelé Siona. Blahoslav. *1561. 1615.*

Proč, bídný, meškáš z hříchův svých povstati. *Ol.* Akrostich: „Prelátu z Tvak."

Proč jest vyhnán sv. Jan na ten ostrov Patmos. *1531. Táb.* (O věrné duši).

Proč se, pane, zapomínáš. Jiřík Ciklovský. *1561.*

Proč se pneš, ó člověče, k nebi pýchau svého srdce. Wolf. *1561. Záv. 1615. 1659.*

Proč, ukrutníče bezbožný, rmautí tě Kristus pokorný. Hostis Herodes impie. Rozenplut. *1601.*

Pročež se vzdalnješ a kryješ, Pane (ž. 10). Augusta. *1561.*

Prohlídněmež, všickni křesťané, zvlášť Čechové, Moravané a vy okolní krajané. V končinách našich povstal zlý host. *1601.* (Kacíři horší než Turci).

Prokřikněmež, všickni k chvále pána nejsvětějšího. Šturm. *1561. 1615. 1659.*

Prorocký slyšme žádosti plný hlas (Introit). Blahoslav. *1561. 1615.*

Prorok Malachiáš když věku svého živ byl. *1601.* (Tajemství hvězdy).

Prosímeť tebe, otče svatý, uslyš z nebe. Komenský. *1659.*

Prosmež Ježíše milého, na nás velmi laskavého, ať nám sešle ducha svého. *1501. 1530. 1531. Habr. 1561. Ol. Pol. Záv. 1615. 1659.*

Prosmež všickni svatého ducha, bychom byli z pravé víry. *1592.* Prosmež všickni svatého ducha za dar víry. Komenský. *1659.* Lutherova. Nu bitten wir den heiligen geist.

Prosmež všickni, žádajíce milosti, slitování, k Bohu svému volajíce. *1531.*

Prospěvuj svatá, říše, vesele v srdci svém. *1601.* (Na letničky).

Prozpěvujme a zvěstujme skutky Páně a v nich se radujme, nebť jest vzkříšen, pekla zmocněn. Augusta. *1561.* Prozpěvujme a velebme Krista krále, svého spasitele, nebť jest vzkříšen. *1615.*

Prozpěvujmež chvály, lide křesťanský, Mariji ctné panny. Virgini Mariae laudes. *1601.*

Prozpěvujmež Kristu králi, dávajíc srdečné chvály. *1601.*
Prozpěvujmež v tomto veselí stavu manželského. Augusta. (*Wolf). *1561. 1615.* (Rozs. 120). Akrostich „Pawtnyk."
Prozpěvujmež v utěšení, pamatujíce vzkříšení. Šturm. *1561. 1615.*
Prozpěvujmež vesele, žeť nám Bůh dal spasitele. Pavel Paulin.
Prozpěvujmež všickni k chvále Bohu, jenž dává svým stále. Jan Paustenník. *1561.* (Kristu, jenž dává) *1615. SV.*
Prozpěvujmež všickni nyní na den božího vzkříšení. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol. 1601. Záv. Hl. SV. Kon. Kam.*
Prozpěvujmež všickni vesele a slavmež příchod syna božího z nebe. Ecce concipies et paries filium. Augusta. *1561. 1615.*
Prozpěvujž vesele, stádce Páně malé. Augusta. *1561. 1615.*
Prozpěvujž, ó věrná duše, a pochval Pána Ježíše. Komenský. *1659.*
Prvé než jsem se narodil, poznal jsi mne. (Kondukt český). Polonus. *Pol.*
První článek víry vyznání křesťanského. J. Táborský. *1560. Táb.*
První svátost jest svatý křest. *1601. Hl.*
Psáno v proroctví Danyhele o slávě Nabochodonozora krále. *1559.* Akrostich: „Panu Smilovi B."; míněn tuším Smil Osovský z Daubravice.
Radost i utěšenie světského veselení 1522. Viz „Rozkoš i utěšenie."
Radost nevýmluvná dnešní den jest nám zjevena, all. Br. J. Táborský. *1501. 1561. 1615.*
Radostně Boha chvalme a moc jeho vyznávajme. milosti vděčni buďme. Konwaldský. *1501. 1522. 1559. 1561. Ol. Záv. 1615. 1659.* (Výb. II 1148).
Radostně Bohu zpívejme, čest chválu vzdávajíce. *1561. 1615.*
Raduj se, dcerko sionská, nevěsto církev křesťanská. *1601.*
Raduj se každý člověk v tento nynější věk. Konwaldský. (*Lukáš). *1531. 1561. 1615.*
Raduj se každý věrný, pamatuje vzkříšení pána svého milého, pro nás umrtveného. *Habr.*
Raduj se, královno nebeská. Hlohovský. *Hl.*
Raduj se, lide věřící, otce na nebi mající. Iocundare plebs fidelis. *1601.* (Den sv. evangelistův).
Raduj se, matko, synů božích rodičko. Ave praeclara. Augusta. *1561.* (Rozs. II. 49 a 51).
Raduj se, panenko čistá, matko Pána Jezukrista. *1601. Hl.* (O nanebevzetí).
Raduj se srdce člověka, z hřiechuov již povstalého, vesele pamatuj Krista Pána, z mrtvých vzkřiešeného. *1501. 1522. 1531. 1559. Táb.*
Raduj se svatá nevěsto, jsauc tam, kde jest slavné město. Gaude coelestis sponsa. *1601.* (V den více panen).
Raduj se všecko stvoření. *Kam. Slovesnost Jungmannova 430.* Viz: „Třetího dne vstal stvořitel."
Raduj se z toho věrný, že se k nám přiblížil Bůh nesmírný. *1561. Záv. 1615.*
Radujíc se Kristu Pánu, vítěziteli mocnému. J, Táborský. *Táb. Ol. SV. 217Cith.*
Radujme se dočekavše, zákon boží již poznavše, Bohu na čest se sebravše. *KT89.* (Pam. IX. 830).
Radujme se s anděly všickni spolu nyní, narodil se spasitel, naše vykaupení. *1522. Táb. Hl.*
Radujme se společně, Boha velebíce. *1601.* (Na sv. Bartoloměje).
Radujme se (vždy) společně, chválu vzdajme ochotně Bohu otci našemu, synu, duchu svatému. Neb jest ráčil vzhlednúti na nás z své veliké milosti v tento čas nebezpečný: buďmež toho všickni vděčni. Zbudil nám ku pomoci vuodce věrné v tyto časy. Ó pane všemohúcí, rač své dielo dokonati, které's ráčil začieti z své nesmierné milosti. Úfámeť tobě, pane, žeť tvé dielo věčně stane. Obnoviž nám své sliby, neb vieme, že jsi dobrý. Učiň pro svú dobrotu, uveď lid tvuoj v jednotu, kterýž jest byl rozptylen a nepravým učením sveden. Ó pastýři předrahý, smiluj se již nad námi. Račiž se přičiniti, lid ze sna probuditi, světlo své nám zjeviti a temnosti zapuditi, ať bychom, tě znajíce, hřiechóm neslúžili viece, nežli tobě samému, na věky požehnanému. Neb's ty pánem nad pány, také's králem nad králi. Roztrhniž ty sú mocí ukrutnost světské moci. Ať by tvoji zvolení zde v světě nezhynuli, račiž k nám pospiešiti, mocně nás opraviti. Dajž nám, otče nebeský, ducha svého s výsosti, ať bychom v pravdě stali, všem zlostem odolali, a tak v lásce stojiece, žádného netupiece, s sebú zde v upřiemnosti přebývali po vše časy, činiec dieky vždy Bohu, naději majíce v něm živú, žeť nás spolu dovede, tu kdež s angely kraluje. Amen. Tak píseň celá zní textem 1501. Jest to první píseň Jednoty Bratrské, složená po vykonané volbě starších ve vsi Lhotě 1457. Br. Matěj Konwaldský, dle jiných Gabriel Komarovský ji složil. Blahoslav onomu ji přičítá, „licet hanc cantilenam multi tribuant alii cuidam bono viro, qui vocabatur Gabr. Komarovský." *1501. 1530. 1531. Habr. 1561. Táb. 1615. 1659.*

Radujme se spolu v Pánu, všickni křesťané věrní. Gaudeamus omnes in Domino. Šturm. *1561. 1615.*

Radujme se s svatými, chvaléc Boha s nimi. *1531. 1559. Táb. Záv.*

Radujme se v našem srdci z dobrých věcí, pro kteréž Pán Kristus přišel. Konwaldský. *1561. 1615. 1659.* (Rozs. II 48).

Radujme se v Pánu Kristu, chvaléc Pána Boha otce z dobroty daruov jeho, kteříž pošli od něho. Konwaldský. *1501. 1530. 1531. 1559.* Radujme se v Pánu Kristu a chvalme jej myslí čistau. *1561. 1615. 1659.*

Radujme se všickni, jsauce toho vděčni. Augusta. *1561. 1615.*

Radujme se všickni nynie, všickni nynie, na den božieho vzkricšenie, alleluja. Vstalť jest Kristus z mrtvých dnes, aby náš pojal do nebes, all. *KT77. 1522. Záv. Ol. Kon.* (tu jen počátek se shoduje).

Radujme se všickni nynie, činiec pokorné zpievánie na den božieho vzkřiešenie, allelujah. Surrexit Christus hodie. *1501. 1522. 1530. 1531. Habr. 1559.* (činíc veselé zpívání) *1561. Táb. Ol. Záv. 1615. 1659.* Radujme se všickni nyní na den božího vzkříšení, činíc nábožná zpívání. *1601. Hl.*

Radujme se všickni spolu, syn boží sstúpil k nám dolů, obveselil zarmaucené. *Táb.* Akrostich: „Radujme se Jan T“(áborský z Klokotské Hory), jenž píseň tu složil.

Radujme se všickni věrní, v duchu svém rozveselení. *1615.*

Radujme se všickni věrní, velebíc svého Boha. Augusta. *1561. 1615.*

Radujte se všickni věrní, slovem božím osvícení, z Jezukristova vzkříšení, alleluja. *Habr.*

Radujtež se v Pánu znovu zrození. *Augusta. *1651. 1615. 1659.*

Rána boží morová, náhlá, příliš jízlivá, prudce se rozchází. *Červenka. *1561. 1615. Pohř. SV.*

Ranní záře se červená, v nebi chvála se rozléhá. Aurora lucis rutilat. Rozenplut. *1601.* (Velkonoční).

Ranní-ť obět nesu opět, Bože, za šťastné povstání. Nosęć, Panie, za powstanie. Komenský. *1659.*

Řeč tuto svatú slyšíce, Boha otce vždy chválíce. J. Táborský. *Táb. Pol. Záv.*

Reyčko panenská, v tisícich sebraná jedenácte, z nichžto žádná zmařena nebyla. *1601.* (Na den sv. Voršily s 11.000 panen).

Rosu dejte nebesa s hůry a oblakové zvěstujte vývodu spravedlivého. (Introit). Blahoslav. *1561. 1615.*

Rozkoš i utěšenie, světské obveselenie (tohoto světa veselení), nemůž dlauho (lidem) trvati. *1522. 1530. 1531. Habr. 1561. Záv.*

Rozkošný Jeruzaléme. Judaea et Hierusalem. *1561. 1615.*

Rozmeyšlejme dnes, pobožní křesťani, jaké Pán Kristus trpěl za nás rány. *1601.*

Rozpomeň si, lide, na to, že si popel, také bláto. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. 1592. Záv. 1615. 1659. Pohř. SV. 956Cith.*

Rozpomeniž se, člověče, proč tě Pán Bůh na svět dal. *1531. Habr. Táb.* Akrostich: „R. Mikuláš Rožnovský.“

Rozsevači z nebe, nám poslaný Jezukriste. Hlohovský. *Hl.*

Rozvažujmež společně mnohau milost boží, chválíc jej z toho vděčně. *1561. 1615.*

Rozžehnejmež se s tím tělem, pochovejmež je s pokojem (u hrobu). Lukáš. *1559. 1561. 1592. Ol. Záv. Pohř. SV. 958Cith.*

Ruka tvá, mocný Bože, všecko učinila, tebeť žádá má duše. Jan Paustenník. *1561. 1615. 1659.* Akrostich: „Recepta proti všelijakým neduhům,“ 1561 a 1615 sice porouchán, ale Komenským 1659 opět na místo připraven. I jsou to skutečná „recepta“ duchovní, v nichž se co léky jmenují Izop, Dobrá mysl, Naděje, Třevdava, Elebor s Ezulí, Rabarbarum, Muškum, Ambre.

S vysokosti nebeské od otce světlosti poslán anděl Gabriel. *1530. Habr. 1559. 1561. SV. Kon.* (Rozs. II 45).

S výsosti na tento svět otec nejmocnější poslal syna svého. „Jakéhosi kněze Miřínského“ (Bl.). Že skladatelem jejím byl Miřínský, dosvědčeno i kancionálem Táborského (1585 L. 15). *1522. 1531. 1559. 1561. Táb. Záv. 1615.*

Sám, Pane Bože, mne řeď, ať sem živ k tvé cti chvále. *Záv. 1659. 637Cith.*

Samému sláva Bohu i čest budiž za milost jeho. Mikuláše Howesche či Deciusa. Allein Gott in der höh sey ehr. Komenský. *1659.*

Saudce všeho světa, Bože, tvým před trůnem nepomůže žádnému nádhernost jeho. Komenský. *1659.*

Se vší poctivostí, s velikú pilností stvořitele svého nám zjeveného. *1522.*

Se všechněmi svatými i s anděly nebeskými. *1561.*

Sedmý den Bůh naříditi ráčil jest i posvětiti. *Táb.*

Seslání ducha svatého slavíce hod dnešní. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol. 1601. Hl. Kon. 276Cith.*

Sešliž Hospodine svatého ducha svého dary přeštědré. Blahoslav. *1561. 1615. 1659.*
Setře Pán Buoh všeliké slzy s vočí lidí svatých. *Táb.*
Sladkú písničku zpívajme, tělem i duší plesajme. *1522.*
Sláva Bohu na výsosti, kterýž jest vždy od věčnosti. Štyrsa. *1561. 1615. 1659.* Akrostich: „Slovo pána zuostává na věky.“
Sláva buď tobě (i počestnost), (i chvála buď tobě), králi Kriste vykupiteli. Gloria, laus et honor. *1559. 1561. Ol. 1601. Záv. 1615. 1659.* K tomu připojena: „Tys Izrahelský král z Davidova pokolení.“ Israel tu es rex.
Sláva budiž otci i synu i duchu sv. *1659.*
Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidu božiemu, nábožnému, majíciemu dobrú vuoli. Chválíme mocného tě, dobrořečíme múdrého tě, modlíme se dobrému tobě, velebíme velebného tě. Gloria in excelsis Deo. Z kostelního graduálu. *1501. 1561.*
Sláva na výsostech Hospodinu a na zemi pokoj lidem, dobrá vůle z narození spasitele. Blahoslav. *1561. 1615. 1659.*
Slavíce svátek milého křtitele, Jana svatého. Sancti praeconis Christi, baptistae. *1601.*
Slavme, křesťané, Marije Panny den čistého početí památný. Dies laeta celebretur. *1601.*
Slavmež krále věčného, Boha, spasitele. Dies est laetitiae. Augusta. *1561. 1615. 1659.*
Slavmež my krále svého, Jezukrista nám narozeného. Super te Hierusalem, rex aeterne. Šturm. *1561. 1615.*
Slavné Kristovo vzkříšení pamatujmež všickni věrní. *1561. 1615. 1659. Kon. 220Cith.*
Slavné sv. apoštolův vespolek shromáždění. Clare sanctorum senatus apostolorum *1601.*
Slavné z mrtvých vstání buď obveselení věrných zamúcených. *1531.*
Slavně budem zpievati, co se stalo v světě. (Zvěstování P. Marie). *1522.* a ve II díle spisův kn. Jana Bechynky (Rozbor I 183).
Slavně ctěna buď svatá důstojná Trojice. (Introit). Blahoslav. *1561. 1615.*
Slavnost velikonoční radost jest úroční, kyriel. *1559. Táb. Záv.*
Slavný dvau apoštolův dnešního dne svátek světíme. (Sv. Petr a Pavel). *1601.*
Slavný svítěz věčné smrti, maje na nebe vstaupiti. *1601.* (O sv. Petru).
Slávu království nebeského vypravujme. Augusta. *1561.*
Slávu života věčného, v nebesích připraveného. Daniel Streyc. *1615.* Akrostich: „Strýcova ad.“
Slovo boží věčné velebme, služby jeho vděčni buďme. Augusta. *1561.* (všickni milujme) *1615. 1659.*
Slovo na svět narozené z přečisté panenky. *1559. Táb. Ol. Záv. SV.*
Slovo, syn boží jediný, bez počátku předivně svůj byt v otci maje. Verbum caro factum est. Blahoslav. *1561. Záv. 1615.*
Slovo věčné, otci rovné. *1615. 1659.*
Slunce zachází (zapadá) za horu, srdce náše zdvihněm vzhůru. O rex regum clementiae. *1530. Habr. 1559. 1561. Táb. Záv. 1615. 1659. SV.*
Slunce se k hoře schyluje, tmavá noc se přibližuje. *1601.*
Slunce z hvězdy již vyšlo, radujte se lidé. Viz: „Již slunce z hvězdy.“
Slušelo by nám to znáti i pilně se vyptávati, proč Buoh dává nepokoje, války, bauře, také boje. Kliment Bosák. *SV. 824Cith.*
Slušíť na nás této chvíle sobě připomínať mile. Rozenplut. *1601.*
Slušíť na to každý čas mysliti, co má potom budaucího býti. Sylvanus. V „Písních na žalmy kající“ (v Praze 1571, 1578), ve sbírce Stipaciově 1598. *Záv. 959Cith.* (Anthol. II).
Slušíť nám všem na to pomysliti, co se bude s námi puosobiti při smrti. *1522. Táb. Záv.*
Slušíť nám všem znamenati, bedlivě v srdci skládati ty věci budaucí. *1561.* (Slušíť všechněm) *1615.*
Slušíť nám vychvalovati, sv. kříž zvelebovati. Laudes crucis attolamus. *1601.*
Slušíť se nám v tom vopatřiti, kterak bychom mohli hodně přijímati, tu svátost drahau. *1531.*
Slýchal-li kto od počátku tak mnoho zmatku, jako nyní, jenž se děje mezi křesťany. *1530.*
Slýchal-li kto od počátka tvoru světa, by pohádka pravdu kdy přemohla. *KT60.* (Pam. IX, 829). Proti kněžím.
Slyš, jak ten muž blažený, Ježíš ukřižovaný. *Augusta. *1561. 1615.*
Slyš každý, co se bude zpievati o lásce té, kteráž jest neomylná. *1522. 1531. Táb.*
Slyš, milý stvořiteli, naše služby i plakánie. Z rkp. kapitul. mikulovské v Č. M. M. 1873, 7.
Slyš v světě, ó každý živý, hlas Boha svého pravdivý. Disz sind die heilge zehen gebot. Lutherova. Komenský. *1659.*
Slyšiž, hříšnice boží. Augusta. *1561.*
Slyšme, co jest náš spasitel, před zástupy vykupitel stoje, sám ráčil mluviti o Janovi. *1601.*
Slyšme, co nám svědčí čtení, že mezi ženskými syny. Inter natos mulierum. *1601.* (O sv. Janu Křt.).

Slyšmež Krista ve čtení, jenž k nám ke všem takto dí: Mějtež víru boží. *Augusta. *1561.*

Slyšmež o víře obecné, kterauž sv. apoštolé v svém srdci sau nosili. *1531. 1559. Táb.* Jako o mlynářce: „Vímť já jeden mleyn."

Slyšmež píseň o P. Mariji, majíc v ni víru i naději. *1522.*

Slyšmež píseň o víře. *Táb.*

Slyšmež řeč Pana Boha samého, kterýž takto mluví z zákona svého. *1522. 1531. Táb.*

Slyšte přikázanie božie, kto chce mieti věčné zbožie, ještoť jest Boha viděti. *KT62.*

Slyšte, rytieři boží, připravte se již k boji. *KT88.* (Pam. IX, 830). O arcibiskupovi Zbyňkovi.

Slyšte ze čtení sv. o znameních dne saudného. Jelecký z německé. *1561. 1615. 1659.*

Slyštež, hříšníci, boží protivníci, Pán Bůh vám hrozí věčnau bídau, nauzí. *1615. 1659.*

Slyštež o těch lidech zlých, bludných a příliš zlostných, varuojte se jich zboruov i jich krčemných schoduov. *1531.*

Slyštež všickni a znejte hrozné zavedení v církvi křesťanské při lidském spasení. Augusta. *1561. 1615.*

Slyštež z učení božího o znameních dne saudného. *Ol.*

Slyštež všickni, poslúchajte, svésti se žádnému nedajte, držte se viery pravé, toť jest vše dobré. *Pr. XI. C. 8*, psaný O. Křížem.

Smiluj se Bože, smiluj se nad námi, láska tvá věčná zůstávej s námi. Zmiluj się Boże, zmiłuj. Komenský. *1659.*

Smiluj se nade mnau, Bože, shlaď hříšnost mau (ž. 51). Augusta. *1561. 1615.*

Smiluj se nad námi, pane Jezukriste, jenž's vstúpil v nebe. *Habr. Táb.*

Smrt divnau Boha v těle přišlého všickni věrní zvěstujme. Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Smrt Páně vzpomínajíce a na hrob věrau patříce. Śmierć pańską my spominając. Komenský. *1659.*

Smrt se blíží každému, mladému i starému, nelzeť se před ní skrýti. *1501. 1531. 1559. Táb. Ol. Záv.*

Smrt se blíží ukrutná, k saudu se připravme, neb tohoto podružství skůro se zbavíme. *1522. 1530. 1531. Habr. Táb. 1592. Záv.*

Smutnau píseň zpívat budu. Tištěna v Praze u Labauna co píseň „hříšnému zpívati užitečná."

Smutné ach a přežalostné, nenadálé, přichvácené duše s tělem rozlaučení na ohavném kříže pěni. Rozenplut. *1601.*

Snažiž se, každá křesťanská duše, hodně přijíti P. Ježíše. Agni paschalis esu potuque dignus. *1601.*

Snažujme se v tomto světě Bohu ve všem líbiti. *Augusta. *1559. 1561. Záv. Ol. 1615. 1659. SV.*

Snesli sme mnohé těžkosti, ještě jich zůstává dosti, rok pominul, jiný nastal, boj, kterýž byl, ten nepřestal. *1615.*

Spas nás, králi nebeský zemský, jenž's plný milosti. *1615.*

Spasitel milý. *1519* (Blahoslav, Gr. 38).

Spasitel nám všem z mrtvých vstal, naděje všech věrných, ďábla svázal i ukoval. *1522. 1531.*

Spasitel náš dobrotivý lepší cestu, nežli jiný, ukazuje lidu svému. *1601.*

Spasitel náš jest z mrtvých vstal, naděje všech věrných. *1501. 1561. 1615.*

Spasitel náš, Kristus milý, obveselil jest své stvořenie, vstal jest z mrtvých svú mocí vesele. Angeli et archangeli. *1501. 1522. 1530. 1531. Habr. 1561. 1615.*

Spasitel náš, Pan Buoh všemohúcí, Ježíš Kristus Nazaretský stkvúcí, vstal z mrtvých jistě. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol. Záv. Hl. SV. 221Cith.*

Spasiteli Kriste jediný, spasiž nás, prosíme. Saluator mundi salua nos. Mik. Turnovský. *1561. Záv. 1615. Pohř. 1659.*

Spasiteli, pane, Jezukriste, ty's sám hoden cti a chvály veliké. Lukáš. *1561. 1615.*

Spatřil jsem angela letícího prostředkem nebes. Komenský. *1659.*

Spomoziž mi z hoře mého. Sylvanus složil ji 1540. „Předělával ji potom Br. Jan Paustenník, včzeň Páně, o čež se on hněval, že jméno jeho po literách zmateno bylo. Jiných písní rozličných mnoho složil, ale ty se lépe světu trefují než Jednotě. Ano i tato jest velmi opravena, od Br. J. Roha naposledy, prvé než do kancionálu mezi jiné vložena" (Bl.). Vyšla v „Písních nových na 7 žalmův kajících" (v Pr. 1571, 1578). *1559. 1561. Ol. Záv. 1615. 1659.* Musophilus (1585, č. 260) připisuje ji Laurinovi Zbeňkovi, který prý ji l. 1555 složil v Přešticích na smrtedlné posteli.

Spomoziž mi z smutku mého, mocný milý Bože, pomoziž mi vítěziti. *1530. 1531.*

Spomoziž nám, najmilejší náš Pane Ježíši, tys trpěl najukrutnější smrt pro nás nevinný. *1522. 1530. Táb.*

Správce světa nejmocnější, Bože v dařích nejhojnější. Rozenplut. *1601.* (Na den sv. Anny.)

Spravedlivost hojnější vydal pán najmocnější nade všecko stvoření, Ježíš Kristus syn boží. *1522.*

Spravedlivost křesťanskú, hojnější než židovskú, chtě míti Ježíš Pán. *Táb.*

Srdce mé skládá píseň velmi příhodnau, k tomu také radostnau (ž. 45). Augusta. *1561. 1615.*

Srdcí čistých choti Kriste jediný, jimž's milý a dobrý. Br. Vavřinec starý (*Krasonický). *1561. Záv. 1615. 1659.*

Stala se jest divná věc, panna syna porodila a v jeslech položila. *1522. 1530. 1531. 1559. 1561. Ol. Záv. 1615.* (věc předivná) *1659.* (Rozs. 94).

Stala se jest věc divná, panna syna porodila, neposkvrněná zůstala. *1559. Táb. Ol.*

Stalo se jest veliké zavedení křesťanského lidu, že přišlo poblúzení, od víry odstúpení skrze nezdravé učení. *1522.*

Stalo se, že apoštolé po práci třicet let mnohé také do Sunair přišli. *1601.* (Na sv. Šimona a Judy).

Stáše matka žalostivá vedle kříže bolestivá, hlediec na svého syna. Stabat mater dolorosa. *1561.* Stála matka bolestivá. *Pr. XVII. F. 30.* (Výb. I 322). Stáše matka božie žalostieci. *Pr. XVII. A. 18.* Stáše matka volestivá. *Lv. XLI. E. 21.* (Holovacký, 367). Stála matka žalostivá. *Habr. Záv. SV.* Jiná: Stála matka litující. *Hl. SV. Kon.*

Stkví se královská korouhvě, znamení sv. kříže. Vexilla regis prodeunt. Rozenplut. *1601.* Srov. „Korauhve krále věčného“ a „Korúhve krále vznikají.“

Strach, strach, běda, žalost hoře, ze všech stran tesknosti. *1601.*

Studně nepřevážená všech božských milostí, k tobě úpí duše má. Komenský. *1659.*

Stvořitel nebe i země chtěl tomu sám od sebe, veden jest na púšť duchem. *KT85. 1559. Ol. Záv. 123Cith.* (kdež se připisuje Lukášovi, což ovšem omyl).

Stvořitele svého ctěme, řečem jeho cele věřme. Augusta. *1561. 1615.*

Stvořitele, pána svého, chval každý z srdce pravého. *1531. 1559. Táb.*

Stvořiteli, Bože milý, otče, synu, duše svatý, jenž jsi Bůh v podstatě jeden. *1561. 1615.*

Stvořiteli, duše svatý, božské rovné podstaty. (Kyrie summum cum tropho). Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Stvořiteli, duše svatý, s otcem synem též podstaty, dejž o svých dařích zpívati. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol. Záv. SV. Kon.*

Stvořiteli, otče všemohaucí, nám všechněm (vždy) přežádaucí, ó vzhledniž na potřeby naše. *1561. Záv. 1615. 1659.*

Stvořiteli, otče vší dobrotivosti a náš milý tvorče. *1522 1530. Habr. 1559. Táb. Záv.* V kanc. *1559.* a *Táb.* klade se k ní tato poznámka: „Píseň na votčenáš po prvním přeměnění zase napravená a tak, jakž jest od prvního skladatele složena, tuto jest vytištěná.“

Stvořiteli, pane nejvyšší, stvořil's člověka v ráji, tvor nejkražší. (Před oddáváním). Ze staré předělal Blahoslav. *1561.*

Stvořiteli svému, dítky jeho jsauce, modlmež se jemu. Lukáš. *1561.*

Stvořiteli věčnému buď chvála od stvoření jeho vždycky vzdávána. Šturm. *1561. 1615. 1659.*

Stvořiteli věčný, myť k tobě voláme, ó smiluj se nad námi, pokorně tě žádáme. Wolf. (*Lukáš). *1561. 1615. 1659. 774Cith.*

Stvořiteli všech věcí, Bože všemohaucí. (Před stolem). *1559. 1561.*

Stvořiteli všech věcí, králi nad králi, nebeský i angelský. *1615.*

Stvořiteli všemohaucí, Bože otče náš přežádaucí, ó dejž, ať tě vším srdcem chválíme. *1561. 1615. 1659.*

Svaté boží požehnání buď nyní i vždy s námi. Ite benedicti et electi. Lukáš. *1561. Záv. 1615. 1659. 385Cith.*

Svaté Trojici jasné, Mariji panně slavné, také všem svatým. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol.*

Svatého Augustina ctné učení buď tobě, člověče, zdravé naučení. *1601.* (Večerní).

Svatého všech svatých a Krista účastných chvalmež ho společně. Lukáš. *1561. 1615.*

Svatí apoštolé tuto nám víru složili. J. Táborský. *(1560). Táb.*

Svatí Crho a Strachoto, naši patronové. *SV. Kam.*

Svatodušní holubičko neprodlívej. Michna. *Kam.* (Anth. II).

Svátost zákona nového pomazání posledního. *1601.*

Svatý Bože, otče všemohúcí, na nás laskavý, svatý, synu jednorozený. *1522.*

Svatý duch, s nebe přišlý, naplnil okršlek zemí, hall. Spiritus Domini replevit. Blahoslav. *1561. 1615.*

Svatý Jakub, Alfeův syn, ode všech spravedlivý jmín. *1601. SV.*

Svatý Jan evangolista, milovník Jezukrista, v svém devátém položení píše o pastýři a vlku. *1522.*

Svatý Jan evangelista, miláček Ježíše Krista, nad jiné ho pán miloval. Joannes Jesu Christi multum dilecte. *1601.*

Svatý Jan, panic slavnější. *1601.*

Svatý Jan, v božím zjevení viděl všech skonání. *1531.*

Svatý Lukáš evangelista, kanclíř Pána Krista. *1601.*

Svatý Marek dnešního dne od církve slaví se hodně. *1601.*

Svatý Michale, Nejvyššího přední moc a sílo. *1601.*

Svatý náš pane, správce nebe i země, otče náš. *1531.* Zpívá se jako: „Svatý Václave.“

Svatý nebes stvořiteli, Kriste všech vykupiteli. Conditor alme siderum. *1601. Hl.*

Svatý Pán Bůh milostivý, svatý též i dobrotivý. *Pol.*

Svatý Pane Kriste, mé spasení jisté, prosím, život naprav můj. Komenský. *1659.*

Svatý Štěpán ozdobuje tyto vánoční hody. *1601.*

Svatý Václave, vévodo české země. U Beneše z Weitmile (Script. rerum boh. II 397). *Pr. XVII. F. 30,* atd. Otištěna Výb. I. 321 a jinde přečasto, ale v kancionálech kališnických a Bratrských nikde jí není. Srov. Voigt, Kirchengesang, 215.

Svatých apoštoluo božích, mučedlníkuov, Páně vyznavačuo, pravdy milovníkuo. *1522. 1531. Táb.*

Svět by také rád spasen byl, když by svých žádostí neměl zde pro Krista mrtviti. *1559. Táb. Ol. Záv.*

Svět se svým stvořením již se raduje, nebe s utěšením chválu vzdávaje, slunce zemi zhřívá, zalívá, rosa věje větrem libým, božím vzkříšením. J. Táborský. *Táb. Ol.*

Světa již obnovení, nové obveselení. *Ol. SV.*

Světe, s tebau se laučím a tě Bohu poraučím. Jana Hesse. O welt, ich muss dich lassen. Komenský. *1659.* Jiný text *963Cith.*

Světíc věrní v tomto svátku. (Sv. Šimon a Juda). *1601.*

Světíce dnešního svátku přeslavnau památku. (Sv. Jan Křt). *1601. SV.*

Světlo nejtajnější z stolice vyšlo z nejvrchnější, Kristus, pán nejvyšší. Z latinské Lukáš. *1561. 1615.* (Rozs. II 44).

Světlo Trojice svatá, jediná božská podstata, slunce odchází s horkostí. *Ol.*

Světlo zastkvělo se jest dnešní den nad námi: překrásný kvítek Davidů, pán narozen a dán jest nám. Lux fulgebit hodie. Blahoslav. *1561. Záv. 1615.*

Světlo zastkvělo se předivné nad námi: překrásný kvítek Davidů, pán zjeven jest a obřezán. Blahoslav. *1561. 1615.*

Svrchovaného krále pochvalmež oslavně. Summi triumphum regis. Ž latinské Lukáš. *1561. 1615.*

Svrchovaného otce nebeského, stvořitele nebe i země. *1531. 1559. Táb.*

Svrchovaný věčný králi, poněvadž ptáčkové malí k tobě samému volají. *SV. Kam.*

Syn boží, naděje naše, čest i sláva. Mane prima sabbati surgens Dei filius. *1601.*

Syn boží přirozený, před věky narozený. Natus ante saecula. *1601.*

Syn boží, stvořitel milý, ponížil své svaté síly. Verbum supernum prodiens. *1561. 1615.*

Syn boží z Boha rozený bez počátku. Verbum Dei natum. *1601.* (O sv. Janu Křt.).

Syn marnotratný nazván, o němž mluvil nám Kristus Pán. *1559. Záv.* Jako: „Jižť nemohu tajiti, než mluviti.“ — „Všel do hrádku jednoho.“

Syn z panny narozený Boha nejvyššího, mládenček rozkošný. Augusta. *1561. 1615. 1659.* (Rozs. 15).

Syna prvorozeného, panně od Boha daného, velebmež vždy s potěšením. Augusta. *1561.*

Synu ctné panny, stvořiteli matky. *1601.*

Šel přes potok Cedron k hoře Kristus v mnohé pokoře. Pange lingua gloriosi. Lukáš. *1519* (Bl. Gram. 38). *1522. 1530. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. 1659. SV. Kon. 188Cith.*

Šestá svátost jest sv. řád, drže v sobě vše napořád biskupy, kněží i jáhny. *1601. Hl.*

Šestero přikázaní nám vydávaje Pán Kristus sám. *Táb.*

Šťastný jest, komuž hříchy odpuštěné (ž. 2). *1601. Hl.*

Štědrý dárce všech milostí. *1601. Hl.*

Štěstie nebo neštěstie, jakž kdy jest a přijde, dobrému což přileží, jinak se nenajde. *1530. Duch. písně 1574.* Jako o Šabatci. Akrostich: „Šabatec, zámek tvrdý.“

Ta morní rána vždy více se množí, hyneť rodina Evina. T. Ch. Dačický. (Č. Č. M. 1843. 496).

Tajné rady uložení nevzalo jest proměnění. Verbum bonum et suave. Lukáš. *1561. 1615.*

Tak jest tento den slavný, žeť ho žádný pochváliť nemůž. *1601. Hl.*

Takéť jest pokání svátost, o níž Pán Kristus dí. *1559. Táb.*

Tak-liž pak předce v úzkosti musím své trvati. Eliáš Lányi. *1659. 595Cith.*

Taktoť smutně naříká choť Kristová milá: Ach jak jsem opuštěná a příliš ssaužená. Jelecký. *1561. 1615. 1659.*

Taktoť volá sám syn boží: Poďte ke mně, pracovití, jenž pro hříchy truchlíte. Urban Němec „přeložil na česko z německých písní novokřtěnských, ale Br. J. Roh opravoval“ (Bl.). *1559. Táb. Ol. 1561. Záv. 1615. 1659. Kon. 596Cith.*, kdež se přičítá Bartol. Ringwaldovi :„Kommt her zu mir, spricht Gottes sohn.“

Tě Boha chválíme, pánem vyznáváme, tě věčného otce ctí veškerná země. Te Deum laudamus. *1501. 1561. 1615. 1659. 289Cith.*

Píseň tu Bratří měli za skládání sv. Ambrože (*Augustinova a Ambrožova), odkud vzešlo domnění, jako by ji byl složil Br. Ambrož Veliký či Skutečský, což ovšem omyl. — Tě Boha chválíme all., tě pána všech vyznáváme all. *Hl.*

Tě Boha chválíme, tě Hospodina vyznáváme, tě věčného otce všecka země ve cti (v poctivosti) má. *1501. 1559. 1561. Ol. Pol. Záv. Hl. 1615. 1659. SV. 289Cith.*

Tebeť srdci i hlasy, nebeský otče, lid tvůj chválí. Quem terra pontus. *1561. 1615. 1659.*

Těchto sám Pán Bůh vydal deset přikázaní. *1615. 1659.*

Tělo(a) mrtvé(á) v hrob kladauce, v zemský prach schovávajíce. Blahoslav. *1561. Pohř. SV.*

Tělo s krví Krista Pána, all. každého dne se nám dává, all. *1601.*

Tělo, tělo, bídné tělo, pomni na to, kdež se vzalo. („Tato píseň nalezena v starém exempláři psaném"). *Táb.*

Temnosti staly sau se po všeliké zemi, když ukřižovali Ježíše. Tenebrae factae sunt. Ze staré Blahoslav. *1561. Záv.*

Ten úmysl Kristuov znajíce, zdvihněmež srdce k památce, k živému věčnému chlebu, také kořenu vinnému. *1501. 1530. Habr.*

Tento čas nynější veselé vydává, v němžto všecko stvoření Pána svého vyznává. Šturm. *1561. 1615. 1659.*

Tento den jest nařízený křesťanům věrným k slavení. Agone triumphali militum regis summi. *1601.*

Tento přeslavný den poctivosti mnohé jest hoden, v němž Pán Bůh, nad peklem svítěziv, v nebesích vládne. Salue festa dies. Lukáš. *1561. 1615.*

Tentoť jest, jehož neseme a k hrobu provázíme, v naději Krista účastník. Iste confessor Domini. (Při pohřebu kněží). Lukáš. *1561. 1592. Pohř.*

Těš se, dcerko sionská, ty církvi křesťanská zkřikniž hlasem vesele. Michalec. *1561. 1615. 1659.*

Těš se, Jeruzaléme, chval Boha, věrný lide. Lukáš. *1561. 1615.*

Těš se, srdce člověka, z hříchu již povstalého. Lukáš z latinské *1565. Záv. 1615.*

Těš se z Krista krále, dcerko sionská, Boha bojící duše všeliká. *1615. 1659.*

Těšiteli, duše (duchu) svatý, ty si od nás v darích vzacně přijatý. Michalec. *1561. 1615. 1659. 278Cith.*

Těšiteli, milý duše svatý, zavítaj a těš naše smutné duše, potěšení duchovní ať máme. *Táb. Ol.*

Této chvíle všickni míle, hlasy jasnými zpívajíce, pokřiknauce ustavičnými. *1561. 1615.*

To vědauce, křesťané, že Bůh svých neostane, chvalmež. *1561. 1615.*

Tobě, Bože, chvály vděčné, jdaucí z vnitřnosti srdečné, vzdávám. Komenský. *1659.*

Tobě buď čest, pane, spasiteli náš. Šturm. *1561. 1615.*

Tobě čest chvála buď Kriste, budiž požehnaný tento den. (Sanctus). *1559.* Akrostich: „Tobják."

Tobě, kterýž's s nebe sstaupil, sám duchem svatým se vtělil. Conditor alme siderum. Augusta. *1561. 1615.*

Tobě, mocný, maudrý, dobrý. *1659.*

Tobě, předobrý Bože náš, buď chvála. Šturm. *1561. Záv. 1615. 1659.*

Toběť, Bože, děkujeme a slovo tvé milujeme. *1659.*

Toběť sluší dík činění, samému dobrořečení. *Habr. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. 1659. Kon. 728Cith.*

Toho, jenž dí: „Já jsem, jenž jsem," znejme býti počátkem. Augusta. *1561.*

Tohoť jest nejvíc potřebí každému k jeho spasení. *1561.*

Tohoto času zlého, všem lidem přenebezpečného varuj se z nás každý hříchu. *1522. 1531.*

Tohoto postního času kteří se ďáblova kvasu křesťané varují. *1601.*

Toto malé děťátko, to malé nemluvňátko. *SV. Kam.*

Toť jest božie přikázanie, bez něhož nenie spasenie, jenž má každý zachovati, kto chce s Bohem přebývati. *KT62. 1522. 1531. Habr. Záv.*

Toť nám praví křesťané, žeť Buoh svých neostane: chvalmež dobrotivého. *1531.* Jako: „Ó svolání konstantské."

Třetí ctnost božská jest láska. *1601. Hl.*

Třetího dne vstal stvořitel z mrtvých, náš milý spasitel, radujme se, veselme se. *1522. 1531. Habr. 1559. Záv. Táb. Ol. Hl. SV. Kon.* Z této písně přejat zlomek u Kamarýta: „Raduj se všecko stvoření", ačkoli se slova ta úplně nalezají teprv *1559. 225Cith.*

Třetího dne vstal z mrtvých pán. Resurrexit Christus. Šturm. *1561. 1615. 1659. 225Cith.*

Tři králi znamenali hvězdu, kterauž jsau viděli, hned své koně sedlali, do Bethléma jsau se brali *1601. Hl. SV. Kon.*

Trojici blahoslavenau, slávy, utěšení plnau, velebmež vždy bez přestání. Augusta. *1561. 1615. 1659. 292Cith.* (Rozs. II 59).

Trůj v osobách Bůh jeden. Augusta. *1561.*

Tuť já ležím, červík malý, pokoj v zemi bera stálý. Ludewiga Helmbolda. Hie lig ich, armes würmelein. Komenský. *1659.*

Tuto epištolu svatý píše Jan, miláček Pána Ježíše. *1531. 1559.*

Tuto svatau epištolu svatý Pavel napsal Filipenské obci. *1531. 1559.*

Tuto svatau epištolu věrní slyšíc všickni spolu. Táborský. *Táb. Ol. Pol. 1559. 338Cith.*

Tvář božie překrásná, božie milost jasná, Kriste, jsi nazvána. *1501. 1531.*

Tvář laskavau obrať k lidu svému, nedej dědictví svého cizímu. Šturm ze staré písně. *1561. 1615.*

Tvé, Hospodine, požehnání ve všech já spatřuje skutcích. Jan Kassius složil po přečtení Labyrintu Komenského. Při vydání Labyrintu 1663. *Kam.*

Ty, jenž sám to umění máš všech věcí k spravování. Augusta. *1561. 1615.*

Ty jsi jedna ze dvanácti hvězda, ó svatý Tomáši. *1601.*

Ty, pane náš milostivý, a my jeho lid hříšný voláme vždy k milosti. *1522.*

Tys, pane náš Ježíši, hoden chvály nejvyšší. (O almužnách). Augusta. *1561.*

Účastníci tvoji se již radují. *Pohř.*

Ukřižovaného krále zpívejmež k pochvale. Augusta. *1561.*

Ukřižovaný Kristus požehnaný s námi rač býti, na nás i vzhlednúti. *Habr.*

Umučenie našeho pána Jezukrista, jakož popsal svatý Jan Evangelista. *1501. 1531. Habr. Táb. Ol. 1601. Hl. SV. Kon.* V kanc. 1559 otištěna dvakrát, ač každý text s jinačím poněkud průběhem (rúháše, žádáše, milováše voláše, třesieše, bieše).

Umučenie našeho pána milostného, važ sobě křesťan věrný. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol. Hl. SV. Kon.* Umučení našeho pána Jezukrista važ každého věrného vděčně mysl čistá. *1561. Záv. 1615. 1659. 183Cith.*

Umučenie a tryzněnie važmež nábožně my nynie, v němž jest naše nasycenie. Vivus panis angelorum. Lukáš. *1530. Habr.* Umučení a trýznění, v němž jest naše vykaupení važme nábožně my nyní. *1561. 1615.*

Uslyš modlitbu mau, Bože lítostivý (ž. 5). *1601. Hl.*

Uslyš prosby mé, všemohaucí Bože (ž. 6). *1601. Hl.*

Uslyšiž nás, Hospodine, neboť nepostihlé jest milosrdenství tvé, pane. Exaudi nos Domine. Dřevínek. *1561. Záv. 1615.*

Utecme se k Ježíšovi, ať srdce náše obnoví. Blahoslav ze staré. *1561. Ol. Záv. 1615.*

Utecme se k Ježíšovi, ku Pánu Bohu, otci jeho, ať svatého čtení pravdy k spasení potřebné, nám všem ráčí otevříti. *1530. 1531. Habr. Pol. Ol.*

A. Utěšený nám hod nastal, v němž Pán Ježíš z mrtvých vstal. V lásce boží spolu jsúce, chvalmež Boha, takto řkúce. B. Bože všemohúcí, náš otče žádúcí, tě chválíme s veselím i stvým synem vzkříšeným i s duchem svatým. A. Kristus trpěl umučení všem voleným na spasení, kdež všecku práci dokonal, tři dni v hrobě mrtvý ležal. B. Jenž jsi ležal v hrobě, daj zůstati v sobě těm, jenž s tebú zemřeli, v smrti tvé pohřbeni, v prvním vzkříšení. Jsou to vlastně dvě písně, zde rozdílným písmem od sebe rozlišené, jejichžto sloky se přeskáčkou ode dvou sborův zpívaly. Tak společně v jedno svedené čtou se *1522. 1531. 1561.* Přední píseň týmž skoro textem, s malými jen proměnami (jako hned v počátku: „Utěšený nám *den* nastal“) *1559. Táb. 226Cith.* V kancionále *Habr.* jsou rozdíly značnější. Druhá sloka přední písně tam zní: „Trpěl na těle bodení všem křesťanóm na spasení. Když všecku práci dokonal, tři dni v hrobě mrtvý ležal.“ A tak podobně i další sloky obsahem se odlišují od písně *1522. 1531. 1561.* přijaté. Comezizpěv vložena jest píseň jiná, ač podobná: Kristus všemohúcí vstal z mrtvých žádúcí, chvalmež Boha s veselím. Toť nám písmo velí pána našeho. Ležal tři dni v hrobě, dal prokláti sobě, bok ruce noze obě pro spasení naše, bídné křesťany. V kanc. *Táb.* druhá tato píseň položena je před písní přední, počínajíc: „Bůh všemohúcí“ atd. Bratří *1615* a *1659* upustili od dvojzpěvu, přední píseň přeměnivše, tak že se u nich počíná takto: „Utěšený nám hod nastal, neb Pán Kristus z mrtvých vstal. V lásce boží spolu jsauce, chvalmež Boha z svého srdce.“ V *Ol. 1601. Hl.* přední píseň zní jako v *Habr.* Mezizpěv taktéž, ač s počátkem: „*Bůh* všemohúcí“ (jako *Háb*). Ve *SV.* a *Kon.* napřed položeno: „Bůh všemohaucí“, potom „Utěšený nám den nastal,“ ale naznačeno při druhé písni, že ji s přední střídavě zpívati sluší. Podobně se nalezá u *Záv.* „Buoh všemohúcí“, pak „Utěšený nám hod nastal.“

Utíkej, utíkej, ovčičko Kristova, oči své protírej. *1601.*

Uvedeným do úmluvy dejž Bože úmysl hotový. *1659.* (Při řízení služebníkův).

Úzkost mi jestiť se všech stran, má naděje budiž

věčný pán. *1530.* Úzkosti ač jsau se všech stran, naděje náše buď Kristus pán. *1561. 1615.*

V běhu tohoto roku život dán jest člověku. In hoc anni circulo vita datur saeculo. *1601.* (Kolední).

V bílém rauše nevinnosti k stolu beránka, z propasti vysvobození, zpívejme. Ad coenam agni providi. Rozenplut. *1601.*

V Bohu já skládám své doufání jediném. Auf meinen lieben Gott. Komenský. *1659.*

V celém srdci dnes hledejme Boha a jemu se modlme. *Habr.*

V čas vzáctný přišel, v němž pán slávy vyšel k spasení lidskému. *Habr.*

V dnech světa posledních pro zlost lidí mnohých půjdau veliké rány. Komenský. *1659.*

V jaké jest neváźnosti slovo přečisté. *1659.*

V grunt boží zrnečko vsejme. W boży grunt zarnko rzucajmy. Komenský. *1659.*

V chudobě se je narodil, nic svého nemaje. *Pr. XI. E. 2.*

V městě Betlémě. Viz: „V řečeném městě."

V milosti boží mistr Hus Jan z české země svatý vydán. *1531.*

V milosti prospívati a jí nepotracovati, otče nebesky, rač pomoc dáti. *1522. 1531. Táb.*

V moci, v múdrosti dobrého chvalmež Boha v svatých jeho. *1501. 1559. 1561. Táb. Ol. 1601. Záv. 1615. Hl. SV. Kon. 327Cith.* (Výb. II 1152).

V naději boží mistr Jan Hus z české země. Konec: Ajta milá husi, ještě k tobě musi. *1522. Táb. Ol.* Jan Táborský poněkud ji předělal.

V osmý den po narozenie, hned ráčil trpěti, ukrutné obřezovánie chtěl jest podstúpiti, krve své ucediti, strast bolest přijíti. *KT79. Pr. XI. E. 2. 1559.* Bratří co kostelní přejali ji: *1561. 1561. 1615. Záv.*

V otce všemohaucího, stvořitele pravého. Viz: „Otce všemohaucího, v stvořitele."

V poslední čas hodiny mé, v den dchnutí ostatního. Mikul. Hermana. Wen mein stundlein vorhanden ist. Komenský. *1659.*

V pracech byl pán od mladosti putování svého. Šturm. *1561. 1615.*

V pravděť jest veliké pobožnosti tajemství. Komenský. *1659.*

V prostřed jsauce života, smrtí jsme obklíčeni. Media vita. Hlohovský. *Hl.*

V řečeném městě Bethlémě narodil se Jezukrist, toť zvěstujem lidem všem. *KT73. 1522.* „V městě Betlémě řečeném narodil se Jezukríst v něm." *1561. Záv. 1615. 1659. 96Cith.*

V roku novém pánu zpívejme. Komenský. *1659.*

V sjití tomto pravme sobě, jaká hojnost v domu Páně. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol.*

V své rozličné úzkosti jinde zření nemám než k Bohu na výsosti. Komenský. *1659. 600-Cith.*

V svědomí svém rozvlažení i v zámutcích potěšení v toběť samém, Bože, skládám. Dřevínek. (*Šturm). *1561. Ol. 1615.*

V svůj co sem úmysl dávno vzal k vykonání. Komenský. *1659.*

V tebeť, Bože, věříme, dejž, ať skutkem plníme přikázaní tvá svatá. Augusta. *1561.*

V tebeť Hospodine, doufám. W tobie, Panie, nadzieję mam (ž. 71). Komenský. *1659.*

V těch dnech svatých splnilo se přiřčení Pana Ježíše apoštolům z jeho říše. *Táb.*

V tento čas nebezpečný, kterýž jest již poslední, obrať se každý k svému. *1522. 1531. Táb. Záv. SV.*

V tento náš nebezpečný čas navrať se k Bohu každý z nás, dokudž zde čas milosti máš. *1615. Pohř.* (V čas moru).

V tyto časy naše nebezpečné div jest veliký, že kdo z nich zuostane u víře Kristově. *1522* jako: „Čížku, ptáčku zelený", *1531* jako: „Čížíčku ptáčku."

Važ každý věrný, co se dálo, když se narození P. Krista stalo. *Táb.*

Važmež, jak mnohá dobrota v umučení Jezukrista. Vexilla regis prodeunt. *Lukáš. *1561. 1615.*

Važmež, věrní, nábožně smrt Kristovu nevinnau. Václ. Solín. *1561. Záv. 1615.*

Važmež život smrtedlnosti, kterak pomíjí v rychlosti. Jam moesta quiesce quaerela. Blahoslav. *1561. Pohř. SV. 969Cith.* Opačný akrostich: „Jan Blahoslav."

Važte všickni lidé práci Ježíšovu *1531. 1559. Táb.*

Ve dnech bídných, pokušení plných (ž. 121). Blahoslav. *1561. 1615.* (Časom. překl. žalmů 1861, 61).

Ve jméno boží počněme, a dokud móžme, pracujme. (*Husencův Táborských). „Tato píseň jest složena ke cti a chvále boží a k našemu spasení od kněze Čapka". *KT63. 1522. 1531. 1561. 1615.* (Pam. IX. 831, kde však velká část slok vypuštěna).

Ve jméno boží pracuojme, jeho pomoci žádajme. *1530. Duch. písně 1574.* Ve jméno boží kráčejme, jeho milosti žádejme. *Hl. Kon.* (Pocestných).

Ve jméno Krista doufáme, nebť v něm spasení máme. „Tuto píseň p. Kundrát z Krajku, p. Jan Prostibořský, p. Václav Tým spolu s Br.

Janem Augustau skládali, jedauce do Vídně s konfessí, na cestě l. 1535" (Bl.). „*Augusta dodělal tři verše poslední." *1561. 1615. 1659.*

Ve jméno Krista sebraní, pamatujmež umučenie, smrti těžké podstaupenie, skrze posvátné jedenie. *1501.*

Ve jméno najvyššího otce všemohúcího odřeknúce se zlého, dajme se na vuoli jeho. *1530. 1531. Habr. Táb.* Akrostich: „Wenceslaus Slanensis Antikonis."

Ve jménu sv. Trojice k nebi zdvíhám hříšné ruce. *1601. Hl.*

Ve třidceti letech bieše, když křest vzal od Jana, po křtu duch jeho pudieše. *KT79. 1531. 1559. Táb.*

Ve vší ctnosti, v té milosti kteří stojí a vždy chtějí ústavně v dobrém trvati. *1530.*

Věčně Bůh, jsa nepočatý, podstatau stkvěle svatý, rozkoší a radostí měl v samém sobě dosti. Komenský. *1659.*

Věčný Bože na výsosti, myť prosíme tvé milosti. *Pol.*

Věčný králi, pane náš, jenž dědictví milé máš (ž. 79). Blahoslav. *1561. 1615. 462Cith.* (Časom. překl. žalmů 1861. 59). Akrostich: „Veronice", snad manželce Diviše z Žerotína.

Věčný otec syna svého hned po smrti dne třetího ráčil důstojně vzkřísiti. *1615.*

Věčný syn jednorozený, Bůh pravý nestvořený. En trinitatis speculum. Michalec. *1559. 1561. Ol. 1615. 1659. SV.*

Velebí duše má Hospodina a veselí se duch můj. Maria święta dziewica. Komenský. *1659.*

Velebí Hospodina duše má s radostí. *1601. Hl.*

Velebiž, ó duše má, Pána Boha svého. Augusta. *1561.*

Velebmež Boha mocného, chváléce vždy jméno jeho. Konwaldský. *1522. 1531. Habr. 1561. 1615.*

Velebmež dnešní den Boha jednoho. Gloria tibi, Trinitas. Augusta. *1561. 1615.*

Velebmež syna božího, z panny ctné narozeného. Augusta. *1561. 1615. 1659.*

Velebmež vždy s veselím stvořitele svého. Br. J. Táborský. *1501. 1531. 1559. 1561. Táb. Ol. 1615. 1659.*

Velebnosti tvé, Pane, daj ať chválu vzdáváme. *1501. 1561. Záv. 1615.*

Veliká tvá láska, Bože neobsáhlý, že nám dáváš k obraně své překrásné anděly. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol. Záv. Hl. SV.*

Velikonoční oběti all., jížto sme od zahynutí all. vykaupeni, chválu vzdejme. Victimae paschalis laudes. *1601.*

Velmi slušně dnešní epištola ke čtení sv. připojená. *1559.*

Velmiť jest potřebí každému člověku opatřiti se v tomto posledním věku, komu slauží, Bohu-li či tomuto světu. Michalec (*proti arianům). Kleych ji připisuje Miličovi, což patrný omyl. *1559. 1561. 1615.* Jako: „Žádnému člověku nedám."

Věřím, v Boha jednoho, otce všemohaucího, kterýž nebe a zemi a vše stvořil z ničeho. Hlohovský. *Hl.*

Věřím v Boha otce všemohaucího. Symbolum apostolicum s nápěvem. *Habr. 1561. 1615. 1659.*

Věřím v jednoho Boha, stvořitele nebe i země, všech věcí vidomých i nevidomých. *KT45.* Jiným textem *1561. 1615* a *1659.* Jiným *1601. SV.*

Věříme v Boha jednoho, kterýž stvořil nebe zemi i se všemi ozdobami. *1530. Habr.*

Věřmež my v svého stvořitele, v Boha otce všemohaucího. *1561. 1615.*

Věřmež vBoha jednoho, v otce všemohaucího, nevýmluvně dobrého. Symbolum Nicenum rozvedeno. *1561. 1615. 1659.*

Věřmež v Boha jednoho, v syna jeho milého. *1531. Pol.*

Věřmež v Boha jednoho, otce všemohúcího, kterýž nebe i zemi stvořil. *1601. Hl.*

Věřmež v Boha otce, všeho stvořitele, toho dobrého vůdce, našeho spasitele. *1522.*

Věřmež v Boha jednoho, pána stvoření všeho: toť křesťanská víra. Rokycan apostata. *TK44. 1530. 1531. 1559. 1561. Táb. Ol. 1615.*

Věřmež, věrní (všickni), v našeho stvořitele milého, (v) otce milosrdného. Lukáš. *1530. Habr. 1561. 1615.*

Věřmež, všickni, v Pána Boha, toho stvořitele, kterýž jest pro ny pro hřiešné stvořil zemi nebe. *KT95.*

Věrná duše, radostně máš krále přijíti, srdce jemu poddati. *1530. 1561. 1615.*

Věrnáť jest ta řeč a oblíbení hodná. Komenský. *1659.*

Věrné křesťanův množství raduj se s veselostí. Laetabundus exultet chorus. *1601.*

Věrní a spravedliví lidé v tomto světě mnohé nesau zámutky. *Táb. Ol.* Akrostich: „Václav Solnický".

Věrní Čechové, Pána Boha chvalme, radujíc se v tento den. (Píseň o Husovi a Jeronymovi) *Táb.*

Věrní dnes sobě považme apoštola práce snažné. (Sv. Matouš). *1601.*

Věrní křesťané Krista, krále svého, pilně se vy-

stříhejte učení scestného. (O zavedení). *Táb.* Starší text, kterýž v Praze l. 1480 (St. L. 219) byl zapovězen, zní takto: „Ó vy věrní křesťané krále svého, vystříhajte se učení scestného."

Věrní křesťané, rozvažujme sobě snažně. *Pol.*

Věrní křesťané, silně doufajte (-me), o Kristově večeři nepochybujte, ani přivolujte lidem od ďábla svedeným a kacieřóm úhlavným, jenž pokútně mluvie. Zpívána byla po bitvě na Pankraci (Hájek, kronika 385). *KT96 Táb.* Též v rkp. stokholmském (Dudík Schw. R. 160)

Věrní křesťané, věřme jednostajně o svatém božím těle. B a r t o l o m ě j z T e l č e *1492.* (Hanuš MV. 62).

Věrní, se v Bohu radujme, jemu čest chválu vzdávajme, neb nás ráčil vykúpiti. *1501. 1530. 1531. Habr. 1561. 1615.*

Vesel se a plesej, duše má milá. (O svátosti oltářní). *1601. Hl. SV.*

Vesel se, královno, nebeská, raduj se, matko božská. H l o h o v s k ý. *Hl.*

Vesel se, říše křesťanská, že z tebe vykvetla rajská krása. Gaude Sion, quod egressus a te decor. *1601.*

Vesel se této chvíle lidské pokolení, slavíc památku míle Kristova vzkříšení. *1522. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol. SV.* (slav památku míle božího vzkříšení) *1561. Záv. 1615. 1659.*

Vesele Bohu zpívejme, čest chválu vzdávajíce, moc i maudrost jeho znejme. Š t y r s a. *Habr. 1561. 1615. 1659.*

Vesele Bohu zpívejme, jemu čest chválu vzdávejme pro jeho vzkříšení. B e n e š B a v o r y ň s k ý. „Hanc quidam putant Benedictum composuisse. Ita et ego sentio" (Bl., ač ji uvozuje mezi Lukášovými). *1561. 1615. 1659.*

Vesele sobě zpívejme, křesťané věrní Bohu. Lutherova. Nu frewt euch, liben Christengemein. K o m e n s k ý. *1659.*

Vesele v hojném potěšení radujme se všickni věrní. Laetabundus exultet fidelis. B l a h o s l a v. *1561. Záv. 1615.*

Vesele vánoční hody zpívejte, dítky, koledy. *SV. Kam.*

Vesele zpievajme, Boha otce chvalme, žeť nám syna svého jednorozeného vydal na vykúpenie národu lidskému. *L u k á š. *1501. 1530. 1531. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615* (s proměnami). *SV. Kon.* Vesele zpívejme, Boha vzývejme. *1659. 30Cith.* (Výbor II 1137).

Vesele zvučným hlasem zpívejme, králi nebeskému chválu vzdajme z práce vítězství velebného. *Ol.* Akrostich: „Vaczlav Vrba."

Veseliž se již nyní všecko lidské pokolení z divného spasení. Caedit hiems eminus. L u k á š. *Habr. 1561. 1615.*

Veseliž se nyní všeliký člověk věrný. L u k á š. *1561. 1615. 1659.*

Veseliž se srdce každého věrného. Exultet jam angelica. Š t u r m. *1561. 1615. 1659.*

Veselme se spolu, křesťané milí všickni, Krista milovní. W o l f. *1561. 1615.*

Veselte se slovanští všickni národové. (O sv. Václavu). *SV. Kam.*

Veselým hlasem zpívejme, narození pamatujme Krista, spasitele svého. Saluator jam illuxit. *1522. Habr. 1559. 1561. Ol. Záv. 1615. 1659. Hl. SV. 95Cith.* (kdež omylem připsána Třanovskému).

Veselými hlasy spolu prozpěvujme, vždycky po vše časy v Bohu se radujme. *Habr. 1559. Táb. Ol. SV. Kon.* Akrostich: „Varhaník."

Veselýť nám den nastal, v němž stvořitel z mrtvých vstal. *Pr. XI. C. 8* (ač jen první a poslední slokou). Kříž k ní tam připsal: Alia cantio catholica a Theotunicis sumpta." U Wackernagela však není žádné písně německé, která by se rovnati dala s českou. *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol. 1601. Záv. Hl. SV.* Veselýť atd., v němž spasitel zvítěziv třetího dne z mrtvých vstal. *1561. 1615. 1659. 229Cith.*

Veydarku šťastný Davida velikého. (Sv. Vavřinec). Laurenti, David magne martyr. *1601.*

Vězňové všickni tovaryší milí, těšmež se v Bohu v svém dobrém svědomí. *Habr.*

Vichřice tvého proti hříšným hněvu vydává zvuk svůj, oblak, moře. K o m e n s k ý. *1659.*

Víra, láska potuchla (ustydla), nepravost se rozmohla, běda mně smutnému. *1530. Habr. 1561. 1615. 1659.*

Víru církve římské vyznávejme. *1601.*

Víru míti, neblauditi. *1601.*

Víru obecnau, křesťané, srdcem ústy vyznávejme. *1559. Ol.*

Vítej, Jezukriste, s nebeské výsosti, vítej z panny čisté, náš předrahý hosti. A u g u s t a. *1559. 1601. Ol. 1615.*

Vítej milá, vítej vzácná oběti drahá. *1601. SV.*

Vítaj, milý Jezukriste, králi všemohúcí. *Pr. XII. F. 30* (Výb. I 326) a *Pr. XII. F. 9* (Zased. zprávy kr. č. sp. n. 1863, 66—69).

Vítaj, milý Jezukriste, narozený z panny čisté. *Pr. XVII. F. 30.*

Vítaj, milý Jezukriste, vítaj synu panny čisté. *Pr. XVII. F. 30* (XIV věk) a *Pr. XI. E. 2* (XV věk). Z onoho v Rozboru I 140 a Výb. I 323.—1601. Od Adama Šturma otištěna při

„Dialogu dvau formanův" 1542 co „písnička starých Čechův jednoty Rokycanovy."

Vítaj, milý Jezukriste, ty's syn pravý matky čisté. *Lv. XLI. E. 21* (Viz §. 18).

Vítěze slavného, pána našeho, s nebešťany chvalme. Tatíček. Viz: „Utěšený nám hod nastal."

Viziž, duše, povolání, víry a pravdy potkání, zbuď tělo ze spaní. *1530. Habr.*

Vizme nynější čas nebezpečný, v němžto nepřítel velmi snažný strojí věrným podvedení. * Blahoslav. *1561. 1659.* Zpívala se jako o králi Ludvíkovi (Hanuš, Dod. III č. 10).

Vizmež ctitele božího ve všem dokonalého, Krista nejvyššího kněze, slávu vší sv. církve. Augusta. *1561.*

Vizmež člověka nedávno živého, a již bolestmi umrtveného. Wolf. *1561. Pohř.*

Vizmež příklad smrtedlnosti, mrtvého, jejž neseme. Rogamus te Domine Deus. Lukáš (z latinské). *1561. 1592. Záv. Pohř.*

Vizmež, věrní Bohu milí, kterak mnohá dobrodiní Pán Buh z milosti učinil. Augusta. *1561. 1615.*

Vlasti má milá nebeská, ó rozkoše boží rajská. *1601. Hl. SV.*

Volám k tobě ve dne v noci. Kliment Bosák. *530Cith.*

Volámeť z hlubokosti, z žaláře temného (ž. 130). Blahoslav. *1561. 1615. 1659.* Akrostich opačný „Aptáčeti Blahoslav" (1659 porouchaný). *Aptáče* tuším značiti má příjmí Blahoslavovo *Apterix.*

Vstal jest této chvíle ctný vykupitel, Ježíš Kristus míle, světa spasitel. Surgit in hac die Christus Dominus. *Liber pros. et hymn. 1522. 1531. 1559. 1561. Táb. Ol. 1601. Hl. 1615. 1659. SV. Kon. 232Cith.* (plakáchu, stáchu).

Vstal jest z mrtvých za nás ukřižovaný syn boží pravý. Resurrexi et adhuc tecum sum. Šturm. *1561. 1615.*

Vstalť jest Buoh (Kristus) z mrtvých svú mocí, oslavněť do pekla (pekel) vkroči, ať by on z temnosti i žalosti dušičky svému otci poslal, za něž jíti žádal i na smrt dal své tělo milostivě. Na velikú noc tu neděli zbořil pekelnú posteli bez-uotaza ďábla sváza. Přikáza jemu tam ostati, ať by on na věky bydlil, s člověky s hřiešnými plamen hltaje. *KT76. Pr. XI. C. 8. — 1531. 1559. Táb. Ol.* Za dob Husových píseň ta církevně byla zakázána (Hus Sebr. Sp. II. 132).

Vstalť jest král nebeský, ctný vykupitel, Kristus milý světa spasitel, jenž pro hříchy světa rád stáše. *Habr.*

Vstalť jest Kristus z hrobu svého, all. k utěšení lidu svému, all. *1522.*

Vstalť jest Kristus z mrtvých král, svítězil jest mocný pán, mocně nepřietele svázal i odjal moc jeho. Mortis en cum gloria. *KT91. Pr. XI. E. 2 a XI. C. 8*, kdež písař, O. Kříž z Telče, ji nadepsal: „Cantio haereticalis et prorsus ecclesiae haereticalis." *1522. 1530. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 232-Cith.*

Vstaniž vzhuoru, duše věrná, k pochválení Hospodina. *1559. Táb.*

Vstaupení boží (slavné) pamatujme Krista Pána, svého spasitele, i nábožně važme. *1530. 1531. Habr. Táb.*

Vstaupení již pamatujme Jezukrista milého spasitele. *1559. Ol. Záv.*

Vstaupení Kristovo pamatujme, s cest jeho se nikam neuchylujme. *1531. 1559. 1561. Ol. Záv. 1615. 1659. SV.*

Vstaupení spasitele svého pamatuj každý myslí nábožnau. J. Táborský. *Táb. Ol. SV. Kon.*

Vstaupil jest (Pán) Kristus na nebe, dokonav zde práci, radujme se vesele. Ad honorem infantuli. *1531. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. 1659. SV. Kon. 251Cith.*

Vstaupil Kristus vzhůru z světa nízkosti. Augusta. *1561. 1615. SV. Kon.*

Vstaupil Kristus na nebesa all., král slavný vítězství nesa all. *1601.*

Vstúpil Pán Kristus na nebe all., vysvobodil vězně jaté all. *1522.*

Vstaupil Pán Kristus na nebe all., aby věrné přijal k sobě all. *1601. Záv. Hl.*

Vstup na nebe sám od sebe, svítěziteli Kriste. Michna. *SV. Kam.* (Anth. II).

Všeho světa obnovení nové plodí radování all. all. Mundi renovatio nova parit gaudia. Rozenplut. *1601. Hl.*

Všeho světa stvořitele pochvalmež žádostivě, jenž Mariji Magdalenč odpustil milostivě. *1501.*

Všeho světa stvořiteli, milostivý spasiteli, uslyš prosbu ponížených. *1561.*

Všechen život všech nás lidí jest paut. Komenský. *1659.*

Všechněch božích svatých pomoci pobožné k nebeské slávě nás přiveďte nehodné. *1601.*

Všemohaucí Bože dobrotivý, začátek a konec všech věcí (Nádchového času, t. v moru). *1601. Hl.*

Všemohaucí Bože, rač na nás vzhlednúti, ku pomoci naší svú ruku vztáhnúti. *1531.*

Všemohúcí náš nebeský stvořiteli lidský, pohlediž na své stvoření. *1522.*

Všemohaucí otče náš, uslyšiž nás v tento čas, v zarmúcení přijmi nás. *1522. 1531. Habr.*
Všemohaucí otče, věčný Bože, stvořiteli všech věcí. *1559. Táb. Ol. Záv.*
Všemohaucí pane, co's na mne dopustil pro mé těžké hřiechy, že si mne opustil. *1522. 1530.*
Všemohúcí přežádúcí náš milý pane, milost tvá v nás předcházej nás. *1501. 1522. 1531. Habr. 1561. Táb. Záv. 1615.*
Všemohaucí stvořiteli, nebe země slavný králi, nad tě mocnějšího není. Š t y r s a. *1522. 1531. Habr. 1559. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. 1659. SV. Kon. 124Cith.*
Všemohaucí stvořiteli, otče svatý. (Summum sanctus). *1559. Ol. Pol. Záv.*
Všemohúcí věčný Bože, spomoz věrným z této núze. *1530. 1559.*
Všemohúcí věčný králi, všickni proti tobě malí my tě žádáme k pomoci. *1530.*
Všemohaucí věků králi, sám braň nás před nepřátely. *1561. 1615. 1659. 826Cith.* (tuto o 4 sloky delší).
Všemu světu zlořečení, všemu lidu zatracení přišlo jest pro Adamovo prohřešení. L u k á š. *1561. 1615. 1659.*
Vší cti chvály nade vše hodný, dobroty plný, mocný, maudrý, silný náš Bůh velebný. Š t y r s a (* Wolf). *1561. Záv.* (Rozs. II 49).
Vší chvály hodný, náš králi, Jezukriste spasiteli, vzhledniž na nás z své milosti. *Ol.* Akrostich: „Velehradskýmu.“
Všickni Bohu ke cti chvále s pobožností dnešek slavme. (Sv. Magdalena). *1601. SV.*
Všickni, jenžto kajícího došli sme zamúceného srdce, nad hříchy svými skrúšeného. L u k á š. *1531. 1559. 1561. Ol. Záv. 1615.*
Všickni hříšní k vodám poďte a k Kristu se připojujte, abyšte se v něm čistili. A u g u s t a. *1561. 1615.*
Všickni křesťané, v jednotě shromáždění jsauc společně. Psallat ecclesia. (V den posvěcení chrámu). *1601. Hl.*
Všickni kůrové andělští, obyvatelé nebeští radost mají s pannau přečistau. Congaudeant angelorum chori. *1601.*
Všickni lidé, jsauc smrtedlní, zemříti musejí. *1561.*
Všickni lidé Kristu králi prozpěvujme vděčné chvály. (Sv. Ondřej). *1601. Hl.*
Všickni lidé pozorujte, coť nám svatí mluví. *1559. 1561. Ol. Záv. 1615.*
Všickni máme vážiti a sobě pilně rozjímati ten svůj život převelmi marný. *1522. 1531. Táb.*
Všickni my se radujme (veselme) a Boha velebme. *1561. 1615.*
Všickni nejvyššího krále přeslavné vítězství chvalme. Summi regis triumphum. (Boží vstaupení). *1601.*
Všickni radujme se v tento slavný den. *1531.*
Všickni spolu shromáždění vzdávejme Bohu chválení. B l a h o s l a v (ze staré předělal). *1561. 1615.*
Všickni svatí Serafin, Cherubin, trůnové, také i panstvo, knížactvo. Omnes Sancti. *1561. Záv.*
Všickni sv. andělové, mocní silní archandělové, Serafín, principátové (Jiný překlad). *1601. Hl.*
Všickni světí (svatí) Boha ctili, v skutku v pravdě velebili. *1501.* Předělána poněkud *1561.*
Všickni věrní křesťané, na počátek zpomínajme, jaká jest to milost byla. *1531.*
Všickni věrní křesťané, Bohu chválu vzdajme. J. T á b o r s k ý. *1559. Táb. Ol Kon.*
Všichni věrní křesťané, milost nesmírnú važme. J. T á b o r s k ý. *1559. Táb. Ol.* Akrostich: „Varhaník.“
Všickni věrní křesťané, veselme se nyní, pamatujíc společně Kristovo vtělení. Gaudeamus pariter omnes. M i c h a l e c. *1561. Ol. 1601. Záv. 1615. 1659. SV. 33Cith.*
Všickni věrní pána znejme a naň se rozpomínejme. *1561. 1615.*
Všickni věrní povstaňme, z tvrdého sna procíťme. L u k á š. *1530. 1531. Habr. 1561.*
Všickni věrní prosmež Boha. W o l f. 1561.
Všickni ze všeho srdce věřmež všemohúcího otce. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol. Pol.*
Vypravujmež všickni slávu Pána Jezukrista, vzdávajíc jemu vždy chválu. A u g u s t a. *1561.* (Rozs. 29, II 4 a 46).
Vypravujtež, nebeští, slávu slova vtěleného na oslavu. Coeli enarrant gloriam Dei. L u k á š. (z latinské). *1561. Záv.* Vypravujmež společně slávu Pána Boha svého na oslavu. *1615.*
Vypsal sv. Lukáš i (jak) město i ten čas, v němž se narodil náš pán. *1531. 1559. Táb. Ol. Záv. SV. Kon. 99Cith.*
Vyznávejme se Pánu Bohu z hříchů našich. A u g u s t a. *1561. 1615.*
Vzbuď nás, Pane, ať povstaneme. L u k á š. *1561. 1615. 1659.*
Vzdejmež čest Bohu svému z jeho dobrodiní. M i c h a l e c. *1559. 1561. Táb. Ol. 1615. 731-Cith.*
Vzdajmež čest chválu Bohu nade všecky požehnanému. *1501. Habr. 1561. Táb. Ol. Záv. 1615. SV. Kon.* (Po jídle)
Vzdajmež chválu Bohu otci, kterýž stvořil všecky věci. L u k á š. *1561. 1615. 1659.*
Vzdejmež chválu Bohu všickni spolu věrní. M i c h a l e c. *1561. 1615. 731Cith.*

Vzdajmež chválu Bohu z štědré lásky jeho. (O svátosti oltářní). *1601.*

Vzdajmež chválu děkování Pánu Bohu mocnému. *Táb. Ol. Záv. Hl. SV.* Jako: „Haj, haj, pomáhaj milý."

Vzdejmež chválu nebeskému pánu, věčnému stvořiteli. * J a n P a u s t e n n í k. *1559. 1561. Pol. Ol. Záv. 1615. 1659.*

Vzdajmež chválu Pánu Bohu našemu, nebeskému králi všemohúciemu. *1501. 1531.*

Vzdajmež chválu Pánu Bohu, nade všecky bohy najvyššiemu (najmocnějšímu), prosíc, ať dá pokoj lidu svému. *1530. Habr. Táb.*

Vzdejmež chválu Pánu. Viz: „Dejmež chválu."

Vzdejmež chválu po všecky věky svému pánu. Laudem Deo dicam per saecula. B l a h o s l a v. *1561.*

Vzdejmež chválu velebnému pánu, Jezukristu, synu božímu. *1561. 1615.*

Vzdajmež my Bohu chválu srdci pokornými. *1531.*

Vzhledniž na nás, Pane, v tento čas poslední. *1522. 1531. 1559.*

Vzkříšení spasitele svého chval každý člověk myslí veselau. Hoc festum venerantes. *1522. 1530. 1531. 1559. 1561. Táb. Ol. 1601. Záv. Hl. 1659. SV. 237Cith.* (kdež se omylem připisuje Augustovi).

Vždyckyť se sluší modliti a nepřestávati. Ezechielis porta clausa pertransivit *Habr. Táb. Záv. SV. Kon. 767Cith.* (kdež se omylem připisuje J. Škorni z Frimburka).

Z dobrých věcí Boha chvalme, nyní se radujme. K o n w a l d s k ý. *1561. 1615. 1659.*

Z hlubokosti své úzkosti tebeť vzývám. (Na žalm 130). B l a h o s l a v. *1561.* (Časom. překl. žalmův. 1861, 62).

Z hůry nebeského ráje nebeská maudrost vstupuje v život přečisté panny. De superna hierarchia. *1601.*

Z hvězdy vyšlo slunce, nebeské změnění, syn dán jest panence. *1522. 1559. Ol. Záv. SV. Kon.* Jako: „Již mi pan Zdeněk z Konopiště."

Z narození božího slušíť se radovati, komuž Boh dal dočekati. *1522.* Světská nota: „Tak-li těžko."

Z nebe přicházím svého s poselstvím od Boha mého. K o m e n s k ý. *1659.*

Z srdce tě miluji, ó Pane. Jana Walthera. Hertzlich lieb hab ich dich. K o m e n s k ý. *1659.*

Z té milosti nesmierné, od Boha v Kristu dané, s huory s nebe seslané. K o n w a l d s k ý. *1501. 1522. 1530. 1531. Habr. Táb. Ol.* (přehojné) *1561. 1615.* (Výbor II 1150).

Z ustanovenie zákona panna Marija Krista obětovala. *KT88.*

Z vítězství Ježíše, pána převelmi slavného, každá duše pobožná plesej. B l a h o s l a v. *1561. 1615.*

Z vnitřnosti srdce svého vzdávám díky tobě teď jitra přítomného. Aus meines hertzens grunde. K o m e n s k ý. *1659.*

Za ciesaře Augusta panna porodila Pána Krista. *KT74. 1522. 1530. 1531. Habr. 1559. Táb. Ol. Záv. SV. Kon. 100Cith.* Štelcar o ní: „Ten verš v té písni: ‚Za císaře Augusta' o dítkách tam ‚t. j. o podávání jim svátosti oltářní v kancionále J. Nigrina l. 1585, jest proměněn; neb ten dobrý muž, znaje, že blud jest, to napravil, jako i Jan Táborský." (Č. Č. M. 1864, 349).

Zachovej nás při svém slovu a dajž k němu víru živau. *Pol.*

Zachovej slovo své, Pane, v římské církvi ať zůstane, zkaz Lutherovo učení, pikhartských sborů shlaučení. Serua Deus verbum tuum. *1601.*

Záři přejasnau navštívil Gabriel Mariji krásnau. *1601. Hl.*

Zase viděl sem po pravici sedícího v věčné stolici. (5 kap. Zjevení). K o m e n s k ý. *1659.*

Zavítej duše svatý a nám ten dar nebeský sešliž ty k utěšení. *1531.*

Zavítaj k nám drahý hosti, mistře lásky i svornosti, pokoje, síly, umění. *1522. Ol.*

Zavítej k nám, duše sv., s otcem, synem též podstaty. Nunc sancte nobis spiritus. Č e r v e n k a. *1561. 1615. 1659. SV. Kon. Kam.* (Jireček, Čítanka I č. 1).

Zavítej k nám, ó z výsosti, svátost plná všech milostí. (O svátosti oltářní). *1601.*

Zavítej, sladký těšiteli, temností osvětiteli, srdce naše osvěcuješ. *Ol.*

Zavítej, svatý duše, k nám all., osvětiž srdce naše sám all. *1522.*

Zavítaj svatý duše, naplň srdce našie duše. V Dzikovském rkp. českých kázaní, vydaných od Vl. Wisłockého (Krakov 1875, 11 a 21).

Zavítej, věčná jasnosti, světlo z otcovské bytnosti. Zawitaj wieczna jasności. K o m e n s k ý. *1659.*

Zázrak a div neslýchaný, Bůh v jesličky položený. R o z e n p l u t. *1601. Hl.*

Zdráv buď, králi nebeský zemský, plný vší milosti. Salue rex coeli et terrae. L u k á š z latinské. *1561. 184Cith.*

Zdráv buď Kriste, Boha věčného synu, jenž's z panny pro člověka hříšného světu narozen. Z latinské „Salue Jesu, proles Dei" J. T á b o r s k ý. *1559. Táb. Ol. Záv.*

Zdráv buď Kriste umučený, v pravé ruce probodený. Aue manus dextra. *1601. Hl.*

Zdráv buď sváteční a slavný dne, poctivosti nad jiné časy hodný, v němž Pán Bůh, nad peklem i ďáblem svítěziv, nebesy vládne. *KT104.*
Zdráv buď sváteční a slavný den, vší poctivosti na věčnost boden. Salue festa dies. *1601.*
Zdráva božie matko, ty's plna všie radosti. *Pr. XVII. F. 30.*
Zdráva buď Marija panno, z nebes kvítka čistá schráno. *1601. Hl.*
Zdráva buď Marija, panenko přečistá. *1601.*
Zdráva dievko šťastná, matičko boží, ty's nad slunce jasná, andělské zboží. Co „písnička starých Čechův jednoty Rokycanovy" otištěna při Šturmovu „Dialogu dvou formanův" *1542.*
Zdráva hvězdo mořská, všem hřiešným svietieci. Aue maris stella. *Pr. XVII. F. 30.*
Zdráva, jenž jest pozdravena andělem poslem od Boha. *1522. 1559. Ol. 1601. Záv. Hl. SV. Kon.*
Zdráva královno slavnosti, očištěnie našie zlosti, ciesařovno nebeská. *KT82.*
Zdráva královno z nebe, já hřiešná prosím tebe. *Lv. XLI. E. 21.* (Holovackij, 364).
Zdráva matko syna božieho, zdráva královstvie nebeského matičko svatá. *KT83.*
Zdráva matko přežádúcie, hvězdo mořská přesvětlúcie. *Pr. I. E. 25* (Č. Č. M. 1848 I 269 a Výb. II 25).
Zdráva naděje všeho světa Marija, zdráva tichá, zdráva milostivá. *Pr. XVII. F. 30.*
Zdráva panno čistá, matko Pána Krista. *1559. Táb. Ol.*
Zdráva Panno Marie, dievko čistá, božieho syna matko, zpomeň na mne na nebožátko. *Lvov. XLI. E. 21* (Holovackij, 357).
Zdráva panno Marija (matko) Jezukrista, všecka jasná, všecka čistá. *Lv. LXI. E. 21* (Holovackij, 363). Počátek psán prostomluvou, verše počínají se teprv ku konci: „Ostřežiž mě všeho zlého a zbav mě ďábla, vraha mého."
Zdráva's Bohem pozdravená, rodičko blahoslavená. Aue Maria. *1601. Hl.*
Zdráva's kněžno slavná, choti nebes pána. Aue hierarchia. *1601. Hl.*
Zdráva's najsvětější královno, milostí Trojice svaté osvícená. *Pr. XI. E. 2. — 1522. 1531. 1559. Táb. Ol.*
Zdráva's oděná sluncem, nevěsto jasnosti. Salve amicta sole. H l o h o v s k ý. *Hl. SV. Kam.*
Zdráva's panno čistá, ty přímluvce jistá všech, kdož tě žádají. *1601. Hl.*
Zdráva's Panno Marija, tebe sobě zvolila Trojice svatá. *1531. Táb.*
Zdráva's panno vší dobroty, Bohem vyvolená, ty's matka vší jednoty nad jiné zvolená.. *1522.*
Zdráva's plná milosti, pozdravena's s výsosti od Boha samého. *1522.*
Zdráva's růže stkvaucí, panno velmi krásná. Aue recens rosa. H l o h o v s k ý. *Hl.*
Zdráva's svatá Trojice přeslavná, jenž's Buoh přede všemi věky. *1522.*
Zhledniž na nás, zmilelý Pane, ať jíž tvá obec právě stane. Dajž jim svá milost poznati, v dobré se vuoli sjednati. *KT65.* (Pam. IX. 834).
Zkřikniž hlasem radostně, těš se v srdci svém rozkošně. A u g u s t a. *1561. 1615. 1659.* (Rozs. 73).
Zkřikněmž všickni zvučným hlasem. *Pol.*
Znamenaj každý člověk, starý, mladý, všeliký věk. *1501. 1530. 1531.* (Znamenaje) *1561. 1615. 1659.*
Znamenaj křesťan věrný Kristovo vtělení i jeho narození. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol. 1601.*
Znamenej, lide věřící, o té věčné božské řeči. *Habr.*
Znamenej, lide věřící, v tomto nyní roztržení o té Kristově večeři, o niž velká nesnáz běží. *Habr.*
Znamenej, ó duše věrná, poznej milost svého pána. *Habr.*
Znamenaj, smysle sprostný, že, kterak jest veliký pod malitkým oplatkem, jestiť pravým člověkem. *KT86.*
Znamenaj, světě bludný a nepravý, žeť se blíží den saudný. *1522. 1530. 1561. Táb. Záv. 1615.*
Znamenajmež všicknì věrní, v kom složeno požehnání. *1531.*
Znej každý, co máš věřiti, o těle krvi mysliti. (O svátosti oltářní). *1601.*
Zpievatiť budu o sobě sama, že jsem Marija, vdy čistá panna. *1530. 1531.*
Zpívej hlasně, ó dcerko sionská i jediná církev Kristova římská. *1601.*
Zpívaj jazyk křesťanský ke cti knězi věčnému. A u g u s t a. *1559. 1561. Ol. Záv. 1615. 1659.*
Zpívaj jazyk křesťanský vítězství velebného a umučení božího. *Ol.*
Zpívaj jazyk o přeslavném boji rytířském snažném, kterýž vedau osvícení. (O J. Husi). *P r a ž s k á z l a t i n s k é. *1561. Záv.*
Zpívej jazyk přeslavného tajenství. (Pange lingua). *1522.*
Zpívej jazyk v potěšení Kristovo umučení. L u k á š. *1561.* (Rozs. 103).
Zpívaj píseň z zákona nového. *1522. 1531.*
Zpívaj s pláčem přežalostně. (Při smrti křesťana zlého). L u k á š. *1530. 1561.* (Rozs. 181, 189).
Zpívej srdce mé Bohu. Singen wir ausz hertzengrund. K o m e n s k ý. *1659.*

Zpívej věrný, jsa účastný. Augusta. *1561.*

Zpívej věrný přežalostně (přeradostně), jenž's byl u víře živ ctnostně. (Při smrti křesťana dobrého). Lukáš. *1531. 1561. Pohř.* (Rozs. 192).

Zpívajíce slušné chvály, Krista Pána věčné dary. (O mučedlnících). *1601.*

Zpívejme s veselým hlasu srdcem celým. (Sv. Jakub Větší). *1601.*

Zpívejme všickni vesele o té oběti nebeské Krista věčného kněze, kteráž nyní u lidu přišla v zapomenutí. Mnozí té mši se oddali. *Habr.*

Zpívajme všickni vesele Kristu, synu Marije. Psallite unigenito. Hlohovský. *Hl.*

Zpívajmež my věrní v tomto zamúcení. Lukáš. *1530. Habr.* Zpívejmež my nyní v tomto shromáždění. *1561. 1615.* (Rozs. II 10).

Zpívejmež na čest našeho spasitele. Puer natus in Betlehem. Šturm. *1561. 1615. 1659.*

Zpívejmež, věrní, společně chválu srdečnau radostně (ž. 100). Michalec. *1561. Pol. 1615.*

Zpívajmež všickni vesele, chváléc svého stvořitele Jezukrista narození. *1522. 1531. 1559. Táb. Ol. Záv. 105Cith.*

Zpívejmež všickni vesele, chválíc Krista spasitele, kterýž vstaupil. *1561.* Propletmo se klade s písní: „Kristus všemohaucí vstaupil jest svau mocí."

Zpomínejme všickni věrní (nyní) .v tomto provázenío smrtedlnosti člověka. (Pohřební). *1531. 1559. 1561. Ol. 977Cith.*

Zprávce domu božího, syna jeho vlastního, velebmež s utěšením. Augusta. *1561. 1615.*

Způsob světa budaucí kdo spatřiti chceš. Komenský. *1659.*

Zpuosobmež se všickni k tomu hodu přeslavnému, z mrtvých vstání oslavnému. *1522. Habr. 1559. Ol.*

Zvelebujmež Pána svého, Ježíše syna božího. *1615.*

Zvěstujem vám radost převelmi velikau, porodila panna čistotu panenskau. *1601. Záv. Hl. SV. 106Cith.*

Zvučnau plesejme radostí na den veyroční slavnosti. Sospitati dedit aegros. (Sv. Mikuláš). *1601. Hl.*

Žželiž-ť se, Pane Bože, tohoto lidu zmámení. „Písnička utěšená o všech stavích, k času masopustnímu složená od V. Miřínského." *1522. Táb.*

Žádajíc prosíme, za to se modlíme, by temnosti zapudil, světlo své v našem srdci rozsvítil. *1531. 1559. Táb. Ol.*

Žádámeť, Bože jediný, bdiž nad námi v čas ostatní *1659.*

Žádný spasení nedůjde, brž (též) ani v nebi místa. Komenský. *1659.*

Žádný v světě jiný není, kdož by nám dopomoci mohl k spasení. *1659.*

Žádostivě toho žádal Kristus, než byl obětován, aby s učedlníky svými beránka jedl milými. *Habr.*

Žalostné rozmlauvání uslyšme v den prchlivosti Páně, když svědomí navráceno bude. Blahoslav (z staré, * Lukášovy prý). *1561.*

Žel mi, žel, že sem hřešil. Żał mi, żem kiedy zgrzeszył. Komenský. *1659.*

Život čistý panenský jest pravý trůn královský. Uterus virgineus thronus est. *1601.*

Život chudý Pána Krista veleb každá duše věrná. Augusta. *1561.*

Život Kristů zvelebujme, slávu jeho všem zvěstujme. Augusta. *1561. 1615.* (Rozs. 28).

Živý chlebe, kterýž z sebe život způsobil zvoleným. Vivus panis angelorum. „Praví tak, že Mr. J. Hus i latinskau i českau udělal." (Bl.). *1561. 1615. 1659.* (Sebr. sp. III 266).

Dodavky.

Bóh náš všemohúcí. Č. Č. M. 1861, 271.

Dvornáť chodí myšlení v lidech o jich spasení. *Ol.* Akrostich „Dobrá mysl". Jako: „Dorna chodí po lauce."

Když čas přijde dni. Quatuor ad partes mundi sunt angeli missi. Č. Č. M. 1851 II 62.

Když měl Kristus zrazen býti, po večeři slavné vzav chléb lámal. *Dudík Schw. R. 161.*

Krále věčného jest učení. *Ol.* Akrostich: „Kniaz".

Krásná ozdobná koruna jestiť čistota srdečná. *Ol.* Akr. „Kláštar".

Litostivý jest milý syn boží. *Ol.* Akrostich „Lukášovi".

Ó jak hrozné trápení. Jako: „Ktož jse túlá nebo šúlá."

Ó jak slavná odměna lidem všechněm milosrdným. *Ol.* Akrostich „Oppatu".

„O životu P. Krista" přidej *1531. 1559.*

Ó vy věrní křesťané. Viz: „Věrní křesťané krále svého piluě" atd.

Pane Bože, buď při nás atd. oprav: sprostiž nás, nedej nám zahynúti.

Písně o svatých českých.*)

O sv. Crhovi a Strachotě.

Svatí Crho a Strachoto, naši patronové, svatých biskupův ozdobo, naši zástupcové, orodujte, orodujte za nás, svatí otcové. *SV. Kon. 1762.*

O sv. Ivanu.

Gestimula, dalmátského krále Ivan byl syn jeho, česky Jan byl řečený, podle světa muž vznešený. *1631. Dek.*

Dnes zpíváme o Ivanu, kterýž se zalíbil Pánu ihned od svého dětinství. *1693.*

O sv. Lidmile.

Lidmila svatá milá, rytířka nebeská, ctná kněžna ušlechtilá a dědička česká. Lomnický (složil 1589). *1595. 1631. Dek. SV. Kon. 1762.* Jako: „Eliško milá, srdečná" (1595).

Ej s radostí, s veselostí Čechové prozpěvujte, ty radosti příčin dosti, Lidmilu vychvalujte lidu milau. Lidu milá, ta vštípila v Čechách víru křesťanskau. Michna. *1661.*

Svatá Lidmila vdova, dcera Slaviborova, lidu milá i říši nebeské, kněžkau byla někdy země české. Michna. *1661.*

Vzhůru, vzhůru již Čechové, začněme chválení nové, Boha i Lidmilu chvalme, na dnešní den se veselme. *1693.*

O sv. Václavu.

Svatý Václave, vévodo atd. (viz v hlavním seznamu). Nověji *1631. Dek. SV. 1709.* všude týmž textem, jako v kancionále 1864 co do prvních čtyr slok. *Kon. 1762*, kdež mimo to připojena též sloka 5 a 6 kancionálu dotčeného.

Radujme śe v Hospodinu, den slavný slavieće na čest svatému Václavu, z jehožto umučenie radují śe angelé a spolu chválé syna božieho. *KT35*: „Sequitur officium missae de S. Venceslao, Boemorum patrono."

Milost boží když to chtěla, v zemi české by se stkvěla víra svatá a křesťanská, kdež byla prvé pohanská (9 listů). Lomnický. *1595. 1631. Dek.*

Nuž Václavovi svatému, knížeti někdy českému, ke cti zvučně prozpěvujme, libau píseň obětujme. *1601.*

Den pamatujem svatého Václava, rytíře ctného, křesťana Bohu milého. Matku pohanku ukrutnau měl, však sám myslí nábožnau ctil jest Boha chvíli každau. *Záv.*

Když let osm set minulo čtyři devadesát, v Čechách se zablesknulo, počalo vše plesat. R°. Svlažena rosau boží vydala země květ, dostala z nebe zboží, rozveselil se svět. Květ ten svatý Václav byl. *Hl. SV. Kon. 1762.*

Učinil nám divadlo Pán Bůh z výsosti, vystaviv nám zrcadlo všelikých ctností svatého Václava, jenž jest Čechův sláva. Michna. *1661.*

Svatý Václave, kníže náš, věrný zástupce náš, k tobě Čechové voláme, pomoci žádáme! Ó dědici české země, spomeň na své plémě v těžkých bídách postavené, se všech stran saužené. Michna. *1661. SV.*

Svatý Václave, patrone náš, jenž v věčné slávě přebýváš. *1693.*

Veselte se slovanští všickni národové, chvalte Boha nebeští všech svatých kůrové, že jest světu tomu dal Václava svatého. *1693. SV. Kon.*

Kam pospícháš, choti Krista? Ach nešťastná cesta tvá! Bratr tvůj Boleslav hrozný ukrutný aumysl má. *1693. Kon. 1762.*

Čas, bychom se radovali, že jsme dočekali svatku veselého a Bohu milého svatého Václava. *1693.*

Allelnja, all. all.! Veyvodo svatý Václave, autočiště naše pravé, ty jsi vlasti české perla, koruny královské berla. *1693.*

Kníže's české země, tvé jsme, tvé jsme plémě, svatý Václave, Kyrie eleison. *1693.*

---

*) **Zkratky mimo ty, ještě na str. 39 sou uvedeny.**
— *Cith.* = Cithara Třanovského vydání 1874 s číslem písně.
Č. Č. M. = Časopis Českého Musea.
Č. M. M. = Časopis Matice Moravské.
1592. = Závorkovo Pohřební zpívání (str. 27).
1595. = Lomnického kancionál historický (str. 23).
Bl. = Blahoslavův „Rejstřík písní v kanc. 1561 obsažených."
ž. = žalm. — *Výb.* = Výbor z literatury české I. a II. díl.
1631. = Kancionál z l. 1631 (str. 34).
Dek. = Český Dekakord (str. 34).
1693. = Kancionál Holanův (str. 35).
1709 a *1712.* = Kancionálky Rosenmüllerovy (36 a Dod.).
1762 = druhé vydání kancionálu Koniášova (str. 36).

Maria, královno nebes, od Boha nám milost přines, ať jest vždycky s námi, v tomto putování. Svatý Václave, kyrie eleison. *1693.*

Zdráva buď krásná růžičko, nebeských kůrův hvězdičko, všech knížat kvítku líbezný, ó patrone Čechův slavný, all. all. *1693.*

Svatý Václav, jsa ctnostný, před Bohem se nížil, bratru, matce nevděčný, před Bohem se nížil. *SV. Kon.*

Svatý nám milý Václave, obrať k nám oči laskavé a popatř na nás, nebť se k Tobě utíkáme, za ochranu tě žádáme. Ty jsi dědic české země, rozpomeň se na své plémě v jeho auzkosti; ó nedejž nám zahynauti, ale rač nás vytrhnauti ze všech těžkostí. *SV. Kon.*

O sv. Vojtěchu.

Svatý Vojtěch, syn Slavníkův, jeden z božích mučedlníkův, pošel z národu českého od hraběte libického (5 listů). Lomnický. *1595. 1631. Dek.*

Velikau dnes slavnost máme, když sobě připomínáme biskupa velmi slavného, totiž Vojtěcha svatého. *SV. Kon. 1762.*

Velikau dnes slavnost máme, když ctnosti připomínáme vlastence našeho, biskupa milého, svatého Vojtěcha, ej Čechové Čecha. *1693.*

Poďme v chvalách před se vzatých, an to Bůh chce míti, od věrných Čechův v svých svatých v nebi poctěn býti, prosme, křičme, volajíce k sv. Vojtěchu. *1709. 1762.*

O sv. Prokopu.

V ony pominulé časy v české zemi, vlasti naší, byl jeden opat vznešený, Prokop jménem tak řečený. Lomnický. *1595. 1631. Dek.*

Zpívejte paustevníčkové, na paušti ptáčkové, zazpívejte sousedovi, vy lesní žáčkové; navštěvujte ho v jeskyni laňky, též zvířátka jiný, ustupte ďáblové, pekelní hadové. Michna. *1661.*

Zpívejte paustevníkovi na paušti ptáčkové, božímu služebníkovi ustupte ďáblové. *SV. Kon.*

Svatý Prokope zástupce české země, otče náš, spomeň na nás nyní i v každý čas, kyrie eleison. *1709.*

Svatý Prokope milý, ochraňuj nás, patrone náš rozmilý, zastávej nás, k toběť my utíkáme. *Kon.*

O sv. Janu.

Svatý Jene spovědlníku, z toho slavný mučedlníku. *1693. SV. Kon.*

Kdež mám hledat, kde radosti, kde vzíti autočiště, kam se obrátiti v žalosti. *1709.*

Podivte se národové. *1712.*

§. 17. Postoupné obměny v písních i v obecné povaze kancionálův.

Písně církevní samou podstatou svou tak těsně souvisejí s postupem věcí náboženských, že tyto v oněch takořka jako v zrcadle nějakém se ozračují. I jest věc ovšem přirozená, že dogmatický obsah písní starších touž měrou proměnu bral, jakou se dělily náhledy a vyznání těch stran náboženských, kteréž písní těch užívati postoupně se odhodlávaly. Mimo to dály se ovšem i takové proměny, které, rázu náboženského do sebe nemajíce, jediné k výslovu písně se vztahují.

Proměny pouze zevnitřní největším rozsahem prováděny při systematické úpravě, která na kancionále Bratrském od Br. Roha, Blahoslava, l. 1615 a od Komenského byla vykonána. „Pamatujíce na spůsob předkův svých,“ významně o tom dí Blahoslav l. 1561, „kterak oni při těch písničkách duchovních a jich vůbec vydávání se chovali, i uložili jich (starší) následovati, a to v tom, že netoliko prvnější písně bedlivě a pilně skorigovati, severiori addita lima, někde něco proměniti, přidati, ujíti atd., jakž by se toho potřeba uznala, za věc náležitau a spravedlivau usaudili.“ I jestliže písně, jak ve třech známých úpravách 1561, 1615 a 1659 jsou pojaty, vespolek porovnáme, vždy se shledá, že v nich jsou ne nepatrné rozdíly, které s dogmaty ničeho činiti nemají. Postačí doložiti toho jedním příkladem. Píseň: „Mocný Bože, věčný králi“ Blahoslav, jak sám dí, „ze staré předělal a jako do nové formy přelil.“ Starší ta píseň zachovala se v kanc. 1522, kdež první její sloka zní takto: „Mocný Bože,

věčný králi, jenž's se znášel nad vodami, potom's stvořil ten svět pro ny, tak's nás obdařil převelmi." Blahoslav přejinačil ji takto: „Mocný Bože, věčný králi, jenž's se vznášel nad vodami, až's stvořil tento svět pro nás, tak's převelmi miloval nás." Redaktoři 1615: „Mocný Bože, věčný králi, všech věcí učiniteli, ty's stvořil atd."

Závažnější ovšem jsou proměny dogmatické. Málo jest písní starocírkevních, které by přese všecky obraty a obnovy byly se od počátku až do XVIII věku udržely v podobě původní. Nejvíce jich ještě v kancionálech strany podobojích; méně v Bratrských a luteranských. Jsou to vůbec jen takové, které pozdějším náhledům v ničem nevadily. Ale kdekoli se závady takové, buď jak buď skrytě, našly, tam jistě slova, verše i celé sloky, ba druhdy i větší části písně zakusily ruku opravovačovu. Hlavním úskalím bývalo učení o těle a krvi Páně, které u nás prošlo všemi téměř myslitelnými fázemi. Vysoce v tom poučná jest píseň o svátosti oltářní, jejížto prvotní přísně katolický text známe z dvojího přepisu, kterýž dosti se značně od sebe různí. Text pražský z l. 1398 má nejen o šest slok více nežli ostřihomský, ale i v osnově své obsahuje odchylky. Rým *lidu* vedle *súdu* a *zbudu* (Pr. sloka 10, Ostř. sl. 8) určitým je svědectvím, že píseň sama pochází aspoň z první polovice XIV. věku, ač není-li starší. Hus, podržev počátečné trojverší, celou ostatní píseň předělal; ale složení jeho dalším postupem ode všech hlavních stran náboženských tak důsažně bylo měněno, že píseň ta lépe, než která jiná, může sloužiti k zobrazení proměnnosti v ohledech dogmatických. Složení Husovo známe z kancionálu táborského, ale silná v něm narážka na požívání kalicha (sl. 10) ukazuje, že i tu již provedena interpolaci. Celkem tuto kladu text ostřihomský (jelikož pražský z Výb. II dostatečně je znám), text Husův, 1530, Habrovanských, Bratrský a Závorkův.

Text starocírkevní.

(Rukopis kapituly trnavské, nyní ostřihomské, z XV věku, jehož obsah jest Psalterium pro missis, kdež na předposlední straně píseň naše vepsána mezi notami).

1. Jezukriste, ščedrý kněže,
s otcem, duchem jeden Buože,
tvoje ščedrosť naše sbožie. Kyrie eleison.
2. Ty jsi nynie zde před námi,
na svém těle trpiev rány
za ny, za hřiešné křesťany. K. e.
3. A ty's svú krev prolil za ny,
i od ďábla vykúpil's ny,
spasiž, tvorče, své křesťany. K. e.
4. Angeli jdú zpievajíce,
svého tvorce hledajíce,
chválu jemu vzdávajíce. K. e.
5. Svatá Máří, božie máti,
daj nám svého syna znáti,
a s ním v ráji přebývaci. K. e.
6. Křikněm všichni k Hospodinu,
ať odpustí naši vinu,
a dá nám v ráji dědinu. K. e.
7. Spasiteli duši, těla
rač zbaviti zlého diela,
přej duši, by tě viděla.
8. Svatá Máří, přistůj k súdu
s Jezukristem k svému lidu,
dřieve než já duše zbudu.
9. Otče, synu, duše svatý,
nedaj našim duším ztráty,
naplň námi kór desátý.
10. Svatá Máří jde před námi,
a prosieci Boha za ny,
za ny, za hřiešné křesťany.
11. Ktož tu modlitvu zpievají,
svatú Máří v srdci mají,
tři sta dní odpustka mají.
12. Přijmem svaté požehnánie
našim hřiechóm na zbavenie
a všem dušem na spasenie.
13. Potiehněmyž za to ramen,
a nepadnem v věčný plamen:
zhov, náš tvorče, amen, amen!

Text Husův podle kancionálu táborského.

1. Jezukriste, štědrý kněže,
s-uotcem, duchem jeden Bože,
tvoje štědrost našě zbožie z tvé milosti.
2. A ty's nynie zde před námi,
tvé tělo trpělo rány
za ny za hřiešné křesťany z t. m.
3. Ty's ráčil v nás přebývati,
chleb vezdajší chtěl's náš býti,
chtě nás tudy obživiti z t. m.
4. Ó dobroto tvá k nám božská,
ó milosti tvá předivná,
dáváš nám chleb z tvého těla z t. m.
5. Dal's krev z srdce vytočiti,
a tu nám dnes dáváš píti,
chtě ny tudy obživiti z t. m.
6. Věru, nám śe velmi dáváš,
svú milostí k nám plápoláš,
že nás tak sobě vzácny máš z t. m.
7. Tak's śe s námi chtěl sjednati,
že's svój život nám chtěl dáti,
smrti našie odolati z t. m.
8. Věru, draze's nás vykúpil,
pro nás mra, svú duši's pustil,
a tak's nám věrně poslúžil z t. m.
9. Toho's pamět nám ostavil,
tvé tělo si nám připravil,
chleb vezdajší aby náš byl z t. m.
10. Ó milosti tvá k nám silná,
vé běda, kto tebe nedbá,
tvé krve píti nežádá z t. m.
11. Ó křesťané, z hřiechóv vstaňme,
dobré nám dané poznajme,
k tělu božiemu chvátajme z t. m.
12. Chleb náš vezdajší chutnajme,
jiesti jeho zde žádajme,
protož svatě přebývajme z t. m.
13. Ó Ježíši křižovaný,
pro nás ohavně zplvaný,
buď nám pro to milostívý z t. m.
14. Ó Marija milostivá,
nás zhrozuje naše vina,
buď nám proto milostivá z té m.
15. A vy angelé nebeští,
i vy boží všickni světí,
uprostež nám ten chleb jiesti z té m.
16. Abychom jej jedli s vámi,
svatými všěmi křesťany,
ej poprostež Boha za ny z té m.
17. Chvalmež Ježíše milého,
život věčný máme jeho,
tělo a krev jedúc jeho z té m.
18. Budem zlého zde zbaveni,
ve všie ctnosti rozplozeni,
v život věčný uvedeni z té m.
19. Ktož tu piesničku zpievají
a Ježíše v srdci mají,
štědře-ť jeho požívají v té m.
20. Chvála Bohu otci, synu,
milému svatému duchu,
vše jednomu Hospodinu v té m.
21. Jakož byla od věčnosti,
bude na věky v radosti,
mezi námi be-žalosti (sic) z tvé m.

Text kancionálu 1530 a Habrovanského.

(Odchylky *Habr.* v závorkách sou zavřeny).

1. Jezukriste, štědrý kněže,
s otcem, duchem jeden Bože,
tvoje (tvá jest) štědrost naše zboží z tvé m.
2. A ty's slíbil býti s námi,
tvé tělo trpělo rány,
za nás za hřiešné křesťany z t. m.
3. Ty's ráčil zde přebývati,
a chleb vezdajší (vezdejší) chtěl's býti,
dal's se divně požívati z své m.
4. Ó dobroto tvá k nám božská,
ó milosti k nám přílišná,
dáváš nám bohatstvie (-ství) mnohá z tvé m.
5. Dal's krev štědře vytočiti,
dal si duchovně ji píti,
chtě tudy nás obživiti k tvé m.
6. Věrně se nám divně dáváš,
tvú milostí k nám plápoláš,
že nás sobě tak vzácné máš z své m.
7. Neb's se chtěl s námi sjednati,
že svuoj (svůj) život chtěl's nám dáti,
smrti naší odolati z své m.
8. Jistě, draze's nás vykúpil (-kaupil)
pro nás mra, svú's (svau's) duši pustil,
a tak's nám věrně poslúžil (-slaužil) z též m.
9. Toho's zde pamět zůstavil (zuost.),
chleb a víno si připravil,
aby užitky oznámil v těžké smrti.
By svátosti požívajíc,
k tobě zřenie všecko majíc,
tě chváléc, také děkujíc tvé milosti.

10. Ó milosti tvá k nám silná,
ach běda, ktož tebe nezná,
než jinam o milost běhá
z své slepoty.
11. Ó křesťané z bluduo (bluduov) vstaňme,
dobré nám dané poznajme (poznejme),
k synu božímu chvátajme (chvátejme)
k té milosti.
13. Ó Ježíši umučený,
pro nás ohavně uplvaný,
buď nám vždy vděčný a milý
z tvé (též) milosti.
17. Chvalmež Ježíše milého,
život věčný máme z něho,
zde pro nás potupeného
z též (tvé) milosti.
18. Jímž zlého budem zbaveni,
ve všech ctnostech rozplozeni,
v život věčný uvedeni
z též milosti.
20. Budiž chvála Bohu otci,
i jeho synu též moci,
duchu jeho rovné moci z též m.
21. Jakož byla od věčnosti
budiž na věky v radosti
mezi námi bez žalosti
z též (tvé) milosti. Amen.

Text kancionálu Bratrského 1561 a 1615.

(Různočtení v závorkách z úpravy 1615, kterou s nepatrnými změnami následováno i ve vydání 1659 a v Elsnerově).

1. Jezukriste, štědrý kněže.
s otcem, s duchem jeden Bože,
tvá štědrost jest naše zboží
z tvé milosti.
2. Ty si v světě bydlil s námi,
tvé tělo trpělo rány
za nás, za hříšné křesťany z t. m.
4. Ó dobroto tvá k nám božská (tvá důstojná),
ó milosti k nám přílišná (přehojná),
dáváš nám bohatství mnohá z své m.
5. Dal's krev z těla vytočiti (vycediti),
dal si (dáváš) v užitku ji píti,
chtě tudy nás obživiti z své m.
6. Věrně se nám ve všem dáváš,
svau milostí k nám plápoláš
tak nás sobě za vzácné máš z své m.
7. Račil's se s námi sjednati,
a svůj život za nás dáti,
smrti naší odolati z své m.
(Račil's nás sám zastaupiti,
svůj život pronaložiti,
tak smrt věčnau zahladiti z své m.)
8. Jistě, draze's nás vykaupil,
pro nás mra, svau duši pustil
a tak's nám věrně poslaužil z své m.
10. Ó milosti tvá k nám silná,
ach běda, kdož tebe nedbá,
než jinam o milost běhá
z své slepoty.
11. Ó křesťané z bludů vstaňme,
dobré nám dané poznejme,
k synu božímu chvátejme k té m.
13. Ó Ježíši umučený,
pro nás ohavně zeplvaný,
buď nám vždy vděčný a milý z své m.
17. Chvalmež Ježíše milého,
pro nás zde potupeného,
život věčný máme z něho z též m.
18. Jímž zlého budem zbaveni,
ve všech ctnostech rozplozeni,
v život věčný uvedeni z též m.
20. Budiž chvála Bohu otci,
i synu jeho též moci,
duchu jeho rovné moci z též m.
21. Jakož byla od věčnosti,
budiž na věky v radosti,
mezi námi bez žalosti z té m. Amen.

Text kancionálu Závorkova.

(Sloky 1, 2, 3, 4, 6 shodny s Bratrským textem 1561).

7. Račil's se s námi spojiti,
smrtí svau nás vykaupiti,
tudy smrt věčnau potříti, z tvé m.
8. Jistě, draze jsme kaupení,
krví tvau vlastní vyplacení
od věčného zatracení z tvé m.

(Sloky 10, 11, 17, 18 (v svatých ctnostech) i 20 shodny s Br. textem 1561).

21. Jakož byla od věčnosti,
budiž i zde i v radosti
vždycky vzdávaná (sic) s chtivostí
z té mitosti.

Již takovýmito změnami dostatečně se charakterizuje povaha rozdílných kancionálův, i nehledí-li se k písním, které od jednotlivých stran náboženských schválně byly skládány. Mimo to však k jednomu momentu zřetel obrátiti sluší, totiž k tomu, jak se měnil kultus Bohorodice a svatých. V kancionále táborském vždy ještě je několik písní o Panně Marii a služba na den sv. Václava. Miřínského sborníky mají po 4—5 písních Marianských, po 3 písních o Mr. J. Husi (o Jeronymovi jednu jen kanc. 1522), pak písně o apoštolech a mučedlnících božích vůbec. Kancionál Olomoucký 1559 má 2 písně Marianské, 4 o apoštolech a žádnou o Husi. Pražská první i druhá úprava (str. 18 a 20) taktéž, ale mimo to jednu píseň o Husi. V kancionálech Bratrských kultus Matky boží i svatých jednotlivých, a tudíž i českých, naprosto jest vyloučen, a jen připojeny písně „o církvi svaté svítězilé, totiž o svatých a mučedlnících Kristových“ (1561) anebo „o svatých svítězilých, mučedlnících Kristových“ (1615) vůbec znějící; za to přijaty sou některé písně k oslavě Mr. Jana Husi. Kancionál Habrovanský nemá ani obecných těch písní, a o Mr. Janu Husi též mlčí; v tom se s ním shoduje i kancionál, l. 1530 v Lilči tištěný. V Závorkově kancionále písním „o svatých božích a nejprvé o blah. Panně Marii“ věnován celý druhý díl, 76 listův čítající. Jsou tu písně o Matce boží vůbec a na jednotlivé svátky Marianské, o evangelistích, o mučedlnících, o vyznavačích a o pannách vůbec, pak o svatých některých obzvláště, mezi nimiž jedna o sv. Václavu a dvě o Janu z Husince.[1]) Jak v příčinách těch zřízeny sou kancionály katolické, dovozovati netřeba: postup pocty, která se v nich vzdává domácím svatým, nejočitěji se vidí ze seznamu na str. 87 do 88 otištěného.

§. 18. Převody písní českých na polsko.

Známo dostatečně, kterak spisové čeští až do XVI. věku působili na písemnictvo polské. Vliv tento znamenati i v básnictví církevním. Již v písni o Bogarodzici vyskytují se čechomluvy, a podobných sledův drahně se nalezá i později. Jmenovitě toho zjistiti lze o písních, které se od l. 1400 po různu zachránily, a o kancionále, ježto od učitele Jana z Przeworska l. 1435 byl sepsán. Pohříchu, že posud není souborného vydání. Kancionál Przeworszczyka známe jen ze skrovných výňatkův, které Jeronym Juszyński v díle svém „Dykcyonarz poetów polskich“, po něm pak Michal Wiszniewski v historii literatury polské (tom III o hymnologii polské) a jiní uveřejnili. Akademie krakovská velikou by sobě získala zásluhu, kdyby se postarala o sborník všech církevních písní staropolských.

Jakého spůsobu dotčený vliv český na církevní písně polské byl, nejlépe se spatří srovnáním textův polského s českým. Dva příklady k tomu postačí:

Píseň o božím těle, jenž polsky napsána l. 1408, a česky nedlouho potom, zní takto:

Vítaj, milý Jezukriste, ty's syn pravej dievky čisté. Ty jsi za ny na kříž vstúpil, svú svatú krví ny vykúpil. Vítaj, pravé boží tělo, tak jak jsi na kříži pnělo, vizi tě v svatém oplatce, jako's se počal v svej matce. Proši tebe, synu boží, jenž jsi král v nebeském zboží, by se ráčil smilovati, a nám hřiešným milosť dáti.

---

[1]) „Zpívej jazyk o přeslavném“ a „Národe český chvaliž Boha.“ List. *J XXI* jest vytržen v exempláři pražské univ. knihovny, a tudíž se stalo, že druhá píseň teprv při opětovném prohlédání mnou byla objevena a na str. 26 jen o *jedné* připomenuto.

Witaj, miły Jezu Christe, tyś syn s prawey dziewki czistey. Ty jeś za nas na krzyž wstąpił swą'ś nas święta (swantą) krwią otkupił. Witaj, prawe bože ciało, tak jak jeś na krzyžu pnęlo (pnalo), widzę cię ..... począł w swojéj matce. Przoszę ciebie, synu božy, ty jeś krol w rajskem sbožy, by się racził smiłovaci, nam grzesznym swą miłość daci.

Ale jsou i případy, kde zpolšťovatel ani tím se netrudil, aby české tvary převedl na polskou míru, nýbrž celá sousloví prostě jen po česku přepisoval. Takového postupu ukázkou budiž část známé písně k Panně Marii „Ó přeslavná matko boží", jak se čte u Przeworszczyka. Český text otištěn v Anthologii I 1876 str. 69, k němuž odkazujíc, přestávám na kursivním vytištění slov českých:

Nasze (rkp. naszwe) nadziejo przemiła, tyś wszystka niebieska *syla*. Tyś rozkosz *bydła* rajskiego, tyś tron królewstwa niebieskiego. Tyś *swateho ducha schrana*, tyś od początka *požehnana*. Tyś u (č. Ty's sieň) świętej *Troice* sławna, tyś krolewna *swech* (rkp. wech) *služ sprawna*. Tyś kwiat czystoty panieńskie, tyś wesele niebieskie. Tyś *radost* aniełskich chorów, tyś *swatost nebeskich* zborow. Tyś *utiecha* wszego świata, tyś roža rajskiego kwiata. Tyś *pokład* wszego stworzenie, tyś wszech *smutnych utieszenie*.

Tyto dvě ukázky spolu mohou býti dokladem na to, jakou písně staropolské mají důležitost i pro literaturu naši; zachovaloť se v Polště nejedno skládaní z češtiny přejaté, po němž bychom se na poli českém marně ohlédali.

Jiného spůsobu styky nastaly za XVI. věku, když se Bratří čeští l. 1548 přestěhovali do končin polských. Učení jejich brzo se ujalo mezi Poláky, i za nedlouho pomýšleti bylo na opatření bohoslužby v jazyku polském, k čemuž písně ovšem byly přední potřebou. Prvním středištěm snah těchto bylo ne Polsko, nébrž Prusko. Vévoda Albrecht proslul tehdá co „defensor szczerej nauki evanielistickiej" a Bratřím exulantům v skutku byl účinným obráncem. Pod záštitou jeho „Alexander z Aujezda a z Zwojenic, impressor z Litomyśla" [1]) v Královci zařídil tiskárnu. Ten k přímluvám některých pánův polských jal se starati o polský překlad kancionálu i učinil o to úmluvu s kn. *Valentinem z Brzozova*, kterýž později byl Bratrským konseniorem v obvodu krakovském a asi l. 1570 zemřel. Práce Brzozowského l. 1553 byla dokonána a tisk její v březnu 1554 ku konci přiveden. Vyšla ve folio na 44 arších s věnovacím přípisem Alexandrovým k polskému králi Zigmundovi Augustovi i s titulem: *Cantional albo księgi chwał Boskich, to jest, pieśni duchowne kościoła świętego podług Ewangeliej i prawdziwego piśma świętego słožone, a teraz s czekiego języka na polski przez xiędza Watentego z Brzozowa nowo przełožone a k temu od inszych uczonych męžow z wielką pilnością przezrzane, ku chwale samemu Panu Bogu w Troici jednemu a ku pomocy službie i pocieszeniu Chrześciańskiemu. R. P. MDLIIII. W Krolewcu Pruskiem.*

Druhé vydání polského kancionálu vyšlo v Krakově l. 1569 u Matěje Wierzbięty ve 4°, str. 482. Patrně, že jest to vzdělání úpravy Blahoslavovy. Nadpis zní: *Cantional, albo pieśni duchowne s słowa Božego słožone: dla chwały jedinego Pana Boga w Trojci Blagosławionej i požytku kościoła krześciańskiego w języku polskim zaś odnowione.* Předmluvu, datovanou z Poznania l. 1568, podepsali „starszy ministrowie Jednoty bratskiej kościoła Krystusowego, Ewanielią świętą w Polszcze zwiastujący."

---

[1]) Tak se zapsal v předmluvě polského kancionálu. Aujezd i Vojenice jsou dvě farní vsi na někdejším panství liblinském v Plzensku. Odtamtud tedy Alexander byl rodic, ač nenáležel-li k zemanské rodině tam usedlé, což není nepodobno.

L. 1589 nový kancionál téměř byl dodělán v Ostrorogu, když tu vyšel oheň, kterým celé městečko vyhořelo a mimo knihovnu i paměti jednoty také nový ten kancionál byl zmařen. (Archiv Bratr. XIII l. 589). Později se Bratří v Polště spojili s ostatními dissidenty a s nimi užívali společných kancionálův, jichžto rozbor již zůstává mimo obor přítomné rozpravy.

§. 19. Převody písní českých na německo.

Styky Starších Bratrských s Lutherem byly příčinou, že správa Jednoty sama pečovati počala o německé vydání písní svých. Ve práci tu se na radu samého reformatora wittemberského nejprvé uvázal *Michal Weysz*, mnich slezský k Jednotě přestouplý. Přeložil 138 písní, kteréž vytištěny l. 1531 v Mladé Boleslavi: *Ein New Gesang buchlen. Jungen Buntzel durch Georgen Wylmschwerer* v 6° [1]). Kniha ta v Jednotě spůsobila nemalé pohoršení pro vnešenou do ní nauku o večeři Páně, již Bratří pokládali za scestnou. „Fande ich“, dí Br. Roh, „vom Sacrament des Nachtmals des Herrn ein sonderlich sinn, dem vnsern fast vngleich, nemlich, das das Brod vnd der Wein der Leyb vnd das Blut Christi sey, Testaments weisz und dergleichen wort mehr, darob ich sampt anderen Eltesten gar sehr erschraken.“ Starší nemeškali poklések Weyszův napraviti, i vzložili přehlednutí písní německých na Br. *Roha*, něm. *Horn* zvaného, spolu se dvěma jinýma, „so auch vorsteher sein.“ Dílo toto brzy po Weyszově smrti († 1534) bylo dokonáno a v Norimberce nejprvé l. 1535, pak 1540 a 1544 u Jana Günthera, l. 1564 u Jana vom Berg i Oldřicha Newbera v malém 8° vytištěno pod titulem: *Ein Gesangbuch der Brüder inn Behemen vnd Merherrn, Die man ausz hasz vud neyd Pickharden, Waldenses etc. nennet. Von inen auff ein newes (sonderlich vom Sacrameut des Nachtmals) gebessert, vnd etliche schöne newe Geseng hinzu gethan* (1564, l. 139 mimo rejstřík). V Rohově úpravě nalezá se 36 písní, od něho přeložených; sic jinak jsou tam bez malé jen překlady Weyszovy. Všecko otištěno ve Wackernagelově velikolepém díle „Das deutsche Kirchenlied“ (III, str. 229—308).

Jiné vydání, snad ulmské, Dr. V. Šturm měl před rukama. Podle zprávy jeho v „Ozvání“ 1584 takto bylo nadepsáno: *Ein hübsch new Christlich Gesangbuch, darinnen begriffen die Kirchenordnung vnd Gesang, so nicht allein etwan zu Landskron vnd Fulneck inn Behemen von der Christlichen Brüderschaft der Bickarden, sondern itzund auch in allen orten, da die wahrheit JESU Christi klar, lauter vnd rein, verkundigt vnd gepredigt wird, von den Christglaubigen gebraucht vnd täglich Gott dem Allmächtigen zu Ehren gesungen wird.*"

Po provedení úpravy Blahoslavovy uloženo *Petrovi Herbertovi Fulneckému* [2]), *Janu Jeleckému a Michalu Thamovi*, aby podle ní zpořídili text německý. Dílo jejich rukopisem 1564 podáno bylo králi Maximilianovi II, ale teprv po smrti otce jeho, císaře Ferdinanda I, l. 1566 vytištěno v Evančicích: *Kirchengesang, darinnen die Heübtartickel des Christlichen Glaubens kurtz gefasset vnd ausgeleget sind: itzt vom newen durchsehen, gemehret vnd Der*

---

[1]) George Wylmschwerer nikdo jiný není než Jiřík Štyrsa. Jelikož *Wylmschwer*, z prvotního Wilhems Wert (Vilémův ostrov) jest tvar starší nynějšího Wildenschwert, jest zjištěno, že Štyrsa byl rodic z Ústí nad Orlicí.

[2]) Fulnecensis, nikoli Fuldensis, jak Hanslik (Prager Un. Bibl. 1851, str. 575) napsal.

Rö. Kei. Maiestat in unterthenigsten demut zugeschrieben. Anno Domini 1566. (4°, l. 368). K tomu připojeny sou: *Geistliche Lieder, deren etliche von Alters her in der Kirchen eintrechtiglich gebraucht etc. sind.* [1]) Přípis věnovací k císaři, podepsán ne od Starších, nýbrž jen ode tří pořadatelův. V nepodepsané delší přímluvě „Der reformierten Evangelischen Christl. Kirchen Deutscher Nation" mimo jiné obsažena parallela mezi Husem a Lutherem, onoho nazývajíc „der Behmen Apostel", tohoto „des deutschen Lands Propheten." Druhé vydání vyšlo l. 1580 v Norimberce „bei Katharina Gerlachin vnd Johanns von Berg Erben." (Výtisk v Č. Museum 9. D. 5).

L. 1604 přistoupeno k nové přehlídce, kteráž svěřena *Mr. Martinovi Polykarpovi.* Muž tento byl rodic z Králové Hradce, l. 1598 odebral se do Němec na studie (Dekr. 269), i zemřel v Třebíči brzy po dokonání přejatého úkolu. On sám přeložil 23 písní. Kancionál, Polykarpem přehlednutý, ale v podstatě s vydáními 1566 a 1580 se shodující, opatřen touž předmluvou, k německé církvi obrácenou, již však podepsali „Die Eltesten vnd Diener der Kirchen der Brüder in Böhemen, Mäherern vnd Polen", i vytištěn l. 1606 ve 4° (str. 527) nepochybně v Kralicích. Poslední opět formalně přehlednuté vydání vyšlo ve 4° l. 1639 v Lisé, „zur Lissaw in Gross-Pohlen durch Danielem Vetterum." [2]) Novým přídavkem ve vydání lešenském jest seznam skladatelův.

Písně Weyszovy a Rohovy zhusta přecházely do jiných německých zpěvníkův; menší měrou se cti této dostalo písním pozdnějším. Z těchto nejvíce se chválí Streycovy „Lass, Herr, vom Zürnen über uns Elenden" a „Hört die Klag der Christenheit", pak Herbertova „Die Nacht ist kommen."

Z jiných kancionálů německy vydána byla jediné „Cythara" Koniášova v Kr. Hradci 1730: „Gesänge über die Geheimnisse unseres Glaubens." (Pelzel Gelehrte Jesuiten a Hanuš v Č. Č. M. 1863, 208).

§. 20. Úvahy závěrečné.

Přehledem rozvoje, kterého se u nás dostalo pěsnictvu církevnímu, samým sebou dolíčuje se vážnost tohoto odvětví slovesného. Jakkoli sem celou tu spoustu rukopisných gradualův XV i XVI století, nad to pak i hojnou literaturu žaltáře úmyslně z oboru této studie vypustil, předce, doufám, každý znalec beze snadu mně přisvědčí, že od let husitských až do XVIII věku skládaní písní náboženských všecku bez mála u nás zahrnuje umělou poesii. Na poli

[1]) Podrobný popis vydání tohoto u Wackernagela (I, 467). Z vydání 1544 vypuštěno tu 15 písní, zato pak 177 nových přidáno. V díle tom účastnili se co skladatelé: Jan *Girk* či Jirek (5 písní), Pavel *Klantendorfer*, jenž zemřel 1566 (I), J. *Jelecký*, jenž za pozdějších let byl správcem zboru v Hradištl Choustníkově (22), M. *Tham* (28), P. *Herbert* (94), Valentin *Schultz* z Poznaně, jenž zemřel 1574 (3), Lukáš *Libanus* z Libavy od Budišína, správce zboru landškrounského, zemř. 1577 (1), Centurio *Sirutschko* z Jihlavy, studiosus, felicissimi ingenii adolescens, chtěl celou Evropu proputovati, ale ve Španělích, non sine veneni suspicione, zemřel 1578 (4), Jan *Korytanský* z Klatov, správcem byl v Landškrouně, v Poznani a v Jiřetíně, zemř. 1582 (2), Jiřík *Streyc-Vetter* (6), Martin *Cornelius* ze Žitavy, pobyv některý čas v Čechách, přijal kazatelství v svém rodišti (2). Životopis Jirkův, Jeleckého, Thamův, Herbertův a Streycův viz v Rukověti k hist. literatury české.

[2]) Obojí vydání do podrobna popsáno u Wackernagela (I, str. 639 a 726). Tamtéž (IV, str. 346—488) vytištěny všecky písně kanc. 1566 mimo Weyszovy a Rohovy, kteréž podány již v díle III.

tomto soustředila se činnost básnická tou měrou, že světská poesie zůstala opravdovou popelkou, a i v tomto obmezení didaktickým svým směrem k poesii duchovní velice se sbližovala. Kdokoli o tehdejším básnictví českém mluviti chce, tomu nezbývá jiné možnosti, než aby především přihlédal ke skládaním, v kancionálech sebraným, a *podle nich* hleděl ustanoviti, jakou do sebe vůbec cenu má poesie střednodobá. Ovšem že k posuzování takovému nehodí se vždy měřítka, literárním dějepiscům nyní oblíbená. Potřebí tu hleděti i k některým momentům zevnějším. Tak zejmena sluší uvažovati, jaký dojem to neb ono skládaní na lid souvěký mělo. Rachtabova píseň: „Ó daremné světské utěšení", kdyby nyní skládána byla, sotva by obstála před kritikou, ale za své doby a dlouho po ní udržovala se v obecné oblibě lidu českého, tak že se rozpoložení myslí tehdejších právě tím po jistou míru odhaluje. Mimo to pomněti sluší, že při písni dojem podmíněn jest nejen „výslovem", alebrž i „nápěvem" a že jen spojením momentův obou úsudek nabývá základu zcela podstatného. Se stanoviska pak čistě aesthetického plnou pravdu v sobě zavírají slova, kterýmiž Wackernagel se ujímá písně církevní proti Gervinusovi: „Hier, wo sich die Poesie in Gedankenkreisen bewegt, die das Heidenthum kaum noch aus der Ferne berührt, wo es sich um das Verhältniss der Seele zu dem dreieinigen Gott, um Sünde und Gnade, um Bekenntniss und Gebet, um den heiligen Ernst nach Art der Psalme, um Lauterkeit und Wahrhaftigkeit in diesem unmittelbaren Verkehr mit Gott handelt, hier versagen die vulgären Begriffe von Schönheit, von schöner Sprache, von schönen Bildern und dergl., hier ist es unzulässig, von einem Liede zu fordern, dasz es ‚unterhaltend', ‚behaglich', ‚anziehend' sei: wass hier überall gesagt werden soll, ist in seiner Einfachheit das Groszartigste, was auf Erden gesagt werden kann, was alle Begriffe heidnischer Dichtung übersteigt. Die vergleichende Kritik eines Liedes hat hier vornehmlich zu prüfen, ob dasselbe diese Heimat hat, diesen Geist athmet, nach diesem Heile schmeckt, ob es die der Grösse seines Gegenstandes allein angemeszene einfache Sprache der heil. Chrift, der Umgangsprache mit Gott, das paradiesische Deutsch redet, oder ob leeres Gerede, Phrasen von einem anderen Geiste zeugen."

Se stanoviska takového ovšem se nám střednodobá poesie církevní objeví poněkud v jiném světle, nežli v jakém posud bývala spatřována. Písně, ze staré doby přenešené, prodšené sou duchem jadrné té prostoty, jížto se nám obdivovati jest na hymnech latinských; i ve formy dosti sou ukončeny a zaokrouhleny, tím pak velmi výhodně se liší od výtvorův pozdějších, ve kterých, mimo nemnohé výnimky, přísné míry v tom, co řečeno i co smlčeno býti má, nevždy šetříváno. Písně, za první doby husitské skládané, pokud se nerozplavují v dogmatické výklady, dýší celou tou pádnou, ba neurvalou rázností, která jest charakterem bojův tehdejších. Pohříchu, že mimo *Čapka* a *Lupáče* neznáme jména, které by trvalejší paměti zasluhovalo. Skládaním *Husovým* a *Rokycanovým* podstaty básnické nehrubě lze přiřknouti. Přední dva zástupci církevního básnictví na přechodu z XV do XVI věku, *Miřínský* i *Br. Lukáš*, v písních svých jeví se co horlitelé, jenž, z hloubi duše přesvědčeni jsouce o pravosti směru svého, s horoucnou opravdovostí usilují o vštěpování a šíření jeho, odtud pak čerpají tu sílu myšlének a výrazův, kterouž se aspoň mnohým ze skládaní jejich vtiskuje pečet poesie. Básník v přesném slova smyslu jest *Kliment Bosák*. Z jiných podobojích vytknouti sluší *Martina z Rokycan*, *Matouše Kolína*, ač každý jen jednou písní jest zastoupen, *Phasiana* Rúdnického a *Sylvána* i *Vavřince Benedikta* Slováky. *Jan Táborský z Klokotské Hory* církev-

nímu zpěvu více posloužil formálním upravením písní, nežli poetickou hodnotou vlastních svých skládaní. Z Bratří pravý duch básnický se jeví u *Wolfa*, *Červenky*, *Dřevínka* a *Štyrsy*. K nim nejblíže počísti náleží Jiřího *Streyce* a *Blahoslava*, jejichžto skládaní úpravností formálnou pronášejí značnou poetickou vzdělanost.[1] Prostoduchým svým spůsobem příjemně dojímají písně Matěje *Konwaldského*, Jana *Táborského*, *Abdona* a Václava *Solína*. Sic jinak ještě jmenovati třeba *Krasonického*, *Augustu*, *Michalce*, *Šturma*, Jana *Paustenníka*. V písních *Rohových* shledáváme prosté nelíčené, ale básnické vnady prázdné vypravování, podobně jako u J. *Černého* a ostatních. Jakub *Kunwaldský* pouhý jest veršovec. O *Závorkově* nadání básnickém těžko souditi, jelikož mimo veršované přípisy, poetickou cenu slabou do sebe mající, nevíme, zdali a které písně jsou skládaním jeho. *Lomnického* charakterisovati netřeba. Z katolíkův přední místo náleží Moravanům *Rozenplutovi* a *Hlohovskému* nejen co sběratelům, ale i co skladatelům. Po l. 1620 z Bratří nejvíce vyniká *Komenský*, z katolíkův pak prvenství nepopěratelně přičísti náleží *Michnovi*.

Toť jsou výsledky, ku kterým sem přiveden byl probráním kancionálův. Bylo by příhodno i věci samé na prospěch, aby se obecné tyto výroky dolíčily zevrubněji a aspoň na výňatcích z písní jednoho každého jmenovaných skladatelův dovedlo, zdali a pokud úsudek můj jest oprávněn; ale toť by byl podnik, kterýž prozatím musí zůstati poodložen. Mněť stačí pro účel přítomný, že jsem ukázal na vážný obor, který v posavadních dějepisech literárních bezmála úplně byl zanedbán, ač předce nejen pro dějiny slovesnosti naší, ale vůbec pro poznání rozvoje duchovního ve vlastech našich sobě velikou vážnost osobovati může; že jsem sestavením bibliografickým i abecedním seznamem písní usnadnil další pátrání, jmenovitě v kancionálech rukopisných, a že sem bohdá dal podnět, aby tato strana role dědičné od jiných dělníkův s větší, než posud, snažností byla vzdělávána. Míním tu nejen literární historiky, ale rovným, ba snad ještě vyšším právem pěstovatele hudby české a historického rozvoje jejího. V kancionálech leží veliký a k dobytí i těžení snadný poklad hudby staročeské, že div jest, jestliže posud zůstal nepovšímnut. Všaktě se v něm, jakož z seznamu viděti, i nápěvy prostonárodních písní tehdejších značným počtem zachovaly.

Dodavky.

Ke str. 3. Píseň „Jezukriste posvětiteli postuov“ jest překlad latinské: Jesu quadragenariae dicator abstinentiae, qui ob salutem mentium hoc sanxeras jejunium.

Ke str. 22. „Písničky duchovní“ l. 1574 (8°, l. 38 v Č. Mus. 58. H. 17) podle akrostichu zdá se, že sou sepsány od Jana, písaře turnovského, t. j. Jana Paustenníka. Tisk Nigrinův má dvojí *l*.

Ke str. 27. „Zpívání pohřební“ Závorkovo (8° l. 128 mimo předmluvu, v Č. Mus. 58. H. 17) dedikováno jest Pavlovi Katharinovi z Katharu a na Dalečíně a Imramově, purkrabí zemskému markr. moravského, na jehož patronátu v Olší blíž zámku Pernšteina Závorka l. 1591 farářoval.

---

[1] Jak Blahoslav konal kritiku, o tom (mimo spis jeho „Musiku“) nejlépe svědčí seznam písní z kanc. 1561, které on co zvláště zdařilé a vzorné uvozuje v Grammatice České (str. 283).

Ke str. 36. Literáti kostela týnského v Praze l. 1657 vydali sbírku písní: *Harfa o sedmi strunách*, připsavše ji magistrátu pražskému. Sborník tento Rosenmüller rozmnožil a l. 1709 vydal co *Kancionálek aneb písně křesťanské od adventu až přes celý rok* (8°, str. 322). — *Písně roční* v 16° 1697 vydány v Brně u Fr. I. Sinapi, l. 1701 v Holomouci u J. Kiliana l. 1708 v Brně u Fr. Svobody (Klíč II 338).

V seznamu písní: Betleme atd. dodej: Rozenplut. — Náznak *1522* dodej k písním: Andělové. Boha, jenž jest. Dnešního dne. Kdo chce Bohu milý býti. Náznak *1592* dodej k písním: Aj poněvadž. Aj toť hrozný. Bychom sobě. Králi nebeský, k tobě. Králi věků. Kriste spasiteli. Ježíš Naz. Morní rána. Ó Bože nebeský. Ó daremné. Ó smrtedlní. Ó smrti. Odpočinutí. K písni: Hrozí se nám atd. dodej: Poslyšťež smutného hlasu.

Přehled obsahu.

Str.

LIBRARY
FEB

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 10 09 09 02 009 4